

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพลิกฟื้นวิถีชีวิตท้องถิ่นตำบลน้ำปาง
อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน”

โดย นายบุญส่ง อินขาว และคณะ

เมษายน 2551

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “การพลิกฟื้นวิถีชีวิตท้องถิ่นตำบลน้ำพาง
อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน”

คณะผู้วิจัย

1. นายบุญส่ง	อินขาว
2. นายสวาท	ธรรมรักษา
3. นายคาค	ธรรมรักษา
4. นายชุม	ทองคำ
5. นายเสวียน	พรมมิ
6. นางพรพรรณ	นันใจ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่นๆ ในท้องถิ่นโดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุฒยุดกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้ แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่นๆ หรือพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่าชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่าการเขียนรายงานเป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่กวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหา

ดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัยให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาในรูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าว ได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัย ผู้การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น อาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

ความเห็นพินิจงานวิจัย

ชุมชนน้ำพางเป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ท่ามกลางทรัพยากรธรรมชาติอาทิ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรแหล่งน้ำ ที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ขณะเดียวกันลักษณะทางสังคมก็เป็นสังคมแบบเครือญาติ มีวัฒนธรรมประเพณีที่เก่าแก่และยังคงมีการปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นวิถีชีวิตของคนในชุมชนจึงมีวิถีชีวิตที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ และใช้วัฒนธรรมประเพณีเป็นสิ่งหล่อหลอมของคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันแบบเครือญาติ เป็นสังคมที่สงบสุขอีกแห่งหนึ่งในจำนวนชุมชนลักษณะเช่นนี้ไม่มากนักในสังคมไทย

ลักษณะงานวิจัยของชุมชนน้ำพาง ที่เลือกโจทย์การวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งการจัดการทรัพยากรป่าไม้ การจัดการทรัพยากรน้ำและสัตว์น้ำ รวมทั้งการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น โดยยึดแนวทางการดำเนินงานแบบดั้งเดิม ทั้งสองสิ่งนี้เป็นทางเลือกโจทย์การวิจัยที่ดี มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา บริบทชุมชน จาก การดำเนินงานวิจัยของชุมชนน้ำพางทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนที่สามารถจะเรียนรู้และจัดการ ปัญหา แล้วนำพาชุมชนไปสู่จุดหมายที่ต้องการ ด้วยกลวิธีและวิธีการที่นุ่มนวล แบบค่อยเป็น ค่อยไป ตามลักษณะของสังคมเครือญาติ

งานวิจัยครั้งนี้ชุมชนเลือกประเด็นวิจัยไว้จำนวน 5 ประเด็น แต่จากการดำเนินการใน ระยะที่ 1 พบว่าประเด็นการวิจัยเป็นโจทย์ที่ใหญ่ จะต้องใช้ทรัพยากรบุคคล ใช้ทั้งเวลา ใช้ทั้งองค์ ความรู้ที่มากพอสมควรซึ่งเกินกว่ากำลังของทีมวิจัย จึงได้ปรับลดวัตถุประสงค์การวิจัยและ ประเด็นการวิจัยเหลือเพียง 2 ประเด็น คือการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าและน้ำ และการศึกษา วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น นำไปสู่การฟื้นฟูอนุรักษ์ให้เกิดการสืบทอดอย่างยั่งยืน

ควรผลักดันให้แผนงานโครงการด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและด้านการอนุรักษ์ สืบสาน ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น บรรจุอยู่ในแผนพัฒนาขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐที่จะนำเอาแผนงาน โครงการ มาปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลน้ำพาง ควรคำนึงถึงความต้องการ ความจำเป็นต่อวิถีชีวิต สอดคล้อง กับบริบทชุมชนและตั้งอยู่บนฐานวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนน้ำพาง จึงจะทำให้การพัฒนาเกิด กระบวนการมีส่วนร่วมและเกิดความยั่งยืนในชุมชน

นายวิชัย นิลคง

พินิจงานวิจัย

คำนำ

รายงานการวิจัย เรื่อง การพลิกฟื้นวิถีชีวิตท้องถิ่นตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน เป็นการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนทางด้าน ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ-สัตว์น้ำ และด้าน วัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันจากสาเหตุด้านต่างๆ แล้วร่วมกันหาทางออกของปัญหาคด้วยวิธีการที่คนในชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง เพื่อที่คนในชุมชนจะมีการดำเนินชีวิตอยู่กับวิถีชีวิตท้องถิ่นเดิมๆ หรือใกล้เคียงกับอดีตให้มากที่สุด ซึ่งแนวทางดังกล่าวเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่พอเพียง มีการพึ่งพาธรรมชาติอย่างสมดุล ไม่ได้มุ่งแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งชุมชนเห็นว่าแนวทางดังกล่าวจะทำให้ชุมชนมีความมั่นคง ดำรงอยู่ได้ตลอดไป

คณะวิจัยชุมชนน้ำพาง

สารบัญ

	หน้า
ความเห็นที่เลี่ยนักวิจัย	ก
คำนำ	ข
สารบัญ	ค
บทที่ 1 บทนำ	
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
2. วัตถุประสงค์	3
3. คำถามการวิจัย	3
4. กรอบแนวคิดการวิจัย	4
5. ขอบเขตการวิจัย	5
6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	8
บทที่ 2 บริบทชุมชนน้ำพาง	
1. สภาพพื้นที่และข้อมูลทั่วไป	9
2. สภาพสังคมและวัฒนธรรม	12
3. สภาพทางเศรษฐกิจ	16
4. ปฏิทินชุมชนด้านอาชีพและอาหารท้องถิ่น	16
5. แหล่งท่องเที่ยว	17
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	
1. ระยะเตรียมการ	19
2. การดำเนินงานระยะที่ 1	20
3. การดำเนินงานระยะที่ 2	22
4. การดำเนินงานระยะที่ 3	30
บทที่ 4 ผลการวิจัย	
4.1 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ	31
1. การอนุรักษ์ป่าชุมชน	
1.1 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำปูน หมู่ 1	35
1.2 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำลาน หมู่ 2	38
1.3 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำแะ หมู่ 3	41
1.4 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำพาง หมู่ 4	44

สารบัญ(ต่อ)

1.5 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำว้า หมู่ 5	51
1.6 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำปู้ หมู่ 6	55
1.7 การจัดการป่าชุมชน บ้านใหม่ หมู่ 7	58
1.8 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำพระทัย หมู่ 8	62
1.9 การจัดการป่าชุมชน บ้านน้ำดวง หมู่ 9	66
1.10 การจัดการป่าชุมชน บ้านร่มเกล้า หมู่ 10	70
1.11 การปรับกฎระเบียบฯ ในระดับตำบล	76
1.12 ตัวชี้วัดความสำเร็จของป่าชุมชน	78
2. การอนุรักษ์วังปลา	
2.1 การขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์	80
2.2 การจัดการปัญหาใหม่	81
2.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จ	81
3. ผลลัพธ์	82
4.2 การศึกษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	86
1. ปฏิทินชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณี	87
2. ประเพณีที่สำคัญ	88
3. เก้าฝั	93
4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	95
5. ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้าน	99
6. ด้านการประกอบอาชีพ	101
7. ด้านอาหารพื้นบ้าน	102
8. ภูมิปัญญาท้องถิ่น	103
9. ด้านพิธีกรรม	107
10. การปรับเปลี่ยนวิธีการประกอบพิธีกรรม : กรณีศึกษาพิธีกรรมงานศพ	112
บทที่ 5 สรุป	
1. สรุป	
1.1 การอนุรักษ์ป่าชุมชน	115
1. 2 การอนุรักษ์วังปลา	117
1. 3 การศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น	118

สารบัญ(ต่อ)

2. ผลลัพธ์งานวิจัย	119
3. ปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด	121
4. ข้อเสนอแนะ	122
ภาคผนวก	
ภาพกิจกรรม	123
คณะวิจัย	130
ระเบียบข้อบังคับ องค์กรพัฒนากลุ่มน้ำสาขาฝั่งตะวันออก ตำบลน้ำพาง	144
คำกล่าวในประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชนน้ำพาง	149

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตำบลน้ำพางเป็นพื้นที่ตำบลหนึ่งของอำเภอแม่จริมตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอ มีอาณาเขตติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สภาพภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อนประมาณร้อยละ 95 ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนี้ยังเป็นต้นกำเนิดลำน้ำหลายสายและมีลำน้ำว่าไหลผ่าน ชาวบ้านได้ใช้พื้นที่ริมลำน้ำสายต่างๆ ในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน จากสภาพพื้นที่ที่เป็นภูเขาสลับซับซ้อนชาวบ้านมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมเพียงไม่เกินร้อยละ 5 ของพื้นที่ทั้งหมด และชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 95 ด้วยสภาพสิ่งแวดล้อมที่เป็นป่าเขาและลำน้ำไหลผ่าน ชาวบ้านในตำบลน้ำพางจึงพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตมาตั้งแต่อดีตหลายชั่วอายุคน ป่าและน้ำเสมือนเป็นแหล่งอาหารขนาดใหญ่ที่หล่อเลี้ยงชาวบ้านอย่างไม่มีวันหมดสิ้น ป่าให้หน่อไม้ เห็ด ยอดผักหวาน ยอดตำลึง เนื้อสัตว์ ฯลฯ น้ำ ให้อาหารจำพวก ปลา กุ้ง หอย กบ เขียด และเป็นแหล่งพืชน้ำที่สามารถนำมาเป็นอาหารได้ เช่น เต้า ไก่ ผักหนาม ผักกุ่ม ผักกูด ชาวบ้านจึงมีความสำนึกที่ดีต่อป่า และแหล่งน้ำ มีความเชื่อถือ เคารพธรรมชาติ ว่าทรัพยากรป่าไม้ และแหล่งน้ำ จะมีเจ้าที่ปกปักรักษาอยู่ทุกหนทุกแห่ง ส่วนใหญ่จะไม่กล้าทำลายธรรมชาติ นอกจากนี้ชาวบ้านตำบลน้ำพางยังมีการพึ่งพาตนเองเป็นสังคมเครือญาติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งยังคงพบเห็นดังเช่นทุกวันนี้

ในขณะเดียวกันกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกตะวันตก ได้แผ่ขยายเข้ามาสู่พื้นที่ อีกทั้งนโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลได้ส่งผลให้สังคมชนบทได้รับเอาแนวคิดและหลักการพัฒนาด้านเศรษฐกิจทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน เข้ามาในชุมชนของตนเองอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะเห็นได้จาก เกิดกองทุนเงินล้าน กองทุนพัฒนาชุมชนหลายๆ กองทุนในหมู่บ้าน ที่มุ่งเน้นให้ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน จึงมุ่งการผลิตเพื่อเศรษฐกิจ เพื่ออุตสาหกรรมมากกว่าการผลิตเพื่อยังชีพ เห็นได้จากข้อมูลผลการสำรวจข้อมูลรายจ่ายจังหวัดน่านปี 2547 พื้นที่อำเภอแม่จริม พบว่าพื้นที่ตำบลน้ำพางมีการใช้สารเคมีในการเกษตรกรรมคิดเป็นมูลค่ารวมทั้งสิ้น 6.6 ล้านบาทต่อปี เป็นค่าปุ๋ยและสารเร่งการเจริญเติบโตของพืชจำนวนมากถึง 2.2 ล้านบาทต่อปี โดยชุมชนไม่ได้วางแผนในเรื่องการตลาด ทำให้การจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรกรรมได้ไม่ดีเท่าที่ควร ทำให้เกิดภาระหนี้สินของครัวเรือนได้อีกประการหนึ่ง จากแหล่งข้อมูลเดียวกันตำบลน้ำพางเป็นหนี้แหล่งเงินกู้ทั้งในและนอกระบบถึง 21 ล้านบาท โดยเป็นหนี้สหกรณ์การเกษตรอำเภอแม่จริมถึง 10 ล้านบาท

จากสภาพปัญหาภาระหนี้สินของประชาชนตำบลน้ำพาง ให้มีแรงงานจำนวนหนึ่งได้อพยพแรงงานไปทำงานในต่างจังหวัดและกรุงเทพมหานคร เพื่อหาเงินมาชดใช้หนี้สินทั้งในและนอกระบบของครอบครัว เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้สูงอายุ และเด็กอยู่บ้านตามลำพัง ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัวอย่างมาก เช่น เด็กขาดสารอาหาร เด็กขาดทักษะการเรียนรู้ พัฒนางานซ้ำ พ่อแม่เป็นโรคเอดส์ ครอบครัวหย่าร้าง เป็นต้น

วิถีทางที่จะสกัดกั้นปัญหาไม่ให้ลุกลามไปมากกว่านี้ ต้องให้ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาดังกล่าว ว่าสภาพปัญหามีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง แล้วจะหาทางออกของปัญหาได้อย่างไรด้วยวิธีการของชุมชนเอง ซึ่งทางออกของปัญหาของชุมชนตำบลน้ำพางน่าจะมุ่งไปในทิศทาง ให้ชุมชนภูมิใจในวิถีชีวิตดั้งเดิมของตนเองที่มีวิถีชีวิตแบบพอเพียงมีการพึ่งพาธรรมชาติ ไม่ลุ่มหลงในกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม ในขณะที่เดียวกันก็กลับมาทบทวนรายรับ รายจ่ายของครอบครัว ของชุมชนว่ามีรายจ่ายในรายการไหนบ้างที่ชุมชนน่าจะลดลงในระดับที่พอเหมาะกับฐานะ เหมาะสมกับความเป็นอยู่ของชุมชน ขณะเดียวกันก็ต้องทำให้ชาวบ้านได้มีความมั่นใจในที่ดินทำกินของตนเองที่ได้สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ แต่กลับมาสูญเสียไปเนื่องจากกฎหมายป่าไม้ กฎหมายที่ดิน กฎหมายอุทยาน ที่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ในตำบลน้ำพาง ซึ่งที่ดินทำกินเป็นปัจจัยที่สำคัญมากในการดำรงชีวิตของชาวบ้านในตำบลน้ำพาง

จากสภาพปัญหาหลายๆ ประการ ชุมชนได้เรียนรู้ปัญหาบางประการมาระยะหนึ่ง เช่น การต่อเรื่องที่ดินทำกินกับหน่วยงานภาครัฐ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ และการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามนโยบายของหน่วยงานภาครัฐ แต่ผลการดำเนินงานดังกล่าวยังไม่ประสบความสำเร็จ ยังต้องมีการพัฒนากระบวนการเดิมให้สามารถเรียนรู้ปัญหาให้กว้างและลึกมากกว่านี้

ดังนั้น ชุมชนตำบลน้ำพางจึงได้ร่วมกันนำเอาปัญหาของชุมชนที่ประสบอยู่มาเป็นโจทย์ในการดำเนินงานวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมีด้วยกันทั้งสิ้น 5 ประเด็นด้วยกัน คือ ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ประเด็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น ประเด็นการจัดการภาระหนี้สินภาคประชาชน ประเด็นการพัฒนาศักยภาพของประชาชนตำบลน้ำพางโดยเฉพาะบทบาทการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และการจัดการที่ดินทำกินบนพื้นที่ที่มีกฎหมายของภาครัฐครอบอยู่

ความมุ่งหวังของชุมชนในการร่วมกันเรียนรู้สภาพปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหตามกระบวนการวิจัยท้องถิ่นครั้งนี้ ชุมชนน้ำพางจะร่วมกันเรียนรู้ปัญหาอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และหาทางออกของปัญหาได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม จะทำให้ชุมชนได้พัฒนาการแก้ไขปัญหาลงไปได้อีกระดับหนึ่ง ถึงแม้ว่าอาจจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาลงได้ทั้งหมด เช่น ครัวเรือนยังมีภาระหนี้สินอยู่ หรือชุมชนยังไม่ได้ครอบครองที่ดินทำกินตามสิ่งที่ชุมชนต้องการก็ตาม

แต่กระบวนการดังกล่าวจะทำให้ชุมชนได้เข้าใจในปัญหาและอยู่กับปัญหาได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม และสภาพปัญหามีแนวโน้มที่ลดลงอยู่ในระดับที่ไม่เป็นปัญหากระทบต่อครัวเรือน ต่อชุมชน เพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันของคนในตำบลน้ำพางได้อย่างปกติสุข อันจะทำให้เกิดความภูมิใจ ความมั่นใจในวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นยังคงอยู่ตลอดไป อันเป็นความมุ่งหวังสูงสุดในการพัฒนาท้องถิ่นชนบท

2. วัตถุประสงค์เดิม

1. เพื่อศึกษารายรับ – รายจ่ายครัวเรือน ที่จะนำไปสู่การสร้างความตระหนักในการจัดการปัญหาความยากจนของชุมชนน้ำพาง
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ให้เกิดการสืบทอดอย่างยั่งยืน
3. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ป่าและน้ำ ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบลน้ำพางและนำไปสู่การจัดการปัญหาที่ดินทำกินของชุมชนน้ำพาง
4. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของประชาชนตำบลน้ำพาง ที่เกิดจากการศึกษาวิจัย ให้สามารถพัฒนาสู่ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้

ในการดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 หลังจากทบทวนผลการดำเนินการในระยะที่ 1 ทีมวิจัยพบว่าประเด็นการวิจัยและวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้เป็นประเด็นที่ต้องใช้ทรัพยากรบุคคล ใช้ทั้งเวลา และใช้ทั้งองค์ความรู้ที่มากพอสมควร ซึ่งเกินกำลังของทีมวิจัย จึงได้ปรับวัตถุประสงค์และประเด็นการวิจัยใหม่ ทำให้วัตถุประสงค์การวิจัยใหม่คือ

1. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นเพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ให้เกิดการสืบทอดอย่างยั่งยืน
2. เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ป่าและน้ำ ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบลน้ำพาง

3. คำถามการวิจัย

1. การศึกษารายรับ-รายจ่ายครัวเรือนที่จะนำไปสู่ความตระหนักในการจัดการปัญหาความยากจนตามวิถีของชุมชนน้ำพางเป็นอย่างไร
2. วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นเป็นอย่างไร ทำอย่างไรให้มีการฟื้นฟูและสืบทอดในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป
3. รูปแบบการอนุรักษ์ป่าและการจัดการทรัพยากรป่าและน้ำที่จะนำไปสู่การจัดการปัญหาที่ดินทำกินของชุมชนน้ำพางเป็นอย่างไร

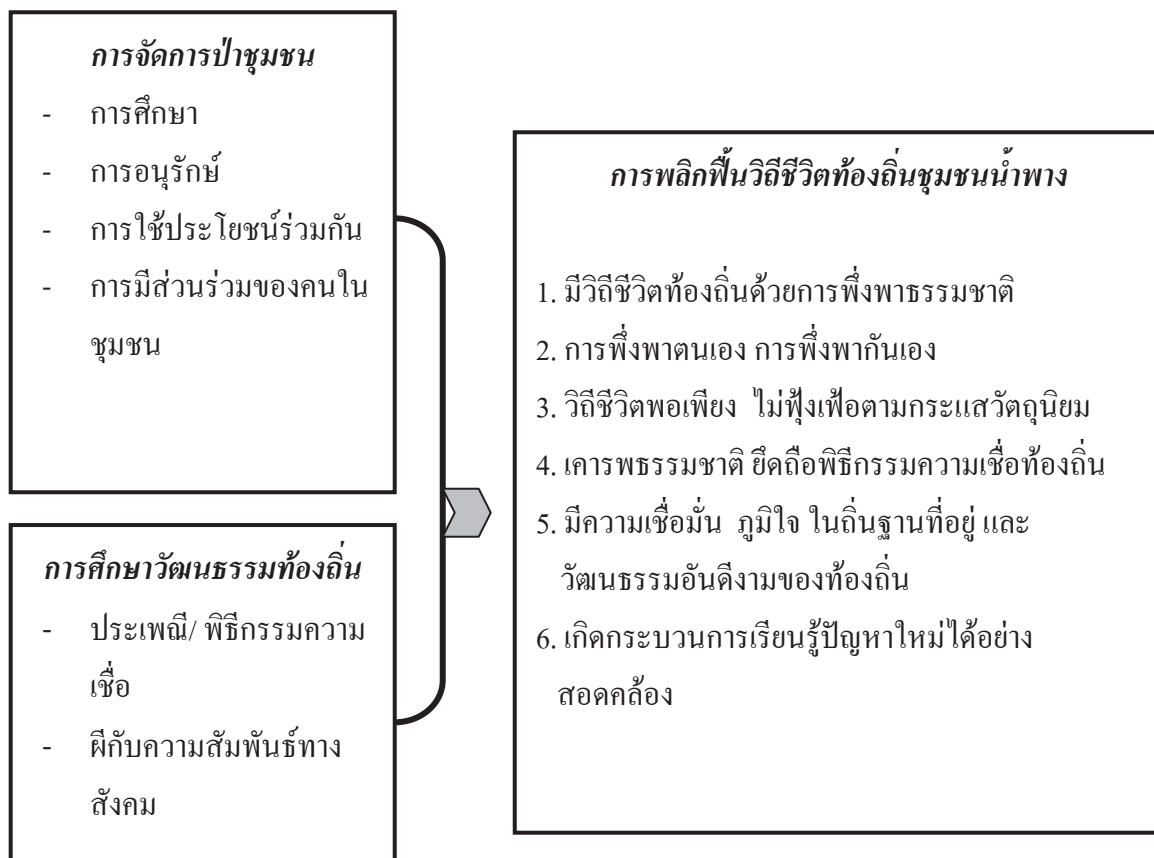
4. กระบวนการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเพื่อพลิกฟื้นวิถีชีวิตของชุมชนน้ำพางจะสามารถพัฒนาศักยภาพของประชาชนน้ำพางให้สามารถพัฒนาสู่การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างไร

ชุมชนน้ำพางจะร่วมกันเรียนรู้ปัญหาอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และหาทางออกของปัญหาได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม ที่จะดำรงชีวิตร่วมกันของคนในตำบลน้ำพางได้อย่างปกติสุข โดยเน้นศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- ด้านวิถีการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในตำบลน้ำพาง ที่ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบด้วยทรัพยากร ป่าไม้ สัตว์ป่าหายาก แหล่งน้ำ สัตว์น้ำ และการใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ด้านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมของท้องถิ่น
- ด้านบริหารจัดการและพัฒนาทรัพยากรบุคคลในตำบลโดยเฉพาะเยาวชน

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ชุมชนน้ำพางร่วมกันเรียนรู้ปัญหาอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน และหาทางออกของปัญหาได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมที่จะดำรงชีวิตร่วมกันของคนในตำบลน้ำพางได้อย่างปกติสุข โดยเน้นการศึกษาเพื่อพลิกฟื้นวิถีชีวิตของชุมชนน้ำพาง ซึ่งครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ดังต่อไปนี้

5. ขอบเขตการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ประเด็นวัฒนธรรม ประเพณี ศึกษาในพื้นที่ตำบลน้ำพาง 8 หมู่บ้านในพื้นที่ที่ราบ ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านน้ำปุ่น หมู่ 2 บ้านน้ำลาน หมู่ 3 บ้านน้ำแฉะ หมู่ 4 บ้านน้ำพาง หมู่ 5 บ้านน้ำว่า หมู่ 6 บ้านน้ำปู้ หมู่ 7 บ้านใหม่ หมู่ 8 บ้านน้ำพระทัย

ประเด็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาในพื้นที่ตำบลน้ำพาง 10 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ 1 บ้านน้ำปุ่น หมู่ 2 บ้านน้ำลาน หมู่ 3 บ้านน้ำแฉะ หมู่ 4 บ้านน้ำพาง หมู่ 5 บ้านน้ำว่า หมู่ 6 บ้านน้ำปู้ หมู่ 7 บ้านใหม่ หมู่ 8 บ้านน้ำพระทัย หมู่ 9 บ้านน้ำตวง และ หมู่ 10 บ้านร่มเกล้า (หมู่ที่ 9, 10 เป็นหมู่บ้านเขาเขา)

จำนวนหลังคาเรือน 821 หลังคาเรือน จำนวนครอบครัว 1,009 ครอบครัว

จำนวนประชากร 4,758 คน

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาเดิม

1. ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

- เนื้อหาด้านพื้นที่ พื้นที่การอนุรักษ์จะมีสัดส่วนเป็นเท่าไรของพื้นที่ทั้งหมด และพื้นที่การอนุรักษ์จะครอบคลุมพื้นที่ที่มีความสำคัญพื้นที่อะไรบ้าง เช่น พื้นที่ต้นน้ำ พื้นที่สัตว์ป่า พื้นที่พืชพันธุ์หายาก พื้นที่ทางความเชื่อ ฯลฯ

- เนื้อหาด้านกระบวนการอนุรักษ์ ชุมชนจะมีกระบวนการอะไรบ้างในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

- การปลูกจิตสำนึกในการร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

- การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

- การใช้มาตรการชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

- เนื้อหาด้านการพัฒนาคน จะมีกลุ่มคนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง แต่ละกลุ่มคนจะรับผิดชอบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพ และศักยภาพ นอกจากนี้จะมีวิธีการถ่ายทอดกระบวนการดังกล่าวให้กับเยาวชนที่จะเป็นผู้สืบทอดต่อไปในวันข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่อง

- เนื้อหาด้านการใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ เช่น ด้านอาหาร เครื่องใช้สอยในพื้นที่ ที่อยู่อาศัย สมุนไพร การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์พันธุ์พืชหายากไว้ศึกษา ด้านการพักผ่อนหย่อนใจ

- การร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในการอนุรักษ์ป่าไม้

1.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำ วังปลา

- การจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่

- การขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์
- การใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์สัตว์น้ำ
- การเรียนรู้ สืบทอดกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์ปลา ชีวิตสัตว์น้ำของคนในชุมชน
- การจัดทำทำเนียบปลาท้องถิ่น

1.3 การอนุรักษ์สัตว์ป่า หายาก

- ชนิด จำนวนสัตว์ป่าหายาก และการอนุรักษ์สัตว์ป่าหายาก
- การวางแผนชีวิตสัตว์ป่าหายาก
- การให้ที่อยู่อาศัยแก่สัตว์ป่า

2. การอนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

- 2.1 การสืบสานดนตรีพื้นบ้าน (สะล้อ ซอ ปีน)
- 2.2 การสืบสานพิธีกรรมความเชื่อและผู้ที่ประกอบพิธีกรรมความเชื่อ
- 2.3 การสืบทอดตัวเมือง (ภาษาล้านนา)
- 2.4 การเคารพต่อธรรมชาติ การเคารพผีบรรพบุรุษ
- 2.5 การปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ท่ามกลางกระแสการรับเอา

วัฒนธรรมทางตะวันตก

3. การจัดการกับปัญหาความยากจน

- 3.1 ศึกษาารายรับ และรายจ่ายของครัวเรือน
- 3.2 ศึกษาวิธีการลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันในครอบครัวที่ไม่จำเป็น
- 3.3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางสังคมในการจัดงานประเพณี พิธีกรรมที่พอเหมาะ มีความเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ลดขั้นตอน และระยะเวลาการจัดงานลง เพื่อลดค่าใช้จ่ายของครัวเรือนของชุมชน

- 3.4 การผลิตสินค้าอุปโภค – บริโภคเพื่อใช้เองในชุมชน
- 3.5 การแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน
- 3.6 การพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์

4. การจัดการปัญหาที่ดินทำกิน

- 4.1 การจัดสรรพื้นที่ทำกินของชุมชน
- 4.2 มาตรการทางสังคมในการจัดสรรพื้นที่ดินทำกิน
- 4.3 การหาข้อตกลงร่วมกันของชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ในการพิทักษ์รักษาป่า ด้านสิทธิที่ดินทำกินของชุมชน
- 4.4 การจัดทำแผนที่ ที่ดินทำกินของประชาชนในตำบลน้ำพาง

5. การพัฒนาศักยภาพ ความสามารถในการเรียนรู้ ของคนในชุมชน

- 5.1 การพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น และแสวงหาผู้นำการเปลี่ยนแปลง
- 5.2 การฝึกฝน ทักษะการเรียนรู้ของคนในชุมชน
- 5.3 ความสามารถในการมองเห็น และวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างรอบด้าน
- 5.4 การจัดตั้ง และพัฒนากลุ่มองค์กรให้สามารถทำงานเป็นทีมได้
- 5.5 การเคารพสิทธิหน้าที่ของคนในชุมชน และการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
- 5.6 ความสามารถในการจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 5.7 กระบวนการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่
- 5.8 การร่วมรับผลประโยชน์

จากการดำเนินงานวิจัยในระยะที่ 1 พบว่าศักยภาพของทีมวิจัยและชุมชนน้ำพางไม่สามารถดำเนินการศึกษาวิจัยพร้อมกันทั้ง 5 ประเด็นได้ เนื่องจากแต่ละประเด็นการวิจัยเป็นโจทย์ที่ใหญ่ จะต้องใช้ทั้งทรัพยากรบุคคล ใช้ทั้งเวลา ใช้ทั้งองค์ความรู้ที่มากพอสมควร ทีมวิจัยชุมชนน้ำพาง จึงปรับลดประเด็นการวิจัยลงเหลือเพียง 2 ประเด็นคือ

1. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ(ทรัพยากรป่าชุมชนและทรัพยากรสัตว์น้ำ)
2. การศึกษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ส่วนการพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัยในการบริหารจัดการงานวิจัยนั้น ได้สอดแทรกอยู่ในประเด็นการวิจัย 2 ประเด็น โดยให้ทีมวิจัยได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะต่างๆเกี่ยวกับการบริหารจัดการ กระบวนการคิด อันจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นต่อไป เช่น ยุทธศาสตร์ร่วมกันคิด แต่แยกกันทำ การค้นหาโจทย์การพัฒนาใหม่ๆ ฯลฯ

ส่วนสาเหตุที่ทีมวิจัยชุมชนได้เลือกโจทย์การวิจัย 2 เรื่องดังกล่าว เนื่องจาก สิ่งที่จะเรียนรู้และพัฒนาต่อไปในกระบวนการวิจัยนั้น มีความสำคัญ และมีความจำเป็นต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน น้ำพาง มากกว่าประเด็นอื่นๆ ประกอบกับบางเรื่องชุมชนได้เริ่มกระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชุมชนมาก่อนแล้ว แต่ยังไม่สามารถพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นั่นคือคนในชุมชนมีส่วนร่วม ความเป็นเจ้าของทรัพยากรป่าชุมชน และมีกฎกติกาการใช้ทรัพยากรป่าชุมชนอย่างรู้คุณค่า เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความเป็นธรรมอย่างเท่าเทียม

6. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. ชุมชนตำบลน้ำพางมีความภูมิใจในถิ่นฐาน และวิถีชีวิตของตนเอง ที่พึงพาทรัพยากรทางธรรมชาติในการดำรงชีวิต ภายใต้อนุชนธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น อันเป็นผลมาจากการจัดการทรัพยากรทางธรรมชาติ และการฟื้นฟูขนบธรรมเนียมวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นร่วมกัน
2. ชุมชนตำบลน้ำพางสามารถเรียนรู้และปรับตัวท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคมได้อย่างสอดคล้อง โดยเลือกการดำรงชีวิตแบบพอเพียง มีการพึ่งพากันเอง และพึ่งพาตนเอง
3. ชุมชนมีทักษะการเรียนรู้และกระบวนการจัดการปัญหาใหม่ โดยอาศัยผู้นำชุมชนหรือผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นพลังสำคัญในการนำแก้ไขปัญหา และเน้นการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการเทคโนโลยีและใช้ทรัพยากรของคนในท้องถิ่น
4. ก่อเกิดกลุ่ม องค์กรผู้นำการเปลี่ยนแปลง ที่จะเป็นตัวประสานระหว่างชุมชนน้ำพาง กับองค์ความรู้ภายนอกชุมชน และก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านทรัพยากรบุคคล และการพัฒนางานในพื้นที่ตำบลน้ำพาง

บทที่ 2

บริบทชุมชนน้ำพาง

1. สภาพพื้นที่และข้อมูลทั่วไป

1.1 ประวัติศาสตร์ชุมชนอำเภอแม่จริม

เดิมพื้นที่อำเภอแม่จริมอยู่ในเขตปกครองของอำเภอมืองน่าน โดยเรียกว่า “บ่อว่า” เพราะมีบ่อเกลือสินเธาว์อยู่และมีแม่น้ำว่าไหลผ่านตลอดพื้นที่ ต่อมาทางราชการเห็นว่าท้องที่แห่งนี้มีความทุรกันดาร การคมนาคมไม่สะดวก ต้องใช้ม้าเป็นพาหนะหรือเดินด้วยเท้า ในฤดูน้ำหลากก็ไม่สามารถไปมาหาสู่กันได้ อีกทั้งเพื่อสะดวกในด้านการปกครองและการปราบปรามโจรผู้ร้ายจึงได้ตั้งพื้นที่ของ 3 ตำบลได้แก่ ตำบลหมอเมือง ตำบลหนองแดง และตำบลพงษ์ เป็นกิ่งอำเภอแม่จริมในปี พ.ศ. 2512 และต่อมาได้ยกฐานะเป็นอำเภอแม่จริม ในวันที่ 12 เมษายน 2520 ตามชื่อของลำน้ำแม่จริมที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลหนองแดงและตำบลหมอเมือง ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกา ลงวันที่ 16 มีนาคม 2526 ให้โอนตำบลพงษ์ที่อยู่เขตการปกครองของอำเภอแม่จริม ไปขึ้นอยู่กับการปกครองของกิ่งอำเภอสันติสุข และต่อมามีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงมีการแยกตำบล หมู่บ้านเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย ขณะนี้อำเภอแม่จริมมีตำบลในความปกครองจำนวน 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองแดง (ซึ่งเป็นที่ตั้งของที่ว่าการอำเภอแม่จริม) ตำบลหมอเมือง ตำบลน้ำพาง ตำบลน้ำปาย และตำบลแม่จริม มีประชากรรวมทั้งสิ้น 15,229 คน จำแนกเป็นชาย 7,904 คน และหญิง 7,322 คน

ตำบล	ประชากรชาย	ประชากรหญิง	ประชากรรวม
หนองแดง	2,213	2,188	4,401
หมอเมือง	1,216	1,213	2,429
น้ำพาง	2,766	2,618	5,384
น้ำปาย	1,033	982	2,015
แม่จริม	1,168	1,020	2,188
รวม	8,396	8,021	16,417

1.2 ประวัติศาสตร์ชุมชนตำบลน้ำพอง

ตำบลน้ำพองเดิมขึ้นอยู่กับการปกครองของตำบลหมอเมือง อำเภอเมืองน่านในขณะนั้น ตำบลน้ำพองมีเพียงบ้านน้ำพองหมู่บ้านเดียว ที่มีการตั้งถิ่นฐานมาก่อน ตามประวัติเล่าว่าชาวบ้านน้ำพองได้อพยพมาจากนครพิงค์ ต่อมาได้มีชาวบ้านในตำบลหมอเมือง ตำบลน้ำปาย ได้เข้ามาทำไร่ เลี้ยงสัตว์ สมทบกับประชาชนชาวบ้านน้ำพองเดิมเนื่องจากในเขตตำบลน้ำพองมีพื้นที่ทำการเกษตรมาก จากที่ชาวบ้านได้เข้ามาทำไร่ เลี้ยงสัตว์เพียงไม่กี่ครอบครัว พอระยะเวลาผ่านไปก็มีการเพิ่มประชากรมากขึ้นและมีเครือข่ายตามมาสุมทบทีหลังอีก ทำให้เกิดเป็นกลุ่มบ้านต่างๆตามมา ต่อมาได้แยกเป็นหมู่บ้านต่างๆ ได้แก่ บ้านน้ำปูน บ้านน้ำลาน บ้านน้ำปู บ้านน้ำเนะ สำหรับบ้านน้ำว่าเดิม เป็นชาวบ้านห้วยเมี่ยงที่ตั้งหมู่บ้านอยู่แนวชายแดน ไทย-ลาว ใกล้ๆ กับบ้านน้ำดวงในปัจจุบันนี้ เนื่องจากขณะนั้นในปี พ.ศ. 2511 เกิดความไม่สงบจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย มีการปะทะกันของกองกำลังคอมมิวนิสต์และทหารของไทยอยู่ตลอดเวลา ระยะทางจากตัวอำเภอแม่จริมไปยังบ้านห้วยเมี่ยงก็มีระยะทางที่ไกล ทำให้ยากลำบากในการเดินทางเข้าไปสู่หมู่บ้าน ประกอบกับการตั้งถิ่นฐานของบ้านห้วยเมี่ยงนั้นอยู่บริเวณต้นกำเนิดแหล่งน้ำ ทางราชการเกรงว่าการตั้งถิ่นฐานของหมู่บ้านจะส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำดังกล่าว จึงได้ย้ายชาวบ้านห้วยเมี่ยงมาตั้งถิ่นฐาน ณ ริมลำน้ำว่า และตั้งชื่อกลุ่มบ้านเป็นบ้านน้ำว่าตามชื่อของลำน้ำว่าที่ไหลผ่านหมู่บ้าน จนกระทั่งทุกวันนี้ สำหรับบ้านน้ำพระทัยได้แยกออกมาจากบ้านน้ำพองตามโครงการจัดสรรที่อยู่อาศัยของทางราชการ ในปี พ.ศ. 2523

ในปี พ.ศ. 2523 ทางราชการเห็นว่าหมู่บ้านที่อยู่ตามริมลำน้ำสาขาของลำน้ำว่า มีความห่างไกลจากตำบลหมอเมือง จึงได้เสนอขอตั้งหมู่บ้านที่อยู่เลยฝั่งน้ำว่าออกไปทางทิศตะวันออก เป็นตำบลอีกตำบลหนึ่งขึ้นเรียกว่า “ตำบลน้ำพอง” ซึ่งมีกำนัน อินเดช ปันทะมา เป็นกำนันคนแรกของตำบลน้ำพอง เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2523 มีการแบ่งเขตการปกครองเป็น 8 หมู่บ้านต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยได้ยุติการเคลื่อนไหวจึงมีชนเผ่าม้งออกมาอพยพตัวเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทยจำนวน 2 หมู่บ้าน คือบ้านน้ำดวงและบ้านร่มเกล้า ปัจจุบันตำบลน้ำพองจึงมีทั้งหมด 10 หมู่บ้าน

1.2.1 การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน

ชาวบ้านน้ำพองจากการบอกเล่าขานต่อกันมาว่า กลุ่มคนรุ่นแรกๆ ได้อพยพมาจากนครพิงค์(จังหวัดเชียงใหม่ในปัจจุบัน) ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานใดที่จะสามารถอ้างอิงได้ ซึ่งร้อนรุ่มมาเพื่อล่าสัตว์โดยเฉพาะ “แรด” เพื่อเอานอนจนมาพบว่าบริเวณริมลำน้ำพองแห่งนี้มี “โป่ง” และบริเวณป่าโดยรอบแห่งนี้เป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีสัตว์ป่าชุกชุมจึงได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ตรงที่ราบริมน้ำพองเพื่อล่าสัตว์และทำมาหากิน ซึ่งบริเวณนี้สันนิษฐานว่าเคยมีคน “ม่าน” (ชาวพม่า) ได้เคยอยู่อาศัยมาก่อน จากการพบหลักฐานวัดร้างบริเวณสบพาง(บริเวณที่ลำน้ำพองไหลลงบรรจบลำน้ำว่า) ซึ่งปัจจุบัน

ยังหลงเหลือฐานพระพุทธรูปปรากฏอยู่ ส่วนที่ได้ชื่อว่า “น้ำพาง” ผู้เฒ่าผู้แก่เชื่อว่าน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า “น้ำพราน” ซึ่งได้ชื่อจากมีพรานป่าคนหนึ่งซึ่งได้ไล่ล่าวัวป่าที่ดุร้ายเนื่องจากเป็นวัวโพง (โพงคือผีชนิดหนึ่ง ที่เล่าขานกันมาว่าชอบกินของสดและมีกลิ่นคาว) ซึ่งพรานป่าได้ไล่ล่าวัวโพงตัวนี้ มาจากป่าขุนน้ำผ่านมาที่ตั้งหมู่บ้าน และมาพักดื่มน้ำที่นี้จึงเรียกว่าน้ำพราน ต่อมามีการเพี้ยนเสียงเป็น “น้ำพาง” ซึ่งวัวโพงตัวนี้ได้หนีเข้าไปอยู่ในป่าเขตตำบลโพงและไปตายที่นั่น (ปัจจุบันเป็นเขตอำเภอสันติสุข และคำว่าตำบลโพงได้เพี้ยนเสียงเป็นตำบลพงษ์แทน)

ต่อมาประมาณปีจุลศักราช 684 (พ.ศ. 1765) พระยาใจยะวงศ์สาซึ่งเป็นเจ้าเมืองบ่อว่าในขณะนั้น ได้มาสร้างพระธาตุคำปลิวขึ้นในบริเวณไร่ของท้าวเชื่อนจักร์และนางไเอ ซึ่งเป็นขวานครปิง และในปีถัดมาคือปีจุลศักราช 685 ปี ระกา พระยาใจวงศ์สาได้นำช้างมาถมนบริเวณหนองน้ำริมน้ำพางและได้สร้างวัดน้ำพางขึ้น

1.2.2 อาณาเขตติดต่อของตำบลน้ำพาง

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลหนองแดง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลน้ำปาย อำเภอแม่จริม และตำบลสำนาคาม อำเภอเวียงสา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองแดง และตำบลหมอมือง

1.2.3 ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตำบลน้ำพางพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 95 เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน โดยเฉพาะบริเวณแนวชายแดนที่ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จะเป็นทิวเขาสูงโดยสูงจากระดับน้ำทะเล ประมาณ 800 - 3000 เมตร ตลอดแนวชายแดนไทย-ลาว พื้นที่ทั้งหมดอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติพื้นที่ลุ่มน้ำ 1 เอ เป็นส่วนหนึ่งของเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคาและอีกส่วนหนึ่งเป็นเขตเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแม่จริม ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์เป็นภูเขาสูงชันสลับซับซ้อน ป่าไม้เป็นป่าดงดิบจึงทำให้พื้นที่ตำบลน้ำพางเป็นแหล่งกำเนิดลำน้ำ ลำห้วยสายต่างๆ มากมาย และมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนตามลุ่มน้ำต่างๆดังกล่าว มีการตั้งชื่อหมู่บ้านและชื่อลำน้ำเป็นชื่อเดียวกัน เช่น บ้านน้ำปวนตั้งถิ่นฐาน ณ ลำน้ำปวน บ้านน้ำลายมีตั้งถิ่นฐาน ณ ลำน้ำลาย บ้านน้ำพางตั้งถิ่นฐาน ณ ลำน้ำพาง บ้านน้ำปู้ตั้งถิ่นฐาน ณ ลำน้ำปู้ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีลำห้วย ลำธารเล็กๆอีกมากมายที่เป็นลำน้ำสาขาของลำน้ำดังกล่าว ในบรรดาลำน้ำที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลน้ำพางทั้งหมดลำน้ำว้าเป็นลำน้ำที่มีขนาดใหญ่ที่สุด เป็นแหล่งน้ำให้ประชาชนในพื้นที่ตำบลน้ำพางได้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำว้าในการดำรงชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังมีประชาชนต่างตำบลที่อาศัยอยู่ไม่

ห่างไกลจากลำน้ำว่ามกนก ได้ไปใช้ประโยชน์จากลำน้ำว่าอีกด้วย โดยเฉพาะในการพึ่งพาเป็นแหล่งอาหารหลักในชีวิตประจำวันมาตั้งแต่อดีตกาล

2. สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 ประชากรและการปกครอง

ตำบลน้ำพางแบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน 810 หลังคาเรือน 1,057 หลังคาเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 5,384 คน จำแนกเป็นประชากรชาย จำนวน 2,766 คน และประชากรหญิง จำนวน 2,618 คน มีหมู่บ้านชาวเขาจำนวน 2 หมู่บ้าน 254 หลังคาเรือน ประชากรทั้งสิ้น 2,457 คน คิดเป็นร้อยละ 45.63 ของประชากรทั้งตำบลน้ำพาง

ลำดับที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	จน.หลังคา เรือน	ประชากร ชาย	ประชากร หญิง	ประชากร รวม
1	น้ำปูน	1		360	343	703
2	น้ำลาน	2		163	168	331
3	น้ำแฉะ	3		166	129	295
4	น้ำพาง	4		198	198	396
5	น้ำว่า	5		189	184	373
6	น้ำปู	6		153	126	279
7	ใหม่	7		187	205	392
8	น้ำพระทัย	8		102	75	177
9	น้ำดวง	9		727	719	1,446
10	ร่มเกล้า	10		521	471	992
รวม				2,766	2,618	5,384

2.1 เส้นทางคมนาคม

การคมนาคมในตำบลน้ำพาง สามารถเดินทางด้วยรถยนต์และมีรถโดยสารประจำทางวิ่งระหว่างบ้านน้ำตวง – อำเภอแม่จรมีวันละ 1 เที่ยว ถนนเป็นถนนลาดยางตั้งแต่อำเภอแม่จรมจนถึงบ้านน้ำพางเป็นระยะทางประมาณ 27 กิโลเมตร แต่มีบางช่วง ถนนอยู่ในสภาพที่ชำรุดเสียหายจากการใช้งานมาเป็นระยะเวลานาน และบางช่วงถนนมีความแคบทำให้ไม่สะดวกในการเดินทางเท่าที่ควร สำหรับบ้านน้ำตวงและบ้านร่มเกล้าที่เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง การคมนาคมยังอยู่ในสภาพที่ไม่ค่อยสะดวกมีถนนลาดยางเพียงบางส่วน ยังมีระยะทางอีกส่วนหนึ่งที่ยังรอการก่อสร้างทางใหม่ จึงทำให้การคมนาคมบางช่วงยากลำบากในช่วงฤดูฝนโดยเฉพาะบ้านร่มเกล้าไม่สามารถเดินทางด้วยรถยนต์ได้เลย แต่ก็เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ชอบการผจญภัยและชมธรรมชาติตามสองข้างทาง

2.2 การศึกษา

ตำบลน้ำพางมีโรงเรียนประถมศึกษาทั้งหมด 5 แห่ง เป็นโรงเรียนขยายโอกาส 4 แห่ง ด้านศาสนามีวัดทั้งหมด 1 แห่ง สำนักสงฆ์ 6 แห่ง ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 90 นับถือศาสนาพุทธ ส่วนพื้นที่ชาวเขาร้อยละ 90 นับถือศาสนาคริสต์ ที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาคำเมือง ภาษาล้าน และภาษาม้ง

2.4 สถานะสุขภาพ

อำเภอแม่จรมีโรงพยาบาลขนาด 30 เตียงที่ให้บริการแก่ประชาชนในพื้นที่ ส่วนตำบลน้ำพาง มีสถานบริการสาธารณสุขจำนวน 4 แห่ง จำแนกเป็น สถานีอนามัยจำนวน 3 แห่งคือ สอ.น้ำพางตั้งอยู่บ้านน้ำพาง สอ.น้ำตวงตั้งอยู่บ้านน้ำตวง สอ.ร่มเกล้าตั้งอยู่บ้านร่มเกล้าและสถานบริการสาธารณสุขชุมชน 1 แห่ง ตั้งอยู่บ้านน้ำพาง เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์เป็นภูเขา สลับซับซ้อน มีการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนตามหุบเขาและลุ่มน้ำสายต่างๆ ชุมชนแต่ละหมู่บ้านจึงอยู่ห่างไกลกันพอสมควร เช่นบ้านน้ำตวงห่างไกลจากบ้านน้ำพางประมาณ 35 กิโลเมตร บ้านร่มเกล้าอยู่ห่างบ้านน้ำพาง ประมาณ 30 กิโลเมตร นอกจากประชาชนในพื้นที่จะไปรับบริการด้านสาธารณสุขจากหน่วยงานของรัฐแล้ว ยังสามารถไปรับบริการด้านสุขภาพจากศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนที่ให้บริการในหมู่บ้านของตนเองได้ในยามจำเป็น และชมรมอาสาสมัครสาธารณสุขอำเภอแม่จรมซึ่งเป็นกลุ่มองค์กรภาคประชาชนที่ดำเนินงานด้านการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ ยังได้รณรงค์ให้ประชาชนในพื้นที่ของอำเภอแม่จรมสามารถดูแลสุขภาพของตนเองและสมาชิกในครัวเรือน ด้วยการอบรมให้ความรู้เรื่องการใช้ยาสามัญประจำบ้าน การดูแลบาดแผลจาก

ของมิกม การปฐมพยาบาลเบื้องต้น และได้กระจายยาสามัญประจำบ้านสู่ครัวเรือนให้ครอบคลุมจำนวนหลังคาเรือนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของหลังคาเรือนทั้งหมด อย่างต่อเนื่องตลอดมา

2.5 วัฒนธรรมและประเพณี

วัฒนธรรมประเพณีของประชาชนในอำเภอแม่จริม ที่เป็นชนพื้นเมืองส่วนใหญ่จะมีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายคลึงกัน ประเพณีที่สำคัญของประชาชนอำเภอแม่จริมและตำบลน้ำพาง ได้แก่

2.5.1 ประเพณีมัสการพระธาตุยอยหงส์

ประเพณีมัสการพระธาตุยอยหงส์ วัดพระธาตุยอยหงส์มีพื้นที่ 10 ไร่ 3 งาน 16 ตารางวา สังกัดสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ตั้งอยู่ที่บ้านพรหม ตำบลหนองแดง สร้างเมื่อปีจุลศักราช 633 (พ.ศ.1714) ประวัตินี้เล่าว่ามีหงส์ตัวหนึ่งคาบเอาขอยคำ(เครื่องชั่งโบราณที่เป็นทองคำ)บินมาเวียนอยู่บนยอดเขาจำนวน 3 รอบ แล้วปล่อยขอยนั้นลงบนภูเขาที่ได้บินเวียนอยู่ เมื่อหงส์ตัวนั้นบินไปแล้วก็เกิดพายุฝนอย่างหนักและมีฟ้าผ่า จากนั้นฝนได้ตกลงมาอย่างหนักเป็นเวลา 3 วัน 3 คืน เมื่อฝนสงบลงได้มีช้างป่าฝูงหนึ่งเดินมาเหยียบดินบริเวณภูเขานั้นจนแน่น แล้วพากันเดินประตักดินมาด้านล่างอีกจนพื้นดินเรียบ สมัยนั้นมีพระครูค่อมซึ่งเป็นพระสงฆ์ที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบมีความเคร่งในระเบียบวินัยสงฆ์และชาวบ้านต่างให้ความเคารพนับถือ ได้ขึ้นไปดูภูเขาภูเขานั้นพบขอยคำ ต่อมาได้สร้างพระธาตุไว้บนภูเขาภูเขานั้นและได้ตั้งชื่อพระธาตุว่า “พระธาตุยอยหงส์” (ทั้งนี้ “ยอย” ยังแปลว่าที่ซึ่งยื่นออกไปกว่าปกติในกรณีนี้อาจแปลว่าพระธาตุดังกล่าวอยู่บนชง่อนเขาที่สูงกว่าเขาทั่วไปด้วย) อาคารเสนาสนะของวัดพระธาตุมีวิหาร กุฏิสงฆ์ ด้านปูชนียวัตถุมีพระพุทธรูป เจดีย์พระธาตุ ต่อมาจุลศักราช 683 (พ.ศ.1764) ได้มีการเสริมองค์พระธาตุให้มีขนาดใหญ่ขึ้น นอกจากนี้ประมาณปีจุลศักราช 1224 (พ.ศ. 2405) และจุลศักราช 1291 (พ.ศ. 2472) ได้ทำการบูรณะซ่อมแซมองค์พระธาตุให้อยู่ในสภาพที่ดีดังเช่นทุกวันนี้

พิธีกรรมสักการะพระธาตุ จะจัดปีละ 2 ครั้งเป็นประจำทุกปี ครั้งที่ 1 จัดตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (หกเป็ง) ตอนเช้าจะมีพิธีทำบุญตักบาตร ตอนกลางวันจะมีการฟังเทศน์และเทศมหาชาติ พอตกตอนเย็นจะมีการเวียนเทียน

ครั้งที่ 2 เป็นประเพณีตานก๋วยสลาก ที่ชาวอำเภอแม่จริมจะปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปีตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 (วันออกพรรษา) จะมีประชาชนทุกตำบลตกแต่งก๋วยสลากมาร่วมทำบุญกับชาวบ้านพรหมและบ้านดงไผ่วัลย์ที่เป็นศรัทธาของวัดพรหม(ที่ตั้งของวัดพระธาตุยอยหงส์) งานประเพณีตานก๋วยสลากจะมี 2 วัน วันแรกจะเป็นวันห้างดา(การเตรียมงาน) อีกหนึ่งวันต่อมาจึงจะมีการตานก๋วยสลาก เป็นอันเสร็จประเพณีในปีหนึ่งๆ

2.5.2 ประเพณีมัสการพระธาตุคำปลิว(คำปัว)

ประเพณีมัสการพระธาตุคำปลิว ตามประวัติพระธาตุคำปลิว(แต่ชาวบ้านเรียกว่า “พระธาตุคำปัว” หมายถึงทองคำที่ปลิวมา) โดยพบหลักฐานจากคำภีร์ล้านนาใบลานวัดน้ำพางเล่าว่า จุลศักราช 684 (พ.ศ. 1765) พระอริยวงโสจากวัดก๊บบัวเมืองเชียงตุงพร้อมด้วยท้าวพะละหมื่น ะวัง ล่างกอม มาทำการสร้างพระธาตุยอยหงส์(น่าจะเป็นการบูรณะเสริมองค์พระเจดีย์ธาตุมากกว่า เนื่องจากในปีจุลศักราช 683 ได้มีการเสริมองค์พระธาตุยอยหงส์ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นต่อองค์พระธาตุนั้นสร้างในปีจุลศักราช 633) ขณะที่จะทำแผ่นทองคำเปลวเพื่อนำขึ้นไปติดบนยอดพระธาตุยอยหงส์นั้น เกิดอภินิหารมีกระแสลมแรงพัดเอาแผ่นทองคำเปลว 1 แผ่น ลอยมาติดที่จอมปลวกในไร่ของท้าวเชื่อนจักษ์ เมื่อท้าวเชื่อนจักษ์ไปพบจึงนำความทูลพระยาไชยวงศาเจ้าเมืองบ่อว่า และได้อาราธนาครูบาอริยวงโสและครูบาทหลวงพรมอุด ซึ่งได้จำนำพรรษาอยู่ที่พระธาตุยอยหงส์พร้อมด้วยช่างชาวพม่า มาทำการก่อสร้างขึ้นเป็นเจดีย์ เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 6 ขึ้น 15 ค่ำ จุลศักราช 684 ตั้งชื่อว่า “พระธาตุคำปลิว” หรือบาลีมีชื่อเรียกว่า “พระธาตุสุวรรณปัดัง” ดังนั้นประเพณีไหว้พระธาตุคำปลิวจึงจัดให้มีขึ้นในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำเดือน 6 (ชาวบ้านเรียกว่าหกเป็ง) เป็นประจำทุกปี ชาวบ้านในตำบลน้ำพางจะมีการจัดตกแต่งเครื่องสักการะ มาสักการะองค์พระธาตุคำปลิว และถวายเครื่องจตุปัจจัยไทยทาน ดันกันต์แด่พระสงฆ์เป็นอันเสร็จพิธี

สำหรับในวันสงกรานต์ที่ตรงกับวันพญาวัน(วันเริ่มปีใหม่ไทย) ชาวบ้านในตำบลน้ำพางจะนำดอกไม้ธูปเทียน น้ำอบน้ำหอม มาสักการะและสรงน้ำองค์พระธาตุ เพื่อขอพรจากองค์พระธาตุ ให้ครอบครัวประสบกับความโชคดี มีความปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ โดยเฉพาะบุตรหลานที่อยู่ในตำบลน้ำพางแล้วที่ไปทำงานที่ต่างจังหวัด เมื่อกลับมาร่วมประเพณีสงกรานต์ที่บ้าน ก็จะได้ถือโอกาสนี้กราบขอพรจากองค์พระธาตุอันเป็นที่เคารพสักการะของชาวตำบลน้ำพางเพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่ตนเองในการออกจากบ้านไปทำงานต่างจังหวัด เมื่อเสร็จจากการสักการะและสรงน้ำองค์พระธาตุแล้ว จะมีการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาองค์พระธาตุ หลังจากนั้นจะมีการแข่งขันจุดบั้งไฟของชาวบ้านจากหมู่บ้านต่างๆทั้งในพื้นที่ตำบลน้ำพางและต่างตำบลในอำเภอแม่จันที่เตรียมมาแข่งขันกันเพื่อความสนุกสนาน

2.5.3 วัฒนธรรมของท้องถิ่นในตำบลน้ำพาง (ตีเก็ง , คู่ขวัญ , คู่ขวัญข้าว , คนตรีพื้นบ้าน , การละเล่นพื้นบ้าน)

2.5.4 พิธีกรรมความเชื่อ (ผีหม้อนึ่ง , ผีหลวง , ผีเสื่อน้ำ , ผีเสื่อนา-ไร่-บ้าน-วัด , ส่งเคราะห์ , ส่งผี)

อาชีพของชุมชน ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกข้าว ข้าวโพด ทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก ถ้าหากนอกฤดูกาลการเพาะปลูก ชาวบ้านก็จะหาของป่ามาขาย หรือใช้บริโภคในครัวเรือน และรับจ้างทั่วไป ส่วนหนึ่งจะอพยพแรงงานไปทำงานต่างจังหวัดด้วย แต่ถ้าหากถึงฤดูกาลการเพาะปลูกก็จะกลับมาทำการเพาะปลูก(ส่วนใหญ่จะกลับมาก่อนประเพณีสงกรานต์)

อาหารชุมชน ส่วนใหญ่จะหาอาหารตามฤดูกาล

ช่วงฤดูฝนตั้งแต่เดือน พฤษภาคม ถึงเดือน กันยายน จะมีอาหารตามธรรมชาติมาก อาทิ เห็ดเหาะ เห็ดด่าน เห็ดดินต่างๆ ลูกอ๊อด กบ เขียด อีงอ่าง ผักหวาน หน่อไม้

ช่วงฤดูหนาว ตั้งแต่เดือน ตุลาคม – ต้นเดือน กุมภาพันธ์ อาหารตามธรรมชาติจะลดลง ต้องอาศัยอาหารจากแหล่งน้ำ ในลำน้ำว่า ลำน้ำพาง ลำน้ำสาขาอื่นๆในพื้นที่ อาหารที่ได้ อาทิ ปลา ปู หอย กบ ห้วย เต่า ผักกูด

ช่วงฤดูร้อน ตั้งแต่ปลายเดือนกุมภาพันธ์ – ต้นเดือนพฤษภาคม อาหารธรรมชาติ นอกจากจะต้องหาอาหารจากแหล่งน้ำเป็นหลักแล้ว ยังพบว่าในชุมชนมีอาหารจาก ไข่มดแดง ไข่มดสี เป็นอาหารจากแหล่งธรรมชาติที่เพิ่มเติมเข้ามา

อาหารที่สามารถหาได้ตลอดฤดูกาล แต่มีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ อาทิ ทุเรียน กบในลำห้วย กระรอก หนู สัตว์ป่าอื่นๆ(หมูป่า เก้ง ไก่ป่า นก)

5. แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

5.1 การล่องแก่งน้ำว่า น้ำว่าเป็นลำน้ำขนาดใหญ่ที่ไหลผ่านพื้นที่ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม ลักษณะของลำน้ำว่าเป็นลำน้ำที่ไหลเชี่ยวมีโขดหิน หลบผาตามแหล่งน้ำเป็นระยะๆ จึงเกิดแก่ง วัง และหาดตามแหล่งน้ำมากมาย ประกอบกับทรัพยากรธรรมชาติของแหล่งน้ำยังมีความอุดมสมบูรณ์ คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ที่ดีและสองข้างลำน้ำมีป่าไม้ที่เป็นธรรมชาติสวยงาม จึงเหมาะแก่การล่องแพและชมธรรมชาติ ดังมีคำขวัญเชิญชวนให้ผู้คนมาท่องเที่ยวอำเภอแม่จริมว่า “ล่องแก่งน้ำว่า ศึกษาธรรมชาติ” ปัจจุบันการล่องแพมีทั้งแพไม้และแพยางไว้ให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้เลือกใช้บริการตามใจชอบ การล่องแพมีจุดเริ่มต้นที่บ้านน้ำว่าไปสิ้นสุดที่บ้านหาดไร่ อ.เวียงสา แต่สามารถล่องแพในระยะทางไกลตั้งแต่บ้านน้ำว่า – บ้านน้ำปู้ ระยะทาง 4 กิโลเมตร หรือล่องระยะทางปานกลาง ตั้งแต่บ้านน้ำว่า – อุทยานแห่งชาติแม่จริม ระยะทาง 8 กิโลเมตร หรือระยะทางไกลตั้งแต่บ้านน้ำว่าถึงบ้านหาดไร่ระยะทางสิบกว่ากิโลเมตร

5.2 การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่จริมได้ทำเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติไว้จำนวนหลายจุดด้วยกัน รวมระยะทางประมาณ 2 กิโลเมตร เหมาะสำหรับนักเดินไพรที่ยังไม่ชำนาญในการเดินไพรในระยะทางที่ไกลมากนัก นักท่องเที่ยวสามารถไป

พักค้างแรมในเขตอุทยานแห่งชาติแม่จรมได้ อุทยานจะมีที่พักและอาหารไว้บริการและในส่วนของอำเภอแม่จรมยังมีโครงการขยายเส้นทางรถท่องเที่ยวให้ไกลขึ้นไปอีก เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่ชอบเดินผจญภัยได้ทดสอบสมรรถภาพร่างกายและดื่มด่ำกับธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น โดยจะพัฒนาเส้นทางผาหน่อที่อยู่ใกล้ๆกับที่ทำการอุทยานแห่งชาติแม่จรม ซึ่งเป็นเขาสูงชันลักษณะเขาเป็นหินผา สามารถเดินทางทะลุถึงบ้านร่มเกล้าที่เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งได้ เป็นเส้นทางเดินไพรที่มีความยากลำบากเหมาะแก่นักท่องเที่ยวผู้ที่ต้องการความแปลกใหม่สำหรับชีวิตได้เป็นอย่างดี

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยทีมวิจัยจากชุมชนเป็นผู้ออกแบบกระบวนการ ร่วมกันกำหนดกิจกรรมการวิจัย แล้วดำเนินงานวิจัยตามแผนที่จัดทำไว้ โดยมีพี่เลี้ยงนักวิจัย คอยให้การสนับสนุนการดำเนินงานวิจัยในส่วนที่ชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้ ซึ่งมีวิธีการดำเนินงานแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังต่อไปนี้

1. ระยะเตรียมการทำงานวิจัย

1. ประชุมคณะวิจัยหลักเพื่อปรึกษาหารือถึงแผนงานวิจัยในภาพรวม
2. คัดเลือกคณะวิจัยร่วมจากชุมชนให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานวิจัย โดยคัดเลือกจากบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนที่ดำเนินการอยู่ในสังคมขณะนั้น เช่น หัวหน้าโครงการ นายบุญส่ง อินขาว เป็นประธานสภาวัฒนธรรมตำบลน้ำพาง ให้รับผิดชอบประเด็นวัฒนธรรมแล้วคัดเลือกทีมงานที่มีความชอบทางด้านนี้
- ส่วนนายสาวท ธรรมรักษา และนายเสวียน พรหมมี มีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนป่าชุมชนในระดับอำเภอแม่จรม ให้รับผิดชอบประเด็นการจัดการทรัพยากรป่าไม้ พร้อมทั้งหาทีมงานที่มีความชอบทางด้านนี้
3. จัดประชุมทำความเข้าใจกับทีมวิจัยทั้งหมด เพื่อทบทวนที่มาและให้มองเห็นแผนงานวิจัยในภาพรวม ก่อนที่จะดำเนินงานวิจัย
4. มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบในงานวิจัยแต่ละด้าน เช่น ด้านการเงินมอบหมายให้นายคาด ประทอง ซึ่งเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน บ้านใหม่ ทำหน้าที่ในการจัดทำหลักฐานการเงินด้านการประสานงาน เป็นบทบาทหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้าน ด้านประชาสัมพันธ์ มอบหมายให้นายเสวียน พรหมมี ซึ่งมีความชำนาญทางด้านพิธีกร การประชาสัมพันธ์ทำหน้าที่เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ ด้านเลขานุการ การจดบันทึก สรุปรายงาน มอบหมายให้นายสาวท ธรรมรักษา ผู้ใหญ่บ้านบ้านหมู่ 4 ขณะนั้น

ระยะเวลาดำเนินการ

ระยะที่ 1 การศึกษาชุมชน

เป็นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและศึกษาปัญหาเชิงลึก ระยะเวลา 6 เดือน

1.ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ ชุมชนได้เน้นการศึกษาเฉพาะในด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ส่วนการจัดการทรัพยากรน้ำและสัตว์น้ำ ทางชุมชนตำบลน้ำพางได้ดำเนินการไปแล้วในการวิจัยเพื่อท้องถิ่นปี 2545 และผลการดำเนินงานยังดำเนินอยู่ในชุมชน จึงดำเนินการเพียงแต่ติดตามความยั่งยืนของกิจกรรมเท่านั้น

1.1 คณะทำงานวิจัยร่วมกันออกแบบการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน และข้อมูลเกี่ยวกับป่าชุมชนแต่ละหมู่บ้านประกอบไปด้วยเนื้อหา ดังนี้

ข้อมูลบริบทชุมชน

- สภาพชุมชนทั่วไป
- ประชากร การศึกษา สุขภาพ
- วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต

ข้อมูลด้านป่าชุมชน

- ชื่อป่าชุมชน ประเภทป่า(ป่าอนุรักษ์ และป่าใช้สอย)
- ขนาดป่าชุมชน
- อาณาเขตติดต่อ(โดยสังเขป)
- กระบวนการจัดการทรัพยากรเริ่มเมื่อไหร่ โดยใคร ความเป็นมาเป็นอย่างไร
- ผลจากการอนุรักษ์ที่เกิดขึ้นที่มีต่อชุมชน เช่น ด้านอาหาร สมุนไพร การใช้สอยประโยชน์จากป่าในชีวิตประจำวัน
- ผลจากการอนุรักษ์ในด้านอื่นๆ เช่น ความสมบูรณ์ของป่า ชนิดสัตว์ป่า การหวงแหนป่า
- ปัจจัยความสำเร็จ
- ปัญหาอุปสรรคที่พบในการดำเนินงาน
- ชุมชนจะพัฒนากระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาหรือความต้องการของชุมชนอย่างไรบ้าง

1.2 แต่ละหมู่บ้านโดยการนำของคณะวิจัยร่วมกับชุมชน อาทิ ผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อบ้าน แม่บ้าน ชาวชน เดินทางสำรวจป่าชุมชนของตนเองเพื่อศึกษาสภาพป่าว่ามีพันธุ์พืชอะไรบ้าง (ไม้ยืนต้น พืชอาหาร พืชสมุนไพร) แต่ละชนิดมีปริมาณมากน้อยอย่างไร สภาพป่าชุมชนมีความ

สมบูรณ์มากนักน้อยแค่ไหน สัตว์ป่ามีหรือไม่อะไรบ้าง(จากร่องรอยมูลสัตว์ รอยเท้า รอยแทะ หรือการพบเห็น) พบการบุกรุกทำลายป่าหรือไม่ อย่างไรบ้าง

1.3 จัดเวทีชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเพื่อถอดบทเรียนกระบวนการจัดการป่าชุมชนของตนเอง ตามประเด็นเนื้อหาที่กล่าวมาข้างต้น

1.4 สรุปรวบรวมกระบวนการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน

1.5 นำผลการศึกษาระบบการจัดการป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านมาแลกเปลี่ยนในเวทีระดับตำบล เพื่อให้เห็นกระบวนการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมของตำบลน้ำพาง พร้อมทั้งร่วมกันเติมเต็มส่วนที่ขาดหายไป

1.6 เวทีระดับตำบลร่วมจัดทำแผนพัฒนาระบบการจัดการป่าชุมชนในภาพรวมให้เกิดความสมบูรณ์ สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนให้มากที่สุด

1.7 สรุปแผนพัฒนางานในระยะที่สอง ซึ่งแผนการดำเนินงานวิจัยในระยะที่สองของชุมชนประกอบด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1.7.1 การจัดทำมาตรการชุมชนในการจัดการป่าชุมชน

1.7.2 การจัดสรรพื้นที่ป่าให้เหมาะสม

1.7.3 การจัดทำแนวเขตป่าชุมชน

1.7.4 การขยายพื้นที่ป่าชุมชน

1.7.5 การเพาะกล้าไม้เน้นไม้ในท้องถิ่น เช่น จั้วแดง มะค่าโมง

1.7.6 การปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์

1.7.7 การสำรวจป่าชุมชน 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง

1.7.8 การสืบชะตาวังปลาและบวชป่าชุมชน

1.7.9 การทำแนวกันไฟ

1.7.10 การทำฝายชะลอน้ำ (ฝายแม้ว)

1.7.11 การจัดกิจกรรมเข้าค่ายเยาวชนรักษ์ป่าชุมชน

1.7.12 การอนุรักษ์สัตว์ป่าหายาก

1.7.13 การจัดตั้งคณะทำงานป่าชุมชนแต่ละหมู่บ้าน

1.7.14 การอนุรักษ์ป่าร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติ

การศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าและทรัพยากรสัตว์น้ำของชุมชนน้ำพาง ยังไม่สามารถนำไปสู่การจัดการปัญหาที่ดินทำกินของชุมชนน้ำพางได้ ซึ่งแต่เดิมชุมชนคาดหวังว่าจะมีการจัดทำโฉนดชุมชน ทั้งป่าชุมชน ไร่ นา สวนและที่อยู่อาศัย ซึ่งในความเป็นจริงการจัดทำโฉนดชุมชนในพื้นที่เหล่านี้ ต้องอาศัยความรู้ความชำนาญในการอ่านแผนที่ อ่านพิศค้อย่างแม่นยำ ชุมชนจึงเหลือไว้แค่ศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ป่า (ป่าชุมชน สัตว์ป่า) และน้ำ (สัตว์น้ำ พืชน้ำ พืชริมน้ำ)

2. การศึกษาวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น สืบค้นภูมิปัญญา อนุรักษ์ภูมิปัญญา วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นว่ามีอะไรบ้าง แต่ละภูมิปัญญา วัฒนธรรมท้องถิ่นมีจุดเด่นอย่างไร และมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไร อะไรเป็นจุดเสื่อมของวัฒนธรรม และชุมชนคิดว่าจะฟื้นฟู วัฒนธรรมอันดีงามและภูมิปัญญาให้กลับคืนมาได้หรือไม่

3. การศึกษารายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน มีการกำหนดรายละเอียดและแบบฟอร์มการเก็บ ข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลรายรับรายจ่ายของครัวเรือน

3.1 ออกแบบฟอร์มจัดเก็บข้อมูล รายรับ ค่าจ้าง/เงินเดือน ค่าขายสินค้าทางการเกษตร ค่าขายพืชผัก ค่าขายปลา สัตว์เลี้ยง และข้อมูลรายจ่าย ค่าอาหาร เครื่องปรุงรส ค่าสาธารณูปโภค น้ำมันเชื้อเพลิง ค่าห้วย ค่าเหล้า ค่าเล่าเรียน เครื่องมือทางการเกษตร เมล็ดพันธุ์ทางการเกษตร ปุ๋ย ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลง สบู่ ยาสีฟัน เครื่องสำอาง

3.2 จ่ายแบบฟอร์มให้แต่ละครัวเรือนจัดเก็บข้อมูล

3.3 สรุปผลการบันทึกข้อมูลรายรับ-รายจ่าย ในแต่ละเดือน

3.4 นำข้อมูลสรุปผลรายรับ-รายจ่าย มาเรียนรู้ในระดับหมู่บ้าน ณ วันประชุม ประจำเดือนหมู่บ้าน

ระยะที่ 2 การปฏิบัติการ (การพัฒนางานและการแก้ไขปัญหา) ระยะเวลา 8 – 12 เดือน

1. ด้านอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

1.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

1.1.1. การจัดทำมาตรการชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน หลังจากที่มีการศึกษา กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ทำให้ทราบจุดด้อยในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เช่น ไม่มี บทลงโทษกับผู้ที่จะเกิดผลกระทบของชุมชนเกี่ยวกับป่าชุมชน หรือบทลงโทษเบาเกินไปจนทำให้ รู้สึกว่าไม่เกรงกลัวมาตรการดังกล่าว ดังนั้นในแต่ละหมู่บ้านจึงได้ปรับปรุงแก้ไข ระเบียบ ข้อบังคับของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และตามความเหมาะสมกับ บริบทของแต่ละหมู่บ้าน

หลังจากได้มาตรการชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านแล้ว เกณฑ์ นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน นำเอามาตรการชุมชนของตนเองมารวบรวมแลกเปลี่ยนในเวทีระดับตำบล เพื่อหา ความเหมาะสมของมาตรการชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้ดียิ่งขึ้น เพื่อมาตรการชุมชนจะได้เป็น มาตรฐานหรือมีเนื้อหาที่สอดคล้องกันทั้งตำบลง่ายต่อการจดจำหรือการนำไปใช้จริงในพื้นที่

1.1.2. การจัดสรรพื้นที่ป่าให้เหมาะสม เป็นการ จัดสรรพื้นที่ของป่าชุมชนให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ของชุมชน โดยแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

- พื้นที่สำหรับการอนุรักษ์ทั้งทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์ป่า อาทิ พื้นที่ป่าต้นน้ำ ป่าขุนน้ำ
- พื้นที่สำหรับการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมร่วมกันของคนในชุมชน

1.1.3. การจัดทำแนวเขตป่าชุมชนให้มีขอบเขตที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการสำรวจแนวเขตป่าชุมชนของตนเองว่ามีขอบเขต อาณาบริเวณเท่าไร มีลักษณะทางกายภาพทางธรรมชาติที่สามารถใช้เป็นแนวเขตป่าชุมชนได้หรือไม่ เช่น สันเขา ลำห้วย ลำน้ำ ต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่ หินผา ฯลฯ แต่ถ้าไม่มีลักษณะดังกล่าวก็ต้องจัดทำแนวเขตขึ้นมาใหม่โดยใช้ไม้ท่อน หรือหินขนาดใหญ่ฝังพอเป็นแนวเขต แล้วทำการบันทึกข้อมูล การทำแนวเขตป่าชุมชนของบางหมู่บ้านจะร่วมกับหน่วยงานภาครัฐใช้แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศโดยระบุพิกัดชัดเจน เช่น บ้านร่มเกล้า ซึ่งเป็นหมู่บ้านอยู่ในพื้นที่โครงการพระราชดำริ แต่บางหมู่บ้านที่ไม่มีเจ้าหน้าที่ทางภาครัฐทำให้ก็ประสานเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดน่าน ขอแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 1:25,000 แล้ววาดขอบเขตป่าชุมชนพอให้มีหลักฐานในเชิงแผนที่ทางภูมิศาสตร์(GIS) ได้

1.1.4. การขยายพื้นที่ป่าชุมชน ตามข้อตกลงของประชาคมตำบลน้ำพางในการจัดการป่าชุมชน ที่ระบุว่าแต่ละหมู่บ้านต้องมีป่า 2 ประเภท คือป่าต้นน้ำมีไว้สำหรับทำน้ำประปาภูเขาของหมู่บ้าน และป่าสำหรับใช้สอย แต่มีบางหมู่บ้านยังไม่มีป่าอนุรักษ์ จึงต้องมีการหาพื้นที่สำหรับเป็นป่าอนุรักษ์ เช่น บ้านน้ำพระทัย ม. 8 ซึ่งแต่เดิมยังไม่มีป่าอนุรักษ์ ดังนั้นประชาคมหมู่บ้านจึงได้ร่วมกันกำหนดเอาพื้นที่ป่าห้วยน้ำหวาน ป่าดังกล่าวเป็นป่าต้นน้ำสำหรับทำน้ำประปาภูเขาของหมู่บ้านน้ำพระทัย เดิมอยู่ในเขตรับผิดชอบของบ้านน้ำพาง ม. 4 ประชาคมบ้านน้ำพางจึงได้ให้ประชาคมบ้านน้ำพระทัย ม. 8 ร่วมดูแลรักษา ส่วนพื้นที่ป่าชุมชนบางหมู่บ้านเห็นว่าขนาดพื้นที่ป่าชุมชนของตนเองมีน้อยเกินไปต้องการขยายให้เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม หรือถ้าแต่ละหมู่บ้านมีพื้นที่สาธารณะประโยชน์อยู่แล้ว ก็ขยายเป็นป่าชุมชนได้ เช่น บ้านน้ำพางหมู่ที่ 4 ได้ร่วมกันกำหนดพื้นที่ป่าสักทองหนองเสาร์ขวัญ ขนาดพื้นที่ประมาณ 400 ไร่หรือมากกว่า แต่เดิมเป็นพื้นที่ปลูกต้นสักทองตามโครงการปลูกป่าของทางราชการ แต่ต่อมาไม่มีหน่วยงานไหนเข้าไปดูแลอย่างชัดเจนปล่อยให้มีการลักลอบตัดไม้และบุกรุกพื้นที่ไร่เข้าไป ดังนั้นทางประชาคมหมู่บ้านน้ำพางจึงได้ร่วมกันกำหนดพื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นป่าชุมชนเพิ่มอีกแห่งหนึ่ง

1.1.5. การเพาะกล้าไม้สำหรับปลูกเสริมในป่าชุมชน กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน และการสร้างจิตสำนึกรักษ์ป่าชุมชนของตนเอง โดยงานวิจัยสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการเพาะชำกล้าไม้ให้กับชุมชน เช่น ถูกลาตึก

พลาสติกพรางแสง ส่งเสริมให้ชุมชนและเยาวชนร่วมกันเพาะปลูกกล้าไม้เพื่อนำไปปลูกในพื้นที่ป่าชุมชน เน้นไม้ที่พบในท้องถิ่น เช่น จีว้แดง มะค่าโมง โดยไม้จีว้แดงจะนำไปปลูกเป็นแนวเขตป่าชุมชน ส่วนไม้มะค่าจะปลูกทั่วๆ เพื่อเสริมระบบนิเวศน์ของป่าชุมชนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

1.1.6. การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์ของสภาพป่า โดยมีวัตถุประสงค์ของการปลูกคือเพื่อ เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน การสร้างจิตสำนึกรักษ์ป่าชุมชนของตนเอง เพื่อเพิ่มความสมดุลระบบนิเวศน์ของป่า และเพื่อการบริโภคจากพืช ผลไม้ในป่าชุมชน พืชที่ใช้ปลูกส่วนหนึ่งมาจากกล้าไม้จากทางราชการที่จ่ายให้ เช่น หวาย ประดู่ มะค่า อีกส่วนหนึ่งมาจากการเพาะพันธุ์ในชุมชน เช่น ขนุน มะม่วง ส้มโอ มะขาม จีว้แดง การปลูกกล้าไม้จะปลูกในฤดูฝน ช่วงก่อนเข้าพรรษา

1.1.7. การสำรวจป่าชุมชน ทางคณะกรรมการป่าชุมชนร่วมกับเยาวชนในหมู่บ้านจะออกสำรวจป่าชุมชนความถี่ 2 เดือนต่อ 1 ครั้ง เพื่อสำรวจสภาพทั่วไปของป่าชุมชน สำรวจการบุกรุกหรือลักลอบตัดไม้ในเขตป่าชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการถ่ายทอดกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน และปลูกฝังนิสัยในการรักษ์ป่าให้กับเยาวชน สามารถจะสืบสานเจตนารมณ์ของชุมชนต่อไปในวันข้างหน้าอย่างต่อเนื่อง

1.1.8. การสืบชะตาวังปลาและบวชป่าชุมชน เป็นการประยุกต์ใช้พิธีกรรมความเชื่อของคนในท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการอนุรักษ์วังปลา การสืบชะตาหมายถึงการทำให้อายุยืนยาวหรือทำให้เจริญยิ่งขึ้นกว่าเดิม ส่วนการบวชเป็นกระบวนการเปลี่ยนสถานะจากสิ่งที่เป็นของชาวบ้านให้กลายเป็นสงฆ์หรือเกี่ยวกับสงฆ์ ซึ่งชาวบ้านในระดับบุคคลหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตน จะเข้าไปดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งในบริเวณที่กำหนดไม่ได้ แต่ถ้าหากว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมหรือเป็นมติของชุมชนแล้วย่อมดำเนินการได้โดยไม่ “จิต” ดังนั้นป่าชุมชนที่ผ่านการบวชแล้วชาวบ้านจะไม่กล้าเข้าไปกระทำการใดๆเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลเกินจากกฎระเบียบของชุมชนกำหนดไว้ เช่น ตัดไม้หลังจากได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้านแล้วเท่านั้น

1.1.9. การทำแนวกันไฟ ในช่วงฤดูแล้งราวๆเดือนมกราคม - มีนาคม ของทุกปี ชาวบ้านจะช่วยกันทำแนวกันไฟรอบๆพื้นที่ป่าชุมชน เพื่อป้องกันไฟป่าหรือไฟที่เกิดจากการเผาไร่แล้วลุกลามออกไปไหม้ป่ารอบๆไร่และป่าชุมชน วิธีการทำแนวกันไฟของชาวบ้านใช้วิธีกวาดใบไม้และถางหญ้ารอบๆป่าชุมชนให้โล่งเตียนต่อเนื่องกันไป มีความกว้างราวๆ 2 เมตร แต่ถ้าหากว่ามีไฟลุกลามเข้าพื้นที่ป่าชุมชน ชาวบ้านจะช่วยกันดับไฟป่า

1.1.10. การทำฝายชะลอน้ำ ในช่วงดำเนินงานวิจัยอนุรักษ์ป่าชุมชนของชุมชนตำบลน้ำพาง ทางหน่วยงานภาครัฐได้สนับสนุนชุมชนในการจัดทำโครงการสังคมอยู่ดีมีสุข ที่สอดคล้อง

กับความจำเป็นของแต่ละชุมชน ซึ่งตำบลน้ำพองได้เสนอโครงการจัดทำฝายชะลอน้ำในลำห้วยต่างๆ ในพื้นที่ตำบลน้ำพองและได้รับการสนับสนุนงบประมาณมาดำเนินการ ชุมชนจึงได้ร่วมกันจัดทำฝายชะลอน้ำในลำห้วยพื้นที่เป้าหมาย ส่วนใหญ่ลำห้วยดังกล่าวอยู่ในพื้นที่ป่าชุมชน จึงเป็นการหนุนเสริมกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนอีกทางหนึ่ง

1.1.11. การจัดกิจกรรมเข้าค่ายเยาวชนรักษ์ป่าชุมชน

- การเดินสำรวจพื้นที่ป่าชุมชนของตนเองเพื่อศึกษาสภาพป่าชุมชนว่ามีสภาพป่าเป็นอย่างไร ป่าประกอบด้วยไม้ยืนต้นที่สำคัญอะไรบ้าง พืชสมุนไพรที่พบ สัตว์ป่าที่พบ ร่องรอยของการบุกรุกป่า กระบวนการอนุรักษ์ของชุมชนเป็นอย่างไรบ้าง แล้วทุกคนช่วยกันสรุปข้อมูล เป็นรายหมู่บ้าน ใช้ระยะเวลาจำนวน 1 วัน

กิจกรรมศึกษาสภาพป่าชุมชนของเยาวชนบ้านน้ำพอง หมู่ 4

ศึกษาสภาพป่าชุมชนของเยาวชน บ้านใหม่ หมู่ 7

- หลังจากเดินศึกษาสภาพป่าชุมชนให้เยาวชนแต่ละหมู่บ้านละ 6 คนเข้าร่วมเวทีระดับตำบลเพื่อนำเสนอผลการศึกษาป่าชุมชนของตนเอง จะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน

ร่วมกันสรุปบทเรียนที่ได้จากการศึกษาป่าชุมชน

บทเรียนศึกษาป่าชุมชน

- นำบทเรียนที่ได้ไปสร้างฝืนร่วมกัน “ป่าในฝันของฉัน” เยาวชนแต่ละหมู่บ้านอยากมีป่าในฝันเป็นอย่างไร ให้แต่ละกลุ่มสื่อความหมายออกมาเป็นภาพวาดลงบนกระดาษอาร์ตปอนด์ 1 แผ่น แล้วนำเสนอภาพฝันที่ได้ของแต่ละกลุ่ม

ภาพฝันป่าชุมชนของฉันทัน

ภาพฝันป่าชุมชนของฉันทัน

- จัดตั้งกลุ่มเยาวชนตำบลน้ำพองรักษ์ป่าชุมชน
- ร่วมกันทำโครงการเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์ป่าชุมชน เพื่อเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพองขอรับการสนับสนุนงบประมาณดำเนินการ

1.1.12. การอนุรักษ์สัตว์ป่าหายาก ชุมชนได้ร่วมกันทบทวนสัตว์ป่าที่เคยพบในป่าของตำบลน้ำพองแต่ในปัจจุบันได้สูญหายไป หรือพบในปริมาณที่น้อยมาก แล้วนำเอาสัตว์เหล่านั้นมา

เป็นเป้าหมายของการอนุรักษ์สัตว์ป่า และเป็นตัวชี้วัดของความสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าชุมชนอีกประการหนึ่ง ถ้าหากว่าพบสัตว์ป่าที่สูญหายไปแล้วกลับมาในป่าชุมชนก็ถือว่าป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์ใกล้เคียงกับอดีตที่เคยเป็นและถือเป็นความสำเร็จในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ได้ยึดถือปฏิบัติตามกฎระเบียบในการห้ามล่าสัตว์ในเขตป่าชุมชน

1.1.13. การจัดตั้งคณะทำงานป่าชุมชนแต่ละหมู่บ้าน คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านถือว่ามีความสำคัญที่จะต้องหาตัวแทนของชุมชนมาทำหน้าที่ในการคิด ออกแบบวางแผน และนำชุมชนในการดำเนินการอนุรักษ์ป่าชุมชน นอกจากนี้คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับหมู่บ้านนอกจากทำหน้าที่ในการดูแล รักษา จัดการป่าชุมชนของตนเองแล้ว ยังต้องร่วมกับคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนของหมู่บ้านอื่นๆทั้งในพื้นที่ตำบลน้ำพางและพื้นที่อื่นๆ เพื่อพัฒนากระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้เกิดความภาคีเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นไป

1.1.14. การอนุรักษ์ป่าร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติ ป่าชุมชนในพื้นที่ตำบลน้ำพางส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่จริม แต่ต่างคนก็มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ผืนป่าเอาไว้ให้คงอยู่กับชุมชนตลอดไป จึงได้หาแนวทางระหว่างชุมชนกับอุทยานแห่งชาติแม่จริมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งทางอุทยานแห่งชาติแม่จริมก็ได้ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าร่วมกับชุมชนเป็นอย่างดี นำไปสู่การจัดการป่าชุมชนร่วมกัน

1.2 การอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ (วังปลา)

กระบวนการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ (วังปลา) ของชุมชนตำบลน้ำพาง ไม่ได้แยกดำเนินการชัดเจนเหมือนกับกิจกรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน เนื่องจากการดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ(วังปลา) ของพื้นที่ตำบลน้ำพางได้ขยายเครือข่ายครบทั้ง 10 หมู่บ้านตั้งแต่ดำเนินการวิจัยอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2544 กิจกรรมจึงคงอยู่ในพื้นที่จนกระทั่งปัจจุบันนี้ (ศึกษาเพิ่มเติมจากเอกสารงานวิจัย “การอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำนํ้าว่าตำบลน้ำพางอำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน”)

2. การอนุรักษ์ และฟื้นฟูวัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่น

วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนน้ำพางมีมากมาย ทีมวิจัยไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งหมด จึงเลือกศึกษาเฉพาะประเด็นที่น่าสนใจ เป็นประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกต่อชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้จึงเลือกศึกษาประเด็นพิธีกรรมที่พบในวิถีชีวิต เช่น คำสมาคร้วตาน คำเรียกขวัญ คำสู่ขวัญ คำมัดแขน การส่งเป้งส่งจน การสะเดาะเคราะห์ ดำราหาฤกษ์หายาม ซึ่งในปัจจุบันผู้ประกอบการพิธีกรรมรุ่นใหม่บางคนได้นำเอาวิธีการประกอบพิธีกรรม ทั้งคำสวด ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมมาจาก

ภายนอกชุมชนแล้วนำมาประยุกต์กับของดั้งเดิมในท้องถิ่น ทำให้คนในท้องถิ่นโดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในวิธีการประกอบพิธีกรรมของผู้ประกอบพิธีกรรมเหล่านั้น จึงมีการเสนอให้จัดทำคำสวด วิธีการ ขั้นตอนที่เป็นของดั้งเดิมในชุมชนแล้วเผยแพร่ให้ผู้ประกอบพิธีกรรมยึดถือตามพิธีกรรมดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งมีวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

- 2.1 ประชุมผู้ประกอบพิธีกรรมในชุมชนน้ำพาง จำนวน 5 คนและทีมวิจัย เพื่อปรึกษาหารือถึงประเด็นและเนื้อหาการศึกษาวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนน้ำพาง
- 2.2 ร่วมกันกำหนดประเด็นในการศึกษาพิธีกรรมแต่ละประเภทที่สามารถดำเนินการได้ และผลการศึกษาก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชน
- 2.3 คณะวิจัยชุมชนสืบข้อมูลเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมโดยศึกษาจากเอกสาร สมุดบันทึกของผู้ประกอบพิธีกรรม และตัวผู้ประกอบพิธีกรรม ประกอบด้วยข้อมูลดังนี้
 - 2.3.1 เนื้อหา(คำสวด)
 - 2.3.2 ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรม
 - 2.3.3 อุปกรณ์ เครื่องบูชาที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรม
- 2.4 รวบรวมเนื้อหาเป็นหมวดหมู่ โดยจัดพิมพ์ลงในคอมพิวเตอร์
- 2.5 นำข้อมูลที่ได้ให้ผู้ประกอบพิธีกรรมในชุมชนที่มีอายุมากและประสบการณ์ประกอบพิธีกรรมนานที่สุดจำนวน 3 คนตรวจสอบการตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขจนถูกต้องตามความต้องการของผู้ประกอบพิธีกรรมทั้งสามคน
- 2.6 การจัดทำเป็นเอกสารการประกอบพิธีกรรม
- 2.7 การเผยแพร่เอกสารการประกอบพิธีกรรมชุมชนน้ำพาง

ประเด็นการวิจัย การศึกษารายรับ รายจ่ายในครัวเรือน ไม่สามารถดำเนินการต่อเนื่องใน ระยะที่ 2 ได้ เนื่องจาก การศึกษาข้อมูลรายรับ รายจ่ายของครัวเรือนในระยะที่ 1 นั้น ประสบปัญหา คือ ครัวเรือนไม่สามารถบันทึกข้อมูลรายรับ รายจ่ายครอบคลุมทุกหลังคาเรือน บางครัวเรือนไม่มีผู้ที่อ่านออกเขียนได้ บางครอบครัวมีการบันทึกข้อมูลรายรับรายจ่ายไม่ต่อเนื่อง ประกอบกับการนำข้อมูลที่ ได้จากการบันทึกของแต่ละครัวเรือนมาสรุป วิเคราะห์ไม่สามารถทำได้ เนื่องจากทีมวิจัยชุมชนน้ำ พางขาดทักษะการรวบรวม สรุป วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งต้องใช้ทรัพยากรบุคคล องค์ความรู้ในการ รวบรวม สรุปและวิเคราะห์ข้อมูล จึงไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้ในการดำเนินงานระยะที่ 2

3. ระยะที่ 3 การปฏิบัติการ การสรุปผล และการคืนองค์ความรู้สู่ชุมชน 4 เดือน

1. ดำเนินงานวิจัยต่อจากระยะที่ 2 ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นป่าชุมชน เช่นการบวชป่า สืบชะตาวังปลา การเตรียมกล้าไม้ปลูกในช่วงฤดูฝนที่จะมาถึง การจัดทำแนวกันไฟป่า

2. สรุปงานวิจัย ทีมวิจัยมีการสรุปงานวิจัยเป็นระยะๆ เพื่อประเมินความก้าวหน้าและความสำเร็จของงานวิจัย ถ้าหากว่าพบปัญหาอุปสรรคก็หาวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคนั้นๆ

3. วิเคราะห์องค์ความรู้สิ่งที่ชุมชนได้เรียนรู้จากงานวิจัย เป็นการถอดบทเรียนว่าชุมชนได้เรียนรู้อะไรจากกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อที่จะได้นำไปปรับใช้ในกระบวนการพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆ

5. การคืนองค์ความรู้จากงานวิจัยสู่ชุมชน หลังจากที่มีการสรุปงานวิจัยพอสังเขปแล้ว ทีมวิจัยได้จัดเวทีสรุปผลการดำเนินงานทั้งหมดให้กับชุมชนทราบ เพื่อให้เวทีได้ร่วมเสนอแนะต่อการพัฒนางานต่อไป

6. การวางแผนการพัฒนาชุมชนในระยะต่อไป ต้องการให้กระบวนการพัฒนาชุมชนผ่านงานวิจัยยังคงอยู่กับชุมชนไปนานๆ จึงมีการจัดตั้งองค์กรพัฒนาชุมชนเพื่อขับเคลื่อนงานต่อไป

7. เขียนเอกสารงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ เป็นงานที่ยากที่สุดในกระบวนการดำเนินงานวิจัยท้องถิ่น เนื่องจากนักวิจัยชุมชนไม่มีทักษะการเขียนเอกสาร ดังนั้นจึงร่วมมือกับพี่เลี้ยงนักวิจัยร่วมกันสรุปเนื้อหาการวิจัยในแต่ละประเด็น แล้วจึงเรียบเรียงเป็นเอกสารงานวิจัย กระบวนการจึงดำเนินไปได้ช้าพอสมควร ช้ากว่ากำหนดระยะเวลางานวิจัยไม่น้อยกว่า 8 เดือน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

1. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

1.1 การจัดการป่าชุมชน

จากการศึกษาการอนุรักษ์ป่าในพื้นที่ตำบลน้ำพาง พบว่าทุกหมู่บ้านมีการอนุรักษ์ป่าไว้เพื่อการใช้สอยของหมู่บ้าน โดยแต่ละหมู่บ้านมีจุดเริ่มต้นการอนุรักษ์ กระบวนการอนุรักษ์ ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน ที่มีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วงดังนี้

1. ระยะเริ่มต้น อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2519 – 2530 ส่วนใหญ่จะเป็นการกันพื้นที่ป่าต้นน้ำ เป็นลำน้ำ ลำห้วยที่ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ทั้งการอุปโภค บริโภค และการเกษตรกรรม กระบวนการยังคงไม่มีความซับซ้อนมากนัก เพียงแต่ผู้นำชุมชนประกาศให้ชาวบ้านทราบว่ามีการกันพื้นที่ป่าต้นน้ำไม่ให้เข้าไปทำไร่เพื่อป้องกันผลกระทบจากปริมาณน้ำในลำน้ำ ประกอบกับความจริงชาวบ้านส่วนใหญ่ก็ไม่ได้มีความจำเป็นต้องเข้าไปทำไร่ในบริเวณป่าต้นน้ำ เนื่องจากบริเวณดังกล่าวอยู่ห่างจากชุมชนค่อนข้างมาก

2. ระยะเรียนรู้ อยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2530 – 2540 หลังจากที่ชาวบ้านได้ถูกรุกคืบป่าใกล้ๆ กับชุมชนเพื่อทำไร่ข้าว ไร่ข้าวโพดเพิ่มมากขึ้น ทำให้ป่าใกล้ๆ กับชุมชนลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น การหาอาหาร การหาไม้ไผ่มาทำเครื่องจักสาน การหาฟืน หาสมุนไพรเริ่มหายากขึ้น ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน ทำให้หลายชุมชนเริ่มตระหนักต่อปัญหาการลดลงของพื้นที่ป่าใกล้ชุมชน จึงได้ร่วมกันขอคืนพื้นที่ไร่ในจุดที่มีความสำคัญ เช่น เคยเป็นลำห้วยมาก่อน เป็นป่าเห็ด เป็นแหล่งอาหาร เพื่อให้บริเวณป่าดังกล่าวฟื้นฟูสภาพให้กลายเป็นป่าดั้งเดิม แต่ขนาดพื้นที่ที่ได้รับมายังไม่มากนัก ราวๆ 50 – 100 ไร่ หรือมากกว่าเล็กน้อย ระยะนี้มีเวลาประมาณหมู่บ้านพร้อมทั้งตั้งกฎกติกาหมู่บ้านอย่างชัดเจน บางหมู่บ้านระบุไว้ในธรรมนูญหมู่บ้าน

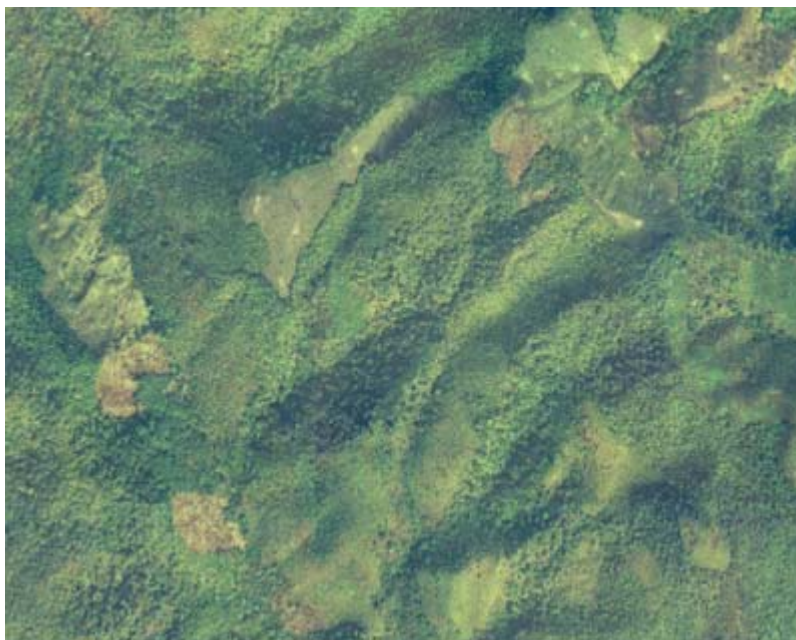
3. ระยะพัฒนา อยู่ในช่วงปี 2540 เป็นต้นมา หลังจากที่ชุมชนเห็นว่าป่ามีความสำคัญกับการดำรงชีวิตประจำวัน ดังเช่นในระยะที่ 2 ที่คนในชุมชนเริ่มหาอาหารจากป่ามากขึ้นและร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชน แล้วอาหารจากป่าค่อยๆ กลับคืนมา แต่ละชุมชนก็ได้ขยายพื้นที่ป่าชุมชนให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ให้เพียงพอต่อความต้องการของคนในชุมชนทั้งทางด้านอาหาร การเลี้ยงสัตว์ อาชีพ สมุนไพร ฟืน ฯลฯ บางหมู่บ้านได้เพิ่มจำนวนผืนป่าชุมชนเท่าที่จะเพิ่มได้ เช่น บ้านน้ำพางมีป่าชุมชนมากกว่า 2

แห่ง ถ้ามีโอกาสในการอนุรักษ์แม้มีขนาดพื้นที่เพียง 5 ไร่ 10 ไร่ ก็อนุรักษ์เอาไว้ มีการออกกฎระเบียบชุมชนเพิ่มเติมตามสภาพปัญหา

ถึงแม้ว่าแต่ละหมู่บ้านจะมีกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ทั้งป่าต้นน้ำและป่าใช้สอยมาไม่น้อยกว่า 10 ปีแล้วก็ตาม แต่กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนยังประสบปัญหาหลายประการ ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการอนุรักษ์ได้ นั่นคือผืนป่ามีความอุดมสมบูรณ์ทั้งพันธุ์พืช ต้นไม้ สัตว์ป่า แมลง และทุกคนร่วมเป็นเจ้าของร่วมอนุรักษ์ผืนป่าและใช้ประโยชน์อย่างรู้คุณค่า สภาพปัญหาอุปสรรคการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในพื้นที่ตำบลน้ำพางก่อนดำเนินการวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ยังไม่ได้หาแนวทางร่วมกันในภาพรวมของตำบลน้ำพางซึ่งจะมีพลังทางสังคมในการจัดการมากกว่าการดำเนินงานของแต่ละหมู่บ้าน เช่นมีราษฎรบางหมู่บ้านไปบุกรุกถางป่าในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งป่าดังกล่าวไม่ได้อยู่ในเขตความรับผิดชอบของหมู่บ้านใด ปียหาดังกล่าวอาจจะลุกลามเพิ่มมากขึ้น สภาพป่าต้นน้ำอาจจะลดน้อยลงหรือหมดไปในที่สุด ถ้าหากไม่มีมาตรการระดับตำบลเข้าไปจัดการแทนมาตรการระดับหมู่บ้าน

2. การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน ทำการเกษตรกรรม การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนมีทั้งการขยายแนวเขตไร่รูกกล้าเข้าไปในเขตป่าชุมชนที่ละนิดเนื่องจากแนวเขตป่าชุมชนมีไม่ชัดเจน และวิธีการบุกรุกพื้นที่ใหม่ ซึ่งวิธีการหลังนี้พบได้ไม่มากนัก ชุมชนจะร่วมกันจัดการทันที

สภาพผืนป่าที่ถูกบุกรุกเพื่อทำไร่

3. การตัดไม้เพื่อแปรรูป จำหน่ายในพื้นที่และมีบ้างบางครั้งจำหน่ายออกนอกพื้นที่ แต่มีสัดส่วนที่น้อยเมื่อเทียบกับการจำหน่ายในพื้นที่

สภาพต้นไม้ที่ถูกโค่นเพื่อเตรียมแปรรูปจำหน่าย

4. การลักลอบตัดไม้จันทน์หอม ซึ่งไม้จันทน์หอมมักจะพบในบริเวณป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนที่มีสภาพป่าเป็นป่าดงดิบในเขตตำบลน้ำพางต่อเนื่องกับผืนป่าของประเทศลาว มักจะมีพ่อค้าจากภายนอกพื้นที่เข้ามาว่าจ้างคนในและคนจากภายนอกพื้นที่เข้ามาตัดไม้จันทน์หอมบริเวณป่าของตำบลน้ำพาง เหตุการณ์นี้รุนแรงถึงขั้นมีการยิงกันในบริเวณเขตป่าอนุรักษ์ของบ้านน้ำดวงคิดต่อกับประเทศลาว ประมาณปี พ.ศ. 2540

รอยเจาะไม้จันทน์หอมเพื่อหาน้ำมันของกลุ่มลักลอบค้าไม้จันทน์หอม ราคาไม้จันทน์หอมที่มีคุณภาพ(มีน้ำมัน) จะจำหน่ายได้ในราคากิโลกรัมละ 1-3 หมื่นบาท(ตามคุณภาพน้ำมัน)

5. การลักลอบจับตัวนึ่ง ใช้ทั้งวิธีวางกับดักและใช้สุนัขล่า บางครั้งสุนัขไล่ตัวนึ่งขึ้นต้นไม้ พรานป่ามักจะใช้วิธีการ โคนต้นไม้แล้วจับเอาตัวนึ่ง ตัวนึ่งขณะยังมีชีวิตอยู่ จะมีราคา กิโลกรัมละ ประมาณ 1,600 บาท นึ่งหนึ่งตัวหนักราวๆ 5-10 กิโลกรัม จะมีราคาตัวละประมาณ 10,000 บาท แต่ถ้า ขยายเฉพาะเกล็ด ก็จะมีราคาที่แพงกว่านี้หลายเท่า จึงเป็นแรงจูงใจให้พรานป่าทั้งในและนอกพื้นที่เข้ามาลักลอบจับตัวนึ่ง โดยเฉพาะในเวลากลางคืน การตรวจตราเฝ้าระวังการกระทำผิดมักจะไม่สามารถทำได้ง่าย เนื่องจากพื้นที่ป่าในตำบลน้ำพางมีขนาดใหญ่ รวมกันแล้วหลายหมื่นไร่

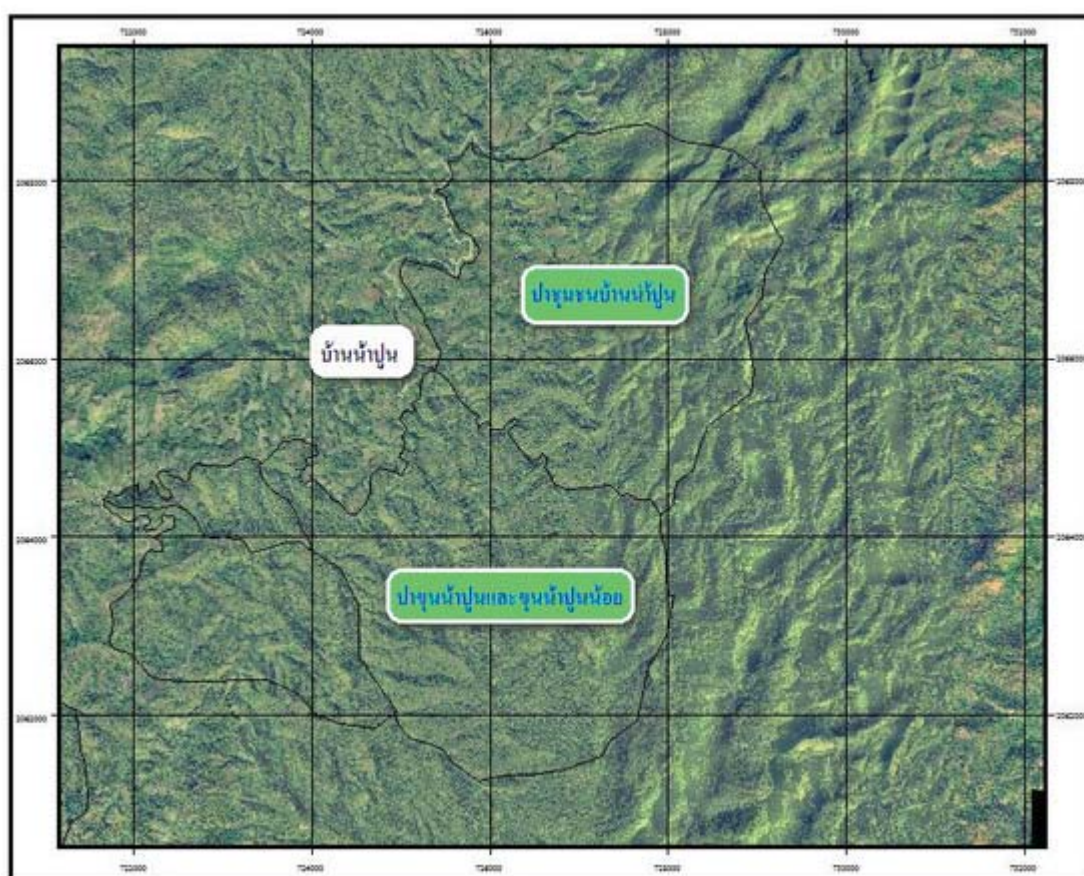

สภาพต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ถูกโคนเพื่อหาตัวนึ่ง

การจัดการป่าชุมชน

1. ป่าชุมชนบ้านน้ำปุ่น หมู่ที่ 1

ป่าชุมชนบ้านน้ำปุ่น มี 2 ลักษณะ คือ ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน ซึ่งป่าอนุรักษ์ประกอบด้วย ป่าชุมชนน้ำปุ่นและป่าชุมชนน้ำปุ่นน้อย ซึ่งลำน้ำทั้งสองได้มีจุดกำเนิดในป่าพื้นที่บ้านน้ำปุ่น ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากลำน้ำทั้งสองคือ ใช้อุปโภค บริโภค ใช้ในการเกษตรกรรม การจับสัตว์น้ำ

1) ป่าอนุรักษ์ ประกอบด้วยป่าชุมชนน้ำปุ่นและป่าชุมชนน้ำปุ่นน้อย

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนของบ้านน้ำปุ่นเริ่มเมื่อ ปี พ.ศ. 2522 หลังจากที่ทางราชการได้จัดทำโครงการชลประทานเข้าไปดำเนินการในพื้นที่บ้านน้ำปุ่น ชาวบ้านจึงร่วมกันอนุรักษ์ป่าที่เป็นป่าต้นน้ำ ทั้งสองลำน้ำ เพื่อการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำไม่ให้มีการตัดต้นไม้หรือทำไร่บริเวณป่าต้นน้ำ แต่ยังไม่ได้ออกกฎหรือมาตรการในการอนุรักษ์ป่าที่ชัดเจน จึงมีชาวบ้านน้ำปุ่น และหมู่บ้านใกล้เคียงไปทำไร่บริเวณป่าชุมชนของบ้านน้ำปุ่น (ป่าชุมชนน้ำปุ่นและป่าชุมชนน้ำปุ่นน้อย) ต่อมาในปี 2532 บ้านน้ำปุ่นได้รับงบประมาณจัดสร้างประปาภูเขา (ใช้ลำน้ำปุ่นน้อย) จึงมีการทำประชาคมชาวบ้านเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำดังกล่าว โดยการนำของผู้ใหญ่ แส่น ยอดยา ผู้ใหญ่บ้านน้ำปุ่น

ขณะนั้น เพื่อป้องกันน้ำในลำน้ำปุนน้อยจะแห้ง น้ำไม่พอใช้ในหมู่บ้าน ชาวบ้านจึงมีมติให้มีกฎระเบียบในการอนุรักษ์ป่าชุมชน โดยให้ป่าขุนน้ำปุนและขุนน้ำปุนน้อยเป็นป่าอนุรักษ์ และจัดสรรพื้นที่ป่าให้สอยทั่วไปเป็นป่าชุมชนแยกต่างหาก

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ทั้งสองแห่งรวมกันโดยประมาณ 5,000 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์

- ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านน้ำปุน
- ทิศใต้ ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับป่าอนุรักษ์หมู่บ้านน้ำลาน

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามทำไร่หรือตัดต้นไม้บริเวณขุนน้ำโดยเด็ดขาด
- หากผู้ใดฝ่าฝืนตัดต้นไม้บริเวณขุนน้ำดังกล่าวจะมีโทษปรับตั้งแต่ 1,000 บาท
- ยกเว้นการตัดต้นไม้สำหรับล้อมรั้วเพื่อเลี้ยงสัตว์ ต้องมีการแจ้งให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วกัน มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 กันยายน 2532

1.5 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์บ้านน้ำปุนเป็นป่าดงดิบ มีสภาพป่าที่สมบูรณ์ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว จึงเป็นผืนป่าที่กว้างใหญ่ พันธุ์ไม้ที่พบในป่าอนุรักษ์ที่สำคัญคือ

ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ต้นไม้จันทร์หอม ต้นยาง ต้นจำปี ต้นเต็ง ต้นรัง ไทร ต้นมะค่า ต้นสน ต้นประดู่ ต้นตะเคียน

พืชสมุนไพร ประกอบด้วย แก่นฝาง โก้งสะเด็น หัวข้าวเย็น ฮ่อสะพายควาย เลื้อยไคร้ กล้วยตดปล้อง

2) ป่าชุมชน

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน หลังจากที่ชุมชนได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าอนุรักษ์ขุนน้ำทั้งสองแห่งเอาไว้ โดยมีเป้าหมายไม่ให้มีการตัดไม้บริเวณป่าต้นน้ำ เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำในลำห้วยที่นำมาทำน้ำประปาภูเขาที่มีปริมาณที่ลดน้อยลง แต่ชุมชนมีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากป่าในการดำรงชีวิต เช่น การนำไม้มาทำฟืน การทำรั้ว การสร้างที่อยู่อาศัย การคอกสัตว์ ฯลฯ จึงได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนขึ้นอีกแห่งหนึ่ง เพื่อเป้าหมายด้านประโยชน์ใช้สอยทั่วไปของหมู่บ้านและของชาวบ้าน

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชนโดยประมาณ 9,000 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

ทิศเหนือ ติดต่อกับลำน้ำตวง
 ทิศใต้ ติดต่อกับหมู่บ้านน้ำปุ่น
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับห้วยขามเ็ก
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านน้ำปุ่น

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามบุกรุกป่าชุมชน
- ห้ามเผาป่าชุมชน
- ห้ามตัดต้นไม้ก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน
- หากผู้ใดฝ่าฝืนต้นตอไม้ดังกล่าวจะมีโทษปรับตั้งแต่ 1,000 บาท
- การตัดต้นไม้สำหรับล้อมรั้วเพื่อเลี้ยงสัตว์ ต้องมีการแจ้งให้ชาวบ้านทราบโดยทั่วกัน

2.5 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ดังรายชื่อแนบท้าย

2.6 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

สภาพป่าอนุรักษ์บ้านน้ำปุ่นเป็นป่าดิบ ผสมป่าเต็งรัง มีสภาพป่าที่ค่อนข้างสมบูรณ์ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว จึงเป็นผืนป่าที่กว้างใหญ่ พันธุ์ไม้ที่พบในป่าอนุรักษ์ที่สำคัญคือ

- ไม้ยืนต้น ต้นยาง ต้นจําปี ต้นเต็งรัง ต้นไทร ต้นมะค่า ต้นสน ต้นประดู่ ต้นตะเคียน
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย แก่นฝาง โก้งสะเด้น หัวข้าวเย็น ฮ่อสะพายควาย เสือโคร่ง หล้าถอดปล้อง กระชาย
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย(ภาษาพื้นบ้าน) ผักฮาก ผักกูด ผักหนาม ผักหน้าง ผักเปอะ ผักหวาน ใฝ่บง ใฝ่ซาง ใฝ่ไร่ ใฝ่เฮี้ย ต้นลูกชิด ต้นเงือง กล้วยป่า
- สัตว์ป่าที่พบในป่าชุมชนและป่าอนุรักษ์ (จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การพบเห็น จากการบอกเล่า) เสือ กวาง หมูป่า เลียงผา เก้ง หมี กระรอก กระแต กระต่าย พังพอน เขี้ยว ลิง วอก นกขุน นกชนิดต่างๆ

2.7 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร ยอดผักชนิดต่างๆ ไข่มดแดง สัตว์ป่า
- ด้านประโยชน์ใช้สอย (สร้างบ้าน)
- เลี้ยงสัตว์
- สมุนไพร
- การศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อนหย่อนใจ

2.8 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

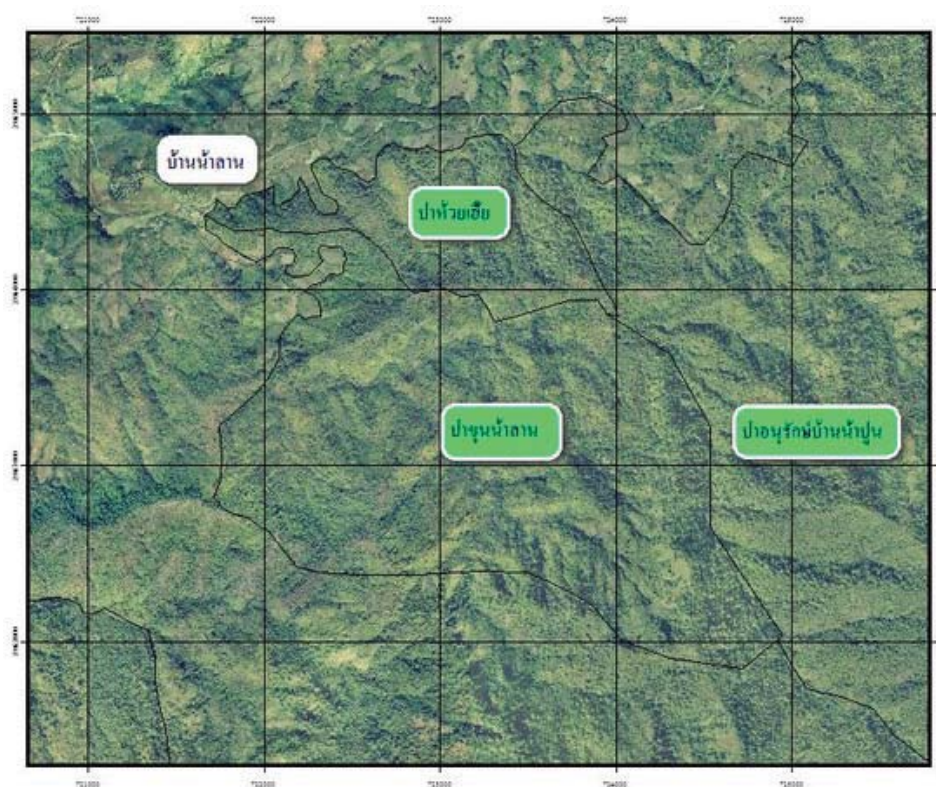
- พื้นที่ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์ ถูกพื้นที่อุทยานแห่งชาติคอยกคา ทับซ้อน ชุมชนต้องการพื้นที่ดังกล่าวออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ

2.9 ข้อเสนอแนะ /กระบวนการอนุรักษ์ต่อไปของชุมชน

การจัดกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง เช่น การเดินสำรวจป่าเพื่อทราบความอุดมสมบูรณ์ของป่าหรือการลักลอบตัดไม้ในพื้นที่ป่าชุมชน การจัดทำแนวกันไฟ การปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์ การให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

2. ป่าชุมชนบ้านน้ำลาน หมู่ที่ 2

ป่าชุมชนบ้านน้ำลาน 2 ลักษณะ คือ ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์คือป่าห้วยฝาย ป่าชุมชนคือป่าต้นน้ำลาน ลำห้วยฝายเป็นลำห้วยที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตรกรรมมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เช่น ทำนา ทำสวน เลี้ยงสัตว์

1.) ป่าอนุรักษ์ ขุนห้วยเหี้ย

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าอนุรักษ์ ป่าอนุรักษ์มีลำห้วยเหี้ยไหลผ่าน เดิมทียังไม่มี การอนุรักษ์ป่าดังกล่าว ชาวบ้านมีการทำไร่ ตัดต้นไม้ ต่อมาในปี 2540 หมู่บ้านน้ำลานได้รับ งบประมาณสร้างประปาภูเขา ชาวบ้านเกรงว่าปริมาณน้ำในลำห้วยจะแห้ง ส่งผลกระทบต่อปริมาณ น้ำในระบบประปาภูเขาของหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้านโดยการนำของ นายสลัด อินตะภา ผู้ใหญ่บ้าน ขณะนั้น จึงมีมติให้มีการอนุรักษ์ป่าดังกล่าวตั้งแต่วันที่ 20 มกราคม 2540 แต่ชาวบ้านก็ยังมีการบุกรุก ทำไร่บริเวณเขตอนุรักษ์อยู่ จึงมีการตั้งกฎกติกาในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2540 เป็นต้นมา

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยประมาณ 1,200 ไร่

1.3 แนวอาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดลำน้ำลาน
- ทิศใต้ ติดไร่นายมิ่ง อินตะภา
- ทิศตะวันออก ติดลำน้ำลาน
- ทิศตะวันตก ติดไร่นายแสน พรหมไชยวงศ์

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามบุกรุกป่าอนุรักษ์
- ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามเผาป่า
- ห้ามจับสัตว์น้ำในเขตอนุรักษ์(วังปลา อยู่ในบริเวณป่าอนุรักษ์)
- ถ้าหากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ 5,000 – 10,000 บาท และรายงาน ความผิดให้กับทางอำเภอทราบ

2.) ป่าชุมชน คือป่าชุมชนห้วยฝาย ขุนน้ำลาน

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำฝาย ได้มีการห้ามทำไร่บริเวณป่า ชุนห้วยฝายมาตั้งแต่อดีตหลายชั่วอายุคน เนื่องจากชาวบ้านใช้ประโยชน์จากน้ำห้วยฝายในการดำรง ชีพมาตลอด อาทิ ใช้ในการเกษตรกรรม การจับสัตว์น้ำมาเป็นอาหาร จึงมีความสำนึกใน คุณประโยชน์ของป่าดังกล่าว และชาวบ้านก็ได้ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยฝายมาจนถึง ทุกวันนี้

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยประมาณ 2,500 ไร่

2.3 แนวอาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดลำห้วยฝาย
- ทิศใต้ ติดป่าชุมชนบ้านน้ำเนะ
- ทิศตะวันออก ติดป่าชุมชนบ้านน้ำปูน
- ทิศตะวันตก ติดหมู่บ้านน้ำลาน

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามทำไร่ บุกรุกบริเวณป่าชุมชน
- ห้ามตัดต้นไม้บริเวณป่าชุมชน ก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน ห้ามเผาป่า
- ถ้าหากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ 5,000 – 10,000 บาท และรายงานความผิดให้กับทางอำเภอทราบ

2.5 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ดังรายชื่อแนบท้าย

2.6 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

สภาพป่าอนุรักษ์บ้านน้ำลานเป็นป่าเต็งรัง พันธุ์ไม้ที่พบในป่าชุมชนที่สำคัญ คือ ไม้ยืนต้น ต้นเต็งรัง ต้นไทร ต้นมะค่า ต้นประดู่ ต้นตะเคียน ไม้จันทร์หอม ไม้จำปี

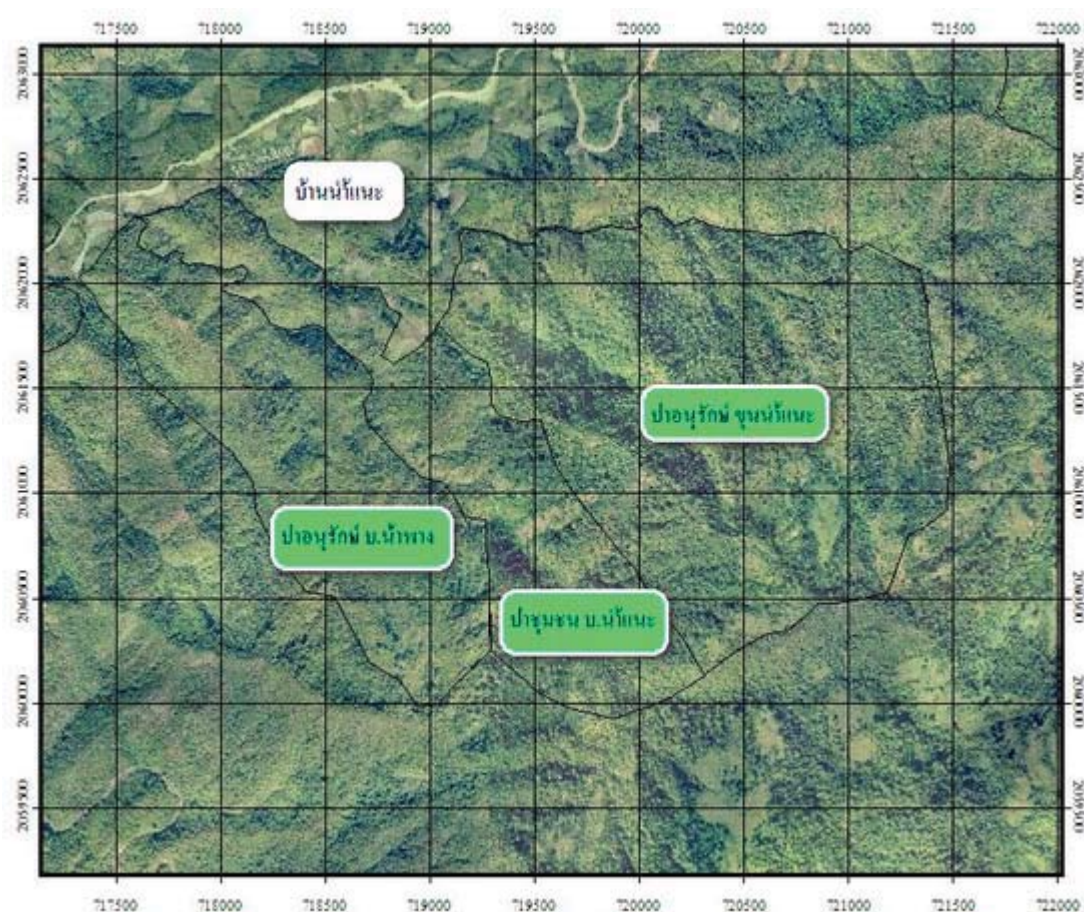
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย ฮ่อสะพายควาย เสือโคร่ง กระชาย พนมน่มะขามป้อม
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย(ภาษาพื้นบ้าน) หน่อไผ่บง ไผ่ขาง หน่อไผ่ไร่ ต้นลูกชิด ต้นเขื่อง กล้วยป่า ผักหนาม ผักกูด ต้นจิกุก
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชนและป่าอนุรักษ์ (จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การพบเห็น จากการบอกเล่า) เก้ง หมูป่า กระรอก นกกระโตก นกขร้าว นกงูม นกเป่า นกเขา ไก่ป่า ไก่ฟ้า

2.7 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหารเช่น เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง ไข่มดคำ ต่อ ผึ้ง สัตว์ป่า
- ด้านประโยชน์ใช้สอย(สร้างบ้าน)
- เลี้ยงสัตว์
- สมุนไพร
- การศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อนหย่อนใจ

3. ป่าชุมชนบ้านน้ำแะ หมู่ที่ 3

ป่าชุมชนบ้านน้ำแะมีจำนวน 2 ลักษณะ คือ ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.) ป่าอนุรักษ์ ชุนน้ำแะ

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ เดิมทีป่าอนุรักษ์ของบ้านน้ำแะเป็นพื้นที่ทำไร่ของชาวบ้าน ต่อมาปี พ.ศ. 2538 ทางราชการได้จัดทำโครงการประปาภูเขาหมู่บ้าน ในปี 2539 นายเลิศ อินทาว ผู้ใหญ่บ้านน้ำแะพร้อมกับชาวบ้านได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันที่จะอนุรักษ์ป่าต้นน้ำแะไว้ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำนำมาทำน้ำประปาภูเขา เพื่อให้มีน้ำไว้ใช้ตลอดปี ที่ประชุมจึงมีมติให้ชาวบ้านที่ทำไร่บริเวณป่าชุมชนน้ำแะเลิกทำไร่ และจัดเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา โดยมีการกำหนดแนวเขตป่าชุมชนไว้อย่างชัดเจน ปัจจุบันป่าอนุรักษ์บ้านน้ำแะอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่งิริม เป็นปัญหาที่ชาวบ้านต้องการให้เขตอุทยานแม่งิริมได้ย้ายหลักเขตอุทยานออกนอกเขตป่าอนุรักษ์ของหมู่บ้าน

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ชุนน้ำแะ มีขนาดพื้นที่ ประมาณ 4,000 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์

- ทิศเหนือ ติดต่อกับบ้านน้ำลาน
- ทิศใต้ ติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติแม่จริม
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตอุทยานแห่งชาติแม่จริม
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่บ้านน้ำเนะ

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามเผาป่าในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามบุกรุกทำไร่ในเขตป่าอนุรักษ์
- หากฝ่าฝืนจะถูกปรับ 500 – 1,000 บาท

1.5 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์ เป็นป่าดงดิบ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่จริม

- ไม้ยืนต้นที่สำคัญ ประกอบด้วย ไม้ยาง ต้นไทร ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้จำปี
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย ต้นเป่า พญาเสือโคร่ง ไม้นมนาง ไค้สะเด้น หญาพนเม่น ฟ้ายลายโจร

1.6 กิจกรรมเสริมความสมบูรณ์ของป่า

- การจัดทำเขตป่าอนุรักษ์
- การปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์
- การบวชป่า

1.7 การใช้ประโยชน์จากป่าอนุรักษ์

- หาอาหาร เช่น เห็ดทุกชนิด ขุดหน่อไม้
- การเลี้ยงสัตว์ (ปล่อยวัว ควาย)

2.) ป่าชุมชน ป่าห้วยเสี้ย

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน เดิมทีพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ทำไร่ของชาวบ้าน แต่พื้นที่ดังกล่าวยังมีความสำคัญคือเป็นพื้นที่ต้นน้ำห้วยเสี้ย หากว่าปล่อยให้ชุมชนทำไร่บริเวณดังกล่าวอาจจะส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำในห้วยเสี้ยในอนาคตได้ ซึ่งน้ำในห้วยเสี้ยนี้บ้านน้ำปาง หมู่ที่ 4 ได้ใช้ทำน้ำประปาหมู่บ้านด้วย ชุมชนจึงไม่ให้มีการทำไร่ในบริเวณป่าห้วยเสี้ย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา แต่กระบวนการอนุรักษ์อย่างเป็นทางการ ได้มีตั้งกฎกติกาของหมู่บ้าน เริ่มเมื่อปี พ.ศ. 2543

เป้าหมายของการอนุรักษ์ป่าชุมชนห้วยเหี้ยอีกประการหนึ่งเพื่อประโยชน์ใช้สอยทั่วไปในหมู่บ้านเช่น หาดอาหาร การใช้สอยประโยชน์ทั่วไป นอกจากนี้ก็ยังให้ป่ามีสภาพที่อุดมสมบูรณ์คงความเป็นป่าไม้อยู่ ไม่ให้มีการบุกรุกป่าเพื่อทำไร่ แต่ยังไม่ได้จัดทำแนวกันไฟ

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน มีขนาดพื้นที่ ประมาณ 2,000 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

- ทิศเหนือ ติดกับลำน้ำแฉะ
- ทิศใต้ ติดกับลำน้ำพาง
- ทิศตะวันออก ติดกับเขาขุนพางน้อย อุทยานแห่งชาติแม่จริม
- ทิศตะวันตก ติดกับป่าชุมชนบ้านน้ำพาง

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิด ก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน
- ห้ามบุกรุกทำไร่ในเขตป่าชุมชน
- ห้ามเผาป่า
- หากฝ่าฝืนจะถูกปรับ 500 – 1,000 บาท

2.5 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ดังรายชื่อแนบท้าย

2.6 พันธุ์พืชและสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

สภาพป่าชุมชน ห้วยเหี้ย เป็นคงดิบผสมกับป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้ยางนา ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้ตะแบก ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ยาง ไม้ก่อ ต้นไทร ไม้สน
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย ต้นเป้า หญ้าพันเม่น ฟ้าทลายโจร พญาเสือโคร่ง ไม้ันมนาง โกงสะเด้น กระชายป่า
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย(ภาษาพื้นบ้าน) หน่อไม้ ต้นกล้วย หัวปลี หน่อหวาย ต้นตำว ลูกตำว จี๊กุก ต้นเขื่อง
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย เก้ง หมูป่า กระรอก กระแต ลิ่น(นัม) แตน(ตะกวด) นกชนิดต่างๆ ไก่ป่า ไก่ฟ้า ลิง

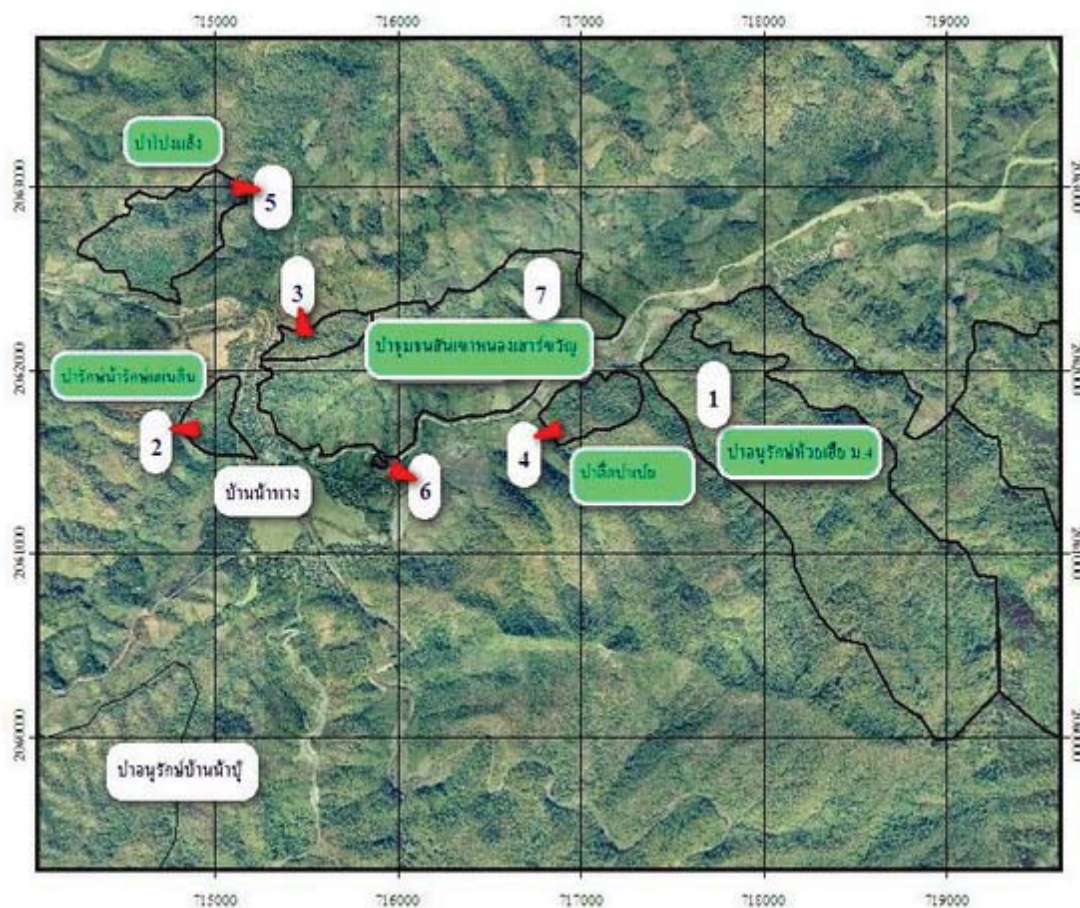
2.7 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

ด้านอาหาร เช่น เห็ด หน่อไม้ หวาย ปลีกกล้วยป่า ไข่มดแดง ต่อ ผึ้ง สัตว์ป่า ปลา หอย ปู การเลี้ยงสัตว์(ปล่อยวัว ควาย) ประโยชน์ใช้สอยทั่วไป เช่น นำไม้มาเป็นเล้า คอกสัตว์ ล้อมรั้ว ที่อยู่อาศัย

4. ป่าชุมชนบ้านน้ำพาง หมู่ที่ 4

ป่าชุมชนของบ้านน้ำพาง หมู่ที่ 4 มี 2 ลักษณะป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน โดยเฉพาะป่าชุมชนมีอยู่หลายแห่งด้วยกัน แต่ละแห่งไม่มีอาณาเขตที่ต่อเนื่องกัน เนื่องจากชุมชนได้มีการอนุรักษ์ป่าไว้ตามความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของหมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

1. ป่าอนุรักษ์ห้วยเสือ มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 3,000 ไร่
2. ป่าชุมชน ป่ารักษ่น้ำรักษณ์แผ่นดิน มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 70 ไร่
3. ป่าชุมชน หลังสถานีอนามัยน้ำพาง มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 15 ไร่
4. ป่าชุมชนติดป่าเป๋ย มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 5 ไร่
5. ป่าชุมชนโป่งแล้ง มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 182 ไร่
6. ป่าชุมชนคอยคอก มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 5 ไร่
7. ป่าชุมชนสันเขาหนองเสารั้งขวัญ มีขนาดพื้นที่ประมาณ 1000 ไร่

1.) ป่าอนุรักษ์ห้วยเสือ

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ เดิมทีพื้นที่ป่าชุมชนของบ้านน้ำพาง ม. 4 เป็นพื้นที่ไร่ของชาวบ้านน้ำพาง ม. 4 มีการทำไร่แบบไม่มีกตึก มีการทำไร่เลื่อนลอย การตัดไม้แปรรูป ทำให้ป่าต้นน้ำ และต่างๆ ไปสูญหายไปเป็นจำนวนมาก และปริมาณน้ำได้ลดลงจากเดิม ในปี พ.ศ. 2519 กำนันอินเดช ปิ่นทะมา กำนันคนแรกของตำบลน้ำพาง ได้ริเริ่มกระบวนการอนุรักษ์ โดยทำเวทีชาวบ้านเพื่อหามาตรการในการอนุรักษ์ป่า และขอความร่วมมือจากผู้ที่เข้าไปทำกินบริเวณพื้นที่ต้นน้ำ และพื้นที่ที่จะทำเป็นป่าชุมชนได้เสียสละยกที่ดินทำกินให้แก่มุ่บ้าน เป็นป่าชุมชน

และต่อมาในปี 2529 บ้านน้ำพาง ม. 4 ได้รับงบประมาณในการสร้างระบบประปาภูเขา โดยใช้น้ำจากห้วยเสือเป็นน้ำประปาภูเขา ชาวบ้านในขณะนั้นโดยการนำของ กำนัน ชยันต์ ชัยโลกยุทธพงษ์ ผู้นำบ้านน้ำพาง ม. 4 เห็นว่า พื้นที่ป่าต้นน้ำห้วยเสือยังเป็นที่ทำกินของชาวบ้านหมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 อยู่ ถ้าหากชาวบ้านยังทำไร่อยู่บริเวณป่าต้นน้ำห้วยเสืออยู่ อาจจะทำให้น้ำในห้วยเสือน้อยลง และมีปริมาณไม่เพียงพอต่อการบริโภคของชุมชนก็ได้ ประกอบกับน้ำในลำห้วย ก็จะปนเปื้อนจากการประกอบอาชีพได้ จึงได้มีการประชุมชาวบ้านทั้งสองหมู่บ้านเพื่อขอคืนที่ไร่บริเวณดังกล่าวจากชาวบ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน ชาวบ้านก็ได้ให้ความยินยอม เลิกทำไร่บริเวณป่าขุนน้ำห้วยเสียดังแต่นั้นเป็นต้นมา จึงเป็นจุดกำเนิดของป่าอนุรักษ์ขึ้น

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ห้วยเสือ มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 3,000 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์

- ทิศเหนือติดลำน้ำแฉะ ระยะทางยาวประมาณ 1,500 เมตร
- ทิศใต้ติดสันเขาม่อนหินแก้ว ระยะทางยาวประมาณ 2,000 เมตร
- ทิศตะวันออกติดห้วยเสือ ระยะทางยาวประมาณ 3,000 เมตร
- ทิศตะวันตกติดเขตป่าชุมชนบ้านใหม่ ม. 7 ระยะทางยาวประมาณ 2,000

เมตร

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดต้นไม้บริเวณป่าอนุรักษ์โดยเด็ดขาด
- ห้ามบุกรุกทำไร่ในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามเผาป่าในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามล่าสัตว์ในเขตป่าอนุรักษ์
- หากฝ่าฝืนจะถูกปรับตั้งแต่ 500 – 15000 บาท และอยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้านพิจารณาส่งดำเนินคดีความตามกฎหมาย
- ฝ่าฝืนล่าสัตว์ในเขตห้ามล่าสัตว์ปรับในอัตราครั้งละ 500 – 10,000 บาท

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระยะเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่ก่อนงานวิจัย คือ

- การทำแนวกันไฟ
- การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์
- การสำรวจป่าปีละ 3 ครั้ง

1.6 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์ห้วยเหี้ย เป็นป่าเบญจพรรณ มีพันธุ์ไม้หลากหลายชนิด ลักษณะป่าค่อนข้างโปร่ง

- ไม้ยืนต้น ไม้ตะเคียนทอง ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่า ไม้สัก ไม้ตะแบก
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย ส้มสะพายควาย กระชาย

2.) ป่าชุมชนบ้านน้ำพาง

2.1 ป่าชุมชนรักษาน้ำรักแผ่นดิน มีพื้นที่ประมาณ 70 ไร่

เดิมที่บ้านน้ำพางร่วมกันกันพื้นที่ใกล้กับหมู่บ้านไว้เป็นพื้นที่ป่าสงวนของหมู่บ้าน หรือการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ต่อมาทางราชการมีโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติฯ ได้ขอความร่วมมือจากหมู่บ้านน้ำพางเข้าร่วมโครงการฯ และทางราชการได้สนับสนุนพันธุ์ไม้ให้กับชุมชน ร่วมกันปลูกในพื้นที่ป่าดังกล่าว จึงเรียกป่าดังกล่าวว่า “ป่ารักษาน้ำรักแผ่นดิน” ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

แนวอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือติดกับที่ดิน นายอินเดช ปันทะมา
- ทิศใต้ติดกับพื้นที่ทำกินของบ้านใหม่ ม. 7
- ทิศตะวันออกติดกับลำน้ำพาง
- ทิศตะวันตกติดกับห้วยทรายขาว ทุ่งนา

พื้นที่ป่ารักษาน้ำรักแผ่นดินเนื่องจากอยู่ติดกับบ้านน้ำพาง มีขนาดพื้นที่ไม่กว้างมากนัก ประกอบมีอาณาเขตติดต่อกับลำน้ำ ลำห้วย ทุ่งนา ล้อมรอบ สามารถดูแลและป้องกันไฟไม่ให้ไหม้ได้ติดต่อกันมาเป็นระยะเวลานานหลายปี จึงทำให้สภาพป่าดังกล่าวมีความอุดมสมบูรณ์อย่างรวดเร็ว ระบบนิเวศมีความหลากหลาย พันธุ์พืชหลายชนิดมีการเจริญเติบโตงอกงาม โดยเฉพาะพืชสมุนไพร สัตว์ป่าขนาดเล็กก็พบเห็นเป็นจำนวนมาก ด้วยเช่นกัน

พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน สภาพป่าชุมชนส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณ

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะแบก ต้นไทร ต้นสัก ไม้ก่อ ไม้ไผ่

- พืชที่นำเป็นอาหาร หน่อไม้ ยอดผัก ผักหวาน
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน ประกอบด้วย กระรอก กระแต กระต่าย ไก่ป่า งู อีเห็น

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร เช่น ไข่แมงคาง เห็ด ยอดผัก หน่อไม้ สัตว์ป่า
- ด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ การสร้างคอก เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว ไม้ไผ่ สำหรับจักสาน
- การเลี้ยงวัว ควาย

2.2 ป่าชุมชนหลังอนามัย มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 15 ไร่

กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน เกิดจากพื้นที่หลังสถานีอนามัย เป็นป่าเต็งรัง อยู่ติดกับสถานีอนามัยและหมู่บ้าน ยังไม่มีชาวบ้านเข้าไปจับจองเป็นเจ้าของ ทางชุมชนเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวอยู่ใกล้ชุมชนและสถานีอนามัยซึ่งเป็นสถานที่ราชการ จึงได้ร่วมกันกำหนดให้เป็นสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน ประกาศให้เป็นป่าชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 จนกระทั่งทุกวันนี้

แนวอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือติด ห้วยนาจิม ระยะทางยาวประมาณ 300 เมตร
- ทิศใต้ติดห้วยมะใต้ ระยะทางยาวประมาณ 300 เมตร
- ทิศตะวันออกติดป่าสงวนบ้านน้ำพาง ระยะทางยาวประมาณ 400 เมตร
- ทิศตะวันตกติดหลังสถานีอนามัยน้ำพาง ระยะทางยาวประมาณ 400 เมตร

2.3 ป่าชุมชนติดป่าเป้ย มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 5 ไร่

ป่าติดป่าเป้ย(ต้นตะแบก) เป็นพื้นที่ปลูกไม้สักทอง ที่ชุมชนโดยการนำของ กำนันอินเดช ปิ่นทะมา ได้ร่วมกันปลูกตั้งแต่ปี 2519

แนวอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือติด ที่ไร่นายประทุม อินตะภา
- ทิศใต้ติดสันเขาป่าเป้ย
- ทิศตะวันออกติดไร่นายทวน อินขาว
- ทิศตะวันตกติดที่ดินนายทิพย์ อินขาว

2.4 ป่าชุมชน โป่งแล้ง มีขนาดพื้นที่ ประมาณ 200 ไร่

ป่าโป่งแล้ง เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง เดิมทีพื้นที่ป่าโป่งแล้งชาวบ้านเชื่อว่าเป็นพื้นที่ที่มีผี จึงไม่มีใครเข้าไปทำไร่บริเวณป่าโป่งแล้งเลย ดังนั้นสภาพป่าจึงค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์ แต่ต่อมาชาวบ้านไม่ค่อยจะมีความเชื่อในเรื่องผี จึงได้มีการรุกป่าเขตพื้นที่ป่าโป่งแล้งเพื่อทำไร่ ชุมชนเห็นว่าถ้าหากปล่อยให้เหตุการณ์ดำเนินเช่นนี้เรื่อยๆไป จะทำให้สภาพป่าหายไปมากที่สุด จึงได้ประชุมปรึกษารื้อถึงแนวทางการอนุรักษ์ป่าโป่งแล้ง มติที่ประชุมจึงกำหนดให้พื้นที่ป่าโป่งแล้งเป็นป่าชุมชน ไว้ให้คนในหมู่บ้านได้ศึกษาธรรมชาติและอาหารจากป่า เริ่มกระบวนการอนุรักษ์เมื่อปี พ.ศ. 2519 โดย กำนันอินเดช ปิ่นทะมา กำนันตำบลน้ำพางในขณะนั้น

แนวอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือติด ห้วยน้ำหวาน ระยะทางยาวประมาณ 1,000 เมตร
- ทิศใต้ติดห้วยวังขอน ระยะทางยาวประมาณ 1,000 เมตร
- ทิศตะวันออกติดป่าสงวนและที่ดินนายอินเดช ปิ่นทะมา ระยะทางยาวประมาณ 2,000 เมตร
- ทิศตะวันตกติดลำน้ำพาง ระยะทางยาวประมาณ 1,200 เมตร

พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะแบก ต้นไทร ต้นสัก ไม้ก่อ ไม้ไผ่
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย ฮ่อสะพายควาย
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย เห็ด หน่อไม้ ผักหวาน
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย กระรอก ไก่ป่า งู อีเห็น

การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร เช่น ไข่แมงคาง เห็ด ยอดผัก หน่อไม้
- ด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ การสร้างคอก เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว การสร้างบ้าน ฯลฯ
- เลี้ยงสัตว์

2.5 ป่าชุมชนดอยตอก มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 5 ไร่

ป่าดอยตอก เดิมเป็นที่ว่างเปล่าของหมู่บ้าน เนื่องจากมีอาณาเขตอยู่ติดกับพื้นที่หมู่บ้าน ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันนำต้นสักทองไปปลูกไว้เพื่อสร้างความร่มรื่นให้กับหมู่บ้าน และได้ประกาศเป็นป่าชุมชนในระยะเวลาต่อมา

แนวอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือ ติดบ้านนายผัด นันทิวังค์
- ทิศใต้ ติดที่ดินนายประเทือง อินตะภา
- ทิศตะวันออก ติดบ้านนางสุนีย์ สุทธิโส
- ทิศตะวันตก ติดเขตบ้านนายนุ่น เขื่อนเขตร

2.6 ป่าชุมชนสันเขาหนองเสาขวัญ มีขนาดพื้นที่ของป่า ประมาณ 1,000 ไร่

เดิมทีเป็นพื้นที่เป็นป่าสักทองอยู่ในเขตป่าสงวนของสำนักงานป่าไม้ แต่ไม่ได้มีหน่วยงานไหนเข้ามาดูแลอย่างเป็นทางการ มีการบุกรุกตัดไม้สักทองไปใช้สอยอยู่เป็นประจำ ประกอบกับชุมชนเกรงว่าป่าดังกล่าวจะถูกโอนให้เป็นขององค์การอุตสาหกรรมป่าไม้(อ.อ.ป.) ซึ่งจะถูกตัดเพื่ออุตสาหกรรมไม้ต่อไป ชุมชนจึงร่วมกันประกาศเป็นป่าชุมชนของหมู่บ้านตั้งแต่เดือนตุลาคม 2550 เป็นต้นมา พื้นที่ป่าดังกล่าวได้ปลูกสักทอง ประมาณร้อยละ 80 ของพื้นที่ป่า ขณะนี้ขนาดลำต้นสักทองมีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 20 – 30 เซนติเมตร

แนวอาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ สันเขาฝิปันน้ำห้วยสาบ หรือสันเขาหนองเสาขวัญ
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ถนนแม่จริม – น้ำปูน
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ห้วยเสือซีกขึ้นระหว่างแนวเขตน้ำเนาะ
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ไร่นายเจริญ ธรรมรักษา และสันเขาบริเวณสถานีอนามัยน้ำปาง

กฎระเบียบข้อบังคับของป่าชุมชน

- ห้ามบุกรุกแผ้วถางป่าทำไร่
- ห้ามตัดไม้ทุกชนิดเว้นแต่ได้รับอนุญาต จากคณะกรรมการหมู่บ้านในกรณีตัดไม้เพื่อประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือประโยชน์ส่วนบุคคลในกรณีบ้านถูกไฟไหม้ หรือบ้านถูกภัยธรรมชาติจนได้รับความเสียหาย
- ให้ชาวบ้านร่วมกันทำแนวกันไฟทุกปีในฤดูร้อน

- ชาวบ้านในหมู่บ้าน สามารถนำไม้ไผ่ในป่าชุมชนมาใช้สอยได้ ตามความเหมาะสม แต่ไม่เข้าไปเพื่อธุรกิจที่ใหญ่โต
- ชาวบ้านในหมู่บ้าน สามารถหาของป่าในป่าชุมชนมาใช้ประโยชน์ได้ แต่ต้องไม่กระทบต่อป่าไม้ และอยู่ในความเหมาะสม โดยไม่จำหน่ายออกไปภายนอกชุมชน(เน้นการยังชีพ)
- ชาวบ้านในหมู่บ้าน สามารถเลี้ยงวัว เลี้ยงควายในป่าชุมชนได้
- ถ้าหากฝ่าฝืนจะมีมาตรการดังนี้
- ตัดต้นไม้ ปรับดินละ 5,000 – 10,000 บาท ตามการพิจารณาของคณะกรรมการหมู่บ้าน และพิจารณาส่งดำเนินคดีตามกฎหมาย
- การบุกรุก และเผาป่า ปรับตามจำนวนต้นไม้ที่เสียหาย หรือตามความเหมาะสมของคณะกรรมการหมู่บ้านจะพิจารณา
- ฝ่าฝืนเกิน 3 ครั้ง จะถูกตัดสิทธิประโยชน์อันพึงได้รับจากหมู่บ้านทุกประการ

คณะกรรมการรักษาป่า

กำนันสวาท ธรรมรักษา , พช.ผญบ.คล้าย ไจจริม , พช.ผญบ.สุธรรม ไจจริม , พช.ผญบ.จักรพงษ์ บุญมา พร้อมกับแกนนำชุมชน ตามรายชื่อแนบท้าย

การใช้ประโยชน์จากป่า

- ด้านอาหาร เช่น หน่อไม้ เห็ด สัตว์ป่า ไข่มดแดง ไข่มดอื่นๆ ยอดผักหวาน หัวปลี หวาย
- ประโยชน์ใช้สอยอื่นๆ เช่น สมุนไพร การเลี้ยงวัว ควาย ใช้ไม้เป็นที่อยู่อาศัย ทำไม้ไผ่จักสาน ดอกหมวก แหล่งเรียนรู้ การศึกษาธรรมชาติ

กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน

- การจัดทำแนวกันไฟ
- การเดินสำรวจสภาพป่า 3 เดือนต่อครั้ง
- การปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์
- การประกอบพิธีกรรมบวชป่า
- การเสริมสร้างจิตสำนึก และการสืบทอดให้กับเยาวชน

ปัญหาอุปสรรค

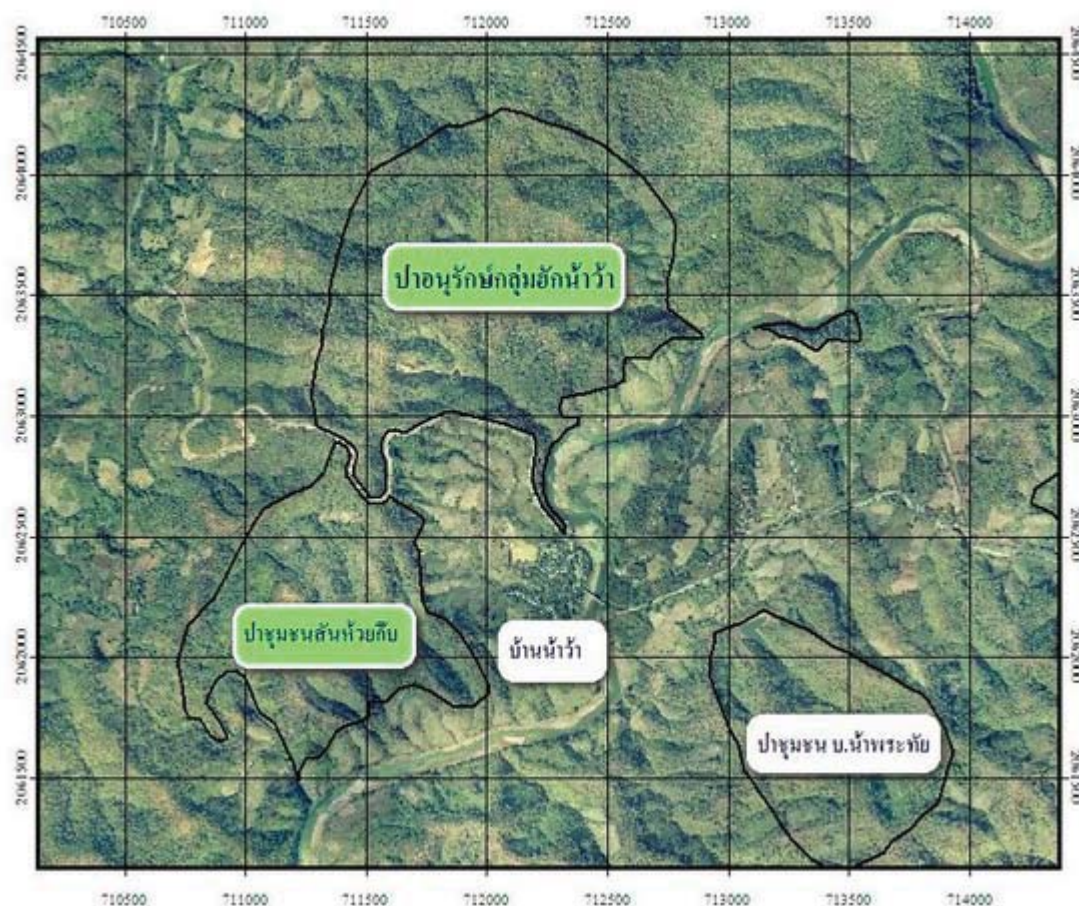
เนื่องจากป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนของบ้านน้ำวาง หมู่ที่ 4 มีมากถึง 6 แห่งด้วยกัน และแต่ละป่าก็ไม่ได้มีอาณาเขตติดต่อกันทำให้ยากต่อการจัดทำแนวกันไฟ การเดินสำรวจสภาพป่า การจัดทำแนวเขต

สิ่งที่จะดำเนินการต่อไป

- การเสริมสร้างจิตสำนึกในกระบวนการอนุรักษ์และการมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชน
- การทำแนวกันไฟ
- การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์
- การสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน
- การพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

5. ป่าชุมชนบ้านน้ำว้า หมู่ที่ 5

ป่าชุมชนบ้านน้ำว้า มี 2 ลักษณะ คือ ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์กลุ่มฮักน้ำว้า มีเนื้อที่ประมาณ 540 ไร่ ป่าชุมชนสันเขากีบมีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่

1.) ป่าอนุรักษ์กลุ่มฮักน้ำว่า

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ เดิมทีพื้นที่ป่าชุมชนของบ้านน้ำว่า เป็นพื้นที่ไร่ของชาวบ้านห้วยซ้อ ผู้นำชุมชนโดยการนำของผู้ใหญ่ชุม ทองคำ (คนปัจจุบัน) ได้ไปเจรจากับผู้นำชุมชนและชาวบ้านห้วยซ้อถึงความต้องการอนุรักษ์เป็นป่าชุมชนในพื้นที่บริเวณไร่ของชาวบ้านห้วยซ้อ และได้รับการเห็นชอบของผู้นำชุมชนและได้รับการบริจาคที่ดินดังกล่าวจากชาวบ้านที่เข้าไปทำไร่ จึงเริ่มดำเนินการอนุรักษ์ป่าชุมชนในปี 2540 โดยตั้งชื่อกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนของหมู่บ้านว่า “กลุ่มฮักน้ำว่า” มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้พื้นที่ป่าชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน เป็นจุดกำเนิดของธาร และเพื่อเป็นแหล่งอาหารของคนในหมู่บ้าน ต่อมาในปี 2544 ทางกลุ่มฮักน้ำว่าได้ร่วมมือกับมูลนิธิคนบ่อว่า(อ.แม่จริม) ร่วมกันพัฒนาป่าชุมชนให้เป็นเครือข่ายป่าชุมชนในพื้นที่บ้าน น้ำว่า ต.น้ำพาง บ้านห้วยซ้อ บ้านนาเซีย ต.หมอเมือง อ.แม่จริม โดยได้รับทุนสนับสนุนการเรียนรู้จาก สกว. และได้รับทุนจากกองทุนพัฒนาสังคม เป็นเงิน 145,000 บาท นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจาก องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำพาง อุทยานแห่งชาติแม่จริม ป่าไม้อำเภอแม่จริม โดยเน้นการพัฒนาทางด้านจิตสำนึกของชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่า แนวคิดการอนุรักษ์ป่าให้มีความสมบูรณ์ และวิชาการอื่นๆที่จำเป็น ปัจจุบันกลุ่มป่าชุมชนกลุ่มฮักน้ำว่า ได้ระดมทรัพยากรเป็นกองทุนพัฒนาป่าชุมชน มีเงินในกองทุนป่าชุมชนทั้งสิ้น 50,000 บาท

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ โดยประมาณ 540 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์ ป่าอนุรักษ์ ได้จัดทำแนวเขตแล้ว

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ป่าชุมชนบ้านห้วยซ้อ ต.หมอเมือง อ.แม่จริม
- ทิศใต้ ติด ถนนแม่จริม – น้ำปุน
- ทิศตะวันออก ติด ลำน้ำว่า
- ทิศตะวันตก ติดป่าอนุรักษ์บ้านนาเซีย ต.หมอเมือง อ.แม่จริม

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดต้นไม้ พืชทุกชนิด
- ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเช่น วัว ควาย ไปเลี้ยงในพื้นที่ป่าอนุรักษ์
- ห้ามล่าสัตว์
- ห้ามบุกรุกป่า
- ห้ามเผาป่า
- หากฝ่าฝืนตัดต้นไม้ บุกรุกป่า และเผาป่าจะถูกปรับปรับต้นไม้ต้นละ 500 บาท และต้นไม้ต้นละ 50 บาท
- หากฝ่าฝืนล่าสัตว์ จะถูกปรับในอัตราตัวละ 1,000 บาท

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟเป็นประจำทุกปี
- สำรวจป่า เฝ้าระวังการบุกรุกป่า
- การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์ เช่น ไม้มะค่า ไม้สัก ต้นตำว ไม้จันทร์หอม มะไฟ ไม้มะม่วง และขนุน
- อบรบเยาวชน และประชาชนกับการอนุรักษ์ป่าเป็นประจำทุกปี

1.6 พันธุ์พืช สัตว์ที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์ เป็นป่าเบญจพรรณ ประกอบด้วยไม้ยืนต้น อาทิ ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้เหียง ไม้สัก

สัตว์ป่าที่พบในเขตป่าอนุรักษ์ อาทิ เก้ง ไก่ป่า สุนัขป่า ลิง กระรอก กระแต

1.7 การใช้ประโยชน์จากป่า

ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากป่าอนุรักษ์ในด้าน การเก็บเห็ด หน่อไม้ หาไขมดแดง

2.) ป่าชุมชนสันห้วยกิบ

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน เริ่มกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนได้เริ่มกระบวนการอนุรักษ์พร้อมกับพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แต่ได้แบ่งพื้นที่ป่าออกมาจำนวนหนึ่ง ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของป่าอนุรักษ์ เพื่อประโยชน์ในด้านใช้สอยของชาวบ้าน

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน มีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ถนนแม่จริม – น้ำปูน
- ทิศใต้ ติดกับ ลำน้ำว้าและลำน้ำแม่จริม
- ทิศตะวันออก ติด หมู่บ้านน้ำว้า
- ทิศตะวันตก ติดป่าอนุรักษ์บ้านนาเชือก ต.หมอเมือง อ.แม่จริม

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดไม้ทุกชนิด เว้นแต่ได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน
- ห้ามบุกรุกทำไร่
- ห้ามจุดไฟเผาป่า
- หากฝ่าฝืนตัดต้นไม้ยืนต้น ปรับในอัตราตันละ 500 – 2,500 บาท ไม้ไผ่ตันละ 50 บาท

- ฝ้ายเส้นล่ำสัตว์ปรับตัวละ 1,000 บาท
- ฝ้ายเส้นบุกรุกป่าชุมชน หรือเผาป่า ปรับครั้งละ 1,000 บาทต่อคน

2.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- การทำแนวกันไฟ
- การปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์
- การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าเป็นประจำทุกปี
- การบวชป่า
- การสำรวจป่า การเฝ้าระวังการบุกรุกป่า

2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่ชุม ทองคำ เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ดังรายชื่อแนบท้าย

2.7 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้มะค่า ไม้ประดู่
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย กระชายป่า ข่า มะขามเครือ
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย ผักหวาน ใบหมากเม่า ส้มกบ ใบก่อ หน่อไม้ เห็ดค่าน เห็ดนางรม
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย เก้ง กระรอก กระแต ไก่ป่า งู ตัวนึ่ง

2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหารให้หาเห็ด ผักหวาน ใบผัดแดง หน่อไม้ แต่ให้บริโภคเฉพาะในหมู่บ้าน ห้ามขายออกต่างหมู่บ้าน
- ด้านประโยชน์ใช้สอย (สร้างบ้าน เล้า คอกสัตว์)
- เลี้ยงสัตว์ (วัว ควาย)
- สมุนไพร อาทิ ไม้ันมนาง หนาดคำ

6. ป่าชุมชนบ้านน้ำปู้ หมู่ที่ 6

ป่าชุมชนบ้านน้ำปู้ หมู่ที่ 6 มี 2 ลักษณะคือ ป่าอนุรักษ์และป่าชุมชน คือ

- ป่าอนุรักษ์ขุนปู้ มีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่
- ป่าชุมชนห้วยถ้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 1,500 ไร่

1.) ป่าอนุรักษ์ขุนปู้

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ การอนุรักษ์เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2480 โดยนายช่วย ประทอง ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น เป็นการอนุรักษ์ป่าในพื้นที่ต้นน้ำปู้ ซึ่งพื้นที่ป่าดังกล่าวเป็นป่าดิบชื้น ให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากน้ำมาทำเป็นน้ำประปาภูเขา มาใช้ในการบริโภคในหมู่บ้านได้ นอกจากนี้ พื้นที่ป่าดังกล่าวชุมชนได้ใช้ประโยชน์ในการเลี้ยงสัตว์(แบบปล่อย) มาช้านาน จึงต้องการให้ป่ามีความคงสภาพความสมบูรณ์สามารถใช้เลี้ยงวัว เลี้ยงควายได้ตลอดไป

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์มีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 1,000 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์

ป่าอนุรักษ์ มีการจัดทำแนวเขตแล้ว โดยใช้สัญลักษณ์แนวเขตเป็นต้นไม้ สิ่งที่อยู่ตามธรรมชาติ ไม่ได้จัดทำตามแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ

- ทิศเหนือ ติดต่อกับสันห้วยต้นเทียน
- ทิศใต้ ติดต่อกับผาหน่อ เขตอุทยานแม่จิม
- ทิศตะวันออกติดต่อกับ สันขุนปู่
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับห้วยต้นยาง

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน เนื่องจากป่าอนุรักษ์ต้องการรักษาสภาพป่าให้มีความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป จึงมีกฎระเบียบของหมู่บ้านเกี่ยวกับการรักษาป่าดังนี้

- ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิด
- ห้ามบุกรุกทำไร่ ทำสวน
- ห้ามเผาป่า
- ถ้าหากมีการฝ่าฝืนจะถูกปรับครั้งละ 10,000 บาท

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- การจัดทำแนวกันไฟ
- การดับไฟป่า
- การสำรวจป่า
- การทำแนวเขต
- การบวชป่า

1.6 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์ เป็นป่าดงดิบค่อนข้างจะมีสภาพที่สมบูรณ์ ไม่มีการบุกรุกป่าอนุรักษ์มาก่อน เนื่องจากเป็นป่าชุมชนน้ำชุมชนมักจะห้ามการทำไร่บริเวณป่าชุมชนน้ำ

พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้ตะเคียน ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้ยาง ไม้จันทร์หอม

พืชสมุนไพร ประกอบด้วย พญาเสือโคร่ง ขมิ้นป่า กระชายป่า

การใช้ประโยชน์จากป่าอนุรักษ์ ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะใช้ประโยชน์จากป่าอนุรักษ์ขุนปู่ ในด้าน การเลี้ยงสัตว์(วัว – ควาย) แบบปล่อย การใช้น้ำประปาภูเขา

2.) ป่าชุมชนห้วยถ้ำ

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ เริ่มกระบวนการอนุรักษ์ในปี พ.ศ. 2542 เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่สำหรับเลี้ยงวัว เลี้ยงควายแบบปล่อยของหมู่บ้านน้ำปู้ นอกจากนี้ยังเป็นป่าต้นน้ำห้วยถ้ำ ซึ่งบ้านน้ำปู้ได้ใช้ประโยชน์จากน้ำห้วยถ้ำทางด้านเกษตรกรรม ประกอบกับพื้นที่ดังกล่าวมีอาณาเขตติดต่อกับป่าอนุรักษ์ขุนปู้ จึงต้องการอนุรักษ์ผืนป่าดังกล่าวให้มีอาณาเขตติดต่อเป็นอาณาบริเวณกว้างต่อเนื่องกันทั้งบ้านใหม่ บ้านร่มเกล้า และอุทยานแห่งชาติแม่จริม

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน มีเนื้อที่ประมาณ 1,500 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

มีการจัดทำแนวเขตแล้ว โดยทำเป็นแผนที่ชุมชน ใช้สัญลักษณ์ตามธรรมชาติเป็นแนวเขต ไม่ได้จัดทำตามแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ(มีพิกัด)

- ทิศเหนือ ติด สันห้วยกั้งปอน และป่าชุมชนบ้านใหม่ ม. 7 ต.น้ำพาง
- ทิศใต้ ติดต่อกับห้วยโป่ง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับห้วยต้นยาง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับห้วยวังหลวง

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดไม้ทุกชนิด ถ้าหากมีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากป่า ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน
- ห้ามบุกรุกทำไร่ ทำสวน
- ห้ามเผาป่า
- ถ้าหากมีการฝ่าฝืนจะถูกปรับ 10,000 บาท

2.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- การจัดทำแนวกันไฟ
- การดับไฟป่า
- การสำรวจป่าชุมชน
- การทำแนวเขตป่าชุมชน
- การบวชป่า

2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่วิชาญ ประทอง เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ดังรายชื่อแนบท้าย

2.7 พันธุ์พืชและสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้สัก ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้จำปี ต้นไทร
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย(ภาษาพื้นบ้าน)หน่อ ผักหวาน หยวก ปลี
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย หมูป่า ตัวนึ่ง เก้ง หมาป่า ไก่ป่า กระรอก กระแต

2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

ด้านอาหาร อาทิ หน่อไม้ เห็ดลม เห็ดด่าน เห็ดแดง ผักหวาน ใบมะคาง
สัตว์ป่า ยอดผัก

ด้านประโยชน์ใช้สอย เช่น การนำไม้มาสร้างคอกสัตว์ เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว
สร้างบ้าน การจักสาน ฯลฯ

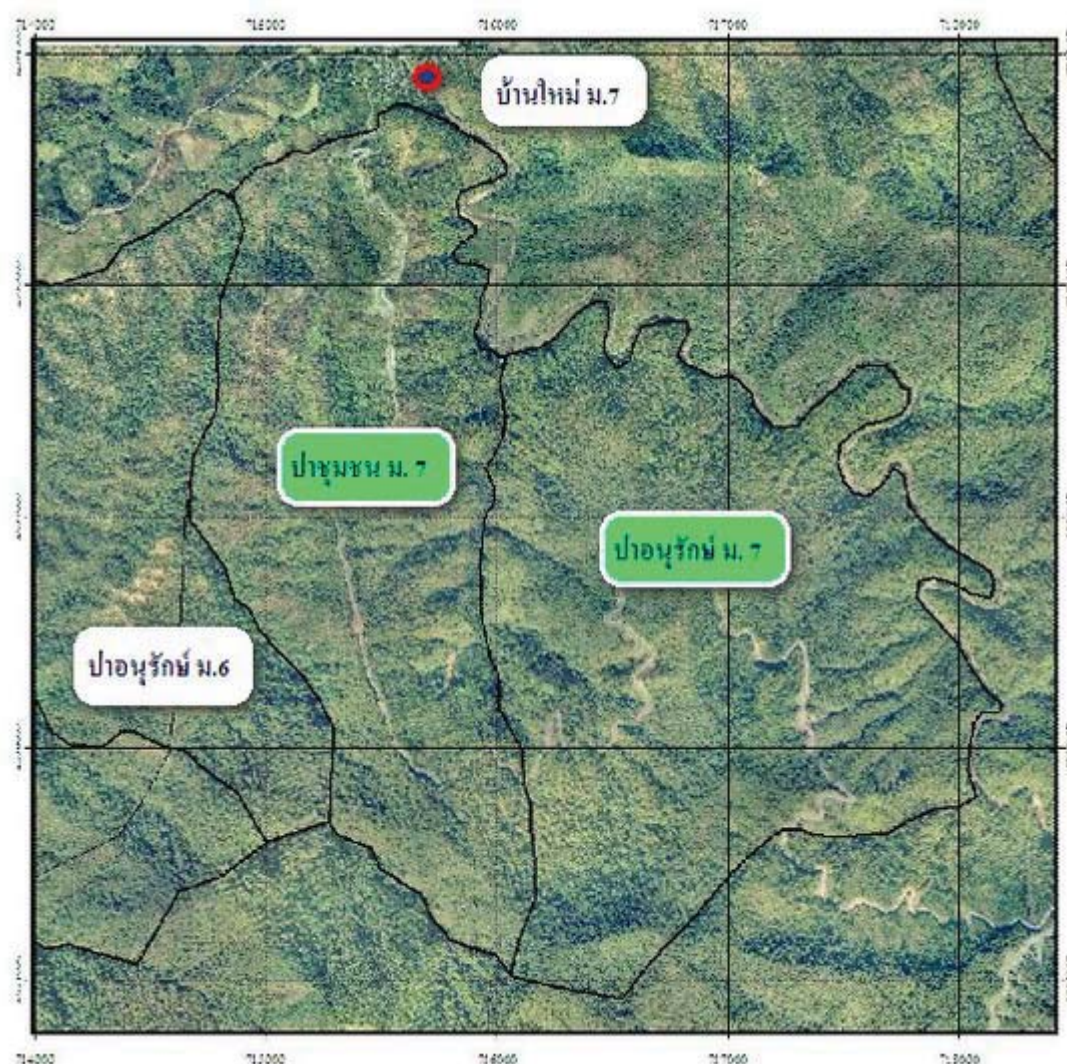
การเลี้ยงสัตว์ เช่น เลี้ยงวัว ควาย แบบปล่อย

ด้านสมุนไพร ชาวบ้านสามารถหาสมุนไพรจากป่าห้วยถ้ำได้ เช่น ฮ่อสะพาย
ควาย พญาเสือโคร่ง สะค้าน ฯลฯ

7. ป่าชุมชนบ้านใหม่ หมู่ที่ 7

ป่าชุมชนบ้านใหม่ มี 2 ประเภท คือป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน ประกอบด้วย

- ป่าอนุรักษ์ ป่าห้วยเหี้ย เนื้อที่ประมาณ 3,800 ไร่
- ป่าชุมชนบ้านใหม่ เนื้อที่ประมาณ 700 ไร่

1.) ป่าอนุรักษ์ห้วยเหี้ยและป่าเหล่าหมี

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ ป่าชุมชนบ้านใหม่เริ่มดำเนินการอนุรักษ์ ตั้งแต่ปี 2525 เนื่องจากพื้นที่ป่าดังกล่าว เป็นป่าต้นน้ำห้วยเหี้ย ซึ่งเป็นลำห้วยที่ไหลลงสู่ลำน้ำพาง ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากห้วยเหี้ยในการทำประปาภูเขา ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าต้นน้ำไว้เพื่อไม่ให้น้ำในห้วยเหี้ยแห้ง ในปัจจุบันป่าอนุรักษ์ของบ้านใหม่ ม. 7 อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่วงศ์

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีพื้นที่ประมาณ 3,800 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์

- ทิศเหนือ ติดกับ ลำน้ำพาง
- ทิศใต้ ติดกับ ป่าอุทยานแห่งชาติแม่วงศ์
- ทิศตะวันออก ติดกับ ลำน้ำพาง สันเขาถ้ำมู

- ทิศตะวันตก ติดกับป่าชุมชนบ้านใหม่ ม.7 และป่าอนุรักษ์บ้านน้ำพุ ม.6

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามมีการทำไร่ หรือบุกรุกป่าอนุรักษ์
- ห้ามเผาป่า
- นำสัตว์ไปเลี้ยงได้
- ถ้าหากมีผู้ฝ่าฝืน จะปรับต้นไม้ละ 1,000 – 10,000 บาท และจะส่งดำเนินคดีตามกฎหมายป่าไม้
- มีคณะกรรมการในการดูแลรักษาป่า

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟ
- การสำรวจป่า
- การบวชป่า

1.6 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์ ส่วนใหญ่เป็นป่าดงดิบ และมีป่าเบญจพรรณ ผสมอยู่ ซึ่งจะอยู่บริเวณรอบๆทางด้านทิศเหนือ

- พันธุ์ไม้ยืนต้นที่สำคัญ ประกอบด้วย ไม้จันทร์หอม ไม้มะค่า ไม้ยาง ไม้ตะเคียน ต้นไทร ต้นมะม่วงป่า ต้นสน ไม้ประดู่ ไม้จําปี ไม้ก่อ
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย พนัมนั่น สอสะพายควาย พญาเสือโคร่ง กระชาย

1.7 การใช้ประโยชน์จากป่า

- ด้านหาอาหาร อาทิ เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง
- ด้านการเลี้ยงสัตว์ อาทิ เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย
- การศึกษาธรรมชาติ และพักผ่อนหย่อนใจ

2.) ป่าชุมชนบ้านใหม่ สภาพป่าชุมชนบ้านใหม่ เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน จุดเริ่มต้นของป่าชุมชนบ้านใหม่คือ ชุมชนต้องการอนุรักษ์ป่าที่อยู่ใกล้ชุมชนเพื่อประโยชน์ในด้านการใช้สอยในชีวิตประจำวัน เนื่องจากป่าอนุรักษ์ชุมชนมักถูกตัดไม้ให้ตัดต้นไม้ เนื่องจากเป็นป่าต้นน้ำ จึงมีความจำเป็นต้องอนุรักษ์ป่าอีกลักษณะหนึ่งคือป่าชุมชนเพื่อประโยชน์ใช้สอยทั่วไปของหมู่บ้าน จึงได้กำหนดเอาพื้นที่ป่าและไร่ของชาวบ้านทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้านเป็นป่าชุมชน

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน มีเนื้อที่ประมาณ 700 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ที่ดินนายแสง นันทิวังค์, นายเมฆ จันทรอินทร์ นายสงค์ นันทิวังค์
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ป่าอนุรักษ์ หมู่ที่ 7
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับถนนบ้านร่มเกล้า ป่าอนุรักษ์หมู่ที่ 7
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับขุนห้วยฝาย ห้วยต้นเคียน และป่าชุมชนบ้านน้ำปู้

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิด ก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน
- ห้ามเผาป่า หรือเป็นเหตุให้เกิดไฟไหม้ป่าชุมชน
- ห้ามบุกรุกป่าชุมชน
- ให้ทุกหลังคาเรือนช่วยกันอนุรักษ์ป่า เช่น การทำแนวกันไฟ การปลูกป่า เป็นต้น
- หากฝ่าฝืนจะถูกปรับ จะปรับในอัตราต้นไม้ต้นละ 1,000 – 10,000 บาท และจะพิจารณาส่งดำเนินคดีความตามกฎหมายป่าไม้

2.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟในเขตป่าชุมชน
- การสำรวจป่า ป้องกันตัดไม้ทำลายป่า
- การปลูกป่า

2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่ภาค ธรรมรักษาเป็นประธาน มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชนร่วมเป็นคณะกรรมการ ดังรายชื่อแนบท้าย

2.7 พันธุ์พืชและสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

- พันธุ์ไม้ยืนต้นที่สำคัญ ประกอบด้วย ไม้เต็ง ไม้รัง
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย ผักหวาน หน่อไม้
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย กระต่าย กระรอก กระแต งู

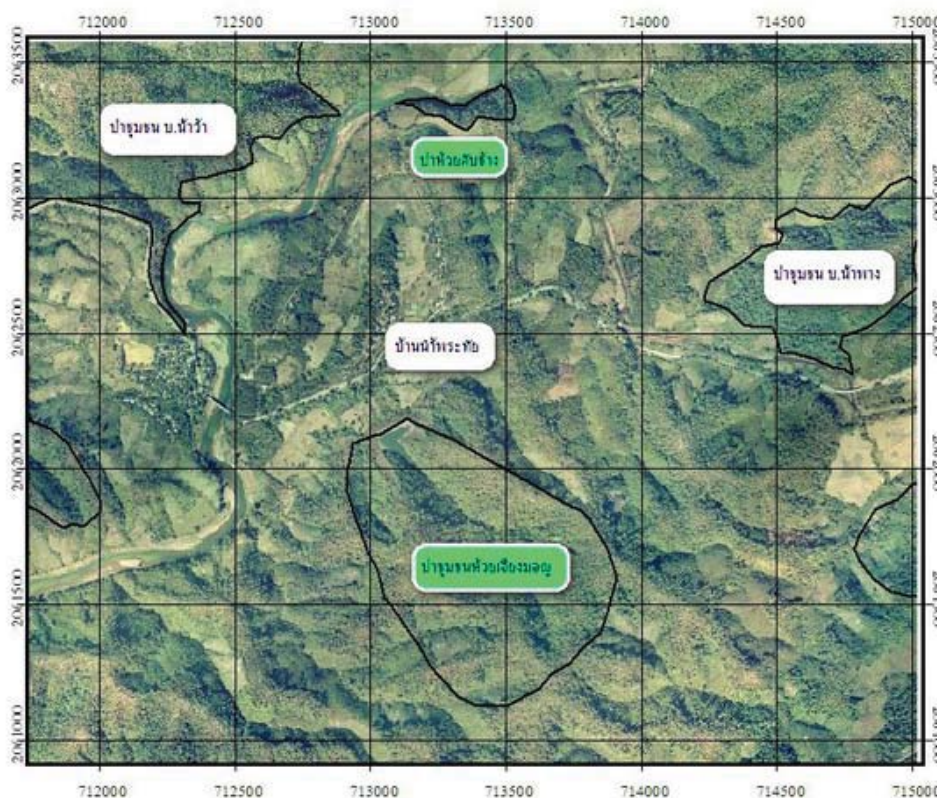
2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร อาทิ หน่อไม้ เห็ด ผักหวาน สัตว์ป่าชนิดต่างๆ
- ด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ การสร้างคอก เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว การสร้างบ้าน ฯลฯ
- เลี้ยงสัตว์(วัว ควาย)

8. ป่าชุมชนบ้านน้ำพระทัย หมู่ที่ 8

ป่าชุมชนบ้านน้ำพระทัยมีเพียงประเภทเดียวคือ ป่าชุมชน ยังไม่มีป่าอนุรักษ์ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านดั้งเดิม ไม่มีพื้นที่ป่าต้นน้ำหรือแหล่งกำเนิดแหล่ง จึงไม่มีพื้นที่ป่าสำหรับเขตป่าอนุรักษ์ เอียดดังต่อไปนี้

- ป่าห้วยเจียงมอญ มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่
- ป่าชุมชนห้วยคืบช้าง มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่

1.) ป่าชุมชน ป่าห้วยเจียงมอญ เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ เนื่องจากบ้านน้ำพระทัย เป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากบ้านน้ำพางม. 4 ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริมเมื่อปี พ.ศ. 2523 บ้านน้ำพระทัยจึงไม่มีป่าชุมชนเป็นของหมู่บ้าน ต่อมาในปี 2529 นายบุญส่ง อินขาว ผู้ใหญ่บ้านขณะนั้น ได้ชักชวนชาวบ้านให้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนเป็นของหมู่บ้าน โดยเริ่มกระบวนการอนุรักษ์ในพื้นที่ใกล้ๆหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้มีป่าชุมชน และสามารถใช้ประโยชน์จากป่าในชีวิตประจำวันได้ เช่น การนำไม้มาสร้างที่อยู่อาศัย ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ สามารถหาอาหารจากป่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2538 ได้ขยายพื้นที่ป่าชุมชน โดยขยายไปสู่ที่ทำกินของชาวบ้านน้ำพระทัย บ้านน้ำพาง บ้านใหม่ บ้านน้ำว่า ที่อยู่ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ประมาณ 500 ไร่(ป่าห้วยเจียงมอญ) โดยผู้นำชุมชนได้ชี้แจงถึงความประสงค์จะอนุรักษ์ป่าชุมชนและขอความร่วมมือจากชาวบ้านที่มีที่ทำกินในพื้นที่ดังกล่าวได้มอบที่ดินดังกล่าวให้เป็นที่สาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน และชาวบ้านมีความยินดียกที่ทำกินดังกล่าว(ไม่มีเอกสารสิทธิ)ให้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนสืบต่อนั้นเป็นต้นมา

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่

1.3 แนวอาณาเขต

- ทิศเหนือ ติดต่อกับหมู่บ้านน้ำพระทัย(มีถนนแม่จริม – น้ำดวง)
- ทิศใต้ ติดต่อกับพื้นที่ไร่ของบ้านน้ำปู
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับพื้นที่ไร่และป่าชุมชนบ้านน้ำพาง ม.4 บ้านใหม่
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับลำน้ำว่า

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดก่อนได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการ
- คณะกรรมการจะพิจารณาอนุญาตให้ตัดต้นไม้ได้ในกรณี นำไปสร้างที่อยู่อาศัย สร้างอาคารสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือกรณีที่ดินไม้ในป่าชุมชนจะสร้างความเสียหายต่อที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่อยู่ติดกับป่าชุมชน
- ห้ามบุกรุกป่าชุมชน
- ห้ามเผาป่าชุมชน
- ถ้าหากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกปรับในอัตราครั้งละ 1,000 บาท

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟ
- การสำรวจป่า
- การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์

- ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ เช่น การสำรวจป่า การทำแนวกันไฟ

1.6 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

- ไม้ยืนต้น ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ก่อ ไม้ประดู่ ไม้สัก ไม้
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย
- พืชด้านอาหาร ประกอบด้วย ผักหวาน เห็ด หน่อไม้

2.) ป่าชุมชน ป่าห้วยคับช้าง เป็นป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ป่าห้วยคับช้างเริ่มกระบวนการอนุรักษ์ในปี พ.ศ. 2541 โดยบ้านน้ำพระทัยร่วมกันดำเนินการกระบวนการอนุรักษ์วังปลาในลำน้ำว่า(อยู่ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน) และมีพื้นที่ป่าอยู่ติดกับวังปลา จึงได้ปรึกษารื้อถอนกับชาวบ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่อยู่ติดกับวังปลา ชาวบ้านจึงลงมติด่วนกันที่จะอนุรักษ์ป่าชุมชนอีกแห่งนี้ให้อยู่ติดกับวังปลา จะทำให้ป่าได้เสริมความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในวังปลาได้อย่างสมบูรณ์ คือป่าชุมชนห้วยคับช้าง

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน มีขนาดเนื้อที่ประมาณ 15 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ สบพาง(น้ำพางไหลลงสู่ลำน้ำว่า)
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ห้วยคับช้าง
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ สันเขาหนองกวาง
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ลำน้ำว่า(บริเวณวังปลาของหมู่บ้าน)

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดต้นไม้ทุกชนิดก่อนได้รับการอนุญาตจากคณะกรรมการ
- คณะกรรมการจะพิจารณาอนุญาตให้ตัดต้นไม้ได้ในกรณี นำไปสร้างที่อยู่อาศัย สร้างอาคารสาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้าน หรือกรณีที่ดินไม้ในป่าชุมชนจะสร้างความเสียหายต่อที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่อยู่ติดกับป่าชุมชน
- ห้ามบุกรุกป่าชุมชน
- ห้ามเผาป่าชุมชน
- ถ้าหากมีผู้ฝ่าฝืนจะถูกปรับในอัตราครั้งละ 1,000 บาท

2.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟ

- การสำรวจป่า
- การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์
- ส่งเสริมให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ เช่น การสำรวจป่า การทำแนวกันไฟ

2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย กำนันบุญส่ง อินขาว เป็นประธาน แกนนำในชุมชน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ดังรายชื่อแนบท้าย

2.7 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย(ภาษาพื้นบ้าน) ผักหวาน เห็ด หน่อไม้
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย กระรอก หมูป่า ไก่ป่า งู หนู นางเห็น

2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร เช่น หน่อไม้ เห็ดลม เห็ดด่าน เห็ดแดง เห็ดเถาะ เห็ดหูหนู ยอดผักหวาน สัตว์ป่า
- ด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ การสร้างคอก เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว การสร้างบ้าน ฯลฯ
- การพักผ่อนหย่อนใจ และการศึกษาระรรมชาติในป่า

2.9 ปัญหาอุปสรรค

- มีไฟป่าไหม้ป่าชุมชนเป็นประจำทุกปี เนื่องจากพื้นที่ป่าชุมชนมีอาณาเขตติดกับพื้นที่ไร่ชาบ้าน และป่าอื่นๆ ขาดต่อการควบคุมไฟป่า

2.10 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนา และสิ่งที่จะพัฒนาต่อไป

- ต้องการการสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ และหลักวิชาการในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งมีความจำเป็นต้องใช้งบประมาณ เช่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในการดับไฟป่า การทำอาหารจัดเลี้ยงชาวบ้านในการทำแนวกันไฟ หรือทางด้านหลักวิชาการในการอนุรักษ์ป่าชุมชนที่ถูกต้องตามหลักวิชาการที่มุ่งในการฟื้นฟูสภาพป่าชุมชนให้มีความอุดมสมบูรณ์ หรือความหลากหลายทางชีวภาพ
- การทำแนวกันไฟให้สามารถป้องกันไฟป่าได้

- การปลูกพืชเสริมความอุดมสมบูรณ์
- การส่งเสริมให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์เพิ่มมากขึ้น

9. ป่าชุมชนบ้านน้ำตวง หมู่ที่ 9

ป่าชุมชนบ้านน้ำตวง มีมากกว่า 1 แห่ง เนื่องจากบ้านน้ำตวงมีพื้นที่ป่าเป็นจำนวนมาก ประกอบกับอยู่ในพื้นที่ของโครงการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ และพื้นที่พัฒนาเพื่อความมั่นคงลุ่มน้ำ ตามแนวทางพระราชดำริ(พมพ.) มีการอนุรักษ์ป่าดังนี้

- ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยเย็น มีเนื้อที่ประมาณ 1,500 ไร่
- ป่าชุมชนต้นน้ำตวง(คอยป่ายาง) มีเนื้อที่ประมาณ 3,500 ไร่
- ป่าชุมชนบ้านน้ำตวง(ป่าแพะ) มีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่

1.) ป่าอนุรักษ์ ต้นน้ำห้วยเย็น เป็นป่าต้นน้ำ สำหรับใช้ทำน้ำประปาของหมู่บ้าน มีสภาพเป็นป่าดงดิบ

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ กระบวนการอนุรักษ์ ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำห้วยเย็น เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ทำน้ำประปาภูเขาของหมู่บ้านน้ำตวง ประกอบกับพื้นที่ป่าต้นน้ำห้วยเย็นอยู่ติดกับแปลงปลูกป่าของสำนักงานป่าไม้บ้านน้ำตวง ทางคณะกรรมการหมู่บ้านโดยการนำของนายประสิทธิ์ พระคุณวิสุทธิ ผู้ใหญ่บ้านขณะนั้น ได้จัดเวทีชาวบ้านเพื่อสอบถามความเห็นเรื่องการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำห้วยเย็น ซึ่งเป็นลำห้วยที่ใช้ทำน้ำประปาภูเขา และมติที่ประชุมหมู่บ้านได้มีมติให้จัดพื้นที่บริเวณต้นน้ำห้วยเย็น เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2542

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีเนื้อที่ประมาณ 1,500 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์

- ทิศเหนือ ติดสันเขาบ้านน้ำตวง
- ทิศใต้ ติดสันเขาบ้านน้ำตวง
- ทิศตะวันออก ติดเส้นทางของสำนักงานป่าไม้
- ทิศตะวันตก ติดกับลำห้วย และหลักเขตที่ฝั่งเอาไว้

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามจุดไฟเผาป่าโดยเด็ดขาด
- ห้ามบุกรุก ถางป่าเพื่อทำการเกษตร ในเขตป่าอนุรักษ์
- ห้ามนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในเขตป่าอนุรักษ์
- ผู้ใดฝ่าฝืนตัดต้นไม้จะมีโทษปรับคนละ 3000 บาท

- การฝ่าฝืนเผาป่า ปรับคนละ 3,000 บาท
- ถ้าหากไม่รับสารภาพจะส่งดำเนินคดีความตามกฎหมาย

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟ
- การสำรวจป่า
- การปลูกป่า

1.6 พันธุ์พืชที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์เป็นป่าดงดิบ อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยภูคา

- ไม้ยืนต้นที่สำคัญ ประกอบด้วย ไม้ยาง ไม้สน ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไทร
- พืชสมุนไพร ประกอบด้วย กระชายดำ กระชายขาว ฟ้าทะลายโจร พญาเสือโคร่งหก

2.) ป่าชุมชนบ้านน้ำตวง มี 2 ป่า คือ

- ป่าชุมชนดอยป่ายาง สำหรับการอนุรักษ์
- ป่าชุมชนป่าแพะ สำหรับประโยชน์ใช้สอยทั่วไปในหมู่บ้าน

2.1 ป่าชุมชนดอยป่ายาง

2.1.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน บ้านน้ำตวงเริ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเมื่อ เดือน มีนาคม 2542 โดยการนำของผู้ใหญ่ ประสิทธิ์ พระคุณวิสุทธิ ได้ประชุมปรึกษาหารือกับชาวบ้านถึงความจำเป็นในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของหมู่บ้าน เพื่ออนุรักษ์ป่าของหมู่บ้านให้คงความอุดมสมบูรณ์ตลอดไป เพื่อเป็นที่ขยายพันธุ์สัตว์ป่าและเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงสภาพความจำเป็นที่ต้องมีการอนุรักษ์ป่าชุมชน คือ การอนุรักษ์ป่าต้นน้ำตวง(ที่มีจุดกำเนิดแหล่งน้ำในป่าชุมชนบ้านน้ำตวง) กระบวนการอนุรักษ์ป่า มีการปิดป้ายประกาศเขตป่าชุมชน แบ่งเขตความรับผิดชอบป่าชุมชนอย่างชัดเจน และมีแผนการพัฒนาป่าชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

2.1.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน

ป่าชุมชนต้นน้ำตวง (ดอยป่ายาง) มีเนื้อที่ประมาณ 3,500 ไร่

2.1.3 แนวอาณาเขต

- ทิศเหนือ ติด บ้านน้ำตวง
- ทิศใต้ ติด ลำน้ำฟ้า หมู่บ้านน้ำปุน
- ทิศตะวันออก ติด ภูหัวโล้น
- ทิศตะวันตก ติดลำน้ำตวง ป่าธรรมชาติ

2.1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามผู้ใดบุกรุก แผลวถางป่า ทำการเกษตรในเขตป่าชุมชน
- ห้ามตัดต้นไม้ทำลายป่าในเขตป่าชุมชน
- ห้ามเผาป่า
- หากฝ่าฝืนคนละ 3,000 บาท
- ฝ่าฝืนเผาป่าปรับคนละ 3,000 บาท
- หากไม่รับสารภาพตามกฎหมายของหมู่บ้าน จะส่งดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

2.1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- การทำแนวกันไฟ
- การปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์ และปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม
- การเฝ้าระวังไฟป่า

2.1.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่ ประสิทธิ์ พระคุณวิสุทธิบ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ร่วมเป็นกรรมการ ดังรายชื่อแนบท้าย

2.1.7 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

สภาพป่าชุมชนทั้งสองแห่ง เป็นป่าดงดิบผสมกับป่าเบญจพรรณ จึงมี

- พันธุ์ไม้ที่สำคัญ คือ ไม้ยาง ไม้ก่อ ไม้ประดู่ ไม้ไผ่หาง ไม้ชะยอม ไม้แฉะ ไม้ตีนเป็ด ไม้สน
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย หมูป่า หมี ลิง เก้ง กระรอก ตัวนึ่ง

2.1.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหารจากป่าชุมชน
- หาสมุนไพร
- ทำให้ฝนตกตามฤดูกาล
- การพักผ่อนหย่อนใจ

2.1.9 ปัญหาอุปสรรค

- การลักลอบตัดต้นไม้

- ไฟป่าไม้ป่าชุมชน

2.1.10 กิจกรรมที่ชุมชนจะดำเนินการพัฒนาต่อเนื่อง

- การบำรุงดูแลรักษาป่า
- การทำแนวกันไฟป่า
- การปลูกป่าเสริมความสมบูรณ์
- การเฝ้าระวังไฟป่า

2.2 ป่าชุมชนป่าแพะ(ใช้สอย)

2.2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนประเภทใช้สอย เริ่มพร้อมๆกับพื้นที่ป่าชุมชน ราวๆเดือน มีนาคม 2542 โดยการนำของผู้ใหญ่ ประสิทธิ์ พระคุณวิสุทธิ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการฟื้นฟูและอนุรักษ์สภาพของป่าให้มีความสมบูรณ์ การใช้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ และด้านประโยชน์ใช้สอยของชุมชนทั่วไป เช่น ด้านอาหารจากป่า การสร้างบ้าน การใช้สอยอื่นๆ

2.2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน

ป่าชุมชน ป่าแพะ มีเนื้อที่ประมาณ 500 ไร่

2.2.3 แนวอาณาเขต

- ทิศเหนือ ติด ภูสามดาว
- ทิศใต้ ติด ลำน้ำตวง
- ทิศตะวันออก ติดกับห้วยเย็น
- ทิศตะวันตก ติดกับห้วยป่าดิง

2.2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามผู้ใดบุกรุกแผ้วถางป่า ทำการเกษตรในเขตป่าใช้สอย
- ห้ามตัดต้นไม้ทำลายป่าในเขตป่าใช้สอย
- ห้ามเผาป่า
- สามารถใช้สอยได้เฉพาะไม้แห้งเท่านั้น
- หากฝ่าฝืนตัดต้นไม้ ปรับคนละ 500 บาท
- หากไม่รับสารภาพตามกฎหมายจะส่งดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

2.2.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ปลูกป่าทดแทนพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม
- การทำแนวกันไฟ
- การเฝ้าระวังไฟป่า และการบุกรุกป่า

2.2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน

คณะกรรมการ ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์ ประกอบด้วย ผู้ใหญ่ ประสิทธิ์ พระคุณวิสุทธิบ้าน เป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. อสม. แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน ร่วมเป็นกรรมการ ดังรายชื่อแนบท้าย

2.2.7 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

สภาพป่าชุมชนทั้งสองแห่ง เป็นป่าเบญจพรรณ

- พันธุ์ไม้ที่สำคัญ คือ ไม้ก่อ ไม้ยาง ไม้ตีนเป็ด ไม้ประดู่ ไม้มะค่า
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย หมูป่า เก้ง กระรอก หมี ไก่ฟ้า ไก่ป่า ค้างคาว

2.2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร
- ด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ การสร้างคอก เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว การสร้างบ้าน ฯลฯ
- เลี้ยงสัตว์
- หาสมุนไพร

2.2.9 ปัญหาอุปสรรค

- มีไฟป่าไหม้ป่าใช้สอยเป็นประจำทุกปี

2.2.10 การพัฒนาป่าใช้สอย โดยการปลูกป่าเสริมความอุดมสมบูรณ์ และปลูกป่าในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม การทำแนวกันไฟ การเฝ้าระวังการบุกรุกป่าและระวังไฟป่า การสร้างจิตสำนึกให้กับคนในหมู่บ้าน

10. ป่าชุมชนบ้านร่มเกล้า หมู่ที่ 10

บ้านร่มเกล้า ได้ร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนไว้ จำนวน 3 ประเภทด้วย กันคือ

- ป่าอนุรักษ์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
- ป่าชุมชน
- ป่าชุมชนสำหรับใช้สอย

1.) ป่าอนุรักษ์ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

1.1 กระบวนการอนุรักษ์ บ้านร่มเกล้าก่อตั้งเมื่อปี 2521 เป็นหมู่บ้านผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนลำน้ำแ่ง ในปี 2525 โดยการนำของผู้ใหญ่เล่าปี แซ่โซ้ง

ร่วมกับชาวบ้านได้แบ่งพื้นที่ของหมู่บ้านออกเป็นพื้นที่ทำกิน และพื้นที่ป่าสาธารณะของหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ใช้สอย(ตามพฤติกรรมของชาวบ้านอยู่กับป่ามีการรักษาป่า และการใช้ประโยชน์จากป่า)

ต่อมาในปี ในปี พ.ศ. 2535 บ้านร่มเกล้าเป็นพื้นที่เป้าหมายในการพัฒนาตามโครงการพระราชดำริฯ (พมพ.) ได้มีหน่วยงานทางราชการเข้ามาจัดสรรที่ดินให้กับชาวบ้านครอบครัวละ 10 ไร่ รวมพื้นที่ทั้งหมด 3,500 ไร่ และแบ่งพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้านรวมเนื้อที่จำนวน 8,653 ไร่ เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่า

แต่ผลการอนุรักษ์ป่าในระยะเวลาที่ผ่านมายังไม่สามารถรักษาสภาพป่า และพันธุ์สัตว์ป่าได้ให้มีสภาพที่สมบูรณ์ดังเดิม จึงแบ่งพื้นที่ป่าให้เป็น 2 ลักษณะ คือ ป่าอนุรักษ์และเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าและป่าชุมชน(ป่าใช้สอย) ในปี พ.ศ. 2546 ชาวบ้านร่มเกล้าร่วมกับหน่วยงานพมพ.ที่ 3 บ้านร่มเกล้า จึงได้สำรวจเขตป่าชุมชนและป่าอนุรักษ์ เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม เพื่อแบ่งพื้นที่ป่าให้มีความชัดเจน

1.2 ขนาดพื้นที่ป่าอนุรักษ์ มีขนาดพื้นที่ 1,316 ไร่

1.3 แนวอาณาเขตป่าอนุรักษ์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

- ทิศเหนือ ติดต่อกับภูเสียดาว
- ทิศใต้ ติดต่อกับที่ตั้งของหมู่บ้านร่มเกล้า
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับป่าชุมชนของหมู่บ้าน
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับป่าชุมชนของหมู่บ้าน

1.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- กฎการดูแลทรัพยากรป่าไม้
 - ห้ามบุกรุกถางป่าในเขตป่าอนุรักษ์ ถ้าหากฝ่าฝืนจะปรับ 20,000 บาท
 - ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าอนุรักษ์ ถ้าหากฝ่าฝืนปรับตั้งแต่ 100-5,000 บาท
 - ห้ามพกพาอุปกรณ์ตัดไม้ทุกชนิดเข้าไปในเขตป่าอนุรักษ์ ฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 100 บาทต่อคนต่อครั้ง
 - ห้ามนำสัตว์ไปเลี้ยงในเขตป่าอนุรักษ์
- กฎการคุ้มครองสัตว์ป่า
 - ห้ามล่าสัตว์ในเขตป่าอนุรักษ์ หากฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 1000 บาทต่อครั้ง

- ห้ามนำอาวุธหรืออุปกรณ์ล่าสัตว์อื่นใดที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสัตว์ในเขตป่าอนุรักษ์ฝ่าฝืนปรับคนละ 100 บาทต่อครั้ง

1.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- ทำแนวกันไฟ
- การสำรวจป่า
- การปลูกป่า
- การบวชป่า

1.6 พันธุ์พืช สัตว์ป่าที่สำคัญในป่าอนุรักษ์

สภาพป่าอนุรักษ์และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นป่าดงดิบ ประกอบด้วย

- พันธุ์ไม้ยืนต้น อาทิ ไม้ยาง ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ต้นไทร ไม้จันทร์หอม ไม้ตะแบก

สัตว์ป่าที่พบ ประกอบด้วย เก้ง เสือดำ หมูป่า ลิง เลียงผา นกเงือก งูเห่า นกเขา นกแก้ว ตัวนึ่ง ปูแป้ง ปูผา กบ เขียด

1.7 คณะกรรมการอนุรักษ์ ประกอบด้วย

นายสุชาย	แซ่โซ้ง	ประธาน
นายสุพล	แซ่วื่อ	รองประธาน
นายแสง	แซ่โซ้ง	รองประธาน
นายวิโรจน์	แซ่โซ้ง	กรรมการ
นายสุเทพ	ฐิติวนิชยา	กรรมการ
นายยิ่ง	แซ่วื่อ	กรรมการ
นายจารุพงษ์	ทรงศิริวงศ์	กรรมการ
นายเพี้ยะ	แซ่โซ้ง	เลขานุการ

2.) ป่าชุมชน ประเภทอนุรักษ์

2.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ในปี พ.ศ.2535 หน่วยงานโครงการตามพระราชดำริพื้นที่บ้านร่มเกล้า ได้จัดสรรพื้นที่ป่าที่อยู่ติดกับพื้นที่หมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าให้มีความยั่งยืนมากยิ่งขึ้น แต่ก็มีเป้าหมายเพื่ออนุรักษ์ป่าไม่ให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ไม่ใช่เพื่อการใช้สอยในหมู่บ้าน

2.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน ป่าชุมชน มีขนาดพื้นที่ 8,653 ไร่

2.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ป่าชุมชนบ้านใหม่ ม. 7 ต.น้ำพาง
- ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านน้ำมวบ อ.เวียงสา จ.น่าน
- ทิศตะวันออกติดต่อกับ แปลงปลูกป่า พมพ.ที่ 3 แปลง 2 และน้ำแบ่งน้อย
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ บ้านห้วยทรายมูล ต.น้ำปาย อ.แม่จริม จ.น่าน

2.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามบุกรุกป่าชุมชนทุกกรณี ฝ่าฝืนปรับไม่เกิน 10,000 บาทพร้อมยึดที่ดินคืน ถ้าหากการกระทำก่อให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อสภาพป่า จะส่งดำเนินคดีความตามกฎหมาย
- ห้ามกระทำการใดๆอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพความสมบูรณ์ของป่า ฝ่าฝืนปรับตามข้อ 1
- ให้ราษฎรช่วยกันสอดส่องดูแลป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- ช่วยกันสำรวจและปลูกป่าเพิ่มเติมเพื่อรักษาสภาพความสมบูรณ์ของป่า
- มีการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนรุ่นใหม่ มีใจร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
- ราษฎรในหมู่บ้านสามารถเข้าไปหาสิ่งของเพื่ออุปโภค บริโภคในป่าชุมชนได้ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายของป่าชุมชน

2.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- การจัดทำแนวเขตป้องกันการบุกรุก
- การเดินสำรวจป่า
- การปลูกป่า

2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน ประกอบด้วย

นายสุชาย	แซ่โซ้ง	ประธาน
นายสุพล	แซ่วือ	รองประธาน
นายแสง	แซ่โซ้ง	รองประธาน
นายวิโรจน์	แซ่โซ้ง	กรรมการ
นายสุเทพ	ฐิติวนิชยา	กรรมการ
นายยิ่ง	แซ่วือ	กรรมการ
นายจารุพงศ์	ทรงศิริวงศ์	กรรมการ
นายเพี้ยะ	แซ่โซ้ง	กรรมการ
นายอุเทพ	ทรงศิริวงศ์	กรรมการ

นายกมล	แซ่โซ้ง	กรรมการ
นายเน้ง	แซ่วื้อ	กรรมการ
นายอัคร	ฐิติวนิชยา	กรรมการ
นายปฏิพล	แซ่เฮื้อ	เลขานุการ

2.7 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

สภาพป่าอนุรักษ์ เป็นป่าดงดิบ ผสมป่าเต็ง รัง มีพันธุ์พืชและสัตว์ป่าต่อไปนี้

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้ยาง ไม้มะค่า ไม้ประดู่ ต้นไทร ไม้จันทร์ หอม ไม้เต็ง ไม้รัง
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย เก้ง กระรอก หมูป่า ลิง เลียงผา นกเงือก งูเห่า นกเขา นกแก้ว ตัวนึ่ง ปูแป้ง ปูผา กบ เขียด

2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร อาทิ ผักหวาน หน่อไม้
- เลี้ยงสัตว์ (วัว ควาย)

3. ป่าชุมชน ประเภทป่าใช้สอย

3.1 กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ชุมชนต้องการพื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ใช้สอย สำหรับชาวบ้านในหมู่บ้าน จึงได้ร่วมกันกำหนดพื้นที่ป่าสำหรับประโยชน์ใช้สอยทั่วไป

3.2 ขนาดพื้นที่ป่าชุมชน ป่าใช้สอย มีขนาดพื้นที่ 1,463.6 ไร่

3.3 แนวอาณาเขตป่าชุมชน

- ทิศเหนือ ติดต่อกับ ป่าชุมชนบ้านร่มเกล้า
- ทิศใต้ ติดต่อกับ ป่าชุมชนบ้านร่มเกล้า
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ป่าชุมชนบ้านร่มเกล้า
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ป่าชุมชนบ้านร่มเกล้า

3.4 กฎระเบียบของหมู่บ้าน

- ห้ามมิให้บุกรุกถางป่าเพื่อการเพาะปลูก พืชผลทางการเกษตร หากฝ่าฝืน คณะกรรมการหมู่บ้านจะพิจารณาปรับตามความเหมาะสม พร้อมยึดพื้นที่คืน

- ห้ามมิให้จับจองพื้นที่เพื่อทำประโยชน์ส่วนตัวหรือส่วนรวมที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพความสมบูรณ์ของป่าใช้สอยที่ร้ายแรง ผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องถูกคณะกรรมการพิจารณาปรับตามความเหมาะสม
- ห้ามมิให้ตัดไม้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนจะถูกปรับตามความเหมาะสม
- กรณีการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสภาพป่าที่ร้ายแรง จะนำเสนอเจ้าหน้าที่ภาครัฐเพื่อดำเนินคดีความตามกฎหมาย

3.5 กิจกรรมการอนุรักษ์ป่าของชุมชน

- การปลูกป่า
- การทำแนวกันไฟ การเดินสำรวจป่า

2.6 คณะกรรมการรักษาป่าชุมชน ประเภทป่าใช้สอย ประกอบด้วย

- นายสุชาย แซ่โซ้ง ประธาน
- นายสุพล แซ่วื่อ รองประธาน
- นายอุเทน ทรงศิริวงศ์ กรรมการ
- นายยี แซ่วื่อ กรรมการ
- นายสุเทพ จิตติวนิชยา กรรมการ
- นายวิโรจน์ แซ่โซ้ง เลขานุการ

2.7 พันธุ์พืช และสัตว์ที่สำคัญในป่าชุมชน

- พันธุ์ไม้ยืนต้น ประกอบด้วย ไม้แฉะ ไม้มะค่า ไม้แดง ไม้เต็ง ไม้รัง
- พืชที่นำเป็นอาหาร ประกอบด้วย(ภาษาพื้นบ้าน) ผักหวาน
- สัตว์ที่พบในป่าชุมชน(จากรอยเท้า รอยแทะ มูลสัตว์ การทิ้งร่องรอยอื่นๆ) ประกอบด้วย เก้ง

2.8 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน

- ด้านอาหาร หน่อไม้ ผักหวาน ไข่มดแดง
- ด้านประโยชน์ใช้สอย อาทิ การสร้างคอก เล้าสัตว์ การล้อมรั้ว การสร้างบ้าน ฯลฯ
- เลี้ยงสัตว์(วัว ควาย)
- พืชสมุนไพร กระจายป่า เสือโคร่ง ชะนี หมี

11. ปรับกฎระเบียบการอนุรักษ์ป่าชุมชนในระดับตำบลน้ำพาง

กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ของชุมชนตำบลน้ำพางในอดีตที่ผ่านมาพบว่า แต่ละหมู่บ้านมี กฎกติกาอนุรักษ์ที่ไม่เหมือนกัน บางหมู่บ้านมีกฎระเบียบที่เคร่งครัดมาก แต่บางหมู่บ้านกลับมี กฎระเบียบที่หย่อนยาน เกรงว่าจะไม่เป็นที่เกรงกลัวของคนในชุมชนหรือคนต่างถิ่น ทำให้การบังคับ ใช้กฎกติกาในระดับตำบลน้ำพางมีความยุ่งยาก สับสน ทางคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนตำบลน้ำพาง จึงได้มีมติร่วมกันปรับปรุงกฎกติกาการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้แต่ละหมู่บ้านมีกฎระเบียบที่ใกล้เคียงกัน เพื่อความเป็นธรรมกับคนในชุมชน ง่ายต่อการจดจำและการบังคับใช้กฎกติกาดังกล่าว ถ้าหาก หมู่บ้านไหนมีกฎกติการะดับหมู่บ้านไม่ชัดเจน ให้ใช้กฎระเบียบระดับตำบลนี้ใช้แทน

ประเภทป่า แบ่งพื้นที่ป่าชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะ ประกอบด้วย ป่าอนุรักษ์ และป่าชุมชน สำหรับใช้สอย

ป่าอนุรักษ์ หมายถึง ป่าในพื้นที่ต้นน้ำ ทำหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำและความอุดม สมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ และเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ส่วนใหญ่คือป่าต้นน้ำลำห้วยที่ชุมชน นำมาเป็นน้ำประปาภูเขาของแต่ละหมู่บ้าน

ป่าชุมชน หมายถึงป่าที่ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ขึ้นมาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรป่า ไม้และประโยชน์ใช้สอยของชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านในด้านที่อยู่อาศัย ยาสมุนไพร อาหาร และเชื้อ ่อวิถีชีวิตประจำวัน

มาตรการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ป่าอนุรักษ์ มีมาตรการในการอนุรักษ์ ดังนี้

1. มีการกำหนดแนวเขตป่าอนุรักษ์ให้ชัดเจน
2. ห้ามบุกรุกป่าอนุรักษ์
3. ห้ามตัดไม้ทุกชนิด
4. ห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิด
5. ร่วมกันทำแนวกันไฟป้องกันไฟป่า
6. ใช้ประโยชน์ด้านสมุนไพร แต่ต้องไม่กระทบต่อการฟื้นฟูพืชสมุนไพร
7. หาดอาหารได้เฉพาะ เห็ด ผักหวาน มดแดง มดฮี
8. ห้ามเผาป่า ทำแนวกันไฟป้องกันไฟป่า
9. มีคณะกรรมการในการอนุรักษ์
10. ถ้าหากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษดังนี้

- ตัดต้นไม้ ปรับอัตราครั้งละ 500 – 10,000 บาท อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน พร้อมยึดของกลาง และให้ปลูกป่าทดแทนตามสมควร
- เผาป่า ปรับครั้งละ 500 – 10,000 บาท อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้ปลูกป่าทดแทนตามสมควร
- จับสัตว์ป่า ปรับครั้งละ 500 – 10,000 บาท อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน
- ทั้งนี้มีรางวัลนำจับ สำหรับผู้ที่แจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎระเบียบป่าอนุรักษ์ ตามสัดส่วนที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร

ป่าชุมชน มีมาตรการอนุรักษ์ดังนี้

1. มีการกำหนดแนวเขตป่าชุมชนให้ชัดเจน
2. ห้ามบุกรุกป่าชุมชน
3. ห้ามเผาป่า
4. ร่วมกันทำแนวกันไฟป้องกันไฟป่า
5. มีการปลูกต้นไม้เสริมความอุดมสมบูรณ์ ความหลากหลายทางพันธุ์พืชตามความเหมาะสม
6. ทำฝายกั้นลำห้วยชะลอความเร็วกระแสน้ำ และเพิ่มความชุ่มชื้น ตามความเหมาะสม
7. ห้ามตัดไม้ทุกชนิดโดยไม่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน
8. ห้ามล่าสัตว์ป่าทุกชนิด
9. มีคณะกรรมการรักษาป่าชุมชน
10. การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน
 - เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่เหมาะสม เช่น ครัวเรือนที่ปลูกไฟไหม้ พายุพัด และถูกน้ำท่วมทำลาย สร้างอาคารสถานที่ของส่วนรวม และของใช้ในครัวเรือน เช่น ดอกไม้ของทั่วไป ดอกสวนหมวก ดอกไม้ข้าว ฟืน ทั้งนี้ให้อยู่ในหลักการตามความจำเป็นและความเหมาะสมในการดำรงชีพ
 - อาหารประจำฤดูกาล อาทิ เห็ดทุกชนิด ผักหวาน มด แมลงอื่นๆ หน่อไม้ แต่เป็นไปเพื่อการบริโภคของชาวบ้านในตำบลน้ำพาง ไม่ใช่เพื่อการค้าภายนอกตำบล

- พืชสมุนไพร ใช้ตามความจำเป็น แต่ต้องไม่กระทบต่อการฟื้นฟูของพืชสมุนไพร

11. ถ้าหากฝ่าฝืนจะถูกปรับดังนี้

- ตัดต้นไม้ ปรับอัตราครั้งละ 500 – 10,000 บาท อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน พร้อมยึดของกลาง และให้ปลูกป่าทดแทนตามสมควร
- เผาป่า ปรับครั้งละ 500 – 10,000 บาท อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน ให้ปลูกป่าทดแทนตามสมควร
- จับสัตว์ป่า ปรับครั้งละ 500 – 10,000 บาท อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการหมู่บ้าน
- ทั้งนี้มีรางวัลนำจับ สำหรับผู้ที่แจ้งเบาะแสการกระทำความผิดกฎระเบียบป่าชุมชน ตามสัดส่วนที่คณะกรรมการหมู่บ้านเห็นสมควร

เพื่อให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลน้ำพางอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนได้ร่วมกันจัดตั้ง องค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขาฝั่งขวาตะวันออก ตำบลน้ำพาง เพื่อทำหน้าที่ในการวางแผนการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของตำบลน้ำพางให้พัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

12. ตัวชี้วัดความสำเร็จของป่าชุมชน

ชุมชนน้ำพางได้ร่วมกันจัดทำตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชน ซึ่งมีตัวชี้วัดความสำเร็จ 3 ด้านคือ

1. ตัวชี้วัดด้านชุมชน

- มีคณะกรรมการหมู่บ้านในการอนุรักษ์ป่า
- มีกฎกติกาอนุรักษ์ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์
- มีสัญลักษณ์แสดงแนวเขตชัดเจน อาทิ ป้ายบอกแนวเขต ต้นไม้แสดงแนวเขต
- กระบวนการมีส่วนร่วม อาทิ การปลูกป่าร่วมกัน การสำรวจป่า การทำแนวกันไฟ การเฝ้าระวังการบุกรุกเผา ทำลายป่า
- ไม่มีการละเมิดกติกาของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

2. ตัวชี้วัดด้านพันธุ์พืช

- มีพันธุ์ไม้ยืนต้นดั้งเดิมในป่านั้นๆ(แต่ละป่ามีไม้ยืนต้นไม่เหมือนกัน)
อาทิ ต้นไทร ไม้ยาง ไม้ประดู่ ไม้มะค่า ไม้สัก ไม้จันทร์หอม ไม้ตะเคียน ไม้จำปี ไม้เต็ง ไม้รัง ไม้ตะแบก ฯลฯ
- มีพันธุ์พืชประเภทสมุนไพร อาทิ สะค้าน พนัมน์ เจริญ กล้วย หวาย
ต้นปรัง ฮ่อสะพายควาย ต้นพญาเสือโคร่ง
- มีพันธุ์พืชประเภทอาหาร อาทิ ลูกชิด กล้วยป่า บอนหอม ผักสาบ ผัก
คง หวาย
- มีพันธุ์พืชประเภทไม้ประดับ หรือทั่วไป อาทิ จันทน์ผา กล้วยไม้ป่า
ซ่อม่วง
- มีความหลากหลายของพันธุ์พืช มีความอุดมสมบูรณ์

3. ตัวชี้วัดด้านสัตว์ป่า

- มีสัตว์ป่าประเภทสัตว์กินพืช อาทิ ลิง วอก ชะนี ค่าง หมูป่า ค่างแว่น
เก้ง กระรอก กระแต เต่าเม่น รวมถึงช้างด้วย
- มีสัตว์ป่าประเภทสัตว์กินสัตว์ อาทิ งูเห่า สุนัขป่า รวมถึงเสือ
- มีสัตว์ปีก อาทิ นกกก นกเป่า ใก่อป่า นกยูง ใก่อฟ้า พญาเสือ
- มีแมลง อาทิ หิ่งห้อย อีบั้ง(แมงมุมสีดำ) ผีเสื้อ

ตัวชี้วัดความสมบูรณ์ของป่าโดยวัดจากประเภทของสัตว์ป่าดังนี้

- **ระดับพื้นฐาน** มีสัตว์ที่พบทั่วไปชนิดต่อไปนี้อาศัยอยู่ในป่า อาทิ งู
หมูป่า ใก่อป่า กระรอก กระแต นกทั่วไป
- **ระดับดี** มีสัตว์ที่พบได้ค่อนข้างยากชนิดต่อไปนี้อาศัยอยู่ในป่า อาทิ
เก้ง กวาง ใก่อฟ้า นกกก นกเป่า นกแก้ว ลิง ค่าง ชะนี เสือ
- **ระดับดีเยี่ยม** มีสัตว์ที่ไม่เคยพบเลยในป่าชุมชนตำบลน้ำพาง เข้ามา
อาศัยอยู่ในป่า อาทิ นกเงือก เสือ หมี ช้าง วัวป่า กระทิง ควายป่า

2. การอนุรักษ์วังปลา

การจัดการวังปลาของชุมชนน้ำพาง มีความชัดเจนตั้งแต่การดำเนินงานวิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์พันธุ์ปลาท้องถิ่นของชุมชนลำน้ว่าด้าบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน” ในปี พ.ศ. 2545 โดยได้มีการขยายผลการดำเนินงานจาก 3 หมู่บ้าน ในตำบลน้ำพาง ไปอีก 7 หมู่บ้านในตำบลน้ำพาง จนครบทุกหมู่บ้านในระยะเวลาต่อมา และผลการจัดการวังปลาของแต่ละชุมชนก็อยู่ในระดับที่ดี มีทรัพยากรสัตว์น้ำขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้น จนทำให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากผลของการอนุรักษ์วังปลาในชีวิตประจำวันได้ในระดับหนึ่ง และแต่ละชุมชนได้มีการพัฒนากระบวนการอนุรักษ์วังปลาดังต่อไปนี้

2.1 การขยายพื้นที่เขตอนุรักษ์ หลังจากแต่ละชุมชนประสบผลสำเร็จในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในลำน้ำสาขาต่างๆ พื้นที่ตำบลน้ำพาง โดยพบสัตว์น้ำมีการขยายพันธุ์และเพิ่มจำนวนมากขึ้นกว่าเดิม แล้วชาวบ้านสามารถจับสัตว์น้ำเหล่านั้นมาเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน จนลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารประจำวันไปได้ในระดับหนึ่ง บางหมู่บ้านได้ขยายพื้นที่วังปลาออกไปจากเดิมให้ครอบคลุมพื้นที่ลำน้ำให้มีความหลากหลายทางด้านกายภาพ เช่น ครอบคลุมพื้นที่หาด(น้ำไหลเชี่ยว) พื้นที่วัง(น้ำลึก ไหลช้า มีหลืบผาซับซ้อน) และพื้นที่ปากคอกของแหล่งน้ำ ให้สัตว์น้ำแต่ละชนิดมีแหล่งที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นตามลักษณะเฉพาะของตนเอง แล้วจะทำให้สัตว์น้ำเหล่านั้นมีการขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้นด้วย ประกอบกับบางชุมชนมีเหตุการณ์ “ปลาทอง” เป็นเหตุการณ์ที่ปลาตะเพียนมักจะเลือกแหล่งน้ำที่มีลักษณะดินเงินเป็นแหล่งผสมพันธุ์ ทำให้ชาวบ้านที่รู้ระยะเวลาสถานที่การผสมพันธุ์ของปลาตะเพียน มารอจับปลาที่ขึ้นมาผสมพันธุ์เหล่านั้น มีการจับได้ครั้งละมากๆ พฤติกรรมเช่นนี้จะส่งผลกระทบต่อขยายพันธุ์ของปลาสายพันธุ์ดังกล่าวได้ ชุมชนจึงร่วมกันขยายพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำออกไปให้ครอบคลุมพื้นที่ดังกล่าว เพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นอีกเป็นประจำทุกปี

2.2 การจัดการปัญหาใหม่ ถึงแม้ว่ากระบวนการอนุรักษ์วังปลาของชุมชนน้ำพางจะประสบความสำเร็จในระดับดีก็ตาม แต่ปัญหาในการอนุรักษ์ วังปลาก็ยังเกิดขึ้น แต่เป็นปัญหาที่เกิดจากบุคคลภายนอกพื้นที่ กล่าวคือมีบุคคลภายนอกชุมชน เช่น ชาวบ้านจากตำบลหม้อเมือง ตำบลน้ำปาย เข้ามาจับสัตว์น้ำภายนอกเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนในตำบลน้ำพาง ซึ่งการจับสัตว์น้ำดังกล่าวอาจจะผิดกฎระเบียบของชุมชน อาทิ จับด้วยเครื่องช็อตไฟฟ้า จับด้วยยาเบื่อ แต่ก็ไม่พบหลักฐานที่แสดงถึงการกระทำความผิด แต่ลักษณะการจับสัตว์น้ำของบุคคลภายนอกชุมชนมักจะมากันเป็นหมู่คณะ หรือเข้ามาจับสัตว์น้ำในช่วงเวลากลางวัน ทำให้จับสัตว์น้ำได้ครั้งละมากๆ แล้วนำไปจำหน่ายให้กับแม่ค้าภายนอกตำบลน้ำพาง ซึ่งการกระทำดังกล่าวผิดวัตถุประสงค์ของชุมชนที่

มีเป้าหมายในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำและใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์อย่างรู้คุณค่าและเป็นไปเพื่อการยังชีพเท่านั้น ไม่ใช่เพื่อการค้าขาย วิธีการแก้ไขปัญหของชุมชนกระทำโดย การชี้แจงถึงการจับสัตว์น้ำของบุคคลภายนอกชุมชนว่าวิธีการดังกล่าวไม่เป็นไปเพื่อการยังชีพ ขอให้มีการแก้ไขวิธีการกระทำการดังกล่าว ไม่เช่นนั้นทางชุมชนน้ำพางจะไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกเข้ามาจับสัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลน้ำพาง อีกทางหนึ่งได้ทำหนังสือแจ้งไปยังผู้นำชุมชนทุกๆหมู่บ้านในอำเภอแม่จริม ให้ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวคิด วัตถุประสงค์ กฎระเบียบการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ตำบลเพื่อขอร้องให้มีการปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าว

2.3 ตัวชี้วัดความสำเร็จของวังปลาและนิเวศแหล่งน้ำ ชุมชนตำบลน้ำพางร่วมกันกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของกระบวนการอนุรักษ์วังปลา และความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ ดังต่อไปนี้

ด้านชุมชน

- 1) มีคณะกรรมการในการอนุรักษ์วังปลา
- 2) มีกฎระเบียบการอนุรักษ์วังปลา
- 3) ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์
- 4) ไม่มีการละเมิดกฎหมายชุมชน
- 5) มีกระบวนการเรียนรู้ให้ทันกับสภาพปัญหาอยู่ตลอดเวลา

ด้านระบบนิเวศลำน้ำและสัตว์น้ำ

- 1) ลำน้ำ ลำห้วย มีน้ำไหลตลอดปี น้ำมีคุณภาพที่ดีไม่เน่าเสีย
- 2) สภาพแวดล้อมริมลำน้ำ จะต้องไม่ถูกทำลายหรือเปลี่ยนสภาพ อาทิ ถูกทำลายด้วยการตัดทลาย การนำก้อนหินไปประดับบ้านในปริมาณมากๆ การถมแม่น้ำ การทิ้งขยะลงในแม่น้ำการสร้างอาคารยื่นลงไปในเขตแม่น้ำ ฯลฯ
- 3) สภาพแวดล้อมในลำน้ำ จะต้องคงสภาพเดิมมากที่สุด อาทิ สภาพของวังปลา หาดแหล่งน้ำวน โขดหิน ซอกหลืบผาที่มีความสลับซับซ้อนตามสภาพเดิมที่เคยเป็นมาก่อน
- 4) มีพันธุ์ปลาท้องถิ่น อาทิ ปลาหมอสี ปลามัน ปลาแกง ปลาบอก ปลาหมอ ปลาฮิม ปลาหัว ปลาเกะ ปลามัน ปลาเข็ม ปลาคดคัง ปลาแซ่ ปลางวง ปลาปุง(พลวง) ตะพานน้ำ ปลาก้อน(ชะโด)
- 5) มีสัตว์น้ำอื่นๆที่ทำให้ระบบนิเวศน์มีความสมบูรณ์ อาทิ กบ เขียด หอย ปู กุ้ง เขียดแล้ว กบจุก หอยเหล็กจาน ปูแป้ง

- 6) มีพีชน้ำ พีชรมน้ำ อาทิ ผักกูด ไก่เตา อ่องลอน ต้นไคร้ มะเดื่อ ต้นไทร ผักหนาม ใบจำ

3. ผลลัพธ์ของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ และทรัพยากรสัตว์น้ำ

ผลต่อนักวิจัย ผู้นำชุมชน กระบวนการคิดผ่านงานวิจัย ทำให้ผู้นำชุมชนได้หลักคิดว่า งานพัฒนาท้องถิ่นจะต้องคิดจากฐานความจริง ความต้องการของคนในชุมชน ไม่ใช่คิดจากบุคคลภายนอก และสิ่งที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา คือ คนและระบบ ผู้นำชุมชนต้องเป็นนักประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็น ปัญหาจากชาวบ้านแล้วร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ด้วยวิธีการของชุมชน

“ทำให้คิดได้กว้าง และลึกมากขึ้นกว่าเดิม”

“ระบบคิดจากงานวิจัย สามารถนำไปคิดหาแนวทางการพัฒนาในเรื่องอื่นๆ ได้อีก”

“มีความหวังเห็นทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น”

“งานวิจัยทำให้ ปลุกชุมชนให้ตื่น”

จากการดำเนินงานวิจัยในระยะเวลาที่ผ่านมา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยในระดับที่น้อย บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจจะไม่เข้าใจในกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นแบบประชาคม ทั้งๆที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องทำหน้าที่ประสานงานกับทุกภาคส่วน ทุกหมู่บ้านในตำบล เพื่อร่วมกันจัดทำแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นผ่านแผนแม่บทชุมชน แล้วผลักดันแผนดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติโดยใช้งบประมาณของท้องถิ่นนั้นๆเป็นหลัก แต่ท้องถิ่นกลับบริหารงบประมาณโดยไม่ได้ผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน เวทีประชาคมตำบลอย่างแท้จริง มีการแบ่งงบประมาณกันในแต่ละหมู่บ้านโดยไม่คำนึงถึงแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มาจากประชาคมหมู่บ้าน ประชาคมตำบล แผนงานโครงการส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ สำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีส่วนที่น้อยมาก

ทีมวิจัยชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบด้วยผู้นำชุมชน เห็นว่าภารกิจต่อไปจะต้องขับเคลื่อนการเมืองท้องถิ่นให้มีคุณภาพมาตรฐาน การเมืองท้องถิ่นไม่ใช่การแสวงหาผลประโยชน์ ไม่ใช่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นสำคัญ แต่ให้เน้นการพัฒนาตามส่วนขาดของแต่ละชุมชน จะต้องมีการกระบวนการทำวิจัยเพื่อกำหนดทิศทางพัฒนา ผู้นำท้องถิ่นจะต้องไม่แยกจากผู้นำชุมชน ทั้งสองส่วนจะต้องไปในทิศทางเดียวกัน จึงจะทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นมีความเจริญรุ่งเรือง ซึ่งวิธีการบริหารการเมืองการปกครองระดับชุมชนท้องถิ่นในลักษณะเช่นนี้ได้เกิดขึ้นที่ตำบลน้ำเกีฮ่วน อำเภอ

ญเพียง โดยประชาชนมีความเข้าใจระบบการเมืองท้องถิ่นในระดับดี จึงทำให้ชุมชนน้ำเกียนสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วและมีความยั่งยืน

ผลต่อชุมชน พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน ผ่านกระบวนการทางสังคมทำให้ชุมชนมีหลักคิด และหลักปฏิบัติที่ตั้งอยู่บนฐานเหตุและผล จากประสบการณ์การอนุรักษ์วังปลาของชุมชนน้ำปางในปี พ.ศ. 2545 ทำให้ปลาขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้นมากมายในระยะเวลาต่อมา ชุมชนเกิดความมั่นใจในกระบวนการพัฒนาชุมชนในเชิงอนุรักษ์ จึงทำให้กระบวนการจัดการป่าชุมชนเป็นไปตามความคาดหวัง คนในชุมชนเสนอให้มีมาตรการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เช่น ห้ามจับสัตว์ป่าทุกชนิดในเขตป่าชุมชน ป่าใช้สอย และป่ารอบๆ หมู่บ้าน เพื่อสัตว์ป่าจะได้ขยายพันธุ์และคนในชุมชนจะได้เห็นสัตว์ป่าได้ง่ายกว่าเดิม ในระยะเวลาต่อมาชุมชนในตำบลน้ำปางได้ร่วมกัน การดำเนินงานหมู่บ้านลดละ เลิกสุรา นำไปสู่การกำหนดมาตรการชุมชนลดละเลิกสุราในงานศพ งานสลากภัตร งานกลืนผ้าป่า เป็นต้น

ผลต่อการจัดการกับปัญหา พบว่า จากปัญหาการตัดไม้แปรรูป การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน การลักลอบตัดไม้จันทร์หอม และการล่าตัวนิ่มเพื่อการค้าขาย นั้น ภายหลังจากที่ชุมชนแต่ละหมู่บ้านออกกฎระเบียบป่าชุมชน มีการกวดขัน เฝ้าระวังบุคคลทั้งในหมู่บ้านตนเอง บุคคลภายนอกพื้นที่ที่กระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชน ทั้งนี้ได้รับความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติแม่จริมอย่างต่อเนื่อง ปัญหาดังกล่าวไม่พบตำบลน้ำปางอีกเลย วัดจากไม่มีชาวบ้านมารายงานการกระทำผิดแม้แต่รายเดียว โดยปกติชาวบ้านมักจะเข้าป่าอยู่เป็นประจำ ถ้าไม่เข้าไปหาของป่าก็ต้องไปตามหาว่าที่เลี้ยงแบบปล่อยไว้ในป่าอย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ถ้าหากมีการกระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชน ชาวบ้านคงจะต้องพบเห็นร่องรอยการตัดต้นไม้ การล่าสัตว์อยู่บ้างแล้วจะต้องมารายงานกับผู้นำบ้านทันที

ผลต่อการจัดการทรัพยากรป่า ถ้าหากวัดความสมบูรณ์ของป่าจากการเข้ามาอาศัยและการแพร่พันธุ์ของสัตว์ป่า ตามที่ชุมชนได้กำหนดตัวชี้วัดเอาไว้ พบว่า สภาพป่าในตำบลน้ำปางอยู่ในระดับดี กล่าวคือ ป่าเกือบทุกแห่งจะพบสัตว์ป่าเข้ามาอาศัยคือ เก้ง ไก่ป่า นกเป่า นกแก้ว ลิง เลียงผา มีป่าบางแห่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม คือป่าอนุรักษ์ของบ้านน้ำปุ่น บ้านน้ำลาน บ้านร่มเกล้า ที่มีอาณาเขตติดต่อกับป่าอุทยานแห่งชาติแม่จริม ที่เป็นป่าผืนใหญ่ ติดกับประเทศลาว สภาพป่าเป็นป่าดงดิบ ชาวบ้านพบเสือ ช้าง ซึ่งเสือจะมีจำนวนมากกว่า เสือจำนวนนี้ได้ไปกัดวัวของชาวบ้านที่ปล่อยเลี้ยงไว้ในป่า หมาไปหลายสิบตัว “ชาวบ้านหลายคนเลิกเลี้ยงวัว แบบปล่อยไว้ในป่า”

ส่วนช้างนั้นเริ่มเข้ามาอาศัยอยู่ในป่า มีผู้พบช้างจำนวน 4-5 เชือก บริเวณป่าขุนน้ำปางน้อย ต่อกับป่าบ้านร่มเกล้าคงจะเข้ามาจากประเทศลาว นั้นแสดงถึงระบบนิเวศป่าเริ่มมีความอุดมสมบูรณ์ ส่วนป่าอนุรักษ์และป่าชุมชนของหมู่บ้านอื่นๆนั้น อยู่ในระดับพื้นฐานและระดับดี เนื่องจาก

พื้นที่ป่ามีขนาดเล็ก มีพื้นที่ราวๆ 1,000 ไร่ สภาพป่าส่วนใหญ่จะเป็นป่าเบญจพรรณ ความหนาแน่นของต้นไม้มีต่ำกว่าป่าดงดิบ ประกอบกับอยู่ใกล้ชุมชน โอกาสที่จะพบสัตว์ป่าประเภทสัตว์กินเนื้อ โดยเฉพาะเสือ สุนัขป่า หรือช้าง ที่เป็นดัชนีของความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ป่าคงเป็นไปได้ยากกว่าป่าดงดิบ

สิ่งที่ปรากฏขึ้นในชุมชนภายหลังการอนุรักษ์ป่าชุมชนอย่างจริงจังในระยะเวลา 1-2 ปีที่ผ่านมา ทั้งๆที่ไม่เคยพบเห็นในชุมชนมาก่อนในช่วง 20 ปี เป็นคำยืนยันจากชาวบ้าน

“3 เดือนก่อน เก้งวิ่งเข้ามาในหมู่บ้าน”(บ้านน้ำพาง)

“หลายเดือนก่อน เสือมากัดวัวที่สะพานน้ำลาน”(อยู่ใกล้ๆกับบ้านน้ำลานราวๆ 1 กิโลเมตร)

“ไก่อ่าบินเข้าบ้าน”(ที่บ้านน้ำพระทัย)

“พบนกก้นปูด(นกกะปูด)เลี้ยงลูกในหมู่บ้าน”(โดยปกตินกกะปูด จะไม่เข้ามาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน)

“พบเหยี่ยว(เหยี่ยวผา) ที่คอยหินแก้ว ติดกับป่าโป่งแสง”

จากเหตุการณ์ดังกล่าวแสดงว่า สัตว์ป่ามีจำนวนมาก หรือสัตว์ป่ารู้สึกว่ามีป่าหรือชุมชนที่มีความปลอดภัยพอๆกัน จึงได้แวะเวียนเข้ามาในชุมชน

ผลต่อการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมาจนกระทั่งปัจจุบัน พบว่าจำนวนสัตว์น้ำได้ขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้น สัตว์น้ำที่ไม่เคยพบในแหล่งน้ำ(จากที่เคยหายไปในช่วงปี 2530 เป็นช่วงวิกฤตสัตว์น้ำ) ก็พบมากขึ้น ส่วนสัตว์น้ำที่พบเป็นปกติ ก็มีปริมาณมากกว่าเดิม

“เดี๋ยวนี้หาปลาได้ง่าย ถ้าจะแกงปลา ต้มหม้อไ้ล้งไปหาปลาเคี้ยวเคี้ยวก็ได้แล้ว”

“ปลาคชขึ้นน้ำพางเยอะมาก เมื่อก่อนนี้ไม่ค่อยพบปลาคชในลำน้ำพาง”(ปลาคชขึ้นมาจากลำน้ำว้า)

“ปลาผา(ตะพาบน้ำ) เมื่อก่อนหายากมาก เดี่ยวนี้หาง่าย ขึ้นมาบนบกก็มี”

“ปลาฮิม ปลาหว่า ปลาหมูค เมื่อก่อนหายาก จับไม่ค่อยได้ แต่เดี๋ยวนี้จับได้บ่อย”

“ปลาที่ไม่เคยพบ ก็พบในน้ำว้า ส่วนที่พบเห็นอยู่แล้วก็พบมากขึ้น”

“คนที่เคยต่อต้านการอนุรักษ์วังปลา เดี่ยวนี้ยอมรับหมดแล้ว”

ผลต่อพืชน้ำและพืชริมน้ำ

พืชน้ำที่พบในแหล่งน้ำในเขตตำบลน้ำพาง ได้แก่ เต่า อ่องลอน ไก่ คันไคร้ ส่วนพืชริมน้ำที่พบได้แก่ ผักกูด ผักหนาม ผักจำนำ มะเดื่อ บอน หลังจากชุมชนได้กำหนดมาตรการอนุรักษ์พืชน้ำ และพืชริมน้ำร่วมกับกระบวนการอนุรักษ์วังปลาในเขตอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ด้วยการ

ประกาศ ให้นำพืชผักทั้งในน้ำและพืชริมน้ำไปบริโภคในครัวเรือนเท่านั้น ห้ามนำไปจำหน่ายเชิงพาณิชย์ “เก็บผักมากินได้เท่านั้น ห้ามนำไปจำหน่ายภายนอกน้ำพวง” นอกจากการจำหน่ายภายในชุมชนเท่านั้นส่งผลให้

“เดี๋ยวนี้ผักกูด ผักหนามมีเยอะมาก บริเวณไหนก็มี”

“หาผักกูด ผักหนาม ผักริมน้ำ หาได้ง่าย เก็บเดี๋ยวเดียวก็พอกินแล้ว”

“ผักกูด ผักริมน้ำเราไม่ต้องปลูกเพิ่มหรอก เดี่ยวนี้มีขึ้นเต็มริมน้ำ โดยเฉพาะในบริเวณเขตอนุรักษ์และเขตสงวนสัตว์น้ำ”

“เมื่อก่อนมีคนภายนอกตำบลน้ำพวง มาเก็บผักกูดไปขาย ทำให้ผักกูดลดน้อยลงไปเยอะ หลังจากชุมชนมีมาตรการห้ามเก็บผักกูดไปขายออกไป เดี่ยวนี้ไม่มีคนภายนอกมาเก็บผักกูดแล้ว”

“ต่อไปจะมีคนปลูกผักกูดไว้จำหน่าย เป็นเชิงพาณิชย์”

“ห้ามพ่นยาฆ่าหญ้าบริเวณเขตอนุรักษ์และเขตสงวนพันธุ์สัตว์น้ำ”

การศึกษาวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น

วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นชุมชนน้ำพาง มีหลายด้าน อาทิ ด้านพิธีกรรมความเชื่อ การจัดงานตามประเพณีท้องถิ่น ด้านการละเล่นและดนตรีพื้นบ้าน ด้านแพทย์พื้นบ้าน ด้านอาหารการกิน ด้านการแต่งกาย ฯลฯ วัฒนธรรมประเพณีบางอย่างมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น การจัดงานประเพณีการขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน การบวชนาคและประเพณีอื่นๆ ซึ่งในอดีตการจัดงานประเพณีมุ่งเน้นด้านความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของเจ้าภาพ มีการช่วยเหลือด้านแรงงาน มีการจัดงานประเพณีแบบประหยัด แต่ในปัจจุบันวัตถุประสงค์ของการจัดงานได้เปลี่ยนไปเป็นการแสดงฐานะทางสังคม สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก นำสิ่งรื่นเริง อาทิ สุรา ดนตรี เข้ามาร่วมในงานประเพณีเพิ่มมากขึ้น ทำให้เจ้าภาพในการจัดงานต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทางสังคมที่ไม่จำเป็นเหล่านี้โดยไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงได้ จึงทำให้การจัดงานประเพณีหลายงานมีจำนวนลดลง โดยไม่ค่อยมีการประกอบประเพณีดังกล่าว ทั้งๆที่ก็มีการสมรสของคู่บ่าวสาว หรือมีการสร้างบ้านใหม่อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

ด้านพิธีกรรมความเชื่อ และแพทย์พื้นบ้าน จากการศึกษาพบว่า ประชาชนในตำบลน้ำพางยังมีการพึ่งพาภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำรงชีวิตประจำวันในระดับที่สูง เช่น การพึ่งพาแพทย์พื้นบ้าน (หมอเมือง) ในยามเจ็บป่วย ในยามเดือดเนื้อร้อนใจ การเสริมสร้างกำลังใจ เสริมความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต จึงพบหมอเมืองมีอยู่ตามหมู่บ้านต่างๆ แต่ปัญหาที่พบคือ หมอเมืองส่วนใหญ่มีอายุเกิน 60 ปี ซึ่งคนกลุ่มนี้คงจะอยู่กับชุมชนไม่ตลอดไป เนื่องจากความชราภาพเป็นอุปสรรคในการประกอบพิธีกรรม ดังนั้นจึงต้องมีการสืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้แก่คนรุ่นใหม่ ช่วงอายุระหว่าง 30 – 50 ปี ให้สืบทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ให้คงอยู่กับท้องถิ่นให้นานที่สุด

ด้านอาหาร อาชีพ วิถีชีวิต พบว่า ประชาชนตำบลน้ำพางมีการพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิตในระดับที่สูง โดยอาหารในชีวิตประจำวันส่วนใหญ่จะหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติ จากป่า จากแหล่งน้ำตามฤดูกาล จึงมีอาหารเฉพาะของท้องถิ่น เทคนิค ความสามารถพิเศษในการหาอาหารแต่ละชนิดที่ไม่เหมือนกัน จึงควรส่งเสริมให้มีการสืบทอดด้านวิถีชีวิตสืบต่อไป ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวนี้นี้มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปฏิทินชุมชนด้านวัฒนธรรมประเพณี

ปฏิทินชุมชนด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ของตำบลน้ำพองมีดังต่อไปนี้

- เดือน เกียง (เริ่ม ขึ้น 1 ค่ำเดือน เกียง ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน ตุลาคม)
 - 1) ประเพณีออกพรรษา การประกอบประเพณีของชุมชน ชาวบ้านจะร่วมกันทำบุญ ตักบาตร ฟังเทศ
 - 2) ประเพณีตานข้าวสาก ตานก๋วยสาก(สากกัตร)
- เดือน ยี่ (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน พฤศจิกายน)
 - 1) ประเพณีลอยกระทง
 - 2) ประเพณีตั้งธรรมดอข้าว(ธรรมประเพณี)
 - 3) ประเพณีตีเก็ง(เฉพาะบ้านน้ำว่า ม. 5)
- เดือน สาม (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน ธันวาคม)
 - 1) ไม่มีประเพณีที่สำคัญของชุมชน
- เดือน สี่ (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน มกราคม)
 - 1) ประเพณีตานข้าวล้นบาตร
- เดือน ห้า (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน กุมภาพันธ์)
 - 1) ไม่มีประเพณีที่สำคัญของชุมชน
- เดือน หก (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน มีนาคม)
 - 1) ประเพณีหกเป็ง(ขึ้น 15 ค่ำเดือน หก) นมัสการพระธาตุคำปั่ว
- เดือน เจ็ด (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน เมษายน)
 - 1) ประเพณีสงกรานต์
 - 2) การเลี้ยงผีไร่ ผีข้าวแฮก(เริ่มฤดูการเพาะปลูกข้าวไร่)
- เดือน แปด (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน พฤษภาคม)
 - 1) ไม่มีประเพณีที่สำคัญของชุมชน
- เดือน เก้า (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน มิถุนายน)
 - 1) ไม่มีประเพณีที่สำคัญของชุมชน
- เดือน สิบ (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน กรกฎาคม)
 - 1) ประเพณีเทศกาลเข้าพรรษา
- เดือน สิบเอ็ด (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน สิงหาคม)
 - 1) ไม่มีประเพณีที่สำคัญของชุมชน
- เดือน สิบสอง (ตรงกับปฏิทินสากล ราวๆปลายเดือน กันยายน) ไม่มีประเพณีที่สำคัญ

2. ประเพณีที่สำคัญของชุมชน

2.1 ประเพณีตานก๋วยสลาก

ประเพณีตานก๋วยสลาก จัดขึ้นหลังจากเทศกาลออกพรรษาแล้ว

วัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) เพื่อให้ทุกคนได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว
- 2) เพื่อเป็นการสืบสานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน
- 3) เพื่อสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน

วิธีการประกอบประเพณี

1) จัดเตรียมข้าวของ เช่น ผลไม้ ข้าวสารอาหารแห้ง ขนม ฯลฯ ใส่ลงในก๋วย(ชลอม) ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่ แล้วมัดปากให้แน่น ตรงยอดนำไม้ไผ่มาทำเป็นดอกแล้วนำบุหรี เมียง ไม้ จิตไฟ ใส่ลงแล้วมัดยอด ส่วนยอดจะใส่ปัจจัยผูกติดไม้เรียวเสียบไว้โดยไม่จำกัดแล้วแต่กำลังทรัพย์ และความศรัทธา

2) นำใบลานหรือใบตาล(อาจใช้กระดาษแผ่นยาวๆแทนได้) ที่เราเรียกว่าเส้นสลาก มาเขียนวัตถุประสงค์ ว่าต้องการอุทิศส่วนกุศลให้กับญาติคนไหน คำจารึกในเส้นสลากนั้นมักจะเขียนดังนี้ “สลากเข้าของนี้ หมายถึงผู้ข้า นาย.....นาง.....พร้อมลูก..... ขอทานไว้กับต้นตัวภายหน้า” (หมายถึงทานไว้อุทิศส่วนกุศลไว้สำหรับตัวเองเมื่อล่วงลับไปแล้ว จะได้ไปรับเอาของไทยทานนั้นๆ ซึ่งเป็นความเชื่อของพุทธศาสนิกชนทั่วไปว่า เมื่อทำบุญถวายทานไว้ในพระพุทธศาสนาแล้วเมื่อล่วงลับดับขันธแล้ว ก็จะได้ไปเสวยอานิสงส์ผลบุญนั้นในโลกหน้า) หรือ ระบุชื่อของญาติในเส้นสลากที่เราต้องการอุทิศส่วนกุศลไปถึง โดยสลากทุกก๋วย จะมีเส้นสลากครบ

3) นำเส้นสลากไปรวมกับของคนอื่นๆที่วัด นำไปคละกัน เพื่อให้พระได้จับไปตามหาก๋วยสลาก

4) พระสงฆ์จะจับเส้นสลากออกมา แล้วนำไปหาเจ้าของก๋วยสลาก เมื่อเจอแล้วจะอ่านข้อความในเส้นสลาก เมื่ออ่านเสร็จแล้วเจ้าของก๋วยสลากจะยกก๋วยสลากให้กับพระสงฆ์

5) เมื่อก๋วยสลากมีพระสงฆ์มารับ พระสงฆ์จะกล่าวอนุโมทนาให้พร แล้วคืนเส้นสลากให้กับเจ้าของก๋วยสลาก เจ้าของเส้นสลากจะนำเส้นสลากไปรวมไว้ในวิหาร เมื่อเสร็จการประกอบประเพณีแล้ว แก้ววัด หรือมณฑก ก็จะมีเส้นสลากไปเผา

2.2 ประเพณีตี่เก็ง

ประเพณีตี่เก็ง จะพบการประกอบพิธีกรรมเฉพาะบ้านน้ำว่าเท่านั้น จะประกอบพิธีกรรมราวๆ เดือน ธันวาคม หลังจากเก็บเกี่ยวข้าวไร่แล้ว

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อบวงสรวงผีเจ้าบ้าน
- 2) เพื่อเฉลิมฉลองหลังการเก็บเกี่ยวข้าวไร่เสร็จสิ้น

วิธีการประกอบพิธีกรรม

- 1) ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านประชุมปรึกษาหารือ กำหนดวัน เวลาการประกอบพิธีกรรม
- 2) แจ้งให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้าประมาณ 3 วัน
- 3) เตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม
 - นำไม้เสียมมาทำเป็นไม้ตี่เก็ง ชุดละ 3 ชิ้น รวมจำนวน 5 ชุด
 - เผาเผือก มัน จี่ข้าวสุก เย็บกรวยใส่ของที่ทำสำหรับนำไปเลี้ยงผีเจ้าบ้าน และเลี้ยงแขก
 - เตรียมเหล้าหมักจากข้าวโพดหรือแอลเบ เรียกว่าเหล้าอู (หมักนานประมาณ 1 เดือน)
- 4) นัดชุมนุมชาวบ้านที่ 3 แยกกลางหมู่บ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นขบวนตี่เก็งจะเดินนำหน้าต่อด้วยชาวบ้าน
- 5) ประกอบพิธีบวงสรวงผีเจ้าบ้าน โดยผู้เฒ่าผู้แก่ในบ้าน
- 6) เริ่มการตี่เก็งบวงสรวง เป็นระบำเพลง 2-3 เพลง ผู้เข้าร่วมพิธีจะพากันรำตามจังหวะ
- 7) ขบวนแห่กลับมาในหมู่บ้าน ขึ้นบ้านเจ้าของบ้านที่เป็นที่นั่ง (ทรงผิ) ประจำสายเลือดเรียงลำดับบ้านที่อาวโส มีความสำคัญก่อนดังนี้
 - ผีบ้านเจ้าหม่อมสูง ผีเก้า นางบาง ต๊ะตื้อ เกิดวันที่ 8 กรกฎาคม 2457 อายุ 88 ปี บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 5 ตำบลน้ำพาง อ.แม่จริม จ.น่าน
 - ผีเจ้าแสง ผีเก้า นางกลม นันใจ เกิดวันที่ 2 กุมภาพันธ์ 2462 อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 5 ต.น้ำพาง อ.แม่จริม จ.น่าน
 - ผีเจ้าเจาะ ผีเก้า นางน้อย นันใจ เกิดวันที่ 17 กันยายน 2490 อายุ 55 ปี บ้านเลขที่ 38 หมู่ที่ 5 ต.น้ำพาง อ.แม่จริม จ.น่าน
 - ผีเจ้าสูง ผีเก้า นางทอง บุญเรือง เกิดวันที่ 1 สิงหาคม 2487 อายุ 68 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 5 ต.น้ำพาง อ.แม่จริม จ.น่าน
 - ผีเจ้าหม่อมน้อย ผีเก้า นางดา เทียงศรี เกิดวันที่ 1 มกราคม 2475 อายุ 68 ปี อยู่บ้านเลขที่ 24 หมู่ที่ 5 ต.น้ำพาง อ.แม่จริม จ.น่าน

- 8) ร้างทรงเจ้าของบ้านนำกล่าวบวงสรวง
- 9) นำเผือก มัน เผา ข้าวจีและเหล้าที่เตรียมไว้มาเลี้ยงขบวนแห่
- 10) แห่ขบวนไปยังบ้านผีเรือนต่อไป

ผู้ประกอบพิธีกรรม

ข้าวจ้ำ คือผู้ทำหน้าที่สื่อสารกับผี(คนทรง) บอกกล่าวการเซ่นไหว้บวงสรวงเนื่องในโอกาสต่างๆ

บทเพลงที่ใช้ประกอบการตีเง็ง

- 1 เพลงควายปู่เล็ก บอกเล่าถึงควายตัวหนึ่งชื่อปู่เล็ก ที่พวกเลี้ยงไว้ไถนา ทำไร่ บรรทุกสิ่งของเป็นควายที่เข้าใจภาษาคน มีความผูกพันกับผู้เลี้ยง เป็นที่รักของคนในหมู่บ้าน
- 2 เพลงเก็บตอติง เมื่อเสร็จฤดูเก็บเกี่ยว ชาวบ้านจะพากันไปเก็บใบตอติง(ใบพลวง) มาตากแดดให้แห้ง สานไม้ไผ่ขัดแตะ 2 ชั้น ใส่ใบตอเรียงเป็นตับซ้อนๆกัน ใช้ไม้ขางขัดแตะประกบกัน ขัดริมด้วยดอกลำไยนำมาใช้เป็นฝาบ้าน หรือหลังคา ใบสดใช้ห่อเกลือ ห่อพริก หรือสิ่งของต่างๆ

การแต่งกายในการประกอบพิธีกรรมตีเง็ง

ชาย จะสวมกางเกง 3 ดูก(กางเกงขาก๊วย) สีดำ สีขาว สีน้ำเงิน เสื้อคอกลมแขนสั้นสีขาว คำน้าเงิน ผ้าขาวม้าคาดเอว สีดำ น้ำเงิน โปกหัว รองเท้าทำจากเปลือกมะค่า

หญิง จะสวมผ้าถุงสีดำ น้ำเงิน ลายคาดสีแดง ขาว ดำ เสื้อแขนยาวคอกลม สีตามผ้าถุงเกล้าผม แห่มด้วยดอกเอื้อง หรือดอกไม้ป่ากลิ่นหอม

ผลด้านความเชื่อ

เชื่อว่า เมื่อได้ประกอบพิธีกรรมประจำปีแล้ว จะนำมาซึ่งความเจริญร่มเย็นของตนเองและคนในหมู่บ้าน

ระยะเวลาการประกอบพิธีกรรม

การประกอบพิธีกรรมตีเง็งตั้งแต่โบราณ จะดำเนินการประมาณ 1 วัน โดยจะมีการปิดหมู่บ้าน ห้ามคนในหมู่บ้านออกนอกเขตหมู่บ้าน ขณะเดียวกันก็จะห้ามคนภายนอกหมู่บ้านเข้าในเขตหมู่บ้าน

การที่คนในชุมชนไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรม จารีตประเพณีของท้องถิ่น เชื่อว่าจะทำให้เกิดผลไม่ดีต่อชีวิตหลายประการ ประเภทของการผิดจารีต ประเพณี และผลกระทบต่อการไม่ปฏิบัติตามจารีตประเพณี มีดังต่อไปนี้

ผิดผี คือการผิดประเพณีของหนุ่มสาว เช่นการล่วงเกินถึงขั้นจับมือถือแขนหรือเสียตัว หรือแม้แต่ข้ามธรณีประตูเข้าไปในห้องนอนของหญิงสาว ซึ่งแต่โบราณมาชาวล้านนาถือว่าการกระทำ

เช่นนั้นเป็นความผิดต่อผีปู่ตายาย และผีบ้านผีเรือน การที่ถูกหลานคนใด โดยเฉพาะผู้หญิงหากถูกล่วงเกินแล้วไม่บอกกล่าวแก่ผู้ใหญ่ให้รับทราบ ถือว่าเป็นการไม่เคารพยำเกรงต่อผีที่คอยปกป้องดูแลรักษาหลานหลาน หรือครอบครัวจะถูกลงโทษ เช่น ทำให้เกิดความเจ็บป่วย ทำให้ได้รับเคราะห์ภัยต่างๆ เป็นต้น แต่ถ้าหากมีการบอกกล่าวผู้ใหญ่ให้ทราบจะมี การทำพิธีขอขมาผี โดยฝ่ายชายผู้ที่ได้ล่วงละเมิดผีฝ่ายหญิง จะนำรูปเทียน ดอกไม้ ค่าเสียผี และเครื่องเซ่นไหว้อื่นๆตามที่ชุมชนกำหนดเพื่อทำการขอขมา

ผิดฮีต คือการผิดจารีต หมายถึงการกระทำสิ่งผิดแผกไปจากจารีตเดิมที่เคยปฏิบัติกันในกลุ่มครอบครัวหรือชุมชน เช่น การเลี้ยงบรรพบุรุษ(ผีหลวง) จะกระทำกันในช่วงเทศกาลสงกรานต์ หรือตามแต่เจ้าผีจะกำหนด แต่ปรากฏว่าได้มีการกระทำผิดระยะเวลาที่เคยปฏิบัติต่อกันมาถือว่าผิดฮีตหรือเครื่องประกอบพิธีเลี้ยงผีหลวง จะประกอบไปด้วยหมู 1 ตัว(หัวหมู หางหมู เท้าหมู 4 ข้าง) เหล้าขาว 1 ขวด แต่ปรากฏว่าได้เปลี่ยนแปลงเครื่องเซ่นใหม่เป็น ไก่ 1 ตัว เหล้าขาว 1 ขวดหรือ 1 แบน ลักษณะเช่นนี้ถือว่าผิดฮีตได้เช่นกัน ซึ่งชุมชนจะถือปฏิบัติด้วยความเคร่งครัด ถ้าหากว่าต้องการเปลี่ยนระยะเวลาการประกอบพิธีกรรม หรือเปลี่ยนแปลงเครื่องเซ่นเป็นอย่างอื่นๆที่เคยปฏิบัติมาจะต้องให้ข้าวจ้าว(ผู้ประกอบพิธีกรรม) ทำความตกลงกับผีก่อน โดยทำการว้าวไม้อ้อ ถ้าหากว่าผิออนุญาตให้เปลี่ยนแปลงได้ตามที่ขอ ไม้อ้อจะยาวออก ชุมชนก็สามารถจะดำเนินการตามที่ขอได้ อาจจะเป็นการขอปฏิบัติตลอดไป หรือเปลี่ยนเฉพาะเป็นบางครั้งก็แล้วแต่จะขอจากผี

ถ้าหากว่าชุมชน หรือบุคคลใดมีการกระทำที่ผิดไปจากฮีตเดิมจะทำให้ผี หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงโทษ เกิดอาเพศ ภัยอันตรายต่างๆต่อชุมชนหรือต่อบุคคลได้ ตัวอย่างที่ชุมชนในจังหวัดน่านได้มีการกระทำผิดฮีตเดิมของชุมชน แล้วชุมชนถือว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลง ก็คือ เหตุเกิดที่อำเภอบ้านหลวง มีจารีตประเพณีการทำบุญบูชาพระธาตุเมืงลัดข้าวในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 (แปดเป็ง) เป็นประจำทุกปี แต่ในปี 2549 ได้เลื่อนการประกอบพิธีกรรมบูชาพระธาตุเมืงลัดข้าว เป็นวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 (หกเป็ง) โดยไม่ได้บอกกล่าวเจ้าหลวงก่อน ปรากฏว่าผู้ที่มาร่วมงานประเพณีในวันดังกล่าวประมาณ 500 คน มีอาการป่วยหนักทั้งหมด 209 คน จนเกือบเสียชีวิต ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากเจ้าหลวงโกรธจึงลงโทษ ทั้งๆที่ทางวิทยาศาสตร์ระบุแน่ชัดแล้วว่าประชาชนด้วยโรค Botulinum (อาหารเป็นพิษจากเชื้อโบทูลินัม) สาเหตุเกิดจากการรับประทานหน่อไม้ดองที่มีกระบวนการผลิตไม่ถูกหลักอนามัย และก่อนรับประทานไม่ได้นำมาประกอบให้สุกเสียก่อน

ผิดคลอง แบ่งออกเป็นคลองโลก และคลองธรรม การกระทำที่ผิดคลองโลกเป็นการกระทำที่ผิดระเบียบที่คนเราไม่กระทำกัน เช่น การเอาลูกสาวมาเป็นภรรยา การเอาลูกชายมาเป็นสามี เป็นต้น ส่วนการผิดคลองธรรมเป็นการกระทำที่ผิดคำสั่งสอนของศาสนา เช่น การทำร้ายพระสงฆ์ การไม่เลี้ยงดูพ่อแม่ ผู้มีพระคุณ การกระทำทารุณต่อเพื่อนมนุษย์ หรือต่อสัตว์ ซึ่งจะทำให้เป็นบาปหนัก

ชีวิตจะไม่มีความสุขใจก้าวหน้า ไม่มีสิ่งค่าจุนชีวิต ชีวิตจะตกอับ ตกต่ำ ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ที่ชาวบ้านเรียกว่าผีซ้ำด้ำพลอย

ผิดครู คือการไม่เคารพครูบาอาจารย์ ซึ่งชาวบ้านไม่ว่าจะศึกษาวิชาการใดๆ เช่น หมอเมือง เล่นดนตรี ศิลปป้องกันตัว ฯลฯ จะมีการขึ้นครูหรือไหว้ครูก่อน เมื่อได้วิชาดีดัดนำไปใช้ประโยชน์แล้วถือว่าควรมีการบูชาครูสมน้ำเสมอโดยเฉพาะก่อนที่จะนำวิชาไปใช้ก็จะประกอบพิธีกรรมไหว้ครูก่อน แม้กระทั่งชาวบ้านนิยมการทำหิ้งบูชาไว้ในบ้านเรือนเพื่อเป็นการเคารพครูบาอาจารย์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบ้าน เพื่อความเจริญในชีวิต ถ้าหากว่าไม่มีการเคารพครูบาอาจารย์เป็นประจำ(อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ณ วันพฤหัสบดี หรือในช่วงเทศกาลสงกรานต์) จะทำให้เกิดผลในทางตรงข้าม

ผิดป่า คือการกระทำที่ไม่ควรเมื่อเข้าไปในป่า เช่น พุศไม่ดีเมื่อเข้าป่า การพูดลบหลู่เจ้าป่า เจ้าที่เจ้าทาง การผัดกับเพื่อนร่วมทาง การด่าว่าป่าเขา อาจเกิดอาเพศแก่บุคคลนั้นหรือหมู่คณะที่ร่วมเดินทางได้

ผิดบ้าน คือการล่วงละเมิดกฎของหมู่บ้าน เช่น การตัดไม้ประจำหมู่บ้าน ที่เรียกว่า ไม้ศรีบ้าน หรือ ไม้นามบ้าน ถือว่าเป็นการผิดบ้าน จะทำให้คนในหมู่บ้านเดือดร้อน หรือเกิดเภทภัยต่างๆได้

ผิดกฎ คือ การกระทำผิดกฎระเบียบที่ชุมชนหรือบ้านเมืองวางไว้ เช่น กฎของสมาชิกผู้ใช้น้ำ ในเหมืองฝายเดียวกัน จะต้องไปร่วมกันซ่อมแซมเหมืองฝายทุกคน หากผู้ใดผู้หนึ่งไม่ปฏิบัติตามกฎ จะถือเป็นความผิดจะต้องมีการลงโทษตามกฎของหมู่บ้าน เช่น การปรับเป็นเงินตามที่กำหนด การประกอบกิจกรรมที่เป็นสาธารณะประโยชน์แทน หรือแม้แต่การไม่ให้พระสงฆ์ไปประกอบพิธีกรรมให้กับบุคคลที่ละเมิดกฎของชุมชนเกี่ยวกับยาเสพติด เป็นต้น

อนึ่งในการกระทำผิดต่างๆดังกล่าว นอกจากจะนำมาซึ่งความเดือดร้อนต่อบุคคลและชุมชนแล้ว ความผิดจากการกระทำล่วงละเมิดจารีตประเพณีที่กำหนดไว้โดยทั้งที่รู้หรือไม่รู้ก็ตาม ความไม่ดีไม่งามความพินาศ ความทุกข์หรือกังวลต่างๆจะตามมา เรียกกันว่า **ขีด** ซึ่งมี 4 ลักษณะคือ

ขีดตกตัว คือขีดตกต้องแก่บุคคลผู้เดียว

ขีดตกเรือน คือ ขีดตกต้องแก่บุคคลในครัวเรือน หรือสถานที่นั้นทุกคน หรือหลายๆคน

ขีดตกบ้าน คือ ขีดที่เกิดในหมู่บ้านหรือตัวบ้านไม่เกี่ยวกับคน เช่น ไฟไหม้บ้าน ทรัพย์สินเสียหาย

ขีดตกเมือง คือ ขีดที่ตกต้องแก่คนในเมืองทั้งหมด บางครั้งเพื่อเป็นตัวกำกับในการนำไปใช้ประโยชน์ในทางที่ถูกที่ควร ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

3. เก้าฝี

หมายถึง ความเป็นเครือญาติกันในสังคม เก้าฝีเดียวกันจะเป็นเครือญาติกัน ถึงแม้ว่าจะออกคนละหมู่บ้าน ตำบล อำเภอก็ตาม โดยเก้าฝีจะสืบทอดไปตามผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นแม่ หรือภรรยา เช่น ถ้าหากเรายังไม่แต่งงานเก้าฝีเราจะยึดถือตามแม่ แต่ถ้าแต่งงานแล้ว จะยึดตามภรรยา แต่เราจะยึดถือทั้งสองทางก็ได้ ไม่มีข้อห้ามเอาไว้ ซึ่งเก้าฝีนอกจากจะเป็นการยึดถือกันเป็นเครือญาติแล้ว เก้าฝียังมีความสำคัญในระบบสังคมท้องถิ่น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อระบบการเมืองท้องถิ่น ใครที่มีเก้าฝีมากโอกาสที่จะได้รับคัดเลือกเป็นตัวแทนการเมืองท้องถิ่นย่อมมีโอกาสมาก

ในตำบลน้ำพางพบว่ามีเก้าฝีที่สำคัญ อยู่ 3 เก้าฝีคือ เก้าฝีพญาสามล้าน เก้าฝีท้าวเกต และเก้าฝีพญาทิต

3.1 เก้าฝี พญาสามล้าน

ที่ตั้งเก้าฝีอยู่ที่บ้านพ่ออุ้ยบุญส่ง ประทอง บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จิม จังหวัดน่าน

ผู้เฒ่าผู้แก่ของเก้าฝี ประกอบด้วย

- อุ้ยสมบุญ ธรรมรักษา อายุ 82 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง
- อุ้ยเย็น ธรรมรักษา อายุ 78 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง
- อุ้ยบุญส่ง ประทอง อายุ 77 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง
- นางศรีคำ เชื้อนจักร์ ที่อยู่ 25 หมู่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง
- นางคำมอญ อินขาว ที่อยู่ 41 ม. 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง
- นางบุญคุ้ม ยอดยา ที่อยู่ 24 ม. 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง
- นายคำ อินตะภา ที่อยู่ 22 ม. 8 บ้านน้ำพระทัย ตำบลน้ำพาง
- นายแก้ว อินตะภา ที่อยู่ ม. 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง
- กำนันสวาท ธรรมรักษา ที่อยู่ ม. 4 ตำบลน้ำพาง

3.2 เก้าฝีพระยาทิต

ที่ตั้งเก้าฝีอยู่ที่บ้าน นายสังเวียน เชื้อนจักร์ บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จิม จังหวัดน่าน

ผู้เฒ่าผู้แก่ของเก้าฝี ประกอบด้วย

- นายอินปิ่น อินขาว อายุ 77 ปี ที่อยู่ 21 หมู่ที่ 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง
- นายตา ยอดยา อายุ 71 ปี ที่อยู่ 24 หมู่ที่ 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง

- นายผัด นันทิวศ์ อายุ 69 ปี ที่อยู่ 18 หมู่ที่ 4 บ้านน้ำปาง ตำบลน้ำปาง
- นายวาท อินขาว อายุ 64 ปี ที่อยู่ 39 หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำปาง
- นายมิ่ง อินขาว อายุ 69 ปี ที่อยู่ 41 หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำปาง
- นายฝั้น ประผล อายุ 72 ปี ที่อยู่ 19 หมู่ที่ 8 บ้านน้ำพระทัย ตำบลน้ำปาง
- นายสง่า ประผล อายุ 71 ปี ที่อยู่ 3 หมู่ที่ 8 บ้านน้ำพระทัย ตำบลน้ำปาง
- กำนันบุญส่ง อินขาว อายุ 58 ปี ที่อยู่ 34 หมู่ที่ 8 บ้านน้ำพระทัย ตำบลน้ำปาง
- นายสม นันทิวศ์ ที่อยู่ 22 หมู่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำปาง

3.3 เก้าฝี่ ท้าวเกตุ

ที่ตั้งเก้าฝี่อยู่ที่บ้าน นางสาวบุญช่วย อินขาว บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำปาง อำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน

ผู้เฒ่าผู้แก่ของเก้าฝี่ ประกอบด้วย

- อ้ายเจียนทอง นันทิวศ์ อายุ 89 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำปาง
- อ้ายขันแก้ว เขื่อนจักร์ อายุ 87 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำปาง
- อ้ายคำป็น อินขาว อายุ 83 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำปาง ตำบลน้ำปาง
- นายแสง นันทิวศ์ อายุ 60 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำปาง ตำบลน้ำปาง
- นายป้า สิทธิกา อายุ 72 ปี ที่อยู่ หมู่ที่ 4 บ้านน้ำปาง ตำบลน้ำปาง

นอกจากเก้าฝี่ทั้ง 3 เก้าฝี่ที่จะเชื่อมผสานคนในชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างเป็นปกติแล้ว ยังพบว่า ฝี่เลื้อบ้าน (ฝี่ประจำหมู่บ้าน) อาทิ เจ้าฟ้าเจ้าเมือง เจ้าสองนางสามพี่น้อง เจ้าราชสี เจ้าแสนหาญ เจ้าพญาแก้ว ได้มีบทบาทต่อวิถีชีวิต ต่อความคิด การกระทำของคนในชุมชนในระดับหนึ่ง

การเลี้ยงฝี่บรรพบุรุษ (เก้าฝี่) ประจำปี จะจัดขึ้นราวๆเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน ของทุกๆ ปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้าวเจ้า (ผู้ประกอบพิธีกรรม) จะประกอบพิธีหาฤกษ์หาวันเลี้ยงให้ได้ก่อน แล้วจะแจ้งให้กับผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำเก้าฝี่นั้นๆทราบเพื่อนัดหมายสมาชิกที่อยู่ในเครือญาติเดียวกันเตรียมจัดงาน ประเพณีเลี้ยงฝี่ต่อไป

4. ภูมิปัญญาท้องถิ่น(แพทย์พื้นบ้าน หมอเมือง)

4.1 การทายเมื่อ

การทายเมื่อ เป็นการหาสาเหตุ ของผลที่เป็นอยู่ เพื่อที่จะได้แก้ไขสาเหตุนั้นๆ ตามความเชื่อโบราณที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ซึ่งแต่ละสาเหตุก็มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่แตกต่างกัน ตัวอย่างการทายเมื่อ

จิต

วัตถุประสงค์

- เพื่อช่วยเหลือผู้ที่ประสบความเดือดร้อน
- เพื่อช่วยให้คนที่ต้องการมีลูก ประสบความสำเร็จ

วิธีการประกอบพิธีกรรม

- นำดอกไม้รูปเทียน พร้อมทั้งนำเสื้อผ้าของคนที่ต้องการถามเมื่อ มาด้วยจำนวน 1 ผืน
- ผู้ประกอบพิธีกรรมจะท่องคาถา แล้วลงขีดขอล์บนกระดานไม้
- พอขีดครบกำหนดก็จะเป็นคำพยากรณ์ตามแต่คนที่ประสบความเดือดร้อนจะถามอะไร เช่น ต้องการอยากมีลูกจะประสบความสำเร็จหรือไม่ จะมีวิธีการแก้ไขอย่างไร

สื่ออุปกรณ์

- ดอกไม้ รูป เทียน สำหรับเป็นเครื่องบูชา
- เสื้อผ้าของผู้ประสบความเดือดร้อน
- กระดาน ขอล์

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในโอกาสต่างๆ เช่น เมื่อยามเจ็บป่วย ต้องเดินทางไกล การแต่งงาน อายุครบรอบ หรือวัยเบญจเพส การย้ายที่อยู่ใหม่ การเลื่อนตำแหน่ง เมื่อพบว่าชะตาชีวิตขาด
- เพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกาย

4.2 การปัดพราย (ไล่เสนียด ไล่ผีพราย)

วัตถุประสงค์

- เพื่อช่วยเหลือคนที่ประสบความการเจ็บป่วยให้หายเจ็บป่วย (โดยเฉพาะเจ็บป่วยบ่อยๆ)
- เพื่อช่วยเหลือคนที่ประสบความเดือนร้อนต่างๆ ไป

วิธีการประกอบพิธีกรรม

- เตรียมสะตวงเครื่อง 12 จำนวน 1 อัน พร้อมกับสิ่งของอื่นๆที่ประกอบในสะตวง

- ผู้ประกอบพิธีกรรมจะพาคนป่วยและสะตวงไปที่แม่น้ำใกล้บ้าน
- สำหรับผู้ป่วยที่เป็นหญิงจะใส่ผ้าถุงเก่าๆ มัดคอด้วยฝ้ายแดงฝ้ายดำ เพื่อกันผีป่าไม่ให้มารบกวน เข้าสิง ได้อีก
- เมื่อไปถึงลำน้ำ ผู้ประกอบพิธีกรรมจะท่องคาถาทำพิธีปิดพายุให้คนป่วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะให้คนป่วยเปลี่ยนเสื้อผ้าเก่าทิ้งไปในลำน้ำ
- หลังจากนั้นผู้ประกอบพิธีกรรมจะฝ้ายแดง ฝ้ายดำ ผูกข้อมือคนป่วย กลับบ้าน
- ประกอบพิธีกรรมสู่ขวัญ เพื่อสร้างกำลังใจให้ผู้ป่วยหายจากอาการเจ็บป่วยเร็วขึ้น

อุปกรณ์

สะตวง 1 ใบ ใส่เครื่อง 12 ประกอบด้วย

- ข้าวปลาอาหาร 12 ชุด
- ลูกส้ม แกงหวาน 12 ชุด
- ช่อขาว 3 ตัว ช่อดำ 3 ตัว ช่อแดง 4 ตัว (ช่อทำมาจากกระดาษตัดเป็นรูปคน หรือธงขนาดเล็ก)
- ตัดกระดาษเป็นรูปเป็ด ไระ้ หมู หมา อย่างละตัว
- ฝ้ายดำ 3 เส้น ฝ้ายแดง 4 เส้น ยาว 4 ศอก

เครื่องสู่ขวัญประกอบด้วย

- ไก่ต้ม ไข่ต้ม
- บายศรี
- ดอกไม้ ธูป เทียน
- เสื้อผ้า หวี กระจก

ระยะเวลาการประกอบพิธีกรรม ประมาณ 30 นาที และส่วนใหญ่ผู้ป่วยจะมีอาการหายเป็นปกติ หลังจากประกอบพิธีกรรม

4.3 การสืบชะตาชีวิต

การสืบชะตาชีวิตมีความเชื่อว่า เมื่อได้ทำบุญสืบชะตาชีวิตแล้ว จะทำให้ชีวิตมีแต่ความสุขสงบ ทำอะไรก็จะประสบความสำเร็จจะมีชีวิตที่ยืนยาว คนที่ป่วยอยู่ก็จะหายป่วย คนที่มีเคราะห์ก็จะหมดเคราะห์ ในปัจจุบันมีการประยุกต์เอาการสืบชะตาชีวิตมาใช้ในการสืบชะตาป่า การสืบชะตาแม่น้ำ เพื่อให้ป่าไม้ และแม่น้ำมีชีวิตที่ยืนยาว อันเป็นอุบายให้ชาวบ้านเกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติ

วัตถุประสงค์

- เพื่อสร้างขวัญกำลังใจเมื่อยามเจ็บป่วย ต้องเดินทางไกล การแต่งงาน การเลื่อนตำแหน่ง
- เพื่อต่อชะตาชีวิตของตนเองเมื่อตรวจพบว่าชะตาชีวิตขาด
- เพื่อปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายออกจากร่างกาย

วิธีการประกอบพิธีกรรม

- จัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์สำหรับการสืบชะตา ประกอบด้วย ไม้ค้ำยัน ตะแหวง หญ้าคา เขียว หน่อกล้วย มะพร้าว อ้อย พริก กระบอเขียว กระบอหน้า หอย เมี่ยง บุหรี่ หมาก พลู ฯลฯ
- จัดสถานที่สำหรับสืบชะตา โดยนำไม้ที่เตรียมไว้มาทำเป็นซุ้ม มีด้ายสายสิญจน์พันรอบ และจัดไว้เป็นเส้นๆ ห้อยลงมาสำหรับเวียนรอบศีรษะ
- นิมนต์พระสงฆ์จำนวนที่ มาสวด
- เชิญผู้ประกอบพิธีกรรมสำหรับการสะเดาะเคราะห์ก่อนที่พระสงฆ์จะมาถึง
- เมื่อพระสงฆ์มาถึงสถานที่ประกอบพิธีกรรมแล้ว ผู้ประกอบพิธีกรรมจะน้อมนัสการพระรัตนตรัย รับศีล และอาราธนาพระเทศนา 1 กัณฑ์เสร็จแล้ว พระสงฆ์จะสวดมนต์สืบชะตาชีวิต ผูกข้อมือด้วยด้ายสายสิญจน์ให้กับผู้ที่สืบชะตาพร้อมทั้งคนที่มาร่วมพิธีกรรม ถวายอาหาร และปัจจัยแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์ให้พร เป็นอันเสร็จพิธีกรรม

อุปกรณ์ที่ใช้

- ไม้ค้ำยัน ใช้เป่า ปอกเปลือกออกให้หมด จำนวน 5 ชิ้น
- ตะแหวง ทำมาจากดอกสารเป็นแผ่นรูปห้าเหลี่ยมปกติจะเห็นติดตรงหน้าบ้านของทางภาคเหนือ หมายถึง การมีบรรทัดฐานของสังคมเป็นที่ตั้ง เพื่อเตือนให้คนในครอบครัวได้เคารพกฎระเบียบทั้งในบ้านและนอกบ้าน มีการให้เกียรติซึ่งกันและกัน
- หญ้าคาเขียว ซึ่งจะเอามาพันกันอย่างแน่นหนา เป็นเสมือนตัวแทนของการปกป้องคุ้มครองมีความหมายถึงพ่อจะต้องหนักแน่น เพื่อที่จะปกป้องคุ้มครองทุกคนในบ้านให้รู้สึกมั่นคง ปลอดภัย
- ถุงดี เพื่อเตือนให้รักษาความดีไว้ เพราะยามใดที่ถุงดีแตกก็จะทำให้เกิดระสุมเปรียบเสมือนในครอบครัวถ้าไม่มุ่งทำความดีแล้ว สิ่งไม่ดีก็จะเข้ามาในชีวิตได้อย่างง่ายดาย
- กระบอเขียว เป็นเครื่องเตือนใจให้พ่อต้องรับผิดชอบครอบครัว ต้องหาเลี้ยงครอบครัว เพราะต้องคอยหาข้าวมาใส่ให้เต็มกระบออยู่เสมอ
- กระบอหน้า เพื่อเตือนให้คนในครอบครัวต้องทำตนให้ชุ่มเย็นเหมือนน้ำ ให้ปรับอารมณ์เข้าหากันเหมือนน้ำ ที่ไม่ว่าจะมาจากภาษาใดก็สามารถรวมกันเป็นเนื้อเดียวกันได้

- กระบอกทราย ทรายเป็นสิ่งที่ไม่อุ้มน้ำ เมื่อน้ำมากก็ไหลผ่านไปได้ ในชีวิตครอบครัวก็เช่นกัน ให้ทำตัวเหมือนทรายไม่เก็บปัญหาไว้ มีปัญหาให้ปรึกษา ช่วยกันแก้ไข ไม่เก็บปัญหาไว้กับใครคนใดคนหนึ่ง
- พริก ที่มีรสชาติเผ็ดร้อนนั้น หากการใช้คำพูดของคนเรามีรสชาติเหมือนพริกที่มีแต่เผ็ดร้อนแล้ว ในชีวิตก็จะมีแต่ความร้อนรุ่ม เกิดปัญหา ฉะนั้นพริกจึงเป็นเครื่องเตือนในเรื่องของคำพูดที่มีต่อกัน
- ตุง เป็นความหมายของชัยชนะ หมายถึงให้คนทุกคนจะต้องมีเป้าหมายชีวิต และมุ่งมั่นไปให้ถึงเป้าหมายนั้นให้ได้
- ผ้าขาว เป็นตัวแทนของความบริสุทธิ์ ที่เป็นเครื่องเตือนให้คนในครอบครัวรักษาความบริสุทธิ์ใจต่อกัน มีความรักและหวังดีต่อกัน อย่าเอาโคลนสาธเข้าบ้าน หมายถึง อย่านำเรื่องที่ไม่ดีเข้ามาในบ้าน เพราะจะทำให้เกิดรอยร้าวหรือเกิดความไม่สบายใจในบ้าน
- เกลือ ให้รักษาความดีในตัวเราเหมือนเกลือที่รักษาความเต็ม
- หน่อกล้วย กล้วยเป็นพืชที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในทุกส่วน กล้วยจึงเป็นสิ่งเตือนใจพ่อว่าจะต้องมีการปกป้องดูแลครอบครัวในทุกเรื่องที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องใหญ่ขนาดไหน
- ต้นอ้อย เพื่อบอกให้แม่ทำตัวเหมือนต้นอ้อย คือเปลือกของอ้อยเป็นส่วนที่แข็งแรง แต่ภายในมีรสหวาน แม่เองก็เช่นกัน จะต้องทำตัวให้เข้มแข็ง เช่นเดียวกับเปลือกอ้อย และจะต้องอ่อนหวานเหมือนรสหวานที่มีในตัวอ้อย
- ไม้คำศรี ซึ่งจะเอาไปค้าที่คันโพธิ์ภายในวัด มีความหมายถึงการคำจูนพระพุทธศาสนา การยึดมั่นในคำสอนของพระศาสดา เพื่อชีวิตที่มีความสุข ไม่สร้างทุกข์ทั้งแก่ตนเองและผู้คนรอบข้าง
- ขั้วไต้ (สะพาน) ทำมาจากไม้เป่าปอกเปลือกออกให้หมด หมายถึง สะพานชีวิตที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น เพราะในชีวิตนั้นการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เป็นสิ่งที่ทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างอบอุ่น และมีความสุขและยังมีคนนอกเหนือจากในครอบครัวมาคอยดูแลและห่วงใยเรามากขึ้น

5. ดนตรีและการละเล่นพื้นบ้าน

5.1 การฟ้อนเจิง

เจิง คือชั้นเชิง หมายถึงศิลปะการต่อสู้ของล้านนา ที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นเป็นแบบอย่าง และรวบรวมจากประสบการณ์ แดกแขนงกลยุทธ์โดยพิศดารออกไป แล้วถ่ายทอดศิลปะดังกล่าวสืบต่อกันมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์

- เพื่อระลึกถึงครูบาอาจารย์ บอกกล่าวให้ปกป้องรักษา
- เพื่อสันถนาการในเทศกาลปีใหม่ไทย
- เพื่อสืบสานศิลป์ วัฒนธรรม พื้นบ้าน และเพื่อการออกกำลังกาย

วิธีการเล่น

- ทำพิธีเลี้ยงช่วงฟ้อนแม่แลงาม
- รำดาบโดยตีฆ้อง 1 คน ตีกลอง 1 คน ตีฉาบ 3 คน และฟ้อนรำ 2 คน ผู้ที่จะฟ้อนต้องมีดาบ คนหนึ่งเป็นฝ่ายรุก อีกคนหนึ่งเป็นฝ่ายรับ หรือถ้าไม่มีดาบจะฟ้อนด้วยมือก็ได้
- การฟ้อนจะมีท่าอยู่โดยเริ่มจากการอบอุ่นร่างกายก่อน ไปจนถึงท่าสุดท้ายดังนี้

ท่าที่	ท่าอุปกรณ์	ท่าฟ้อน
1	คู่มือจอนมือร้อน	ทำยืนไหว
2	คูหน้า	ทำนั่งไหว
3	บิดหู	ทำบิดบัวบาน
4	เคาะกะโหลก	ทำเกี่ยวเกล้า
5	เสยผม	ทำแทงบัว
6	ดบ่า ไต่ไปปลายมือ	ทำแทงบัวสอดตั้ง
7	ดบ่าดบ่าว	ทำบัวอ้อมก้าว
8	ปิดศอก ซ้าย ขวา	ทำแทงมือไล่ศอก
9	ยิงธนู ขวา ซ้าย	ทำกางมือขึ้นลง
10	ยกฟ้าขึ้นดิน	ทำกางมือโอบ
11	เหยียดขานวด แข้งขวาซ้าย	ทำกางมือดบดิน
12	เหยียดขาหลัง กดเข่าขวา ซ้าย	ทำแม่ปลาตอนหาด
13	ยันหน้า	ทำกาตากปีก
14	หมุนเข่า	ทำกาตากปีกเดียว
15	หมุนข้อ	ทำดบมะผาบ

5.2 การแข่งบั้งไฟ

ประเพณีการจุดบั้งไฟ ชุมชนมีความเชื่อว่าการจุดบั้งไฟเป็นการบูชาเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในชุมชน เมื่อมีการจุดบั้งไฟบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้ว จะทำให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล การประกอบอาชีพเกษตรกรรมก็จะได้ผลผลิตดี จะมีการจุดบั้งไฟในช่วงเทศกาลเข้าพรรษาและเทศกาลสงกรานต์

วัตถุประสงค์

- เพื่อสืบสานประเพณีของท้องถิ่น
- เพื่อความสนุกสนานในงานประเพณีบั้งไฟในช่วงเทศกาลสงกรานต์

วิธีการเล่น

ในเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี ในชนบทจะมีการจุดบั้งไฟเพื่อบูชา บวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนเคารพบูชาเป็นประจำปี นอกจากนี้จะมีการแข่งขันบั้งไฟของแต่ละหมู่บ้านด้วย

ก่อนที่จะมีการจุดบั้งไฟ แต่ละหมู่บ้านที่ได้จัดเตรียมบั้งไฟเพื่อเข้าร่วมงานประเพณีจะมีขบวนแห่บั้งไฟเดินจากหมู่บ้านของตนเอง หรือบริเวณใกล้เคียงสถานที่จุดบั้งไฟ เพื่อแสดงความสามัคคี และความสวยงามของบั้งไฟที่ตกแต่งมา ในระหว่างการแห่บั้งไฟก็จะมีการแข่งบั้งไฟ โดยคนแข่ง จะรื้องคำแข่งบั้งไฟไปด้วย ให้เกิดความสนุกสนาน จนกระทั่งขบวนแห่บั้งไฟบรรลุถึงบริเวณจะจุดบั้งไฟ

วัสดุอุปกรณ์

- ฆ้อง กลอง ฉาบ จิ่ง บั้งไฟ เครื่องดนตรีพื้นบ้านอื่นๆ

คำแข่งบั้งไฟ

คำแข่งบอกลไฟ โดย : ลุงดวง อินขาว และ ลุงคำ

“สลิดบัวพ้อย ดีฝอยน้ำเต้น ถั่วฝักสุล่น ต้มต่ง ฮิมนา เพราะขายจีหน้า บอกล้องหื้อเลี้ยง จากสาวหน้าเกลี้ยง โล๊ะไหลกันไป ฮู้จักไปไหน ดูนั่นเหนือได้ ต่ำดีไขให้ ตกใจนาแก ผ่องได้ผ้าแพ ก่อซำยังเลื้อ บ่อได้คู่เจื้อ ซ้ำกั่วเงินนม ห่างตัวบ่อสม แอวยาวเอื้อดเอ็ง บั้งนั้งแอวลวา ผ่อคูหมกตำ เหมือนนกก็องฮื้อ ขี้ตำก้อบ่อขาขอบสองฮิม ผ่อคูลั่นตั้น เหมือนหนึ่งหมากลึง ผ้าผมก้อยู่งป็นดั่งฝอย ตอง ใบหูตังสอง เหมือนดั่งเห็ดเผาะ ตำลึงแก้วว่า เหมือนหนึ่งตำแมว หุ่นมันจีแหลว ย่างไปกำกัม หุ่นมันมักส้ม หมากหลอดสุกเหลือง นุ่งลั่นตำเหลือง ตำลายข้อยย้อย หุ่นเหมือนมักอ้อย จากห้องไปย่าง จากห้องไปย่าง”

คำแข่งบอกลไฟหม่าเก่า(อดีต) ผู้แต่ง ลุงคำ

“นามะตะก้าน สานมือกราบไหว้ ขอเป็นดอกไม้ ฐูปเทียนบูชา ยังลาดทะนา สามดวงแก้ว เจ้า ออกๆ เข้าๆ เมื่อตกในวง พรหมมาเกาะกังไจ้ล่ำจันๆ บ่อได้หยุดยั้ง ธิบไปรายงาน น้ำปู่น น้ำ ลาน ปากันตั้นเต้น บ่อไจ้ว่าเล่น เป็นก้านงนวย ฟังเตื่อตังหลาย สาวแลวแก้วเผ่า นุ่งผ้าลือออน สี เหลือง สีเหล็ก ดูนามผ่องแต่ สีหน้าบ่อเกย บ่ออดใจheng เหลียวมาผ่อซำ มาเตื่อะน้องหล้า มาผ่อแห่

บอกไฟ คั่นนายจักไป หื้อไปปุ้นถ้ำ ตีหัวนาพาง จะไปใจจ่าง บั้งไฟจะขึ้น เสียงชนั่นปุ้น ไปแล้ว อินพรม ฟังมันไขโดน เหมือนไม้ไผ่ปึงจะตึงฟ้าเนื้อ จะตึงฟ้าเนื้อ”

6. สาขาการประกอบอาชีพ

6.1 การล่อต่อ(ตัวต่อ)

วัตถุประสงค์

- เพื่อหารังเพื่อนำมาเป็นอาหาร

วิธีการดำเนินงาน

- สังเกตจุดที่ต่อมักจะมาหาอาหาร คือน้ำหวาน เช่น ดันก้อ (ต้นไม้ยืนต้นที่อยู่ตามป่าเบญจพรรณ) ซึ่งต้นก้อมักจะมีน้ำหวานย่อยออกจากต้น
- ตัวต่อจะมาน้ำหวานตามต้นก้อที่มีน้ำหวานย่อยออกมา
- จัดเตรียมเหยื่อที่จะทำการล่อต่อ เช่น เนื้อสดหรืออาหารอย่างอื่น แล้วใช้ด้ายผูกติดกับ ป่านหรือพลาสติกเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้สามารถสังเกตได้
- ผู้ทำการล่อต่อ ต้องทำงานเป็นทีม คนหนึ่งจะใช้ไม้ไผ่ยาวมัดเหยื่อที่เตรียมไว้ นำไปพาดไว้บริเวณที่ต่อมาหาอาหาร
- ตัวต่อจะคาบเหยื่อที่เตรียมไว้ บินกลับไปรัง
- คนที่ล่อต่อคนอื่นๆจะไปสังเกตต่อว่าบินไปทางไหน เพื่อจะได้ติดตามไปหารังของต่อ
- การล่อต่ออาจจะใช้ต้องใช้เวลาาน กว่าเจหาจนพบรังต่อ

อุปกรณ์

- ไม้ไผ่ยาว
- เหยื่อที่ใช้ล่อต่อ อาทิ เนื้อ จิ้งหรีด
- เครื่องหมายมัดติดกับเหยื่อ

6.2 การจักสาน

วัตถุประสงค์

- เพื่อผลิตเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน
- เพื่อใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- เพื่อเป็นรายได้เสริมของครอบครัว

วิธีการ

- เตรียมอุปกรณ์สำหรับการจักสาน คือ ดอก หวายหรือวัสดุที่ใช้แทนหวาย มีด

- เตรียมดอกที่จะสาน และหวายที่จำทำหูหิ้ว หรือเย็บริมขอบของที่สาน โดยดอกทำมาจากไม้ไผ่ได้ ไผ่บง หรือไผ่หก ความยาวพอประมาณตามความต้องการที่จะใช้สานอุปกรณ์
- นำดอกที่เตรียมไว้ มาสานเป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนตามที่ต้องการ เช่น กระติบใส่ข้าว กระจุง ชะลอม ไซ อุปกรณ์ใส่ปลา(ตะข้อง) กระด้ง อุ่นนอนของเด็ก ฯลฯ เป็นต้น
- หลังจากสานสิ่งที่เราต้องการจนเสร็จแล้ว จึงทำการเย็บขอบ หรือใส่ที่จับ ด้วยหวาย ให้มีความคงทน
- นำสิ่งที่สานเสร็จไปย่างไฟ หรือรมควันให้มีความคงทนเพิ่มมากขึ้น

วัสดุ อุปกรณ์ในการจักสาน

- ไม้ไผ่ สำหรับทำดอก
- หวาย เชือก
- มีดปลายแหลม

7. สาขาอาหารพื้นบ้าน

7.1 การทำอาหารปลาปัก(จีปลาปัก)

วัตถุประสงค์

- เพื่อแปรรูปอาหาร และการถนอมอาหาร
- เพื่อเป็นอาชีพเสริมรายได้ของครอบครัว

วิธีการดำเนินงาน

- เลือกปลาม่อม(มัม) หรือปลาอินทรี ประมาณ 1 กิโลกรัม
- ขอดเกล็ดออกให้หมด และล้างน้ำให้สะอาด
- ตัดครีบ หางออก แล้วนำปลาไปสับให้ละเอียดทั้งตัว
- โขลกกระเทียม เกลือ ในสัดส่วนพอประมาณ ข้าวสุก 2 ช้อน ผสมกับปลาที่สับเตรียมไว้
- เลือกไม้ไผ่เสี้ยน ขนาดพอดี (เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 นิ้ว) ตัดเป็นกระบอกขนาดประมาณ 20 ซม. แล้วนำไปลนไฟให้พอหมาด
- กรอกปลาที่ผสมกับเครื่องปรุงเรียบร้อยแล้ว ลงกระบอกไม้ไผ่ ใช้ใบกล้วยปิดปากกระบอก มัดด้วยดอก เก็บไว้ประมาณ 3 วัน นำมารับประทานเป็นอาหารได้

วัสดุ อุปกรณ์

- ปลาม่อม(มัม) (ปลาน้ำจืดที่กินพืชเป็นอาหาร)
- เกลือ กระเทียม พอประมาณ ข้าวสุก 2 ช้อนโต๊ะ

- กระบอกไม้ไผ่ ใบตองกล้วย

8. ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้านน้ำพาง

1. อัยหนานสมบุญ ธรรมชาติ(เสียชีวิตแล้วในเดือน มีนาคม 2551)
 - 1.1. เกิดวัน พุธ ที่ 27 กุมภาพันธ์ 2469 อายุ 82 ปี
 - 1.2. บ้านเลขที่ 30 ม. 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
 - 1.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 52 ปี
 - 1.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 1.4.1. การสู่ขวัญทุกชนิด
 - 1.4.2. การส่งเคราะห์
 - 1.4.3. การส่งสะตวง
 - 1.4.4. การสืบชะตา
 - 1.4.5. การส่งตัวเป็งตัวจน
 - 1.4.6. การส่งพ่อแถมแม่แถม
 - 1.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา พ่ออัยปัญญา ธรรมชาติ เกี่ยวข้อง เป็นบิดา
2. อัยฮิน ธรรมชาติ
 - 2.1. เกิดวันที่ 15 กันยายน 2473 อายุ 78 ปี
 - 2.2. บ้านเลขที่ 8 ม. 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
 - 2.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 50 ปี
 - 2.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 2.4.1. การสู่ขวัญทุกชนิด
 - 2.4.2. การส่งเคราะห์
 - 2.4.3. การส่งสะตวง
 - 2.4.4. การบนบานสานกล่าว
 - 2.4.5. การส่งตัวเป็งตัวจน
 - 2.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา อัยหนานสมบุญ ธรรมชาติ
3. อัยถา ยอดยา
 - 3.1. เกิดวัน ศุกร์ ที่ 3 กุมภาพันธ์ 2480 อายุ 71 ปี
 - 3.2. บ้านเลขที่ 24 ม. 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

- 3.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 2 ปี
- 3.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 3.4.1. การสู่ขวัญทุกชนิด
 - 3.4.2. การเลี้ยงผี
 - 3.4.3. การบะ บนนานสานกล้าว
 - 3.4.4. การส่งสะตวง
 - 3.4.5. หมอเมือง
- 3.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 3.5.1. นายเสริม เชื้อนเขต เสียชีวิตแล้ว
 - 3.5.2. พระครูพิพิธนันทเวช (ตุ้ยทอง) วัดน้ำพาง
 - 3.5.3. แม่อุ้ยคำหล้า เสียชีวิตแล้ว
4. นายชยันต์ ชัยโลกายุทธพงษ์
 - 4.1. เกิดวันที่ 12 กันยายน 2486 อายุ 65 ปี
 - 4.2. บ้านเลขที่ 19 ม. 4 บ้านน้ำพาง ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน
 - 4.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 3 ปี
 - 4.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 4.4.1. การสู่ขวัญ นำขวัญ
 - 4.4.2. การส่งเคราะห์ ส่งพ่อแถม แม่แถม
 - 4.4.3. การรดน้ำมนต์
 - 4.4.4. พิธีผ่าจัน
 - 4.4.5. ส่งตัวเป็ง ตัวจน
 - 4.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 4.5.1. พระครูวิฑิตนันทเวช อายุ 83 ปี เจ้าอาวาสวัดน้ำพาง
 - 4.5.2. อุ้ยหนานสมบูรณ์ ธรรมรักษา อายุ 82 ปี บ้านน้ำพาง
 - 4.5.3. นายบุญศรี ธรรมรักษา เสียชีวิตแล้ว
5. นายบุญส่ง ประทอง
 - 5.1. เกิดวันที่ 7 มกราคม 2474 อายุ 77 ปี
 - 5.2. บ้านเลขที่ 5 ม. 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จรม จังหวัดน่าน
 - 5.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 40 ปี

- 5.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 5.4.1. การทนายมือ
 - 5.4.2. มัคทายก(นำกล่าวในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา)
 - 5.4.3. การส่งเคราะห์ ส่งพ้อแดน แม่แดน ส่งผีป่า
 - 5.4.4. การสู่ขวัญ การนำขวัญ
 - 5.4.5. ข้าวเจ้าหมุ่มบ้าน(บนบานสานกล่าว หอเจ้าที่)
 - 5.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 5.5.1. พ่อสำเร็จ ประทอง (เสียชีวิตแล้ว)
 - 5.5.2. พ่อปัญญา ธรรมรักษา(เสียชีวิตแล้ว)
 - 5.5.3. พ่อแห่นัน พรหมมา (เสียชีวิตแล้ว)
6. นายเขียนทอง นันภิงค์
 - 6.1. เกิดวันที่ 21 พฤศจิกายน 2463 อายุ 89 ปี
 - 6.2. บ้านเลขที่ 27 ม. 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
 - 6.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 50 ปี
 - 6.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 6.4.1. การสู่ขวัญ นำขวัญ
 - 6.4.2. การส่งเคราะห์ ปิดเคราะห์ ส่งภัย(ไฟ)
 - 6.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 6.5.1. พ่อปัญญา นันภิงค์(เสียชีวิตแล้ว)
 7. นายคำ อินตะภา
 - 7.1. เกิดวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2475 อายุ 76 ปี
 - 7.2. บ้านเลขที่ 18 ม. 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
 - 7.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลา 40 ปี
 - 7.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 7.4.1. การเมือโดยวิธีหม้อหนึ่ง
 - 7.4.2. เป่าให้หยุดเลือดเวลามีบาดแผล
 - 7.4.3. แก้ไขผู้ที่เป่าลมด้วยการเป่าคาถาอาคม
 - 7.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 7.5.1. แม่คำหล้า อินตะภา(มารดา เสียชีวิตแล้ว)

8. นายสม นันทวิงค์

- 8.1. เกิดวันที่ 28 มีนาคม 2475 อายุ 76 ปี
- 8.2. บ้านเลขที่ 22 ม. 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
- 8.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลานาน 50 ปี
- 8.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 8.4.1. การจักสาน ของใช้ทุกอย่างในชีวิตประจำวัน
- 8.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 8.5.1. พ่อแห่นัน นันทวิงค์(บิดาเสียชีวิตแล้ว)

9. นายแสวง นันทวิงค์

- 9.1. เกิดวันที่ 7 พฤศจิกายน 2491 อายุ 60 ปี
- 9.2. บ้านเลขที่ 47 ม. 7 บ้านใหม่ ตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน
- 9.3. ประสบการณ์การประกอบพิธีกรรม ระยะเวลานาน 20 ปี
- 9.4. ความสามารถด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - 9.4.1. การตัดแหก ผู้ที่มีอาการเจ็บปวดตามร่างกาย(ไล่โป่ง ขำ)
 - 9.4.2. การส่งผี เลี้ยงผี
 - 9.4.3. ไล่เสนียด จัญไร ถอดถอนของอัปมงคลในบ้าน
 - 9.4.4. ไล่ผีที่มาสิงสู่ในตัวคนให้ออกไป(ผีกะ ผีพราย)
- 9.5. ครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ประกอบด้วย
 - 9.5.1. พ่อปัญญา นันทวิงค์(เสียชีวิตแล้ว)
 - 9.5.2. พ่ออู่ยสังข์ (บ้านนาเหลือง อ.เวียงสา)

9. ด้านพิธีกรรม

การศึกษาด้านพิธีกรรม ศึกษาเฉพาะที่มีการประกอบพิธีกรรมในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนน้ำพาง ซึ่งมีหลายพิธีกรรม ได้แก่ การสู่ขวัญ การนำขวัญ การรดน้ำมนต์ การส่งเคราะห์ การส่งเป้งส่งจน การบนบานสานกล่าว การเลี้ยงผี ส่วนพิธีกรรมอื่นๆ ที่ชุมชนไม่ได้ปฏิบัติเป็นประจำ อาทิ การสู่ขวัญควาย จึงไม่ได้ศึกษาไว้เนื่องจากมีระยะเวลาจำกัด

คำหรือบทสวดต่างๆ ต่อไปนี้ได้รวบรวมเอาคำ หรือบทสวดเกี่ยวกับการประกอบพิธีกรรมทั้งพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมทั่วๆ ไปของท้องถิ่นที่พบการปฏิบัติอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน ซึ่งคำสวดที่ปรากฏในเอกสารนี้ เป็นคำสวดแบบดั้งเดิมในบ้านน้ำพาง ไม่ได้มีการปรับแต่งหรือผสมผสานแต่ประการใด คำสวดต่างๆ เหล่านี้เขียนตามสำเนียงพูดของคนในท้องถิ่น จึงอาจจะไม่ถูกต้องตามหลักภาษาไทยอยู่บ้าง หรืออาจจะไม่เหมือนกับสำเนียงภาษาในท้องถิ่นอื่น เช่น คำ มาจากสำเนียงท้องถิ่น หมายถึง คำหรือคำพูด คำว่า เป้งโจน ในคำว่าโจน หมายถึง จน(ภาษาท้องถิ่น) หรือ ชน คำหรือบทสวดต่างๆ ที่พบใช้เป็นประจำในบ้านน้ำพาง มีดังต่อไปนี้

1. โอกาสเวณตาน หมายถึง คำกล่าว หรือคำอาราธนา ก่อนที่พระสงฆ์จะประกอบพิธีกรรมทางสงฆ์ เช่น คำสูมากรวดาน คำถวายสังฆทาน จะใช้ในวันพระ

2. การนำขวัญและการสู่ขวัญ การนำขวัญ หมายถึง คำที่ใช้สวดนำขวัญที่หลงทิศทาง ไปอยู่แดนไกลจากเจ้าของ ให้กลับมาอยู่กับเจ้าของ (คนเราทุกคนจะมีขวัญประจำร่างกาย 32 จำนวน ขวัญ) ซึ่งจะมีการนำขวัญก่อนพิธีสู่ขวัญ เชื่อว่า ถ้าหากไม่สามารถนำขวัญให้กลับมาได้ การสู่ขวัญก็ จะไม่เกิดประโยชน์ใดๆ

ส่วนการสู่ขวัญ หมายถึง หลังจากที่มีการนำขวัญกลับมาสู่เจ้าของแล้ว จะเป็นการต้อนรับขวัญ หรือการสู่ขวัญให้อยู่กับเจ้าของ และให้ขวัญมีสุขภาพดี จะได้รับการเจ้าของขวัญให้มีสุขภาพดีตามไปด้วย การสู่ขวัญจะเลี้ยงด้วยผลไม้ อาหารหวาน อาหารคาว เหล้า บุหรี่ แล้วแต่ความเชื่อของแต่ละคน

วัสดุอุปกรณ์ของการนำขวัญและการสู่ขวัญ (ใช้วัสดุอุปกรณ์ชุดเดียวกัน) มีดังต่อไปนี้

ดอกไม้ธูปเทียนชนิด พอประมาณ เหล้าขาว 1 ขวด บุหรี่ 2 มวน อดเมี่ยง 3 อด กล้วยสุก 1-3 ผล ผลไม้เท่าที่หาได้ ขนม 1-2 ชนิด ข้าวเปลือก 1 ถ้วยเล็ก ข้าวสาร 1 ถ้วยเล็ก น้ำขมิ้น 1 แก้ว น้ำส้มป่อย 1 แก้ว ไก่ต้ม 2 ตัว ข้าวหนึ่งผสมงา 1 คำ ไข่ไก่ดิบ 1 ฟอง เทียนเวียนหัว 1 เล่ม ดอกขนาดฝ่าเท้า 1 อัน สรวายเทียน 1 อัน สรวายหมากพลู 1 อัน ค้ายมดมือ ชันตั้งครู 32 บาท

วิธีการประกอบพิธีกรรม

1. หลังจากเตรียมอุปกรณ์นำขวัญและสู่ขวัญ เจ้าภาพประเคนขันครู

2. อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเริ่มพิธีนำขวัญ โดยอ่านคำเชิญขวัญที่ออกจากเจ้าของไปที่อื่นให้กลับเข้ามาสู่เจ้าของขวัญเหมือนเดิม โดยอาจารย์ที่นำขวัญจะเสี่ยงทายโดยการหยิบเมล็ดข้าวเปลือกมานับ ถ้าหากนับเมล็ดข้าวเปลือกได้จำนวนคู่อย่างน้อย 2 ใน 3 ครั้ง แสดงว่าขวัญได้กลับมาแล้ว แต่ถ้าหากนับเมล็ดข้าวเปลือกได้จำนวนคี่ อาจารย์ผู้นำขวัญ จะกล่าวคำนำขวัญแล้วเสี่ยงทายไปจนกว่าขวัญจะกลับเข้ามาสู่เจ้าของ

3. หลังจากที่มีการเสี่ยงทายพบว่า ขวัญได้กลับเข้ามาสู่เจ้าของแล้ว อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเริ่มพิธีสู่ขวัญ แสดงถึงการต้อนรับขวัญที่กลับเข้ามาสู่เจ้าของ มีการเลี้ยงขวัญด้วย ไก่ ข้าวสุก ขนม ผลไม้ สุรา บุหรี่ พอขวัญได้รับประทานอาหารต่างๆเสร็จแล้ว อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะมัดข้อมือด้วยด้ายสายสิญจน์ เพื่อไม่ให้ขวัญหนีไปจากเจ้าของ ซึ่งจะทำให้เจ้าของมีสุขภาพที่ดีต่อไป แล้วเชิญชวนให้ญาติผู้ใหญ่ที่มาร่วมงาน ร่วมกันมัดข้อมือเป็นการเสริมกำลังใจให้กับเจ้าของขวัญที่มีอาการเจ็บป่วย เป็นอันเสร็จพิธีนำขวัญและสู่ขวัญ

3. การดูวันม้วย วันดี หมายถึง เป็นตำราดูฤกษ์ ดูยามเกี่ยวกับวันดี วันไม่ดี ในการประกอบกิจกรรมต่างๆในชีวิตประจำวันจะมีการดูวันม้วยวันดีเสมอ เช่น วันเอาเสาตงหลุม(เริ่มการก่อสร้างบ้าน) วันขึ้นบ้านใหม่ วันแต่งงาน วันบวชนาค วันเริ่มฤดูเพาะปลูก วันเก็บเกี่ยวผลผลิต ฯลฯ

4. การเรียกขวัญ สู่ขวัญพระนาคแก้ว เหมือนกับการนำขวัญ และการสู่ขวัญ แต่ใช้สำหรับการสู่ขวัญนาคเท่านั้น ไม่ใช้กับคนทั่วไป

อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีสู่ขวัญพระนาคแก้ว ได้แก่ บายศรี 3 ชั้น 1 ชุด ผลไม้ ขนมพื้นบ้าน ดอกไม้ นานาชนิด อ้อย เทียน ด้ายสายสิญจน์ ขันตั้งครู 32 บาท (ไม่มีไก่ต้ม สุรา บุหรี่)

หลังจากที่เตรียมอุปกรณ์สู่ขวัญพระนาคแก้วเสร็จแล้ว เจ้าภาพประเคนขันแด่อาจารย์ อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะเริ่มพิธีเรียกขวัญพระนาคแก้ว ตามคำเรียกขวัญจนเสร็จสิ้น หลังจากนั้น อาจารย์จะประกอบพิธีสู่ขวัญ (มัดแขน) พระนาคแก้ว และเชิญญาติๆพระนาคแก้วร่วมมัดแขนพระนาคแก้ว เป็นอันเสร็จพิธี

5. การส่งเคราะห์และเป็งโงน หมายถึง คำ หรือบทสวดที่ใช้ส่งเคราะห์ และส่งเป็งโงน รวมถึงการเตรียมเครื่อง สะตวงในการประกอบพิธีกรรมส่งเคราะห์ และส่งเป็งโงน ซึ่งตัวเป็งโงน หมายถึงสัญลักษณ์สัตว์ชนิดต่างๆที่จะใช้ไปรับเคราะห์แทนเรา หรือเป็นเครื่องเช่นสังเวทส่งให้กับภูตผีปีศาจหรือสิ่งชั่วร้ายที่เป็นศัตรูต่อชะตาชีวิตคนเรา เชื่อว่าในแต่ละช่วงชะตาชีวิตของคนเรามักจะมีสิ่งที่มาบั่นทอนชะตาชีวิต อาจจะเป็นเจ้ากรรมนายเวร หรือสิ่งที่กำหนดมาในชีวิตที่เรียกว่าชะตาชีวิต จึงจะต้องส่งตัวแทนของเราไปรับเคราะห์แทน เช่น ส่งเสื้อ ส่งเหยี่ยว ส่งราชสีห์ ส่งงู เป็นต้น

อุปกรณ์ที่ใช้ ประกอบด้วย สะตวงทำจากหยวกกล้วย จำนวน 1 อัน แกงส้ม (ใช้ผลไม้ที่มีรสเปรี้ยวแทน เช่น มะนาว ส้มโอ มะเฟือง) แกงหวาน (ใช้ผลไม้ที่มีรสหวานแทน เช่น กล้วย อ้อย)

พริก เกลือ รูปคนที่ทำจากหยวกกล้วย 1 อัน ขันตั้งครู 32 บาท สรวยดอกไม้ 1 อัน สรวยหมากพลู 1 อัน สัญลักษณ์สัตว์ที่จะส่งเคราะห์ จำนวน 1 ตัว

การประกอบพิธีกรรม หลังจากอาจารย์ผู้ทำดูเมื่อดูชะตาชีวิตของคนๆ นั้นว่าตกเคราะห์วัน เคราะห์เดือน เคราะห์ปี หรือตกเคราะห์อะไรแล้ว จะประกอบพิธีกรรมส่งเคราะห์นั้นๆ ให้หมดไป

อาจารย์ผู้ประกอบพิธีกรรมจะนำสัตว์ที่มีเครื่องบวงสรวงที่เตรียมไว้ แล้วประกอบพิธีกรรมเรียกเคราะห์ที่มีอยู่ในตัวผู้ป่วย หรือบุคคลที่มีเคราะห์ ให้มารับเครื่องเช่น บวงสรวง แล้วนำสัตว์ไปวางไว้ ณ ทางสามแพร่ง หรือบริเวณภายนอกหมู่บ้าน

6. การหาเมื่อ ทายเมื่อ **ย่าหม้อ** เป็นวิธีการหาสาเหตุของการเจ็บป่วยวิธีการหนึ่งของชุมชนน้ำพางโดยมีความเชื่อ ที่เชื่อว่าหม้อหนึ่งข้าวที่มีอยู่ทุกหลังคาเรือนนั้นจะมีย่าหม้อหนึ่งดูแลรักษาอยู่ ย่าหม้อหนึ่งจะมีหน้าที่ทำให้ข้าวที่เรารับประทานทุกวันมีความปลอดภัยจากอำนาจของสิ่งชั่วร้าย และให้มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคในแต่ละวัน จึงมีความเคารพนับถือต่อย่าหม้อหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการบูชาย่าหม้อหนึ่งด้วยดอกไม้รูปเทียน ที่เรียกว่า “การขอสุมาย่าหม้อหนึ่ง” และมีการจุดประทีป เทียนเพื่อบูชาย่าหม้อหนึ่งเนื่องในเทศกาลสำคัญๆ คือ เทศกาลลอยกระทง เทศกาลขึ้นปีใหม่เมือง(วันพญาวัน) หมอเมื่อจึงได้นำความเชื่อนี้มาใช้ในระบบการแพทย์พื้นบ้านเพื่อหาสาเหตุของการเจ็บป่วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

เครื่องบูชาประกอบด้วย

- 1) เทียนเล็ก จำนวน 5 คู่
- 2) ดอกไม้ที่มีสีขาว(ถ้าไม่มีสีขาวจะใช้สีอะไรก็ได้) จำนวน 5 ดอก
- 3) ใบพลู จำนวน 5 ใบ
- 4) หมากแห้ง จำนวน 5 คำ
- 5) ข้าวสารประมาณหิบบมือ
- 6) เงินค่าขันครู จำนวน 5 บาทขึ้นไป
- 7) เสื้อผ้าของผู้ที่จะหาเมื่อ 1 ผืน

เครื่องบูชาดังกล่าวเรียกว่า “ขันห้า”

วิธีการประกอบพิธีกรรม

- 1) หลังจากที่ตั้งแต่งเครื่องบูชาครูแล้ว ยกเครื่องบูชาให้กับหมอเมื่อเพื่อประกอบพิธีกรรม

2) หมอเมื่อจะถามว่าเป็นของใคร ให้คนที่มาหาเมื่อบอกชื่อของผู้ที่จะหาเมื่อ แล้วผู้ประกอบพิธีกรรมจะถามชื่อของผู้ที่จะหาเมื่อวานอีกครั้งหนึ่ง “ของ,,, (ระบุชื่อ).... กะ ” เพื่อให้ยาหมอนี้จะได้ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

3) หมอเมื่อจะบอกกล่าวต่อยาหมอนึ่งว่า คนที่จะหาเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเป็นอย่างไร จะมาหาสาเหตุว่าเกิดจากอะไรขอให้ยาหมอนึ่งช่วยเสี่ยงทายด้วย

4) หมอเมื่อจะอธิษฐานในใจ แล้วเสี่ยงทายไปตามลำดับเรื่อยๆ ถ้าหากว่าข้าวหนึ่งที่ถูกค้ำในมือไม่แกว่งแสดงว่าคำเสี่ยงทายนั้นยังไม่ใช่ แต่ถ้าหากว่าข้าวหนึ่งที่ถูกค้ำในมือนั้นมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น และแกว่งเป็นวงกลมอย่างรุนแรง ก็จะถือว่าคำเสี่ยงทายนั้นเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยครั้งนี้ และจะเสี่ยงทายวิธีการแก้ไขอาการเจ็บป่วยนั้นๆต่อไป เช่น แก้ไขโดยให้ส่งผี ขอสุมาผี เลี้ยงผี ขอขวัญ ช้อนขวัญ ส่องขวัญ นำขวัญ ถอนจิต เป็นต้น

5) หมอเมื่อก็จะบอกว่าผีที่ไหนเป็นผู้กระทำให้เกิดอาการเจ็บป่วย บอกวิธีการแก้ไขอาการเจ็บป่วยนั้นตามที่เสี่ยงทายได้จากยาหมอนึ่ง เช่น การขอสุมาผี การส่งซ้อง(ส่งผี) พิธีกรรมเลี้ยงผี(เลี้ยงตัว) การนำขวัญ การสู่ขวัญ การถอนจิต เป็นต้น ดังคำพูดที่ว่า

“ได้ผีไฮ่เนื้อ ไปสุมาเหี้ย” (ได้ผีไร้ ให้ไปขอขมา)

“ได้ขวัญเฮี้ยเนื้อ ไปช้อนขวัญดีดกดีหล่น แล้วเอามาผูกข้อมือ” (ได้ขวัญตกหล่น ให้ไปช้อนขวัญแล้วนำมาผูกข้อมือ)

“ได้ผีวังฮางยะฮื้อ ฮื้อไปส่งซ้อง” (ได้ผีวังฮางทำให้ ให้ไปส่งผี)

พิธีกรรมหาเมื่อด้วยยาหมอนึ่งของชุมชนน้ำพาง อำเภอมะจิม จังหวัดน่าน

7. **พิธีกรรมเลี้ยงผี** เป็นพิธีกรรมการรักษาอาการเจ็บป่วยที่มีความเชื่อว่ามาจากการกระทำของผี แต่การกระทำของผีในลักษณะนี้มีความรุนแรงหรือผีโกรธมากจนถึงขั้นต้องประกอบพิธีกรรมด้วยเครื่องเซ่นบูชาจริง ที่เรียกว่า “เลี้ยงตัว” ซึ่งการประกอบพิธีกรรมจะทำเพียงแค่ขอสุมาต่อผีไม่ได้ จะต้องใช้เครื่องเซ่นบูชาต้องเป็นสัตว์จริงเท่านั้น เช่น ไก่ หมู สุนัขหรือสัตว์อื่นตามที่หมอหายเมื่อระบุไว้ว่าจะต้องเลี้ยงด้วยสัตว์อะไร แต่มีผีบางตนเท่านั้นจะรับเครื่องเซ่นบูชาเฉพาะที่เป็นสุนัข ชุมชนเรียกว่าสุนัขที่เป็นเครื่องเซ่นบูชาว่า “กวางคำ” พิธีกรรมเลี้ยงผีมีวิธีการดังต่อไปนี้

เครื่องประกอบพิธีกรรม

- 1) ไก่ต้ม 1 คู่ (อาจเป็นสัตว์ชนิดอื่นตามแต่จะระบุ)
- 2) สรวาย 2 คู่ (สรวายหมาก-พลูและสรวายเทียน-ดอกไม้)
- 3) ข้าวหนึ่งสุก 1 ปั้น
- 4) กล้วยน้ำว่าสุก 1 ใบ (ถ้าไม่มีกล้วยน้ำว่าใช้กล้วยอื่นแทนได้)
- 5) น้ำเปล่า
- 6) สุราขาว (สุราพื้นบ้าน) จำนวน 1 ขวด (ชาวบ้านเรียกสุรา 1 ขวดว่า “เหล้า 1 พัน” แต่ถ้าเหล้าครึ่งขวดเรียกว่า “เหล้าห้าร้อย” การประกอบพิธีกรรม ผีบางตนก็ไม่ต้องใช้เหล้าขาวก็ได้ซึ่งจะถูกกำหนดมาจากหมอเมื่อและหมอพิธีกรรม)

การประกอบพิธีกรรม

- 1) นำสรวายดอกไม้ เทียนไปหาหมอพื้นบ้านผู้ที่ประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเพื่อขอให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมให้
- 2) หมอพื้นบ้านผู้ที่จะประกอบพิธีกรรมจะกำหนดวัน เวลาจะประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผี ตามฤกษ์ยามที่ดีและความเหมาะสมกับวิถีชีวิต
- 3) ญาติผู้ป่วยจะเตรียมไก่ต้มสุก เหล้าขาว สรวายหมาก สรวายเทียน กล้วยน้ำว่าสุก ข้าวหนึ่ง 1 ปั้น น้ำดื่ม ตามที่กำหนดให้หมอเลี้ยงผี
- 4) หมอพื้นบ้านผู้ที่จะประกอบพิธีกรรมจะมาประกอบพิธีกรรม ณ ที่บ้านของผู้ป่วย เพื่อประกอบพิธีกรรมจุ่มผู้ป่วย ณ บ้านผู้ป่วยภายนอกชายคานำไก่ที่จะใช้เป็นเครื่องเซ่นบูชา(ที่ยังมีชีวิตอยู่) วางหน้าผู้ป่วยกล่าวคำไหวหารพื้นบ้าน จุ่มผิดังนี้

“ ถูกลมคต ถูกลมคตกว่า ได้ผีนาจิมมาเยฮื้อเหมือนเอาไม้ไปปักเอาล็กไปเสียบ ได้ถูกลมคต ถูกลมคตกว่าจะเอาเหล้าไห ไก่กู วันนีตันทั่วแห่งผู้ช้านี้ก็ได้ชวนขวยตักแตงบุปผารากาน ข้าวตอก ดอกไม้ ลำเตียน สรวายเงิน สรวายคำกู่หนึ่ง น้ำเหล้า ข้าวขาว มาจุ่มมาจอบ เอาดำนกลับไปอยู่ต้อยู่ ตักกินเหยีย เหมือนว่าได้เอาไม้มาปักเอาล็กมาเสียบ ขอฮื้อถอดพิษถอดคัมย ถอดเสี้ยนถอดหนามออกเสียในวันนียามนี้ ถ้าแม่นสุเจ้าสุดำนมาเยมาทำฮื้อแต่...” เสร็จแล้วก็มนต์คาถาเป่าให้หัว

กระหม่อมของผู้ป่วย แล้วให้ผู้ป่วยบ้วนน้ำลายใส่ไห่และเครื่องบูชา เพื่อนำไปเลี้ยงผี ณ ที่อยู่อาศัยของผีตนนั้นๆ

หลังจากที่ทำพิธีจบผีแล้ว จะนำเครื่องเช่นบูชาไปเลี้ยงผี ณ สถานที่อยู่อาศัยของผีตนนั้นๆ เช่นผีเหมืองแบ่งก็ต้องไปประกอบพิธีกรรม ณ เหมืองแบ่ง ผีห้วยนาจิม ก็ไปประกอบพิธีกรรม ณ ห้วยนาจิม หมอพื้นบ้านผู้ที่จะประกอบพิธีกรรมบอกกล่าวต่อผีเจ้าที่ว่าที่มานี้จะมาบอกกล่าว ขอสูมาการวะ ต่อเจ้าที่ โดยกล่าวคำขึ้นผีด้วยคำโวหารแบบพื้นบ้านว่า

“..ได้ถูกมดตอถูกหมอดัก ได้ผีนาจิมมาเย้อเหมือนเอาไม้ไปปักเอาลั๊กไปเสียบ ได้ถูกมดตอ ถูกหมอดักจะเอาเหล้าไห่ ไก่กู๋ วันนี้ต้นตัวผู้ข้าก็มีขวนขวายตกแต่งบุปผารajan ข้าวตอก ดอกไม้ ลำเตียน สรวยเงิน สรวยคำกู่หนึ่ง น้ำเหล้า ข้าวขาว มาหานี้หละ มาเลี้ยงมาคูดู อ้อก็กินหอมต้อมม่วนเหมือนว่าได้อาไม้มำปักเอาลั๊กมาเสียบ ขออ้อถอดพิษถอดค้มย ถอดเสี้ยนถอดหนามออกเสียในวันยามนี้...”

หลังจากนั้นนำเครื่องเช่นบูชาที่เตรียมไว้ถวายต่อเจ้าที่ เชื้อเชิญให้เจ้าที่ได้บริโภครีเครื่องเช่นให้อิ่มหนาสำราญ โดยกระยะเวลาให้เจ้าที่ได้บริโภครีเครื่องเช่นบูชา ประมาณ 10 – 15 นาที แล้วเลี้ยงทนายถามเจ้าที่ได้บริโภครีจนอิ่มหนาสำราญแล้วหรือยังด้วยการวิธีการ “วาไม้ม” ถ้าหากว่าเจ้าที่ได้บริโภครีเครื่องเช่นจนอิ่มแล้ว ไม้ที่ใช้วัดด้วยการว่าจะยาวออก จึงขออาหารที่เหลือจากเจ้าที่ได้โดยผู้ประกอบพิธีกรรมและญาติผู้ป่วยที่ไปด้วยกันจะร่วมกันรับประทานอาหารเหล่านั้นจนหมดสิ้น ณ สถานที่เลี้ยงผีไมให้นำเศษอาหารใดๆกลับมาบ้าน เพราะกลัวว่าผีจะติดมาบ้านอีก และก่อนจะกลับบ้านหมอผู้ประกอบพิธีกรรมจะทำพิธีขอขวัญของผู้ป่วยกลับไปบ้านด้วย(ในกรณีที่มีหมอเมื่อได้บอกให้มีการขอขวัญกลับด้วย แต่ถ้าไม่ระบุให้ขอขวัญกลับพิธีกรรมเลี้ยงผีก็เสร็จสิ้นเพียงเท่านี้)

การปรับเปลี่ยนพิธีการ วิธีการจัดงานประเพณีงานศพ

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้แผ่ขยายไปทุกชุมชน แม้กระทั่งในเขตชนบทที่อยู่ห่างไกล ความเจริญ พื้นที่ตำบลน้ำพางเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ได้รับผลกระทบทางด้านการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมความเชื่อ แล้วส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ที่เห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งคือ

การจัดงานศพของชุมชนน้ำพาง ในอดีตมีการจัดแบบเรียบง่าย ไม่ก่อให้เกิดความสิ้นเปลืองมากนัก เช่น ไม่มีการเลี้ยงสุรา อาหารเป็นอาหารแบบพื้นบ้าน การสวดอภิธรรมเป็นไปเพื่อการสร้างกุศลแก่ผู้ตาย วัสดุอุปกรณ์ส่วนใหญ่หาได้จากในท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันหลายอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป เช่น มีการจัดเลี้ยงอาหาร สุรา การสวดอภิธรรม แข่งกันเป็นเจ้าภาพวางผ้าไตร ผ้าบังสุกุล เจ้าภาพสวดอภิธรรม เป็นไปเพื่อการแข่งขันทางสังคม บางแห่งมีคนตรี เครื่องเสียงบรรเลงแทนดนตรีพื้นบ้าน

พร้อมทั้งจัดหาปราสาท ซึ่งในอดีตไม่เคยมีวิธีการเช่นนี้มาก่อน โดยเฉพาะปราสาทควรเหมาะสมสำหรับบุคคลที่มีบุญญาธิการมาก ไม่เหมาะสมกับชาวบ้านธรรมดา

จากปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่การพูดคุยกัน ศึกษาการประกอบพิธีกรรมในงานศพว่ามีขั้นตอนอย่างไร ผลของการจัดงานฌาปนกิจศพมีผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นอย่างไรบ้าง ผลการศึกษาวิธีการจัดงานศพในปัจจุบันพบปัญหาดังนี้

1. การแสดงตัวเป็นเจ้าภาพร่วมสวดอภิธรรม การเป็นเจ้าภาพผ้าไตรบังสุกุล ในอดีตที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมานั้นไม่พบว่ามี การแสดงตัวเป็นเจ้าภาพร่วมสวดอภิธรรมหรือการเป็นเจ้าภาพผ้าไตรบังสุกุลโดยเฉพาะเจาะจง แต่ทุกคนที่มาร่วมงานศพในแต่ละคินนั่นถือว่าเป็นเจ้าภาพร่วมสวดอภิธรรม ไม่จำเป็นต้องแสดงตัวต่อผู้ประกอบพิธีกรรมในการบำเพ็ญกุศลศพโดยการร่วมบริจาคเพื่อถวายปัจจัยแด่พระสงฆ์โดยเฉพาะ แต่จะบริจาครวมให้กับเจ้าภาพที่เดียวเท่านั้น แล้วเจ้าภาพจะจัดเตรียมจุดปัจจัยไทยทานสำหรับถวายแด่พระสงฆ์เพียงแค่รูปละหนึ่งชุด แต่ในปัจจุบันจะมีผู้แสดงตัวต้องการเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรมเพื่อจะร่วมถวายปัจจัย หรือผ้าไตรบังสุกุลแด่พระสงฆ์ที่มาสวดพระอภิธรรมเป็นจำนวนมากต่อหนึ่งคิน ทำให้ขั้นตอนการประกอบพิธีกรรมใช้เวลานานเกินความจำเป็นสำหรับการประกอบพิธีกรรม ประกอบกับการแสดงตัวเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมมีความประสงค์ต้องการปรากฏตัวต่อสาธารณชน โดยเฉพาะเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องที่สืบเนื่องและไม่เกิดคุณค่าทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี ชุมชนจึงต้องการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติให้มุ่งตรงต่อวัตถุประสงค์ของประเพณีที่แท้จริง

2. การจัดเลี้ยงสุราในงานศพ ในการจัดประเพณีงานศพของชุมชนมักพบว่าการเลี้ยงสุรามีบ้างเล็กน้อย แต่ชุมชนเห็นว่าเหตุการณ์เพียงเล็กน้อยเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนที่มากมายได้ในอนาคตข้างหน้า ถ้าหากว่าไม่วางมาตรการป้องกันเอาไว้ในปัจจุบันนี้ จึงได้มีการกำหนดระเบียบทางสังคมเอาไว้ว่า งานศพทั้งการเตรียมการ ฌาปนกิจงานศพ และภายหลังการจัดงานศพ ไม่ควรจะมีสุรามาเกี่ยวข้อง เนื่องจากสุรานำมาซึ่งการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายที่มากกว่าปกติ จึงนำประเด็นการจัดเลี้ยงสุราในงานศพมาพิจารณา

3. การซื้อปราสาทประดับโลงศพ ในระยะหลังมักจะพบว่าผู้มีฐานะทางสังคมหลายคนได้ซื้อปราสาทมาประดับโลงศพ ขณะที่เคลื่อนศพไปสู่สุสาน ซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีประเพณีเช่นนี้เกิดขึ้นในชุมชน ชุมชนให้ความเห็นว่าการใช้ปราสาทประดับโลงศพนั้นไม่เหมาะสมกับชาวบ้านธรรมดาทั่วไป แต่เหมาะสมกับบุคคลระดับเชื้อพระวงศ์และพระสงฆ์มากกว่า ดังนั้นถ้าหากชาวบ้านธรรมดามีการปฏิบัติเช่นนั้นเสมือนกับว่ามีการเทียบชั้นวรรณะกับบุคคลดังกล่าว จึงไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวงประกอบกับการซื้อปราสาททำให้สิ้นเปลืองโดยใช่เหตุ จึงพิจารณางดการใช้ปราสาทประดับโลงศพ

4. การใช้ดนตรีสากลผสมดนตรีพื้นบ้านในการแห่ศพ

จากปัญหาดังกล่าว นำไปสู่การหาแนวทางปรับเปลี่ยนวิธีการและพิธีกรรมในประเพณีงานศพ ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อด้านลบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและให้มีพิธีกรรมใกล้เคียงกับอดีตมากที่สุด จึงมีมติให้แต่ละชุมชนปฏิบัติตามแนวทางดังนี้

1. การจัดประเพณีงานศพขอให้ยึดหลักคุณค่าหรือการบำเพ็ญกุศล หลักความประหยัด เป็นสำคัญให้จัดงานศพจำนวนวันน้อยที่สุด ประมาณ 3 วัน 3 คืน
2. การจัดสร้างเรือนทาน ให้หาวัสดุในท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยคนในชุมชนช่วยกันทำ
3. การจัดเลี้ยงอาหาร ให้คำนึงถึงความประหยัด จะไม่มีการจัดเลี้ยงอาหารในระหว่างการบำเพ็ญกุศลศพตามประเพณี(จัดเลี้ยงเฉพาะญาติที่มาช่วยเหลืองาน) กลางคืนควรจัดเลี้ยงด้วยอาหารว่างข้าวต้มมัดแทนอาหารประเภทอื่น แต่จะจัดเลี้ยงอาหารกลางวันเฉพาะในวันที่มีการฌาปนกิจศพเท่านั้น
4. ห้ามจัดเลี้ยงบุหรีและสุรารวมถึงเครื่องดื่มผสมแอลกอฮอล์ทุกชนิดในงานศพ กำหนดให้งานศพเป็นงาน “ปลอดสุรา” ตลอดงาน
5. ห้ามนำเครื่องดนตรีสากลมาบรรเลงในงานศพ ยกเว้นเปิดเครื่องเสียงบรรเลงแทนได้ และควรส่งเสริมให้เด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมบรรเลงดนตรีพื้นบ้านแทน
6. ไม่ควรนำปราสาทมาประดับโลงศพ เพราะชาวบ้านธรรมดาไม่คู่ควรกับปราสาท ซึ่งถือว่าเป็นของสูง คู่ควรกับผู้ที่มิใช่นักครุฑเท่านั้น
7. ก็นสวดอภิธรรม เจ้าภาพไม่รับแสดงตนเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรม วางผ้าบังสุกุล ทุกคนที่มาร่วมงานถือว่าเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรมหมดทุกคน ให้เจ้าภาพจัดเตรียมปัจจัย(ตามความเหมาะสม) เครื่องไทยทาน ผ้าบังสุกุล สำหรับถวายแด่พระสงฆ์ จำนวน 4 ชุด เชิญแขกที่มาร่วมงานจำนวน 4 คนถวายผ้าบังสุกุล และอีก 4 คน ถวายปัจจัยพร้อมเครื่องไทยทาน รวมแล้วไม่เกิน 8 คน
8. วันฌาปนกิจ เจ้าภาพจัดเตรียม ผ้าห่ม จำนวนเท่ากับพระสงฆ์ที่นิมนต์มา ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 6-8 รูป , ผ้าไตรบังสุกุล(ผ้าไตรรอง) จะไม่มีก็ได้ แต่ถ้ามีไม่ควรเกิน 3 ชุด(อยู่ระหว่าง 1-2 ชุด) ผ้าไตรมหาบังสุกุล อีก 1 ชุด สำหรับถวายแด่พระสงฆ์ รวมแล้วทั้งหมดไม่เกิน 12 ชุด เชิญตัวแทนแขกที่มาร่วมงานฌาปนกิจศพ จำนวนเท่ากับผ้าที่จัดเตรียมไว้ ถวายผ้าห่ม ผ้าไตรบังสุกุล(ผ้าไตรรอง) และผ้าไตรมหาบังสุกุล รวมแล้วไม่เกิน 12 คน

บทที่ 5

สรุปผล

1. สรุป

การดำเนินงานวิจัย สามารถดำเนินการได้ 2 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อศึกษารูปแบบการอนุรักษ์ป่าและน้ำ ที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของประชาชนในตำบลน้ำพาง และเพื่อศึกษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ ให้เกิดการสืบทอดอย่างยั่งยืน ส่วนวัตถุประสงค์ ศึกษาารายรับ – รายจ่ายครัวเรือน ที่จะนำไปสู่การสร้างความตระหนักในการจัดการปัญหาความยากจนของชุมชนน้ำพาง และศึกษากระบวนการพัฒนาศักยภาพของประชาชนตำบลน้ำพาง ที่เกิดจากการศึกษาวิจัย ให้สามารถพัฒนาสู่ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถดำเนินการได้ เนื่องจาก ปัจจัยด้านบุคลากร ด้านเวลา และด้านงบประมาณ

1.1 การอนุรักษ์ป่าชุมชน มีรูปแบบการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดังนี้

การจัดสรรพื้นที่ มีการจัดสรรพื้นที่ป่าชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะ ประเภทแรกคือ ป่าอนุรักษ์เป็นป่าต้นน้ำ ป่าชุมชนน้ำ ที่ชุมชนใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำสำหรับทำประปาภูเขา เพื่อการเกษตรกรรม นอกจากนี้ป่าอนุรักษ์ยังเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าด้วย ประเภทที่สองคือ ประเภทป่าใช้สอย เป็นป่าที่ชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้นมาเพื่อประโยชน์ความอุดมสมบูรณ์ของป่าแล้วยังสามารถใช้ประโยชน์จากป่าทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การนำไม้มาทำเล้าสัตว์ การทำรั้ว การจักสาน การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ ส่วนพื้นที่นอกเหนือจากป่าทั้งสองประเภทนี้ที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้ก็จะเป็นพื้นที่ทำการเกษตรของชาวบ้าน (พื้นที่ไร่ สวน) ส่วนที่เหลือทั้งหมดจะเป็นป่าอุทยานแห่งชาติ ป่าสงวนแห่งชาติของกรมป่าไม้และกรมอุทยานแห่งชาติ

กฎระเบียบชุมชน เป็นข้อตกลงให้คนในชุมชนมีการปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชนที่ตั้งไว้ จึงมีการกำหนดกฎระเบียบชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากป่า กฎระเบียบในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ คือ ห้ามลักลอบตัดไม้ทุกชนิด ห้ามบุกรุกเผาป่าในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างเด็ดขาด ห้ามล่าสัตว์ จะมีโทษปรับตามที่คณะกรรมการกำหนดพร้อมทั้งให้ปลูกต้นไม้ทดแทนและตัดสิทธิทางสังคมอื่นๆ ส่วนกฎกติกาสำหรับ ป่าชุมชนห้ามบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชนและห้ามตัดไม้ทำลายป่าก่อนได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการหมู่บ้าน หากฝ่าฝืนมีโทษปรับ ปลูกต้นไม้ทดแทนและตัดสิทธิทางสังคมอื่นๆ อาทิ งดให้ใช้น้ำประปา งดให้กู้ยืมเงินในกองทุนชุมชน งดให้ยืมที่ดิน ฯลฯ

การสร้างจิตสำนึกรักษ์ป่า โดยปกติชุมชนจะให้ความเคารพต่อธรรมชาติอยู่แล้ว โดยเชื่อว่าในผืนป่าจะมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์รักษาคุ้มครองอยู่ ดังที่เรียกว่า “เจ้าป่าเจ้าเขา” ประกอบกับผืนป่าให้ประโยชน์มากมายต่อชุมชน ทั้งทางด้านอาหาร อาชีพ สมุนไพร ผืนป่าให้กำเนิดแหล่งน้ำสำหรับการเกษตรกรรม คนในชุมชนจึงมีความผูกพันและสำนึกในบุญคุณของธรรมชาติ ชุมชนจึงได้ผสมผสานความเชื่อทางศาสนาเข้าไปในกระบวนการอนุรักษ์ป่า โดยการประกอบพิธีกรรมบวชป่า ซึ่งเชื่อว่าป่าที่ผ่านการบวชแล้ว จะไม่สามารถตัดมาทำประโยชน์ส่วนบุคคลได้ ถ้าหากละเมิดแล้วจะก่อให้เกิดอาเพศ ประสพกับสิ่งที่ไม่ดีต่าง ๆ นานาในชีวิต จะนำมาซึ่งความไม่เจริญรุ่งเรือง ไม่มีความสุขทั้งต่อตนเองและคนในครอบครัว ดังที่ชุมชนเรียกว่า “จิต” นอกจากพิธีกรรมบวชป่าแล้ว กิจกรรมปลูกป่า การสำรวจการศึกษาสภาพป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง จะทำให้คนในชุมชนเกิดความผูกพันกับป่า และมีจิตสำนึกที่ต่อป่าเพิ่มมากขึ้น

การป้องกันภัยธรรมชาติ ในทุกปีจะมีภัยธรรมชาติทำลายป่าชุมชน เช่น ไฟป่า ชุมชนจึงหาวิธีการป้องกันไฟป่าโดยทำแนวกันไฟ ด้วยการถางหญ้าและกวาดใบไม้ให้เป็นแนวยาวล้อมรอบบริเวณป่าชุมชน กว้างประมาณ 4-8 เมตร หรือทำเฉพาะแนวที่เห็นว่ามีความเสี่ยงต่อการเกิดไฟป่า แต่ถ้าหากว่ายังมีไฟป่าไหม้ลุกลามเข้าไปในป่าชุมชน ก็จะใช้วิธีการช่วยกันดับไฟป่าเป็นครั้งๆ ไป

การมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นให้ทุกคน ทุกส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการทรัพยากรป่า เพื่อให้มีความชัดเจนในกระบวนการดูแลรักษาป่า จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการดูแลรักษาป่าระดับหมู่บ้าน มีทั้งที่เป็นประชาชนและเยาวชน เพื่อทำหน้าที่ในการร่วมให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้น ส่วนประชาชนทุกคนในหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยกันเฝ้าระวังการกระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชน

การจัดทำแนวเขตและแผนที่ป่าชุมชน การจัดทำแผนที่ป่าชุมชน ชุมชนได้ใช้แผนที่มาตราส่วน 1:25,000 แล้วใช้วิธีการลากแนวเขตป่าชุมชนด้วยวิธีการประมาณการตามสัญลักษณ์ธรรมชาติ เช่น ยึดแนวสันเขา แนวลำห้วย แนวถนน แนวทุ่งนา ยังไม่ได้มีการวัดจุดพิกัดที่แท้จริง ซึ่งจะต้องใช้อุปกรณ์และหลักวิชาการที่ถูกต้อง วิธีการดังกล่าวนี้จะมีการพัฒนาต่อเนื่องในภายหลังสำหรับการจัดทำแนวเขตป่าชุมชน ชุมชนใช้วิธีการปลูกต้นไม้เป็นแนวเขตธรรมชาติ เช่น การปลูกต้นจิวแดงล้อมรอบเขตป่าชุมชน ช่วงที่ต้นจิวแดงออกดอกพร้อมกัน ก็จะเห็นเป็นแนวสีแดงยาวต่อเนื่องกันไปเป็นแนวเขตป่าชุมชน แต่ชุมชนยังไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมป่าชุมชนทั้งหมด เนื่องจากแนวเขตป่าชุมชนมีระยะทางที่ยาวมาก บางหมู่บ้านมีป่าชุมชนหลายแห่ง จึงจะเริ่มดำเนินการต่อเนื่องในเวลาต่อไป

การประชาสัมพันธ์ กระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชุมชนนำพาทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจในกระบวนการอนุรักษ์ป่าชุมชนให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ

1.2 การอนุรักษ์วังปลา มีรูปแบบอนุรักษ์ดังนี้

การจัดสรรพื้นที่ มีการจัดสรรพื้นที่ออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เขตอนุรักษ์ และเขตสงวน เขตอนุรักษ์ หมายถึง พื้นที่ห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิด เพื่อให้สัตว์น้ำได้อาศัย ขยายพันธุ์ ได้อย่างปลอดภัย มีขนาดความยาวตั้งแต่ 500 เมตร - 2 กิโลเมตร ช่วงเริ่มต้นการอนุรักษ์ชุมชนก็กันพื้นที่วังปลาราวๆ 500 เมตร ต่อมาเมื่อมีสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น ก็ขยายพื้นที่วังปลาออกไปให้มากตามไปด้วย ส่วนเขตสงวนคือพื้นที่ภายนอกวังปลาทั้งหมด สามารถจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือของท้องถิ่นได้ แต่ต้องเป็นไปเพื่อการบริโภคไม่ใช่เพื่อเศรษฐกิจหรือการค้า

กฎระเบียบชุมชน เป็นข้อตกลงในการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและการใช้ประโยชน์จากการอนุรักษ์ ซึ่งเขตอนุรักษ์(วังปลา) มีกฎระเบียบ ห้ามจับสัตว์น้ำทุกชนิด ถ้าหากฝ่าฝืนจะมีโทษปรับในอัตราสัตว์น้ำตัวละ 500 และถ้าหากจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือทุ่นแรง(ระเบิด ยาเบื่อ ไฟฟ้าช็อต) จะถูกปรับเพิ่มอีก 5,000 บาท ส่วนเขตสงวน ถ้าหากจับสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือทุ่นแรง จะถูกปรับครั้งละ 5,000 บาท

การผสมผสานพิธีกรรมความเชื่อของท้องถิ่น ชุมชนมีความเชื่อต่อเจ้าที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในชุมชน และความเชื่อต่อพุทธศาสนา จึงได้นำความเชื่อเหล่านี้มาใช้ในกระบวนการอนุรักษ์ นั่นคือมีการปลุกหอเจ้าที่วังปลาขึ้น ณ วังปลา แล้วอัญเชิญเจ้าที่ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยในการเฝ้าระวังไม่ให้มีผู้มาละเมิดกฎระเบียบชุมชน ถ้าหากมีการละเมิด ขอให้มีอันเป็นไปตามแต่สมควรแก่เหตุ พร้อมทั้งมีการประกอบพิธีสืบชะตาวังปลา ตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

การมีส่วนร่วมของชุมชน เน้นให้ทุกคน ทุกส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์วังปลา แต่ชุมชนได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดูแลวังปลาระดับหมู่บ้าน เพื่อทำหน้าที่ในการพัฒนากระบวนการอนุรักษ์ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ส่วนประชาชนทุกคนในหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยกันเฝ้าระวังการกระทำผิดกฎระเบียบชุมชน

การจัดสัญลักษณ์เขตวังปลา บางชุมชนใช้เศษผ้าสบง จีวร ทำเป็นธง ปักไว้ในจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดวังปลา เป็นสัญลักษณ์แสดงอาณาเขตวังปลา บางหมู่บ้านที่พอมีทุนทรัพย์ ก็ใช้ลวดสลิงโยงข้ามลำน้ำ ทั้งจุดเริ่มต้น และจุดสิ้นสุดวังปลา แล้วใช้กระป๋อง หรือเศษวัสดุที่พอเห็นได้

ชัดเจน ห้อยลวดสลิง เป็นสัญลักษณ์แสดงอาณาเขตวังปลา ซึ่งวิธีหลังนี้จะทำให้คงทนถาวรกว่าวิธีการแรก ซึ่งจะต้องเปลี่ยนทุกปี

การประชาสัมพันธ์ กระบวนการอนุรักษ์วังปลาของชุมชนน้ำพางทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน เป็นการสร้างความเข้าใจในกระบวนการอนุรักษ์วังปลาของชุมชนน้ำพางให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ พร้อมทั้งระมัดระวังไม่ให้กระทำผิดกฎระเบียบวังปลา อันเป็นการป้องกันความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในสังคม

ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบลน้ำพาง ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านได้รวมตัวกันภายใต้กลุ่มองค์กรชื่อ องค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขาฝั่งขวาตะวันออก ตำบลน้ำพาง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและคุณภาพชีวิตของชุมชนน้ำพาง

1.3 การศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของท้องถิ่น ผลการศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อท้องถิ่นในชุมชนน้ำพาง มีดังต่อไปนี้

ปฏิทินชุมชนด้านขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เห็นการจัดงานประเพณี ตามความเชื่อของท้องถิ่น ในแต่ละเดือนว่ามีงานประเพณีอะไรบ้าง ซึ่งเริ่มต้นตั้งแต่เดือนเก็ง(ราวๆปลายเดือนตุลาคม) เป็นช่วงที่มีการเก็บเกี่ยวข้าวไร่เรียบร้อยแล้ว จะเริ่มการทำบุญออกพรรษา ทานสลากภัตร ซึ่งลักษณะของงานประเพณีก็จะสอดคล้องกับกิจกรรมการเกษตรตามฤดูกาล

แก๊ผี หรือเครื่องบูชาในสังคม ซึ่งจะยึดแก๊ผีเป็นสำคัญ โดยแก๊ผีจะสืบทอดไปตามผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นแม่ หรือภรรยา เช่นถ้าหากเรายังไม่แต่งงานแก๊ผีเราจะยึดถือตามแม่ แต่ถ้าแต่งงานแล้ว จะยึดตามภรรยา แต่เราจะยึดถือทั้งสองทางก็ได้ ไม่มีข้อห้ามเอาไว้ ซึ่งแก๊ผีนอกจากจะเป็นการยึดถือกันเป็นเครื่องบูชาแล้ว แก๊ผียังมีความสำคัญในระบบสังคมท้องถิ่น นั่นคือแก๊ผีเป็นปัจจัยที่สำคัญในระบบการเมืองท้องถิ่น

ประเพณีที่สำคัญของท้องถิ่น นอกจากที่ปรากฏในปฏิทินชุมชนแล้ว ได้มีการศึกษารายละเอียดการจัดงานประเพณีนั้นให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน เพื่อการศึกษาในรายละเอียดต่อไป เช่น ประเพณีตานสลาก ประเพณีดีเก็งของบ้านน้ำว้า เป็นต้น

ด้านการแพทย์พื้นบ้าน ถือว่าความสำคัญต่อการคงอยู่ของชุมชนอีกประการหนึ่ง เพราะการเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่สามารถเกิดกับทุกคน ทุกเวลา ทุกสถานที่โดยที่เราไม่สามารถจะควบคุมได้ ดังนั้นระบบการแพทย์พื้นบ้านจึงมีความสำคัญ เป็นทางออกของคนในชุมชนยามเจ็บป่วย ทั้งการเจ็บป่วยทางกาย ความทุกข์ใจ ความสับสนวุ่นวายของสังคม เป็นต้น ได้มีการศึกษาระบบการแพทย์พื้นบ้านที่พบการใช้งานอยู่เป็นประจำ ได้แก่ การทายเมื่ การปิดพราย การสู่ขวัญ การสืบชะตา

ศิลปะ ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นเพื่อความบันเทิงของชุมชน เช่น การฟ้อนเจิง พบการละเล่นในงานประเพณีต่างๆ การแข่งบั้งไฟ จะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ดนตรีพื้นบ้านก็จะเล่นในงานประเพณีต่างของชุมชน เช่น ขึ้นบ้านใหม่ บวชนาค ลู่ขวัญ

การปรับเปลี่ยนวิธีการพิธีการในงานประเพณีงานศพ จากวิธีการ พิธีการที่เปลี่ยนแปลงไปในการจัดงานศพ ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพของคนในชุมชน ที่นับวันการจัดงานประเพณีเหล่านี้จะมุ่งเน้นความสำคัญที่ฐานะทางสังคม ความเอิกเกริก ไม่ได้ยึดถือตามวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม จึงได้มีการทบทวนวิธีการ พิธีการจัดงานศพใหม่ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและวัฒนธรรม จึงมีการกำหนดวิธีการใหม่ดังนี้

- ให้จัดงานศพจำนวนวันน้อยที่สุด ประมาณ 3 วัน 3 คืน
- การจัดสร้างเรือนทาน ให้หาวัสดุในท้องถิ่นให้มากที่สุด โดยคนในชุมชนช่วยกันทำ ห้ามจัดเลี้ยงสุราในงานศพ “งานศพปลอดสุรา” ตลอดงานศพ
- ห้ามนำเครื่องดนตรีสากลมาบรรเลงในงานศพ ยกเว้นเปิดเครื่องเสียงบรรเลงแทนได้ และควรส่งเสริมให้เด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมบรรเลงดนตรีพื้นบ้านแทน
- ไม่ควรมนำปราสาทมาประดับโลงศพ เพราะชาวบ้านธรรมดาไม่คู่ควรกับปราสาท ซึ่งถือว่าเป็นของสูง คู่ควรกับผู้ที่มียศฐานันดรศักดิ์เท่านั้น
- ก็นสวดอภิธรรม เจ้าภาพไม่รับแสดงตนเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรม วางผ้าบังสุกุลทุกคนที่มาร่วมงานถือว่าเป็นเจ้าภาพสวดอภิธรรมหมดทุกคน แล้วเจ้าภาพจะเชิญตัวแทนแขกที่มาร่วมสวดอภิธรรมเป็นตัวแทนวางผ้าบังสุกุล จำนวน 4 คน และถวายปัจจัยจำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 8 คน
- วันฌาปนกิจ เจ้าภาพจะเตรียมผ้าห่ม ผ้าบังสุกุล ผ้าไตรเล็ก ไม่เกินประเภทละ 4 ผืน และผ้าไตรมหาบังสุกุลอีก 1 ชุด เท่านั้น เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายและประหยัดเวลาในการประกอบพิธีกรรม

2. ผลลัพธ์ของงานวิจัย

ด้านนักวิจัย ผู้นำชุมชน กระบวนการวิจัยทำให้นักวิจัยและผู้นำชุมชนมีหลักคิดว่า งานพัฒนาท้องถิ่นจะต้องคิดจากฐานความจริง ความต้องการของคนในชุมชน ไม่ใช่คิดจากบุคคลภายนอก และสิ่งที่สำคัญที่สุดของการพัฒนา คือ คนและระบบ ผู้นำชุมชนต้องเป็นนักประชาธิปไตย รับฟังความคิดเห็น ปัญหาจากชาวบ้านแล้วร่วมกันหาแนวทางการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ด้วยวิธีการของชุมชน นำไปสู่การวางแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่นตนเองในเรื่องอื่นๆต่อไป เช่น การ

ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดงานประเพณีของท้องถิ่นที่สอดคล้องเหมาะสม เน้น หลักประหยัด ส่งเสริมความดีงามด้านวัฒนธรรม เป็นงานประเพณีปลอดสุรา เป็นต้น นอกจากนี้ระบบโครงสร้างทางสังคม โดยเฉพาะระบบการเมืองท้องถิ่น ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น นั้นจะต้องได้มาซึ่งบุคคลที่มีความเข้าใจในระบบการพัฒนา เป็นบุคคลที่มีคุณธรรม เสียสละ สามารถบูรณาการกับผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายอื่นๆทั้งในและนอกพื้นที่

ด้านชุมชน จากผลการพัฒนากระบวนการคิด กระบวนการพัฒนาในระยะเวลาที่ผ่านมา จนผลงานเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภาครัฐ ชุมชนตำบลน้ำพางจึงได้รับคัดเลือกให้เป็นพื้นที่นำร่องการพัฒนาหลายด้าน เช่น การดำเนินงานหมู่บ้านลด ละ เลิกสุรา หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ดังนั้นกระบวนการพัฒนาด้านต่างๆจึงดำเนินไปได้ง่าย

ด้านทรัพยากรป่าไม้ ผลของการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนทำให้สภาพป่ามีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น พันธุ์ไม้ พันธุ์พืชต่างๆ เจริญเติบโตขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ ปัญหาต่างๆที่พบก่อนงานวิจัย เช่น การลักลอบตัดไม้แปรรูป การบุกรุกพื้นที่ป่าชุมชน การลักลอบล่าสัตว์ป่า(ตัวนึ่ง) หมาป่า หรือถ้าจะมีปัญหาอยู่คงมีเพียงเล็กน้อย แทบจะมองไม่เห็นปัญหา

ด้านทรัพยากรสัตว์ป่า พบว่าการเข้ามาอาศัยและการแพร่พันธุ์ของสัตว์ป่ามีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สัตว์ป่าที่เคยพบตามปกติ เช่น ไก่ป่า กระรอก กระแต นกเขา พบจำนวนมากขึ้น ส่วนสัตว์ที่ไม่เคยพบหรือพบน้อยมาก เช่น เก้ง ลิง เลียงผา เสือ ช้าง เริ่มพบในป่าชุมชนโดยเฉพาะในเขตป่าดงดิบ

ถ้าจะวัดความสมบูรณ์ของป่าด้วยตัวชี้วัดสัตว์ป่าตามที่ชุมชนได้กำหนดเอาไว้ พบว่า สภาพป่าในตำบลน้ำพางอยู่ในระดับดี กล่าวคือ ป่าเกือบทุกแห่งจะพบสัตว์ป่าเข้ามาอาศัยคือ เก้ง ไก่ป่า นก เป่า นกแก้ว ลิง เลียงผา มีป่าบางแห่งอยู่ในระดับดีเยี่ยม คือป่าอนุรักษ์ของบ้านน้ำปุ่น บ้านน้ำลาน บ้านร่มเกล้า ที่มีอาณาเขตติดต่อกับป่าอุทยานแห่งชาติแม่จริม ที่เป็นป่าผืนใหญ่ ติดกับประเทศลาว สภาพป่าเป็นป่าดงดิบ ชาวบ้านเริ่มพบ เสือ ช้าง แต่ยังไม่มีพบกระทิง วัวป่า ควายป่า กวาง

ด้านทรัพยากรสัตว์น้ำ ผลจากการจัดการทรัพยากรสัตว์น้ำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา จนกระทั่งปัจจุบัน ส่งผลให้สัตว์น้ำมีการขยายพันธุ์เพิ่มมากขึ้น สัตว์น้ำที่ไม่เคยพบในแหล่งน้ำ(จากที่เคยหายไปในช่วงปี 2530 เป็นช่วงวิกฤตสัตว์น้ำ) ก็พบมากขึ้น ส่วนสัตว์น้ำที่พบเป็นปกติ ก็มีปริมาณมากกว่าเดิม ทำให้ชาวบ้านสามารถจับสัตว์น้ำในเขตสงวนมาเป็นอาหารในชีวิตประจำวันได้อย่างพอเพียง

ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ผลการศึกษา ทำให้ชุมชนได้บันทึกเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของคนในชุมชน ที่สำคัญๆเอาไว้ จากเดิมที่ไม่เคยมีการบันทึกเอาไว้ ความรู้ดังกล่าวอยู่ภายในตัวบุคคลโดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้าน ทำให้ประชาชน เยาวชนในหมู่บ้านสามารถเรียนรู้

และมีความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของท้องถิ่น แต่สิ่งที่คณะวิจัยได้ศึกษามานั้น ยังเป็นความรู้ส่วนน้อยเมื่อเทียบกับความรู้ทั้งหมดที่มีอยู่ในชุมชน จะต้องร่วมกันจัดเก็บข้อมูล ดังกล่าวไว้เป็นองค์ความรู้ในลำดับต่อไป

ผลจากการปรับเปลี่ยนวิธีการ พิธีการจัดงานศพ ที่มุ่งเน้นด้านคุณค่า การบำเพ็ญกุศลให้กับ ผู้ที่เสียชีวิต ยึดหลักประหยัด เรียบง่าย ทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในการประกอบพิธีกรรม พิธีการในงานประเพณี บทเรียนครั้งนี้เป็นแนวทางให้ชุมชนนำวิธีการไปสู่การเรียนรู้ปรับเปลี่ยนประเพณีอื่นๆ ในชุมชน เช่น ประเพณีทานสลากภัต บวชนาค แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ เลี้ยงผีบรรพบุรุษ(เจ้าผี) ฯลฯ

ด้านวิถีชีวิต วิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนน้ำพางในอดีตส่วนใหญ่จะพึ่งพาตนเอง พึ่งพากันเอง และพึ่งพาธรรมชาติ กล่าวคือ การพึ่งพาตนเองจะเน้นการผลิตเพื่อบริโภค ผลิตเพื่อยังชีพ ไม่แสวงหา ทรัพยากรภายนอกชุมชนในการดำรงชีพ การพึ่งพากันเองของชุมชนเน้นระบบสังคมเครือญาติมีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลทั้งภายในหมู่บ้านและภายนอกหมู่บ้าน มีกลุ่มช่วยเหลือกัน เช่นกลุ่มเหมืองฝาย กลุ่ม เลี้ยว หมวด คุ่ม นอกจากนี้ระบบการแพทย์พื้นบ้านที่หลากหลายเป็นอีกระบบหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึง การพึ่งพากันเองของคนในชุมชน ส่วนการพึ่งพาธรรมชาตินั้นถือว่าเป็นระบบใหญ่ที่ครอบคลุมวิถีคิด วิถี ชีวิตของคนในชุมชน คนกับชุมชนกับธรรมชาติเสมือนเป็นสิ่งเดียวกัน มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน อย่างแยกไม่ออก ธรรมชาติเป็นแหล่งที่ให้ประโยชน์หลายๆด้านในการดำรงชีวิตประจำวันทั้งด้าน อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค การอยู่เย็นเป็นสุข ความมั่นคงทางด้านชุมชน ขณะเดียวกันคนใน ชุมชนก็ให้ความเคารพบูชาต่อธรรมชาติ ไม่บุกรุกเบียดเบียนธรรมชาติ ถ้าละเมิดอาจจะได้รับการ ลงโทษจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในรูปแบบต่างๆที่ไม่ดีต่อชีวิตความเป็นอยู่ ชุมชนเรียกว่า “จิต”

ปัจจุบันนี้วิถีชีวิตของชุมชนน้ำพางส่วนใหญ่ยังอยู่ในแนวทางวิถีชีวิตดั้งเดิม เนื่องจาก สภาพแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ ยังคงมีสภาพที่ใกล้เคียงกับอดีต ชุมชนมีความจำเป็น จะต้องเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

3. ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด

1. การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นชุมชนน้ำพางดำเนินการวิจัยในสองประเด็น ประเด็นแรก คือ การจัดการทรัพยากรป่าไม้และสัตว์น้ำ ประเด็นที่สองคือการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีของ ท้องถิ่น ทำให้ทีมวิจัยชุมชนศึกษาวิจัยในแต่ละประเด็นได้ไม่ดีพอ ต้องใช้ทีมวิจัย และระยะเวลาใน การศึกษามากกว่าปกติ

2. การจัดทำแผนที่ป่าชุมชนด้วยแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ หรือแผนที่ทางภูมิศาสตร์(GIS) ไม่ได้ร่วมกับอุทยานแห่งชาติแม่จริมในการจัดทำ จึงทำให้แผนที่ป่าชุมชนที่ได้เป็นเพียงแผนที่ ประมาณการแนวเขต ตามลักษณะทางกายภาพเท่านั้น เช่นตามแนวสันเขา ตามลำห้วย ตามทางเดิน

หรือตามแนวไร่ของชาวบ้าน จึงไม่ใช่พิกัดที่แท้จริง จึงต้องพัฒนาการจัดทำแผนที่ที่มีพิกัดชัดเจนในโอกาสต่อไป

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเข้ามามีส่วนร่วม และสนับสนุนกระบวนการวิจัยของชุมชนน้ำพางค่อนข้างน้อย จึงไม่สามารถผลักดันนโยบายด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ให้อยู่ในระเบียบข้อบังคับของท้องถิ่นได้

4. ป่าชุมชนของหลายหมู่บ้านอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติแม่จรม และอุทยานแห่งชาติภูคา ยังไม่สามารถแบ่งแนวเขตออกจากกันได้อย่างชัดเจน ชุมชนยังคงมีความกังวลในสิทธิการเข้าไปใช้ประโยชน์ ทั้งทางด้านหาอาหาร สมุนไพร การตัดไม้ใช้สอย

4. ข้อเสนอแนะ

1. การดำเนินงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นไม่ควรดำเนินการหลายประเด็น จะทำให้งานวิจัยไม่บรรลุเป้าหมายสูงสุดที่คาดหวังไว้ ควรตั้งประเด็นการวิจัยไว้เพียงประเด็นเดียวแล้วทุ่มเทให้กับการวิจัยในประเด็นนั้นได้อย่างเต็มที่ แล้วงานวิจัยที่ออกมาจะได้มีคุณภาพ ขณะเดียวกันทีมวิจัยชุมชนก็จะมีความสุข มากกว่าความกังวล

2. การดำเนินงานวิจัยถึงแม้ว่าจะไม่มีงบประมาณดำเนินการก็ตาม แต่ควรสอดแทรกเข้ากับกิจกรรมพัฒนาอื่นๆของหน่วยงานราชการที่เข้ามาส่งเสริมการพัฒนาให้กับชุมชน

3. ควรผลักดันแผนงานด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของทุกๆ หมู่บ้านเข้าสู่แผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งแผนระยะสั้น แผนระยะปานกลางและแผนระยะยาว พร้อมทั้งผลักดันให้ท้องถิ่นรับแผนดังกล่าวบรรจุไว้ในแผนพัฒนาของท้องถิ่น

ภาคผนวก

- ภาพกิจกรรม
- คณะวิจัย
- คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนและวังปลา
- ระเบียบข้อบังคับ “องค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขา
ฝั่งว้าตะวันออก ตำบลน้ำพาง”
- คำกล่าวในประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชน
น้ำพาง

ภาพกิจกรรม

สภาพป่าชุมชนในตำบลน้ำพาง

แหล่งน้ำในตำบลน้ำพาง ส่วนใหญ่จะเป็นลำห้วยกระแสน้ำไหลแรง

ประชุมคณะวิจัย

เวทีประชาคม อ.นุรักษ์ป่าชุมชน

เขาวชนกกับงานวิจัยท้องถิ่น

สภาพวังปลา ณ ลำน้ำพาง ไม่ใช่สภาพวัง แต่เป็นลำห้วย ที่น้ำไหลเชี่ยว

พระสงฆ์นำกล่าวคำปฐกฐินในการอนุรักษ์ป่าชุมชนและวังปลา

การขึ้นห่อเจ้าที่วังปลา

หอเจ้าที และพิธีสืบชะตาวังปลา

นักเรียนโรงเรียนน้ำพาง มาร่วมเรียนรู้การสืบชะตาวังปลา

ปลูกป่า ณ ป่าชุมชน

ทำฝายหินทิ้งชลความเร็วน้ำ ณ วังปลา

ช่วยกันเติมเต็มภาพฝันป่าชุมชนของเรา

ค่ายเยาวชน

คณะวิจัย

พี่เลี้ยงนักวิจัย

1. นายวิชัย	นิลคง
2. นางสาวฉัตรวดี	นนทรีย์

คณะวิจัยหลัก

1. นายบุญส่ง	อินขาว	หัวหน้าโครงการ
2. นายสวาท	ธรรมรักษา	นักวิจัย
3. นายคาด	ธรรมรักษา	นักวิจัย
4. นายชุม	ทองคำ	นักวิจัย
5. นายเสวียน	พรมมิ	นักวิจัย
6. นางพรพรรณ	นันทใจ	นักวิจัย

คณะวิจัยร่วม

บ้านน้ำปูน หมู่ 1

1. นายเปลก	อินตะภา	ผู้ใหญ่บ้านน้ำปูน
2. นายพนม	สมปาน	
3. นายแดง	อินตะภา	
4. นายสมศักดิ์	ปิงยศ	
5. นางสาวท	ยอดดา	

บ้านน้ำลาน หมู่ 2

1. นายประดิษฐ์	อินตะภา	ผู้ใหญ่บ้านน้ำลาน
2. นายศรีแทน	ทะกา	
3. นายเกียรติ	พรมไชย	
4. นายเลา	ปิงยศ	
5. นายจ่านง	อินตะภา	

บ้านน้ำแฉะ หมู่ 3

1. นายเลิศ	อินขาว	ผู้ใหญ่บ้านน้ำแฉะ
2. นายวัด	อินตะภา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

3. นายขวัด	บุญมา	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายชาติ	อินตะภา	สมาชิก อบต.
5. นายสมชาย	นันทิวงค์	กรรมการหมู่บ้าน
6. นางบัวลา	เชื่อนเขตร	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
7. นายประหยัด	เชื่อนจักร์	ประชาคมหมู่บ้าน

บ้านน้ำพาง หมู่ 4

1. นายสวาท	ธรรมรักษา	ผู้ใหญ่บ้านน้ำพาง
2. นายคล้าย	ใจจริม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายสุธรรม	ใจจริม	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายเสวียน	พรมมิ	กรรมการหมู่บ้าน
5. นายประเทือง	อินตะภา	กรรมการหมู่บ้าน
6. นายอินเดช	ปิ่นทะมา	สมาชิก อบต.

บ้านน้ำว่า หมู่ 5

1. นายชุม	ทองคำ	ผู้ใหญ่บ้านน้ำว่า
2. นายที	สุขเจริญ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นางพรพรรณ	นันทิ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายคล้าย	แสนปุ่น	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
5. นายย้วน	นันทิ	ส.อบต.น้ำพาง
6. นายจร	ทองคำ	ส.อบต.น้ำพาง
7. นายยก	บุญเรือง	
8. นายคู่ย์	สุทธิ	ผู้ทรงคุณวุฒิ

บ้านน้ำปู้ หมู่ 6

1. นายจันทร์	ไชยสิทธิ์	ผู้ใหญ่บ้านน้ำปู้
2. นายสม	แก้วใส	ประธานสภาพ อบต.น้ำพาง
3. นายวิชาญ	ประทอง	
4. นายธิ	พรมเกศา	ผู้ทรงคุณวุฒิ
5. นายสมบุญ	สุขจิต	

บ้านใหม่ หมู่ 7

1. นายคาด	ธรรมรักษา	ผู้ใหญ่บ้านใหม่
2. นายอำกร	ประทอง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง
3. นายจำรูญ	นันทิวงค์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง

4. นายสังเวียน	เจื่อนจักร	แพทย์ประจำตำบล
5. นายชยานันต์	แก้วใส	กรรมการหมู่บ้าน

บ้านน้ำพระทัย หมู่ 8

1. นายบุญส่ง	อินขาว	กำนันตำบลน้ำพาง
2. นายประพัฒน์	ประผล	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายสอาด	กามินทร์	
4. นายศรีวรรณ	บัวผัน	
5. นายแสวง	ธรรมรักษา	

บ้านน้ำตวง หมู่ 9

1. นายประสิทธิ์	พระคุณนุสิทธิ์	ผู้ใหญ่บ้านน้ำตวง
2. นายลี	แซ่โซ้ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายเน้ง	แซ่โซ้ง	ส.อบต.น้ำพาง
4. นายกิตติศักดิ์	แซ่เล่า	ส.อบต.น้ำพาง
5. นายพิทักษ์	แซ่โซ้ง	ผู้ทรงคุณวุฒิ

บ้านร่มเกล้า หมู่ 10

1. นายประสิทธิ์	พระคุณวิสุทธิ	ผู้ใหญ่บ้านร่มเกล้า
2. นายทวีรัฐ	ชัยภาคย์พิบูลย์	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายเน้ง	แซ่โซ้ง	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายลี	แซ่โซ้ง	
5. นายไวกพ	พงศาผดุง	

3. คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนและวังปลาของแต่ละหมู่บ้าน

บ้านน้ำปุ่น หมู่ 1

1. นายแปลก	อินตะภา	ประธาน
2. นายชูวิทย์	ใจจริม	กรรมการ
3. นายพนม	สมปาน	กรรมการ
4. นายแดง	อินตะภา	กรรมการ
5. นายภานุพงษ์	ยอดยา	กรรมการ
6. นางเรณูกา	พรมเกษ	กรรมการ
7. นายบุญเวทย์	พรมมิ	กรรมการ

8. นายสม	พรมเกษา	กรรมการ
9. นายสังวาท	อินขาว	กรรมการ
10. นายรัตน์	ทองคำ	กรรมการ
11. นายทวน	อินตะภา	กรรมการ
12. นายชิต	อินขาว	กรรมการ
13. นายสุทธิพงษ์	ยอดยา	กรรมการ
14. นายพล	ปักกระโศ	กรรมการ
15. นายนิยม	สมปาน	กรรมการ
16. นางสาวณัฐธิดา	จันทร์อิน	กรรมการ
17. นายแสน	ยอดยา	กรรมการ
18. นายวาท	ไชยศิริ	กรรมการ
19. นายเสวียน	คำหอม	กรรมการ
20. นายหวัน	ปิงยศ	กรรมการ
21. นายยศ	อินขาว	กรรมการ
22. นายจันทร์	ยอดยา	กรรมการ
23. นายช้อย	อินตะภา	กรรมการ
24. นายสามารถ	พรมเกษา	กรรมการ
25. นางพวง	เจื่อนจักร์	กรรมการ
26. นายเจตน์	ยอดยา	กรรมการ
27. นายสุขาวดี	อินขาว	กรรมการ
28. นายหลั่น	อินตะภา	กรรมการ
29. นายวิชัย	ยอดยา	กรรมการ
30. นายปวง	อินขาว	กรรมการ
31. นายเดช	สมปาน	กรรมการ
32. นายวศิน	ไชยศิริ	กรรมการ
33. นายสังเวียน	เที่ยงศรี	กรรมการ
34. นายเลียบ	มีคำ	กรรมการ

กรรมการเยาวชน ม.1

1. นางสาวสุรีย์พร	พรมเกษา	ประธาน
2. นางสาวกรรณิการ์	พรมมิ	รองประธาน
3. ดญ.เดือน	ปิงยศ	กรรมการ

4. นางสาวรมย์รวินท์	อินตะภา	กรรมการ
5. นางสาววราลี	อินขาว	กรรมการ

บ้านน้ำลาน หมู่ 2

1. นายประดิษฐ์	อินตะภา	ประธาน
2. นายจำนงค์	อินตะภา	กรรมการ
3. นายฤทธิเดช	อินตะภา	กรรมการ
4. นายเลา	ปิงยศ	กรรมการ
5. นายเทียบ	แก้วใส	กรรมการ
6. นายสุทัศน์	อินตะภา	กรรมการ
7. นายเกียรติ	พรมไชย	กรรมการ
8. นายสุพัฒน์	อินตะภา	กรรมการ
9. นายยอดหล้า	คำมงคล	กรรมการ
10. นางเรือน	แก้วใส	กรรมการ
11. นายสมฤทธิ	อินตะภา	กรรมการ
12. นายฉัตรชัย	คำมงคล	กรรมการ

กรรมการเขาวชน หมู่ 2

1. นายเสรี	ใจgrim	ประธาน
2. นางสาวนันทกานต์	ปิงยศ	รองประธาน
3. นางสาวทัศนวิวรรณ	อินตะภา	กรรมการ
4. นายกิตติพงษ์	พรมไชย	กรรมการ
5. นางสาวเขาวลักษณ์	อินตะภา	กรรมการ
6. นางสาวจิราพร	อินตะภา	กรรมการ
7. นางสาวเปมิกา	อินขาว	กรรมการ
8. นางนฤมล	พรมคำปา	กรรมการ
9. นางสาวจิราพร	อินตะภา	กรรมการ
10. นางสาวนฤมล	พรมคำปา	กรรมการ
11. นายฉัตรชัย	คำมงคล	เลขานุการ

บ้านน้ำแฉะ หมู่ 3

1. นายเลิศ	อินขาว	ประธาน
2. นายสมชาย	นันทิวังค์	กรรมการ
3. นายขจิต	บุญมา	กรรมการ

4. นายขวัด	อินตะภา	กรรมการ
5. นายเพชร	แก้วใส	กรรมการ
6. นายชาติ	อินตะภา	กรรมการ
7. นายประหยัด	เชื่อนจักร์	กรรมการ
8. นายประเสริฐ	ทะยัง	กรรมการ
9. นายชุม	คำก้อง	กรรมการ
10. นายบุญชม	นันทิวงค์	กรรมการ
11. นายบุญช่วย	เชื่อนจักร์	กรรมการ
12. นายพูนพล	อินตะภา	กรรมการ
13. นายศักดิ์	ทองคำ	กรรมการ
14. นายผัด	ใหม่เงิน	กรรมการ
15. นางบัวลา	เชื่อนเขตร	กรรมการ
16. นางนันทวรรณ	อินตะภา	กรรมการ
17. นางกัญญารัตน์	ใหม่เงิน	กรรมการ
18. นางบัวลอย	แก้วใส	กรรมการ
19. นายวิเชียร	อินขาว	กรรมการ
20. นายผิน	อินตะภา	กรรมการ

กรรมการเยาวชน หมู่ 3

1. นายวรชัย	ใจgrim	ประธาน
2. นางสาวแหววลิ	ใจgrim	รองประธาน
3. นางสาวพัชรินทร์	อินตะภา	กรรมการ
4. นางสาวรุ่งทิวา	นันทิวงค์	กรรมการ
5. นายสรนันท์	อินตะภา	กรรมการ
6. นายไกรสิงห์	โนราช	เลขานุการ

บ้านน้ำพาง หมู่ 4

1. นายสวาท	ธรรมรักษา	ประธาน
2. นายคล้าย	ใจgrim	กรรมการ
3. นายสุธรรม	ใจgrim	กรรมการ
4. นายเปล่ง	สิทธิกา	กรรมการ
5. นายประเทือง	อินตะภา	กรรมการ
6. นางวิไล	พรมมิ	กรรมการ

7. นายอินเดช	ปิ่นทะมา	กรรมการ
8. นายเสวียน	พรมมิ	กรรมการ
9. นายสวัสดิ์	ยอดยา	กรรมการ
10. นายแทน	ปิ่นทะ	กรรมการ
11. นายช่วย	นันทิวงค์	กรรมการ
12. นายเซ็น	ยอดยา	กรรมการ
13. นายรัตน์	เขื่อนเขตร	กรรมการ
14. นายทวน	อินขาว	กรรมการ
15. นายจรัส	ยอดยา	กรรมการ
16. นายสหวิง	นันทิวงค์	กรรมการ
17. นายสหวิง	เขื่อนเขตร	กรรมการ
18. นายสงค์	เขื่อนเขตร	กรรมการ
19. นายประภาส	เขื่อนจักร์	กรรมการ
20. นายอุทิศ	สถาพร	กรรมการ
21. นายประเสริฐ	ประสงค์ศักดิ์ศรี	กรรมการ
22. นายทีป	อินขาว	กรรมการ
23. นายอินผ่อง	บัวเย็น	กรรมการ
24. นายชาญ	ขัตติเนตร	กรรมการ
25. นายจักรพงษ์	บุญมา	กรรมการ
26. นายไพล	อินตะภา	กรรมการ
27. นายวันพญา	คำเฟื่องฟู	กรรมการ
28. นายเอื้อน	แก้วปิ่นดา	กรรมการ
29. นายอุทัย	ภูพานี	กรรมการ

กรรมการเยาวชน หมู่ 4

1. นางสาวจุฬาลักษณ์	พรมมิ	ประธาน
2. นายพิทักษ์	ยอดยา	กรรมการ
3. นายพิรวัช	อินขาว	กรรมการ
4. นายศุภสิทธิ์	สิริโชควาริ	กรรมการ
5. นายศุภชัย	สิริโชควาริ	กรรมการ
6. นายสิทธิโชค	ธรรมรักษา	กรรมการ
7. นายธนชัย	อินตะภา	กรรมการ

8. นายอัครพงษ์	ปิ่นทะมา	กรรมการ
9. ดญ.สุณิสา	สถาพร	กรรมการ
10. ดญ.นิลนภา	คำเฟื่องฟู	กรรมการ
11. ดญ.สุกัญญา	จัดิเชตร	กรรมการ
12. นส.วจิรา	ธรรมรักษา	กรรมการ
13. นส.พัฒนา	อินขาว	กรรมการ
14. นส.ปณิสา	สถาพร	กรรมการ
15. นส.บุญรัตน์	เชื่อนจักร์	กรรมการ
16. ดญ.นภาพรรณ	คำขำ	กรรมการ
17. นายระวี	เชื่อนเชตร	กรรมการ
18. ดญ.ศิวนาถ	มีศิริ	กรรมการ
19. นายพงษ์ศักดิ์	ยอดยา	กรรมการ
20. นายพงษ์นรินทร์	อินตะภา	กรรมการ
21. ดช.วสิน	พลเวียงจันทร์	กรรมการ
22. นายสิทธิชัย	ธรรมรักษา	กรรมการ
23. นส.ปริยารัตน์	แสนปุ่น	กรรมการ
24. นส.พนิดา	กามินทร์	กรรมการ
25. ดญ.ณัฐธิดา	บุญมา	กรรมการ
26. นายมงคล	วงศ์พุทธคำ	กรรมการ
27. ดญ.ทิพย์ลาวัลย์	เชื่อนเชตร	กรรมการ
28. นส.วรรณิศา	ธรรมรักษา	กรรมการ
29. นายอำนาจ	เชื่อนเชต	กรรมการ
30. นายฉัตรเทพ	เชื่อนจักร์	กรรมการ
31. ดญ.เรณูภา	ภูพานี	กรรมการ
32. ดญ.กมลรัตน์	อินขาว	กรรมการ
33. ดญ.อัญธิกา	คชสารสุวรรณ	กรรมการ
34. ดญ.เบญจรัตน์	ใจกล้า	กรรมการ
35. ดช.สุทรัพย์	นันทวิวงศ์	กรรมการ
36. นส.กุลนิภา	ณาโลกา	เลขานุการ

บ้านน้ำว่า หมู่ 5

1. นายชุม	ทองคำ	ประธาน
-----------	-------	--------

2. นายเขียน	แสนปุ่น	รองประธาน
3. นายที	สุขเจริญ	กรรมการ
4. นายอัป	แสนปุ่น	กรรมการ
5. นายวาท	นันใจ	กรรมการ
6. นายหมอก	อินปัน	กรรมการ
7. นายใหม่	แสนปุ่น	กรรมการ
8. นายคู่ย	สุทธิ	กรรมการ
9. นายสว่าง	คำเขียว	กรรมการ
10. นายน้อย	ตันไ	กรรมการ
11. นายถา	นันใจ	กรรมการ
12. นายจร	ทองคำ	กรรมการ
13. นายชก	บุญเรือง	กรรมการ
14. นายคำ	ทองคำ	กรรมการ
15. นายพันธุ์	ตันไ	กรรมการ
16. นายเอกชัย	แสนปุ่น	เหรียญก
17. นางพรพรรณ	นันใจ	เลขานุการ
18. นายชวน	นันใจ	ผู้ช่วยเลขานุการ
19. นายบุญส่ง	อินขาว	กำนันตำบลน้ำพาง ที่ปรึกษา

กรรมการเยาวชน หมู่ 5

1. นางสาววิราภรณ์	สักลอ	ประธาน
2. นางสาวนงคราญ	นันใจ	รองประธาน
3. นายพิทักษ์	แสนปุ่น	เหรียญก
4. นางสาวประยอม	จำปา	ผู้ช่วยเหรียญก
5. นางสาวกาญจนา	บุญคง	ปฏิคม
6. นายทศพล	ตันไ	ประชาสัมพันธ์
7. นายเอกพงษ์	สายเลิศ	กรรมการ
8. นายจกกล	นันใจ	กรรมการ
9. นายประยูณ	ทองคำ	กรรมการ
10. นายสันติ	สิงห์ชัย	กรรมการ
11. ดญ.สาริกา	เขียวดี	กรรมการ
12. ดช.สันติราช	นันใจ	กรรมการ

13. ดช.กรณรงค์	บัวผัน	กรรมการ
14. ดช.ศรธรรม	ทองคำ	กรรมการ
15. นางสาวดารารัตน์	ทองคำ	กรรมการและเลขานุการ

บ้านน้ำปู้ หมู่ 6

1. นายวิชาญ	ประทอง	ประธาน
2. นายสมบุญ	สุขจิต	กรรมการ
3. นายมั่ง	แก้วใส	กรรมการ
4. นายฤทธิ์	วิชัยคำ	กรรมการ
5. นายจำลอง	แก้วใส	กรรมการ
6. นายสม	แก้วใส	กรรมการ
7. นายทอง	แก้วใส	กรรมการ
8. นายจันทร์	ไชยสีตึบ	กรรมการ
9. นายวีรยุทธ	พรมเกษ	กรรมการ
10. นายณรงค์	แก้วใส	กรรมการ
11. นายจู่	แก้วใส	กรรมการ
12. นายฉลาด	นันทวงค์	กรรมการ
13. นายสมควร	แก้วใส	กรรมการ

กรรมการเยาวชน หมู่ 6

1. นายชุมพร	แก้วใส	ประธาน
2. นางสาวพรพรรณ	แก้วใส	กรรมการ
3. นางสาวทิพารมย์	ประทอง	กรรมการ
4. นายสุรินทร์	แก้วใส	กรรมการ
5. นางสาวพัชนี	ประทอง	กรรมการ

บ้านใหม่ หมู่ 7

1. นายคาด	ธรรมรักษา	ประธาน
2. นายอำกร	ประทอง	รองประธาน
3. นายประมิตร	อินขาว	เลขานุการ
4. นายกรณ์	สุทธิใส	เหรัญญิก
5. นายชน	อินตะภา	กรรมการ
6. นายสังเวียน	เจื่อนจักร์	กรรมการ
7. นายสีมูล	พรมเกษ	กรรมการ

8. นายคำรณ	แก้วใส	กรรมการ
9. นายจำลอง	โสมงคล	กรรมการ
10. นายผ่าน	อินตะภา	กรรมการ
11. นายชยานันท์	แก้วใส	กรรมการ
12. นายชิน	ศรีวิชัย	กรรมการ
13. นายสาร	นันทิวงค์	กรรมการ
14. นายประจิตร	สิทธิกา	กรรมการ
15. นายประยูร	แก้วสระแสน	กรรมการ
16. นายชาญ	อินตะภา	กรรมการ
17. นายชูวิทย์	สอนคำมูล	กรรมการ
18. นายบุญธรรม	ธรรมรักษา	กรรมการ
19. นายวิรัตน์	สอนคำมูล	กรรมการ
20. นายจำรูญ	นันทิวงค์	กรรมการและเลขานุการ

กรรมการเยาวชน หมู่ 7

1. นางสาวฉวีวรรณ	อินตะภา	ประธาน
2. นางสาวภักทิยา	เจื้อนจักร์	รองประธาน
3. นางสาวสุภาพร	อินตะภา	กรรมการ
4. นายธีระพงษ์	เจื้อนจักร์	กรรมการ
5. นายวรพล	เจื้อนจักร์	กรรมการ
6. นายวีระชน	พรมเกศา	กรรมการ
7. นายชัยวัฒน์	แนวนันท์	กรรมการ
8. ดช.อนุพันธ์	อินตะภา	กรรมการ
9. ดญ.วิไลลักษณ์	ศรีฮาด	กรรมการ
10. นางสาวพิมพ์วิภา	นันทิวงค์	เลขานุการ
11. นางสาววิไล	นันทิวงค์	ผู้ช่วยเลขานุการ

บ้านน้ำพระทัย หมู่ 8

6. นายบุญส่ง	อินขาว	ประธาน
7. นายประพัฒน์	ประผล	รองประธาน
8. นายสอาด	กามินทร์	กรรมการ
9. นายศรีวรรณ	บัวผัน	กรรมการ
10. นายแสวง	ธรรมรักษา	กรรมการ

11. นายชูเกียรติ	แก้วใส	กรรมการ
12. นายอำนาจ	สุทธิใส	กรรมการ
13. นายศิริวัฒน์	เจื่อนจักร์	กรรมการ
14. นายสมหมาย	ประผล	กรรมการ
15. นายทน	แก้วใส	กรรมการ
16. นายสิทธิ์	โสมงคล	กรรมการ
17. นายเสวียน	อินขาว	กรรมการ
18. นายทอน	ประผล	กรรมการ
19. นางคำแพร	ธรรมรักษา	กรรมการ
20. นายสุพจน์	นันทวงศ์	กรรมการ
21. นายสวาท	ประแจ	กรรมการ
22. นายเทศ	จันอิน	กรรมการ
23. นายเฉลิมพล	อินขาว	กรรมการ
24. นางสาวรรณา	พรมคำปา	กรรมการ

กรรมการเยาวชน หมู่ 8

1. นางสาวปาริชาติ	สุทธิใส	ประธาน
2. นางสาวกาญจนา	ยะทะนะ	รองประธาน
3. นายเอกชัย	คุณพรรษา	กรรมการ
4. นายจักรพงษ์	แก้วใส	กรรมการ
5. นายธนาวุฒิ	อินขาว	กรรมการ
6. นายทวีศักดิ์	กามินทร์	กรรมการ
7. นายพีระชัย	จันอิน	กรรมการ
8. ดญ.สุภาลักษณ์	เจื่อนจักร์	กรรมการ
9. นางสาวกุลธิดา	อินขาว	เลขานุการ

บ้านร่มเกล้า หมู่ 9

6. นายประสิทธิ์	พระคุณวิสุทธิ	ประธาน
7. นายทวีรัฐ	ชัยภาคย์พิบูลย์	กรรมการ
8. นายเน้ง	แซ่โซ้ง	กรรมการ
9. นายลี	แซ่โซ้ง	กรรมการ
10. นายไวกพ	พงศาผดุง	กรรมการ
11. นายแดง	พงศาผดุง	กรรมการ

12. นายรัชชัย	วัฒนาตระกูลวงศ์	กรรมการ
13. นายกิตติศักดิ์	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
14. นายจีไ่	แซ่เล่า	กรรมการ
15. นายว่า	แซ่ลี	กรรมการ
16. นายย่า	แซ่หวื้อ	กรรมการ
17. นายว่างตุ้	วัฒนาตระกูลวงศ์	กรรมการ
18. นายยี	แซ่ย่าง	กรรมการ

กรรมการเยาวชน หมู่ 9

1. นายพุฒิพงษ์	แซ่ไฉ้ง	ประธาน
2. นายย่า	แซ่ไฉ้ง	รองประธาน
3. นายเซ่ง	พระคุณวิสุทธิ	กรรมการ
4. นายสมชัย	แซ่จาง	กรรมการ
5. นายทราย	วัฒนาตระกูลวงศ์	กรรมการ
6. นางสาววิภา	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
7. นายบี	แซ่ว่าง	กรรมการและเลขานุการ

บ้านร่มเกล้า หมู่ 10

1. นายสุชาย	แซ่ไฉ้ง	ประธาน
2. นายสุเทพ	ฐิติวนิชยา	รองประธาน
3. นายแสง	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
4. นายจรรพงค์	ทรงศิริวงศ์	กรรมการ
5. นายสุพล	แซ่หวื้อ	กรรมการ
6. นายยี	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
7. นายอิง	แซ่หวื้อ	กรรมการ
8. นายเพียะ	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
9. นายสู้	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
10. นายสุชาติ	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
11. นายเจษฎา	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
12. นายอุเทพ	ทรงศิริวงศ์	กรรมการ
13. นายกมล	แซ่ไฉ้ง	กรรมการ
14. นายเน้ง	แซ่หวื้อ	กรรมการ
15. นายอัครกร	ฐิติวนิชยา	กรรมการ

16. นายชอ	แซ่โง้ง	เหรียญก
17. นายวิโรจน์	แซ่โง้ง	กรรมการ และเลขานุการ
18. นายปฏิพล	แซ่เฮ้อ	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
กรรมการเยาวชน หมู่ 10		
1. นายลิไข	แซ่เฮ้อ	ประธาน
2. นายทองดี	แซ่โง้ง	รองประธาน
3. นายชรินชัย	แซ่โง้ง	กรรมการ
4. นายเชิดศักดิ์	แซ่วื้อ	กรรมการ
5. นายประมวล	แซ่โง้ง	กรรมการ
6. นายมานิตย์	แซ่โง้ง	กรรมการ
7. นายสุรศักดิ์	วงศ์ขัณฑ์มนตรี	กรรมการและเลขานุการ หมวดที่ 1

องค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขาฝั่งว้าตะวันออก ตำบลน้ำพาง

บทที่ 1

ระเบียบข้อบังคับ

ข้อที่ 1 ข้อบังคับนี้เรียกว่า ข้อบังคับองค์กร “องค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขาฝั่งว้าตะวันออก ตำบลน้ำพาง”

ข้อที่ 2 สถานที่ตั้งขององค์กร “องค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขาฝั่งว้าตะวันออก ตำบลน้ำพาง” ตั้งอยู่ที่ ที่ทำการกำนันตำบลน้ำพาง อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน

ข้อที่ 3 ตราสัญลักษณ์ขององค์กร อยู่ระหว่างการจัดทำตราสัญลักษณ์

ข้อที่ 4 ในข้อบังคับนี้

4.1 ชมรม หมายถึง คนหลากหลายที่มีความคิดคล้ายกัน มาร่วมกันกระทำกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ที่ร่วมกันจัดตั้งชมรมขึ้น

4.2 คณะกรรมการ หมายถึง คณะกรรมการที่ปรึกษา/คณะกรรมการบริหารชมรม

4.3 สมาชิก หมายถึง บุคคลที่อยู่ในตำบลน้ำพาง หรือบุคคลต่างพื้นที่แต่มีความสนใจตามวัตถุประสงค์ของชมรม

หมวดที่ 2

วัตถุประสงค์ของชมรม

ข้อที่ 5 วัตถุประสงค์ของชมรม

1. เพื่อวางแผนฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำของลำน้ำต่างๆ ในตำบลน้ำพาง
2. เพื่อร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรสัตว์น้ำของลำน้ำต่างๆ ในตำบลน้ำพาง
3. เพื่อกำหนดแนวทางและมาตรการอนุรักษ์ป่าชุมชนและพันธุ์และฟื้นฟูพันธุ์สัตว์น้ำต่างๆ ในตำบลน้ำพาง
4. เพื่อรักษามาตรการอนุรักษ์ป่าชุมชนและการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของลำน้ำต่างๆ ในตำบลน้ำพางให้เป็นไปตามกฎระเบียบของชุมชนที่ตั้งไว้
5. ร่วมเป็นเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติกับหน่วยงานราชการองค์กรชุมชนทั้งในและนอกพื้นที่
6. เพื่อพัฒนาด้านสาธารณประโยชน์อื่นๆ ของชุมชน

หมวดที่ 3

คณะกรรมการ

ข้อที่ 6 คณะกรรมการที่ปรึกษาประกอบด้วย บุคคลที่มีความสนใจสนับสนุนกิจกรรมของชมรม โดยการเชื้อเชิญ

ข้อที่ 7 คณะกรรมการบริหารชมรม มีจำนวน 18 คน มาจากการแต่งตั้งและการเลือกตั้งดังต่อไปนี้
คณะกรรมการที่มาจากการแต่งตั้งได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานประชมคมตำบลน้ำ
พาง ประธานชมรม อสม.ตำบลน้ำพาง ประธานกลุ่มแม่บ้านตำบลน้ำพาง ตัวแทนสมาชิก อบต.ที่
อบต.น้ำพางมอบหมาย

คณะกรรมการที่มาจากการเลือกตั้งของสมาชิก มีจำนวนทั้งสิ้น 16 คน ซึ่งคณะกรรมการ
ประกอบไปด้วยตำแหน่งดังต่อไปนี้

1. ประธานชมรม
2. รองประธานชมรม จำนวน 1 คน
3. เสรัญญิก จำนวน 1 คน
4. ปฏิคม จำนวน 2 คน
5. ประชาสัมพันธ์ จำนวน 2 คน
6. กรรมการ จำนวน 9 คน
7. เลขานุการ จำนวน 1 คน
8. ผู้ช่วยเลขานุการ จำนวน 1 คน

ข้อที่ 8 วาระคณะกรรมการบริหารชมรม อยู่ในตำแหน่งครั้งละไม่เกิน 4 ปี นับตั้งแต่วันเลือกตั้ง

หมวดที่ 4

อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

ข้อที่ 9 คณะกรรมการมีหน้าที่ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารชมรมสามารถแต่งตั้งอนุกรรมการเพื่อปฏิบัติงานได้
2. ดำเนินกิจกรรมทั้งปวงของชมรมให้เป็นไปตามข้อบังคับนี้
3. ดำเนินกิจกรรมอื่นใดที่เห็นสมควร เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าตามวัตถุประสงค์
4. ออกระเบียบเพื่อให้เกิดความก้าวหน้าของชมรม แต่ทั้งนี้ต้องไม่เห็นขัดหรือแย้ง

ข้อที่ 10 หน้าที่ประธานกรรมการ

1. ประสานงานของชมรมให้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์
2. ควบคุมกำกับตามนโยบายของชุมชน
3. ดำเนินงานอื่นใดตามที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการหรือที่ประชุม

ข้อที่ 11 รองประธานกรรมการให้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธาน เมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติงานได้

ข้อที่ 12 นายทะเบียนมีหน้าที่ ตรวจสอบและรวบรวมรายชื่อสมาชิก

ข้อที่ 13 เสรฐัญญามีหน้าที่

1. ควบคุมเก็บรักษาเงินชมรม
2. จัดทำและเก็บรักษาเอกสารเงินของชมรม
3. จัดทำรายรับ-จ่าย และงบดุลเสนอต่อประธานกรรมการ

ข้อที่ 14 เลขานุการมีหน้าที่

1. ประสานงาน ติดต่อสื่อสารให้กิจกรรมต่างๆ ของชมรมดำเนินไปตามสิ่งที่มุ่งหวังตามที่ประธานมอบหมาย
2. ควบคุมและเก็บเอกสารต่างๆของชมรม จัดทำรายงานประชุม เจริญประชุมและบันทึก รายงานการประชุม
3. จัดประชุมใหญ่ และการประชุมอื่นๆ นอกเหนือจากการประชุมคณะกรรมการ

ข้อที่ 15 ประธานสัมพันธ์มีหน้าที่

1. เผยแพร่กิจกรรมต่างๆ ของชมรม
2. ประสานสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของชมรมทุกรูปแบบตามความเหมาะสม

ข้อที่ 16 ปฏิคม มีหน้าที่ คำนับ จัดสวัสดิการการประชุม

หมวดที่ 5

ว่าด้วยการดำรงตำแหน่ง

ข้อที่ 17 ประธานชมรมอยู่ในตำแหน่งวาระ 4 ปี แต่ดำรงไว้สิทธิ์ที่จะได้รับเลือกตั้งใหม่แต่ติดต่อกันไม่เกิน 2 วาระ

ข้อที่ 18 คณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

1. เสียชีวิต
2. ลาออก ให้นำเข้าที่ประชุม
3. พ้นวาระการเป็นคณะกรรมการ

ข้อที่ 19 ตำแหน่งกรรมการว่างลง นอกจากลาออกตามวาระ ให้ประธานแต่งตั้งกรรมการใหม่ภายใน 30 วัน เว้นแต่วาระการดำรงตำแหน่งของประธานนั้นสิ้นสุดไม่เกิน 30 วัน

ข้อที่ 20 ถ้าดำรงตำแหน่งกรรมการว่างลง เมื่อถึงคราวออกตามวาระ ให้ดำรงตำแหน่งนั้นอยู่และปฏิบัติงานจนกว่าจะได้รับมอบหมายงานให้กรรมการที่ได้รับเลือกตั้งใหม่ เป็นลายลักษณ์อักษรให้เสร็จสิ้นภายใน 15 วัน หลังจากเลือกตั้งกรรมการชุดใหม่

ข้อที่ 21 การเลือกประธานคณะกรรมการบริหารชมรม มาจากการเลือกตั้งของคณะกรรมการกลาง

หมวดที่ 6

ว่าด้วยผู้ตรวจสอบกิจการ

ข้อที่ 22 คณะกรรมการกลางมีหน้าที่แต่งตั้งผู้ตรวจสอบกิจการของชมรม จำนวน 3 คน และให้มีการตรวจอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

ข้อที่ 23 ผู้ตรวจสอบกิจการชมรมมีหน้าที่ รับเรื่องราวที่สมาชิกขอตรวจสอบเอกสาร หรือกิจการใดๆ ของคณะกรรมการและดำเนินการให้มีการตรวจสอบและรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการบริหารชมรมทราบ

หมวดที่ 7

ว่าด้วยเงินของชมรม

ข้อที่ 24 ทุนดำเนินการของชมรมมาจาก

1. จากเงินอุดหนุนและเงินบริจาค
2. จากการจัดหารายได้ด้วยวิธีที่เหมาะสม
3. จากดอกเบี้ยเงินฝากจากสถาบันการเงิน
4. จากค่าปรับผู้ที่ฝ่าฝืนมาตรการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ และมาตรการป่าชุมชน

ข้อที่ 25 การลงลายมือ

1. ให้ประธานชมรมมีอำนาจลงลายมือชื่อแทนชมรมในเอกสารทั้งปวง
2. การนำฝากหรือถอนเงินของชมรมให้บุคคลต่อไปนี้
 - ลายมือชื่อ
 1. ประธานกรรมการชมรม
 2. เภรัญญิก
 3. เลขานุการ

ให้บุคคลดังกล่าว มีอำนาจเปิดบัญชีกับธนาคาร หรือสถาบันการเงินในท้องถิ่นตามความเหมาะสม

ข้อที่ 26 ให้เฝ้าระวังเป็นผู้เก็บเงินสดในมือไม่เกิน 1,000 บาท ส่วนที่เกินให้นำฝากธนาคาร หรือสถาบันการเงินท้องถิ่น

ข้อที่ 27 ประธานชมรมมีอำนาจก่อนนี้ผูกพัน และอนุมัติเงินได้ครั้งละ 1,000 บาท การจ่ายเงินเกินกว่านั้นต้องขออนุมัติที่ประชุมคณะกรรมการ ถ้ามีการจ่ายเงินมากกว่านี้ต้องขออำนาจคณะกรรมการบริหาร

ข้อที่ 28 ประธานชมรมมีอำนาจจำหน่ายอินเทอร์เน็ตของชมรมโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ

หมวดที่ 8

ว่าด้วยการประชุม

ข้อที่ 29 ให้มีการประชุมสมาชิกอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง

ข้อที่ 30 ให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารอย่างน้อยทุก 3 เดือน หรือมากกว่านั้น หากมีภาระเร่งด่วน

หมวดที่ 9

อื่นๆ

ข้อที่ 31 การเปลี่ยนแปลงข้อบังคับนี้ จะทำโดยการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมและเป็นความเห็นชอบของสมาชิกอย่างน้อย 2 ใน 3 ที่เข้าร่วมประชุม

ข้อที่ 32 ให้ประธานเป็นผู้รักษากฎระเบียบข้อบังคับนี้

ทั้งนี้ตั้งแต่วันที่ 1 ธันวาคม 2550 เป็นต้นไป

(ลงชื่อ) บุญส่ง อินขาว

(นายบุญส่ง อินขาว)

ประธานองค์กรพัฒนาลุ่มน้ำสาขาฝั่งขวาตะวันออก ต.น้ำพาง

คำกล่าวในประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อของชุมชนน้ำพาง

1. คำกล่าวโอกาสเวรตาน

อาถ้าจะฐาจะพรมฐาเวรตานากะหิดทิกำปุ่นยังโนอาโนโมตันตุ้อะยันโทนโตเต้าจะระราจะนาการอินโตจะพรมมายะมะโลกะปาลาธะระณีจะกุดตะสิริมาพิธานาอาวาสะรักษานูปะกำระเตวาโมตันตุ้ปุ่นยังวะระดานี้ะเสถดัดสะมีะตุ้มเหหิอะนุโมตะมานา โทนโตเต้าจะสังฆโยฟังราหุมุเต็บตัวพรมนิกค้ำวเจ็ตรข์ขอไขหน่อปุดขังก็อพระเมได้ตันอยู่ฟ้าโลกรือทันอินตาพรมตั้งพระยาขมตันวิลาดรุ้งเรืองไลจะตุ้โลกกะบ้านไข ๔ ตัวอาดองค์การธอระณีขนาดตั้งอามารคหุมุสักรสวาคนายหนังสือเหมียคหมายตานคำบุญแจ้งจอดจบลงมีะเหศกรตั้งอาร์กค้ำดั่งฟ่องข่องจื่อนจมนตานคุณาคำน้ากัหุมุคุ้มพรมคะตั้งมวนจุงจักจวนกันมาฟังยังเจเสียงสานอาเนกอาติเลขอันผู้เข้าจักปะเจตเตตานจุงจักมาหมายเอายังกานตานฝูงนี้หื้อพร้อมเอาเมื่อย่นน้อมขอถวายแก่พระอินตาเอาเมื่อเตสะนาไขอ่านหื้อบุญเอื้องนี้ ชวานแข่งหาโรงธรรมสะกะกะสาตาเป็นก้ำถลายต่อเต้า ปะริโยสธารแต่ถะวันโยสะนิสิโนโล กุดโมตั้งปิ่นมะมีปุยขังตั้งปิ่นมะมีข้มมั่งตั้งปิ่นมะมี สังขังโยสะนิสิโนวะระโนธิมนเลมะลั่งสะเสนังมะหันตังวิโจโยสัสมโพธิมากันจึงอะน้นคำยาโนโลกุตโมตั้งปิ่นมะมีปุขังตั้งปิ่นมะมีสังขังโยโสพระเป็นเจ้าเลิศดวงไคสะนิสิโนอันสะถิดแล้วเหนือแต่่นแก้วโนสะไรมะละวิโจโยหุมุเจียนจัดไ้ไปตุ้กค้ำวหามากวนสัสมโพธิมากันจึงถัดถัดถึงแล้วปัญญาแก้วจื่อสะยะพรุตันเป็นครูแก่โลกโยยานตัดกิเลศสันดานมุดมอดเมี้ยนหุมุแสนเสียนจากลาการตุ้กอะน้นตะยาโนตันโตงปัญญาโยคยังกว้างบ่ออาดอ้างกะนะนาโลกุคตะโมตันพระเสฐิกว่าโลกโลกำตุ้กแห่งห้องตัวได้พรมตั้งปิ่นมะมีปุขังตั้งปุขังอันว่าพระพุททะเจ้าจันะมานคิจะสังผู้ขำนิธรรเลิง สาธุสาธุโอถ้าสะสิริวิสุทธีมีะกุดตะปะวะโรจโสคอุตมปรัมะพุททาติรัตนีะไหเตเจ้าเหง้าวะระระดักยิโนยะอรุณษะระปุณยะเขตร์เหตุ้นมาบัตร์นี้หมายมีปะฐมะมะหะมูลละสักรททาผู้ยะดังหลายดังสองดังกะนี้ะนาตั้งปายโนและปายนอกปายโนหมายมีเจ้าอารามมีะคี่นี้เป็นก้ำพร้อมกัด้วยเต่อนุศึกษาลูกสิกเจ้าจู้ตันๆ ปายนอกหมายมีท่านกำนันเป็นก้ำพร้อมกักับท่านผู้ใหญ่บ้านทุกหุมุบ้านของประธานกำมีะกำนศัทธาหนมเต้าใหญ่่น้อยจายยังจู่ห่อจู่เอือนจู่ผู้จู่คนก็มาบังเกิดได้ยังมะหากำมาวะจะระกุสละสังขยาวิจิตรติดกัด้วยนิปานะธรรมเจ้าเป็นโยคยังจึงยงวายหาได้ยังไคยะวิฒตุตานดังหลายหมายมี มาละปิ่นมะมีถวายหื้อเป็นตานแก่ ก็ขออังกาสรายละนาขังองค์สหลิสปัญญพระพุททะเจ้าจุงมีมะหาทะรุธูปินปะดิกะหะกะรับเอายังตานะวิฒตานแห่งผู้เข้าดังหลายแต่ดีหลิ ในก้ำละบัตร์นี้ก็เป็นก้ำนี้ะหุดตะพิโจโยโยคยังด้วยตั้งผู้ขำน้อยจักเล็กนั้วย่นถวายตามพุททะโวหารก่าวไว้ให้เป็นมีะกะ มาสาว่าติฆมะระคำอัฐยายะหิตายะสุสุกยายะยาวิะนิปานะปานายะสังวะตันตุ้โน ค่งนี้เป็นก้ำกวนงามยามคี่จันจ้อยผู้ขำน้อยก่าวแล้วย่นขอถวายขออาภาสราชละ

นายังพระพุทธรูปเจ้าพระธรรมเจ้าพระสังฆเจ้าจุมมีมะหะกะธรรณามตตำออนุคิยาว่าหน้าปะติกะหะ
 กะรับเอายังของตานแห่งผู้ข้าดังหลายได้หื้อตานในกำละวันนียามนี้แล้วข่องจักหื้อบังเกิดได้ยังมะ
 ละอันอะนิตังสะอันพันแผ้วก่ายเกิดเป็นแผ่นแก้วและพิดานคำอันใหญ่ดับหับไว้ยังประตูระอะบาย
 ด้วยเต้จะกุสละบุญดังหลายฝูงนี้นามีหลายสิ่งข่องหื้อบังเกิดเป็นฐิเหตุกะประติสันธิแก้วยังนานา
 ในสอกำมะเตวีะ โลกและมะนุษ โลกเมืองคนสังสารหนเดียวหนโลกอย่าหื้อต้องตุ้กะชะโสกำแม่น
 ค่วนเตียวไปมาวัดตะสงสานหลายจาติอย่าได้พะหมาดแก้วดังสามหื้ออยู่ต่างได้ได้กินและตานไป
 ไข้ๆ เมื่อจักไกล้จุติมะระนายข่องหื้อกุสละบุญดังหลายฝูงนี้ะกคหันมาตันกำนิมิตรฐะหันรู้ไ้ใจ
 เถิงแป้งใจเถิงอย่าขาดบุญแก้วมาตันกำนิมิตรฐะหันต่อหน้ามาอยู่ถ้ำตามคิจุ้งหื้อนำเอาต้นตัวเมื่อ
 เกิดจันฟ้าเลิศสวยสุกอยู่สนุกใจบ่ขาดผาสดแก้วเรื่องร่ายตำรอดจ่อฟายอดปีเสียงรมดีระเล่ง
 ปัดหึ่งแก้วม่วนปนฟังเสียงประตุ้ดังมีก้องในแห่งห้องวิมารคำตามบุญกรรมอันได้สร้างอย่างกาล้าง
 ลงคิจุ้งหื้อได้เป็นอันกะนี้ะรินต้นแหล่งหล้าได้ฟาย่อมมะกันตันกองธรรมเสวยราชหื้อมีสัตว์แก้ว
 อาคธิดาหื้อมีจ้างงานอนตัวเฟิกม้าแก้วเลิศอะสาบุดตำรัดนี้ะกือลูกแก้วงามเลิศแล้วอดจนแก้วประ
 วอนมะณีโจิตเศฐสิกับตังสะตะอะริยะระนี้ะอย่ากาสเกิดล่วมจาติเป็นคิเข้าของมีหลายสิ่งเข้าน้ำป่า
 เป่งมาระนี้ะรันยามีหลายรากวิธฐาอะรังกำรหากบัววิมวน โคโนะมะหิงสาหัดฐิอุดสาตาสาหลาย
 มวนมิ่งตาสียังชาญแก้วกะสิกำอย่าฝากเข้าน้ำมากุ้กินแม่นจักเดียวคินและแอ้วกำจุงจักหื้อได้ผิน
 แผ่นหล้าและเงินคำแม่นจักกะตำระจะเสวีะกำผายคำวรีอตัวเต้าเมืองไตหื้อพะกคใหญ่กว้างหื้อได้
 เป็นเจ้าจ้างผายจูบปุยะปะปุจุปะกะนี้ะละกำมีหลายพร้อมน้อมเข้าสู่สมปานปันนี้ะกำมีหลายราก
 สมบัตินานาเข้าของมีหลายสิ่งสัดตะอะริยะระนี้ะยังในต้นเป็นคนหื้อหวดต่อตำรอดเนระปานอัน
 นี้เป็นปะณะนามะกำอันมากอันผู้อันข้าดังหลายได้สร้างยากแล้วกะตำมาส่วนกุสละบุญธวายสิฝูง
 นี้มีหลายมากจักอุตติสะฝากไว้รักษาฝูงเผ่ามวนมีมากหมายมีเตวีะดาเจ้าตันอยู่รักษาในอาวาสดี
 นี้เป็นประธานดังเตวีะดาฝูงรักษานะกะระสันฐานตัวตุ้กาด้านดังเสื่อบ้านและจันเมืองฝูงรักษา
 เหมือนฝ่ายขงเจ็ตรี้ด้าวถลามรอดด้าวเวสสุวรรณดังภูมพรกคะกันระปะยักร์ดังอาร์กกุรทานากินา
 กาอิสุราตุ้กจาติเจือตังเตวีะดาฝูงรักษาเนื้อคู่สันฐานละหลายจักยะวานขงเขตร์ก้าวบ่ออดอ้างกะนี้ะ
 นาดังพรมมะเตวีะดาหลายมวนหมู่เต็มดืบเจ้าอยู่รักษาดันไม้เตปะรุกยาดังอาก้าสะเวหาตุ้กแห่งห้อง
 พับเต็มต้องกิรีไฟตุ้ระโต้สะมิเปฝูงไ้เก้และอยู่ไ้กล้าละหลายเถิงมะชาควาสไ้ให้ราชอินตาดังตังเตวีะ
 ดาฝูงรักษาปะปัดคำตุ้กดานด้าวดังค่านด้าวจะตุสาก้ามาหคแห่งห้องเถิงรอดต้องมะกะสาโสรัค
 สะมะหาพรมฝูงเสยสร้างอยู่จันกว้างตีแดนบนดังยมมะราชาตนหาก้าวสะหลีกุดตะอามารถด้า
 วนาธธระณิละหลายเถิงอวิจีพายต่ำไ้บุญนี้ไ้แผ้วะสารโมตันตุ้จันจมนตานบุญพิสารข้าผายแผ่
 ไ้ให้เถิงแก่เตประไ้หัยนี้ะวะโกหาระวิจันตาพรมมาพุทธรูปคิสาสุกะชะโสระเตวารานุนี้ะปะเกศอันผัด
 เดียวแหวดห้องด้าวร่ายสิสัดตะวิสะดินักกะตำมีอดสะวะณีเป็นเก้าต่อตำราวระวีะตัวเป็นป้ายกุศล
 ส่วนนาบุญดังหลายฝูงนี้นามีมากไ้สัจจผายแผ่ไ้เถิงจาติเจือเผ่าปงปันดังฝูงสัตว์มีะ

ระณาะเนกนัณนักหนามาตำติปีตำไอยะโกไอยิกำบุตรตำบุตรตีนัดตำนักตีนะริยาสามิกำตั้งอว
 อวน้ำป่าอะจะริยาอุปัจจายะยาคิกำสะหะมิดตะปันทะวาฝุงก้อยกาศตั้งจาติเจือปงปันบุญนี้จึ่งเดิม
 ต้นตัวตุ๊กผู้หื้อได้ขึ้นสู่กสะห้วนสะเปสะเปสัดตะอะเวลาหื้อหาขเวรกันหื้อน่อย่ำหมั้นหื้อเลี้ยงงู
 ตัวสัตว์ๆ ฝูงใดได้ถึงตุ๊กกะหนัดอันใหม่หื้อได้ปันโสกแล้วสวดยนิคิบุญนี้แผ้วแผ้วผาณิผับแผ่นหล้า
 จูตัวสัตว์แต่ดีหลี ยะตามิในกำละเมื่อใดประะระวิตาแตกอ้าเสียงลาบหน้าก้องไฉยมนั้นอินดาพรหม
 ขอพระนุหมมือไส้ให้ราชณะนะพระเมตรไค้เจ้าลงมาพระปิงตำเลงโลกปันจะวิโลกำหากลอริมวน
 ห้ำลิ่งขามนั้นพระกันแก้วยังสะเด็งแล้วจิงลงมาขอบจักกะวาฬไหววะวาสสายฟ้าฝาดจักกะสาพ
 พระสร้างสมปานออกบวทอยู่ตักคี่นั้นแปลหมั้นหมั้นเป็นฐาขอหื้อผู้ข้าดังหลายดังสองกะณะนาได้
 ลงมาเกิดพระเสฐพร้อมประริกขานโคงสีลขานวิโรจสันนักบวทได้ ๖ วัส สาคัดคั่นหาขาดแล้วปะ
 ดิบัติ์เอาต้นและตัวเข้าสู่เวียงแก้วดีแล้วกล่าวก็ว่านระปานในตำกำปงนั้นนาขออย่ากาศสัก
 จายยังแต่ดีหลี อิมินาตานะมะตะริโคพระวะมิหังสังสาปิเรนโต้นสุกะพิจานาอะติกะปัญโญวิ
 สาระโคมะหาโพโกโสพระมะโณอะพิรุโปมะรุรัตสะโลปิยะพาโณมะณิเตวะเตโวมะหิธิโกเตกุ
 เรอุปะไฉยงักติเขวาเศษฐิเระยะตะอะริยะเมตรไค้สันติกะณะนาอะเตกำเรนปานิยะปะจะโยโหนตุโน
 สุกแล้วกำไ้อีกาสนวนดานแล้ ต่อไปเป็นกำสมมา ๕ โก้ฐาก โยวะระปะทุโพพระต้นโคคงค์ถัดแล้ว
 เป็นพระผันแผ้วพายโพธิยานยาโณต้นมิพหญาอะนันตำหาดีสุดโลกุดตะโมต้นอุดมเหลือกำวโลก
 โอกกะห้วยจากสงค์สรณินิโนธระมานนิคี่หนึ่งแล้วเหนือแต่นแก้วปัญดังเก้วระธพแตบเก้า
 ไม้ต้นพระเสริฐนามะเลิศจื่อว่าโพธิมาลิ่งกือพระยามารสะเสนังเป็นกับด้วยหมู่สงค์สารมะหัน
 ดิงกะนาหมากอะยะจิงก็เข้ามาอะระณินิมิตตำเป็นนาริจิงมีมาตักกะณะนวดแถวทะลาไหลหลังตก
 จากเก็ษาอะจะทาอะลิ่งเร่งเป็ขเวป่งถ้วมหมู่มานวนเดินแตกฟุ้งจะจิดจ้วนถึงเขตรห้องสัจโย
 หนิมพาบแป้เจื่องสะฐาตั้งปุททังยังพระพุทธาต้นนั้นไส้ผู้ข้าไหว้ขาบปฐาตั้งปัญนี้ะมิปุททังตั้ง
 ปัญนี้ะมิธัมมังตั้งปันนี้ะมิสังฆัง สาธุโอกำสะพรหมเต้ข้าแด่สหลีสะปัญญพระปะทะเจ้าต้นสร้างโพธิ
 สมปานนานว่าได้ ๔ อะสงค์ปายแสนมะหากับนับถัดแต่นั้นมาตุ้กวาติบ่อหื้อขาดเสียดานบัตรนี้
 พระกนิปานไปแล้วเตาระไว้แต่สารูปแก้วระกำสอนผู้ชาขอพระก่อนขาบไหว้พระแก้วแก่นไทัยต้น
 น้อสะฐนเป็นประะระมะก่อนและในกำละบัตรนี้หากเป็นวันมะหาสะใหม่ยะอันพระเสริฐจื่อว่าแต่
 สุปันนี้ะยิกะตะไหลมัดสะ ๓ เดือนก็มาจะรวจดวดถึงในค่ายเจ้าเจ้า ๓ พรกำนผู้ข้าดังหลายก็บ่อระ
 เสี่ยงค่านองจ่องกองป่าเวณิจาริหริดแห่งสะปุริตเจ้าดังหลายอันเป็นแล้วในกำละเมื่อก่อนผู้ข้าดัง
 หลายก็ขงหลายไค้ยังมิไค้ยะวัณธุธรรมอันจอมพระกอบด้วยมะโนศัทธาน้อมนำมายังมิบุผายังราชา
 ควงดอกเข้าดอกพร้อมตั้งเตียนอันเจือไปอะฐาแปลพระกำนมีประะระเป็นคั่นมิโอาจารกเป็นปะริโย
 สารมาอะวะฐานตั้งไว้ให้เป็น ๕ โก้ถากปะระมะพาเกะหัวคี่นั้นผู้ข้าดังหลายก็มาขอราชณะนาสะ
 หลีสะปัญญพระปะทะเจ้าเข้าวัดสาตำมบุปะค่านองกองกองแห่งสะปัญญพระพุททะเจ้าหากเตสะ
 นะไว้แต่ก่อนนั้นแต่ดีหลี ตู้คี่ยะโก้ฐากวันถ้วนคบ ๒ นั้นผู้ข้าดังหลายก็ไส้ใจปฐากก็ขอสมมายังพระ

บุพพระเจ้าต้นไธสศักดิ์สวาทกับตั้งสระริระชาติแก้วและเจดีย์กับตั้งไม้สะหลิมะหาโปดอันวิเศษ
 รักตะนิระโถมโถมแก้วตีดวงเดียนั้นก็ตีตะติยะโกฐากวิภาอันถ้วนถ้านั้นผู้ข้าทั้งหลายก็มาใส่ใจ
 จาสมมายังพระนิระวะโลกุตตะระธัมอันเป็นดีเป้ง จะตุโกฐากวิภาอันถ้วน ๔ นั้น ผู้ข้าทั้งหลายได้
 บวชเรียนบ่อจ้างได้ปากด้านและพวนผดมีใจบ่อตั้งคบย่ำธัมและไว้ดีต่ำได้ข้ามเดียวก่ายสัตตพายแผ่
 มีจิตโรบตั้งเล่งฟงธัมกลัวเป็นอะกุสสะกรรมอันมากได้เหล่นไปมาผู้ข้าก็สมมาก่อนและ ปัญจะ
 โกฐากวิภาอันถ้วน ๕ นั้นงามจ้อยจวดแต่งแล้วขอสมมาพระอะริยะสังฆะเจ้าและสะมุติเจ้าอัน
 เกิดแต่แห่งวะระโชนคันยิธะณเจ้ามาละหลายต่อเต้าถึงอะริยะวงศ์ต้นโผดยังจะตุปริสุตตะศีล
 มากอันตั้งอยู่ในอะริยะสังฆะเจ้าอันนำเสียดยังกิเลศสะตังมวนเขียดไว้เป็นดีไหว้บูชาหลอนได้
 ปะมะติะหลายสิ่งในแก้วยังควง ๓ ดี ในอะติตะอันข้ามล่วงแล้วบ่อกดหันมาผู้ข้ากล่าวด้วยในยะบาริ
 ว่านิระโมกิโลกะนาตั้งสวาขาทังวิมลึงบุพพระยะจะธัมมะยะจะสังฆะยะจะติจินายะหังสะปิง
 โดสังฆะมันตุโน สมมา ๕ โกฐากสุคแล้วแหล

คำกล่าวสมมาครวัตน

สาธุสาธุสะปะนิระวัณณูปจนาณาเจ้าอุเช็องอันเป็นเครื่องตางตังมวนบัตร์นี้ศัทธาผู้ข้าน้อย
 ดังหลายตังกะนิระน่าน้อยให้ย่ายยังอันมีเจตนะนามักไพรในศุกร ๓ พระก้านตั้นตะนิระกาฐาบาลิ
 อันสปีญญเจ้าหากเตสะนาไว้โผดเปื้อนหื้อจากโธษและปาปะกรรมอันกะตัจจังแต่งไว้แล้วบ่อได้
 ขัดสิวะระบ่อดีคิดแปลบ่อแนวธูตี่เช็องสมกวนหวนเป็นดีม่อต่อนได้ยุบได้ถื่อได้สาวะวางไว้ดีต่ำ
 ได้หลอนได้ข้ามแห่งหัดละหาเหตุหากายามักงายามบ่อรู้เช็องปารากุกายามะมุ่นต้องปีวหายม
 เมื่อได้ยกปาตาเตียวตองไถ่เข้าในบกะสันจจะอะสันจจะด้วยกำยะวะจือริยาอันใดอันหนึ่งผด
 แผลงแรกว่าเป็นกรรมอันบ่อคบยาแญงก็หวนแยงว่าเป็นโธษแต่ได้บัตร์นี้ศัทธาผู้ข้าน้อยดังหลายก็
 ได้ตักแต่งแนบน้อมนำมายังขันมีะอุสิถาบุพราจาตวงดอกเข้าดอกคอกไม้ลำเตียนดังหลายมวนฝูง
 นี้ก็เปื้อนว่าจักมาขอสมมายังสะปะเช็องเครื่องตางเจ้าตังมวนว่าสันนี้แต่ดีหลีขอสะปะเช็อง
 เครื่องครวัตนเจ้าตังมวนจูงจูงรารถยังโตะสะนิระโผดบ่อหื้อเป็นอะโหสิกรรมนวะกรรมอันบ่อห้าม
 เสียดยังหนตางขึ้นเมื่อสู่เมืองฟ้าและเนระแก่ศัทธาผู้ข้าน้อยดังหลายแต่ดีหลี อังตังโนมะอุสิถาบุพกา
 ระวะกรรมมังกะโหสิกรรมมังกำยะกรรมมังสะปิงโตะสังฆะมันตุโน สุกแล้วสมมาครวัตน

คำกล่าวสมมาครวัตน(แบบสั้น)

สาธุสาธุอังตังโนมีะอุสิถาบุพราจาบุพราจาจากระวะกรรมมังอะโหสิกรรมมังกำยะกรรมมังวะจิ
 กรรมมังมีะโนกรรมมังอะสันจจะตาอะติตะโตะสะอะนิระกะตะโตะสังสะปิงโตะสังฆะมันตุโน สุกแล้ว
 สมมาครวัทล่อม

คำกล่าวเวนตานศพ

โยสันนิสีโนวะละโนธิมนเลมาถึงสะเสนังมีะกันจิงอะนันต้ายาโนโลกุตะโมตังปัญะมามิ
ปุทธังตังปัญะมามิธัมมัง ตังปัญะมามิสังฆัง สาธุ สาธุ สุนันตุโพนโตเตวะสังขาโยฟิงราสูงหมู่
เตปะกะณะนาตุ๊กเต็มตัวอันอยู่ด่านด้าววิมารมวณของจุงจักกะหมวนจุมนุมาในฐานะตัดตี่นี้ตัง
พรหมมาและอินทรโตสอก้ามามหู่สะหังจุงเหยี่ยมชื้อขอเจิญจ่วยรู้จุงมาป็นตังกุ่มพรณกันระปะยักร
ตังอะรักสูงนากานากิอิสาสุโรวตุ๊กเผ่าเจือตังเตวะคาเจ้าอันรักษาหู่เนื้อตุ๊กสะฐานทะหลายจักกะ
วาพโขงเขตรกว้างขออย่าปาดบึงจุงได้เรียวมาอะวัธสะรักษาตังกันระปากันระปีจุงมาแนบนำเอา
ยังพระกุศลส่วนบุญตานตังหลายมวนสูงหมู่นี้หื้อได้ไปจุงจรอดถึงเศศผิอันบ่อดันได้สูงอยู่ไกล
และอยู่ใกล้จุงตันไม้หื้อได้แจกอวยปัญะจุงรับเรียวป็นมาจุงอดใกล้ถึงตังสหนามเต็บต้อบขอ
ราชระนามาโมต๊ะติมเจ้าเก้าแห่งป่าะฐะมีะมวนระศัทธาผู้ข้าน้อยตังหลายแต่ดีหลี

สาธุ สาธุ โอกาสะสิริวิสุทธะมีะกุตตะปะวะโรจสะคมปะรับมีะศักสวาคยอคไต้เจ้าวะระ
กุนนะเขตรเหตุั้นและในตี่หมาก้าระบัตร์นี้หมายมี กคปีเดือนวัน ก็เข้ามาจุงจรอดมาถึงตังใน
ตี่หมาก้าระบัตร์นี้หมายมีผู้ข้าจักกิตตะนาจำถึงยังเจ้าเก้าแห่งป่าะฐะมีะมวนระศัทธาหมายมี กคจื่อไต้
นี้ ก็ปากันมากิตเล้งหันยังผู้ต้าย จื่อว่า อันกะด้ามะมีะระนากรรมหนิระผากจากห้องเมืองคนป้อยเอา
จิตรตันตัวหนิราพากมาระเสี่ยยังคาบไว้เป่าหมองดวยบัตร์นี้ศัทธาบัตร์นี้ศัทธาผู้ข้าตังหลายก็จิงปา
กันมาริหลว้างสาบเปยังเก้งหนึ่งแล้วไต้ในมีตังกับปะรูกขังกีพานะปัจใจไต้ยะสะปะวัธญูปุ๊ก
กะระนาสะปะเยื่องเครื่องของตานตังหลายแล้วปุงาฟิงรระธรรมเตสะนาแห่งสหลีสะปัญญพระ
ปุทธะเจ้าดวงหนึ่ง จื่อว่า บัตร์นี้ก็เตสะนาปะริปนุนี้ไปแล้วบัตร์นี้ศัทธาผู้ข้าตังหลายก็จักอวย
หื้อเป็นตานถึงตังแก่สหลีสะปัญญพระปุทธะเจ้าและพระธรรมเจ้าและพระอะริยะสาวักกะ
พระสังฆะเจ้าในตี่หมาก้าระบัตร์นี้ก็ขอโอกาสราชณะนายพระแก้วเจ้าตังถาพระก้านจุงได้มีธรรม
เมตต้าวายหน้าปะติกะรับเอายังสะปะเยื่องเครื่องของก่องบุญตานแก่ศัทธาผู้ข้าตังหลายอันได้เว็น
เกินอวยในตี่หมาก้าระบัตร์นี้แต่ดีหลีแล้วก็จักได้แผ่ผายยังพระกุศลส่วนบุญตานตังหลายมวนสูงหมู่
นี้หื้อได้ไปจุงไปรอดไปหายังอันผู้กะด้ามะระนาจุงจิด้ายไปสู่ปะระโลกไปหนามีจื่อว่านายกอแต่ดีหลี
แม้ว่าหากไต้วางอาลมอไรอาร์มมีะนะจิตรใจเจตนาไปได้มาบ่อรอดไปตกอยู่สะหลอกดีใกล้
และดีใกล้สุดวิสัยไปมาบ่อาจหลอนไปตกเสี่ยยังวางห้องอะบายตัง ๔ หาดางตี่มาบ่ได้ผู้ข้าตัง
หลายก็จักเป็งบุญเต็มปะไต้ยเจ้ายอเตปะมีะเหคิกขัตนเมต๊ะจะนาบุญแก่กล้าของหื้อได้มานำเอา
ยังนะกุศลส่วนบุญนาบุญตานตังหลายมวนสูงหมู่นี้หื้อได้บังเกิดเป็นเข้าดับสิบพะก้านหื้อได้กินและบิ
ระโปกหื้อได้ปันตี่ยาทหื้อได้ภาคตี่ตุ๊กหื้อได้ถึงสุกรในตี่หมาก้าละวันนี้นั้นจุงจักมีตี่ยังแต่ดีหลี
ด้วยเต๊ะจะพระกุศลส่วนบุญตานตังหลายมวนสูงหมู่นี้อันผู้ข้าตังหลายจักอุดสะแผ่ผายไปหายังเตะบุตร
และเตะคาตันอยู่รักษายังกะหะหือเรือนวัดวาอาลามสิบมาบ้านเมืองเหมืองฝายตันอันรักษาไรนา
กานะเขตรตังต่านด้าวเวสสุวรรณตังกุ่มพรณกันทะปะยักรตังหลายจุงตันตังตังพยาอินทรดาพรหม

ยายมมีราชดั่งหมูกุณนาคน้ำและหมู่อีสวนกับนางนาฏไทย์แม่ธรรณีสะหลีคู่ต๊ะอามารถต้น
จบุญและจบบาต้นได้รับเส้นก้านน้ำญาติหมายตานขอเจ้าตงหลายจูงมาชิดเอาลายหมายเอาจื่อ
แห่งศัทธาผู้ข้าตงหลายจูงผู้คนไว้แล้วในเมื่อจักม้างปัญจะจัน ๕ ก็จูงหื้อได้เอามาไขอ่านต่อหน้า
แล้วกล่าวยังหนตางอันไปสู่เวียกแก้วกือเณรในอนนากะก้านอันจักไปหน้านั้นจูงจักมีเตียงแต่ดีหลิ
สวนมะกุศลนาบุญตานตงหลายมวนฝูงนี้ก็จักอุต๊ะไปหาปาสะปะสัตว์ตักะณะน่าน้อยใหญ่อันมี
คั่นว่าเจ้าเวนนายกรรมและเจ้ากรรมนายเวนตัวสันตัวลีตัวปีและตัวจอบตัวพะกอบไปด้วยมีห้วมี
หางและอุระห้วบ้อมมีห้วบ้อมมีหางและหาตินกาปาตาตินบ่อได้ดั่งอันติเม้นว่าศัทธาผู้ข้าตงหลายได้
ตังจิตรตังใจและบ่อได้ตังจิตรตังใจได้บุญได้ดีและได้เข่นข้าลาวีหื้อเขาได้ม้วย จากอินทรมะนาฏ
หื้อได้กาจากตักตันก็จูงหื้อพะละนะกุศลส่วนบุญตานตงหลายมวนฝูงนี้หื้อได้ไปจูดครอด
เถิงเติงเข้าเจ้าเขาตางตงหลายหื้อได้กินได้บอระโปกหื้อตอบกรรมสวายเวนรับเลี่ยนแล้วเป็นตัง
นะตันแก้วตางเตสะนาไว้ว่าสะเปสัตวต่าสุจิตาโหนดุสะเปสัตวต่าอะเวลาโหนดุสุกขิอดต่านังปะริ
หารามินั้นจูงจักมีเตียงแต่ดีหลิเม้นว่าจักอุต๊ะยังพระกุศลส่วนนาบุญตานตงหลายมวนฝูงนี้ไป
หาขังสัมปันระวงค์สาอันมีปิดต้ามาน้ำป้าปู้ย้านายอุปะทรายครุบาอาจารย์ลูกเต้าหลานเหลนปี
น้องมิตรแก้วสะหายคำอันกะด้ามะระนาก้อยกาศไปนานก็จูงหื้อพระกุศลส่วนนาบุญตานตงหลาย
มวนฝูงนี้หื้อไปจูดครอดเถิงเติงยังเขาเจ้าเขาตางตงหลายหื้อได้กินและได้บอระโปกในติมาถำระ
วันนียามนี้แต่ดีหลิเม้นว่าศัทธาผู้ข้าตงหลายจักได้อุต๊ะยังพระกุศลส่วนนาบุญตานตงหลายมวน
ฝูงนี้หื้อได้ไปจูดครอดเถิงเติงยังพระยาปาเคราะห์ตัง ๔ ตังแปดอันเดียวแหววัดผัดเขตรห่องไป
มามีตวาดตตะ ๑๒ รววยสีอันมีพระญาอาศัยัวเป็นเก้าพระเกศเจ้าเป็นปะโยสาร์ก็จูงหื้อไปจูด
ครอดเถิงเติงในติมาถำระวันนีแล้วก็จูงหื้อศัทธาผู้ข้าตงหลายต่งผู้ต่งคนก็จูงมไปไข่ๆ หื้อได้อู่
เย็นเป็นสุกรต้ามก้ามก้าผาณะนาแห่งศัทธาผู้ข้าตงหลายไปเสี้ยจูงผู้คนจูงน้อยใหญ่จ่ายยั้งตังจะ
มิจัทฐันนั้นจูงจักมีเตียงแต่ดีหลิ อิมินาตานะ โมะตะลินโตพระวามิหังสังสาเลสังสาเลนโตสุกขะโต
สุคชะพิจจะนาละติมะปัญโยวิสาระโตมะหาระโนมะหาโนโกโนวาโหมะอุรัดสะปิยะนานามะฯเต
วะเตโหมะหิตติโกเกต๊ะเรอุปโยงวาชัดติเยวพราหมมะเนวาศษฐิทุเรญะตาอะริยะเมตไรตังสันติ
เกอะนากกะด้าเกยว๊ะนิปานะปัจจะโยโหนดุโน สุตแล้วก้าเวนตานศพ

คากล่าวถวายหอผ้ามัดตะกะพัฒน์ (ว่านะโม ๓ จบ)

เอต่านิมะยังพันเต้มัดตะพัฒน์อันจักจะถานังสุปะยันจะนังสะปะะริวารานิจักจะฐาณะ
เปตักิกุสังฆะสะโอินสะยามะ สาธุโนพรหมเต้ สังโหม เอต่านิมัดตะกะพัฒน์นิ สุปะยันจะนานัง
ปะฐิกันหันตุ อัมหากังติมารัตตังหิตายะ สุกรขาเย ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญข้าพเจ้าตงหลายขอน้อม
ถวายซึ่งบริวารตงหลายเหล่านี้แก่พระสงฆ์ขอพระสงฆ์จงรับของข้าพเจ้าตงหลายเปื้ออุทิสะกุศล

ส่วนบุญไปให้แก่ผู้จั่วว่า ที่มະระณะไปแล้วของได้รับและข้าพเจ้าทั้งหลายตลอดกาลยาวนานเทอญ

คำถวายปราสาทไต้ศพ

(ว่านะโม ๓ จบ)

อิมานิปะสาตัง สะปะริวารัง อุทิสสัง สะปะริวารานิ สังฆัสสะ โอนะชะยามะ สาธุโน ภันเต ภิกขุสังโฆ ข้าแด่พระสงฆ์ผู้เจริญของรับซึ่งปราสาทหลังนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่ออุทิศให้แก่ผู้มีชื่อว่า นาย..... ของรับของข้าพเจ้าทั้งหลายจึงมีความสุข ตลอดกาลนานเทอญ

คำถวายสังฆทานอุทิศ

(ว่านะโม ๓ จบ)

อิมานิมะยังภันเต ภคคานิ สะปะริวารานิ ภิกขุ สังฆัสสะ โอนะชะยามะ สาธุโนภันเต สังโฆ อิมานิภคคานิ สะปะริวารานิ ปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัญจะเปตังนังมาตุ อามิตังนังนาคะกานันจะทิมะรัตตัง หิตายะ สุขายะ ข้าแด่พระภิกขุ ขอพระภิกขุสงฆ์จงรับซึ่งภัตตาหารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อให้เป็นประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วยแก่ญาติทั้งหลายมีบิดามารดาเป็นต้น ที่ระโลกนี้ไปแล้วด้วยตลอดกาลนานเทอญ

คำกล่าวถวายผ้าป่าตั้งนะโม ๓ จบ

เอตานิมะยังภันเตปิงสุกระจีวะรา นิ สังฆัสสะ โอนะชะยามะสาธุโนภันเต สังโฆ เอตานิพึงสุทสะจีวะรา นิปะฏิคคัณหาตุ อัมหากัง ทิมะรัตตัง หิตายะสุขายะ ข้าแด่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้าบังสุกุลจีวรทั้งหลายกับทั้งของอันเป็นบริวารทั้งหลายเหล่านี้แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าบังสุกุลจีวรกับทั้งของอันเป็นบริวารทั้งหลายเหล่านี้ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลายสืบกาลนานเทอญ

2. คำกล่าว นามวัณ

ตั้งต้นว่า พุทโธ มังคะละสันภูโธ สันพุทโธ ที่ปะทุตะโมพุทธัมโมมังคะละสัมพุทโธคัมภีโรพุทโธโสอะณูชัมมังคะละกัมมะสัพพะกะยาปะบุญจะเรสังโฆมังคะละสัมพุทโธวะระทักขิณียโยอะนุตตะโรสังฆังคะละมากัมมะสัพพะโรคะปะบุญจะอะจะโส อะจะโงโยโจกัจจัญญ์ข้าจักรร่าส้างเรียกเอาขวัญวันนี้และเลื้อดร้าสะกันจื่อใจยะติติตั้งหมั่นหรือวันดีเป็นวันใจยะผาบแป้นฝูงหมุ่มวานอย่าได้มาไกลไฝยะอย่าเบียดเบียน ๑๐ นี้นอนข้ามาตั้งพระก่อนถวายขานไหว้เดิบบระอรักเลื้อบ้านเต็มป่าเหยออยู่บลห้องกว้างขอเงินมาจ่วยไต้ ๑๐ พระกอนข้ามาวางแหวดไว้เหนือเกดแก้วมณฑนขออะลงเงินเตบปะไต้ยจุนๆ จุงสะเค็ดสิราลงมานั่งพร้อมหน้าขออาลังเงินปีสนุเจ้าตนแก่นก้า จุงมาพร้อมหน้าอยู่เนืองนองตนสอครู้แควนเกยถัดถองตนสะนานเกยเหล็กร้อมมานั่งส่องหน้าเอา

“โอ๊ยๆ แม่นซื่อนเจ้าไปตกอยู่ที่สะพานโคกขำขอรานาวันนี้พร้อมเลี้ยงตั้งพระเปื้องพระพายตนเห็นขอกฟ้าจุ่มมารับแบ่งแก้วเมไรเงินจว่ยร้อนขวัญคนหนีไก่อ้งรับมาไวเอาไวเอามาหื้อได้อากี้ตกแต่งแปงริพอนหาได้หลายอันมีน้อยน้อยมีดังกันโทอันหอมจิ้นจ้อยมีดังเหล้าหากปอปปินเอาใส่เหนื่อจันหมาก ๘ ขด ๘ ก้อม ปูใบงามใสซื่อนมีดังสะตูดึงเงินดีมีดังคองคอกไม้เฝ้าสายสระร้อนมีกั้นรดเหล้าหอมตัวห้องราจามีตั้งเตียนเงินเตียนคำมีตั้งคัวขวัญเจ้าเกยยันย้อมมีดังส้อยสังวานาวดไ้มีดังปวงมาลีสีส้อยดอกไม้มีมีสะลาบไ้ด้นางคนเขากี้ใส่เครื่องพร้อม ย่อมถ้ำเอาการสะไบคานาจาตามแต่ไ้ตริสมบัตเมืองคนหาไ้จู้อันมีบ่อน้อยมีดังโฝพะนาอาหารจิ้นจ้อยมีดังน้ำอ้อยหากหวานในมีดังกล้วยดิบน้อยสุกใสเข้าอ้วงาเข้าต้มไ้ใส่ก้อยแม่ร้างสาวจีเขามาแปงต้องหนีบส่วนงามดีเหมือนจิดอกไม้เครื่องปิ่นการแต่งค้อนบ่อไ้รักแต่งไ้ไว้ถ้าหมากเต็มด้นแปงจันจะดาไ้ไว้อ่อนข้าจะบิดแบ่งปันแบ่งปันถวายเป็นค้อนไ้ไ้กู่นี้ล้นนะสารูมงามดีไ้ไ้กู่นี้เจ้าสายสระริกำมันมีอมลอนว่าน้อยไ้ไ้กู่ด่าปังไ้ไ้แดงคอส้อยไ้ไ้ก้อยก่าไ้ไ้ปันคำมีดังไ้ไ้แม่ก่าปันดินซ้ายมันจางเคี้ยวขวัญมาปันดินขวามันจางเคี้ยวขวัญเข้ากันคำมาแล้วมันถูกหากอนกันแจ่งมาแล้วไ้ไ้เกล้าจันจอนจันลงกอนยามเมื่อสู้แจ่งจันออกเกล้าก็หากแมนยามดีข้าจันเรียกร้อนดังขวัญคนหนีไ้ไ้ว่าจันคิงคำแมนไปแอ่วเล่นแมนไปแถมปูป่าไปกะคิดเต็นต์วังวนน้ำลิกจอสระนุเจ้าไปตวยหื้อตักในย่านถ้ำตังกการือไปอยู่ตักคนากน้ำเงือกงูป่าผาอันแฝงไ้ไ้ไ้จี้เจ้าไปรอยล่องเหล่น ๓๒ ขวัญเจ้าอย่าไปสนุกเหล่นอยู่ในเมืองคุดดีไ้ไ้เมืองนาค ๓๒ ขวัญเจ้าจะไปฟันเรือฟันแปเหลากอยู่ในคำต้างขวัญเฮยขวัญเจ้าอย่าริบฝั่งมั่งเจียงจากห้อยงากาจุงคินมาอยู่กับปี่น้องญาดิวังสาตังกะนาๆ มุจุมเป็นบ้านเสาเรือนเรากี้ยังปอแล่งจ้างเจ้าอย่าฝั่งหนีไปกันเจ้าไปอยู่จิมน้ำๆ ก็เคียดจิกปัดปาไ้หลกันเจ้าไปอยู่ตีไฟๆ ก็เคียดจิกไ้ไหม้เจ้าจิกไปอยู่หนไ้หนตั้งรือหื้ออยู่กางป่าไ้ไ้ย้อมเป็นเถื่อนจ้างย้อมเป็นเถื่อนหว้างแรดคงเย็นย้อมเป็นตี้อยจาดเจื้อฝิเสื่อ ๓๒ ขวัญเจ้าจะไปเป็นเพื่อนเนื้อเตียวเลียบข้างดินคอยขวัญเจ้าจิกไปอยู่จิมฝิตะมวยและฝิไ้ค้อยมีดังฝิปกกะโล้งและโพงดงขวัญเจ้าจิกหาหลงอยู่กางดงไฟเป็นเถื่อนจ้างตัวกล้าขวัญเจ้านะไปอยู่ฝิป่าจ้างและป่าเลี้ยวขวัญเจ้าจะไปอยู่ตีแม่น้ำเตียวไ้หลค้องขวัญเจ้าจะไปตีแม่น้ำชายไ้หลแล้งผัดปั่นกว้างไ้หลแวดเกี้ยวเขายุกันทรขวัญเฮยขวัญเจ้าอย่าเปสนุกวิจรรอยู่ตีร่ายบ่อไ้จิงเขตรี้ด้างเมืองเราขวัญเจ้าอย่าไปตักหมองเหงาจิงคินมาอยู่เรือนเราหลังหลวงไ้ใหญ่กว้างหื้อมากะตำนุรณ้อยู่ส้างอย่ามีความตักเวตะนาคำค้อยของสมบัตเรามีบ่อน้อยมาสุมสอดค้อยสังวานาขวัญเจ้าจะไปเหล่นเจือจานแมนะมาวรินป่าใหญ่ขวัญเจ้าจะแฝงไฟหื้ออยู่กับพระญาทรขวัญเจ้าอย่าไปสะนุกวิจรรจมนจิ้นจ้อยกับสาวหนุ่มน้อยในเมืองอุดรชุตีบขวัญอย่าริบชะลาแก่เฒ่าหื้ออายุเจ้ายืนยาว ๒ ร้อยชวาชวนเข้าสุกเตียงเต้าตีคาก่อนเตื้อะ

อาจโรจะใจโยลีธีราโฝจะจะสุวะตะมั่งกะ โลโมเตจะตุละพุตวาติวิเลจันตุเอหิปีสังสิงสุพินเตพระวาจิไ้พระเวนจะกัศสาต่านบะกำวินญานะอะโสหิจะจะในวันนี้ไ้เป็นดีเป็นวันดีตั้งเหง้าเม็คกะเจ้าเกือคกับตนขวัญเจ้าจะไปเวนเตียวต้องฝ้ายยกย่างย้ายจากเจียนไปอย่ามีความฝิดใจสั้ม

เสียดยามีกำเกียดป้ายหนีขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จับฝ้ายปามันจ่าร้องเอ็นผิดเถียงได้ยินเสียงอันบ่อม่วน
ฟ้าร้องร่วนทางบลฝนตกมาฮาใหญ่ น้ำไหล ไถ่นองมาขวัญเสียขวัญเจ้าอย่าได้เป็นตุกขะนะ ร้องล่ำ
ให้อยู่ก้างป่าไม้ดีบ่อมีคนขวัญเจ้าอย่าไปสะนุกเจยมดวงดอกไม้อันมันเหี่ยวแห้งหล่นตุกดินปู้เพียง
บินสนสอดบินเข้าสอดจับดวงควงเอาในมันออกได้แล้วจึงบินหนีขวัญเจ้าจะไปอยู่จิมฝิตะมอยและ
ฝือค้อยมันจ่าร้องว่าก้องก้อยๆ ไข่หั่วสะๆ เหมือนแม่นกแลสอนปากนกนั้น ร้องหากปุนถั่วหนึ่ง
หั่วปองข้าวเยือกหลวดตั่วกึ่งเกือกนอนไปนั่งจั่งไรฝิปามันจ่าร้องอื่นคำจวนหนีขวัญเสียขวัญเจ้า
อย่าไปอยู่จับนางนี้และวอกก้างมันจ่าปาวหั่วเต็มเต็มดงสนหาหลุกไม้ละหลุกไว้แอ่วหากินเคือ
เขาจีนผ่านหน้ากั้งไม้อาจากเสียนมันเล็งหันหลุกหมักเก็บได้ลู้งกันเคือเขาหวนกุมดอกกั้งไม้ยอด
ยามลมยาดตกลงต้องฮั่วลวดมิ่งมั่วขาดจิ้งร้องเสียงเซี่ยยามเมื่อเดือนสองเป็นดังจักคั่นจอมมาหา
ฝูงคนเรามาสวาคะถาหับปากมันลวดกันยากหอดหิวหายตอดคนต่ายห้อยงาไม้ละหลุกไว้หอดหิว
วอยในดงคอยป่าใหญ่ตุ้กแต่ใจอาราขวัญเจ้าอย่าไปเป็นตุ้กเวตะณาหมองมันเข้ากับแม่นกเก่าเส้ามัน
ถูกเอกขวัญมันจ่าเยือกเสียงเนืองนั้นหิเห็นนกน้อยเล่นบินตอนมันจ่าเยือกฝิปอม โสโกโกเยือก
โสโกโกตาลองปากเป็นวงหน้าหักแก้มแก้มมันจ่าร้องว่าแม้มๆ แล้วหลอดบินไปนกจ้งหน้าคูก
มันจ่าร้องถูกเอาขวัญหนีขวัญเสียขวัญเจ้าจ้งมาอยู่ดีจั้นจอยขวัญอย่าได้คำก้อยมนหมองใจตั้งแรกนี้
ไปๆ หน้าอายุเจ้าจ้งยืนยาว ๒ ร้อยชาควบเข้า ๑๒ ขวัญเจ้าจ้งมาอยู่กับตนขวัญเสียขวัญเจ้าอย่าไป
อยู่จิมต๊ิบปะนางเมืองนอกขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ตุ้กคอกฟ้าอันมัวมืดเส้าแลคแคฝนขวัญเจ้าอย่าไปอยู่
จิมมะนาวริบป่าใหญ่ขวัญแห่งเจ้าจะไปแฝงไฟกับคืบพระญาทรพระระศีสรแสบสั่งขวัญเจ้าจะ
ไปจิมจ้างตัวจาวขวัญจะไปแกมเดือนดาวคั่นฟ้าขวัญเจ้าจะไปอยู่จิมป่าและตาลุงขวัญเจ้าจะไปอยู่
จิมกั้งและหลวคี่น้ำซื่อนบวกกางนาขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีแม่น้ำมะหาสะมุคกงกาใหญ่กว้างขวัญเจ้า
จะไปเสบสาวแผ่ผิดผวนขวัญเจ้าจะไปอยู่จิมเมืองไอ้สวนลุ่มน้ำขวัญเจ้าจะไปอยู่เถื่อนถ้ำจิมนาง
ระศีทรขวัญเจ้าจะไปอยู่จิมยักป็นปอนมันจ่าแสวงตคมันอ่างเซวะเหตร์เอาคำออกได้เอาไปซ่อน
เอานั่งไว้ถึถามนางกั้งชะลิเมี่ยมึงแก้วรู้แล้วจึงเอาหนีมาเก็บเอาแก้วกำจันกับดั่งยาวิเสดหนีจาก
พระเตี๊ดป็นจากเขตร์ถึงปาราเก็บเอาตัวใส่ได้อายาตาถูบไว้จิงติมาจิงจะมีลัษนาหุตาดีดั่งเก่าจ้งหื้อ
มาดั่งขวัญหั่วเข้าและขวัญขาหื้อมาดั่งขวัญปาคาหัดถาจาตั้งกู่ขวัญแขนเฮยขวัญเจ้าจ้งมาสุบ
แหวนปวงคำเลียดแล้วปดด้้วยแก้วหื้ออายุเจ้ายืนได้ป็นปีขบเข้าสุกเตียงเต้าดีลาก่อนเดิน

ตะดิงสาขาโยสะโปวกสันตุอันว่าของกินล่ำ นุ่งซ้องมีฝ้าฟ้อมใส่เหนือฟามีตั้งสุบอะขนาด
ไก่อัดมัดตัวปึกตะริน่วยก้วยมิดังหมากส้วยบ้ายปุนปุมิดังเข้าสะคู่ฝงและเข้าสะคู่ยอยน้ำอ้อยอ้อย
กินหวานมิดังเข้าจารและเข้าแจ่มดั่งป้าปั้งแลเป็นตัวซ่านมหน้าใส่หมากป้าวเขื่อนมน้ำใส่มันหมู
เข่านมวิดูใส่ก้วยเข่านมก้วยใส่จารแบนเข่านมแดนจั้น ไม่น้ำอ้อยสุณาไซมอนหนาสกล้มกับเมี่ยง
งส้มอมแล้วหากใจคิมิบุรีป็นต้องยอดคัมแล้วถอดป็นขาวยั้งก่าวสาวเข่านฝักจุ่มดั่งน้ำกู่และน้ำ
จันทรมีดั่งน้ำมันและน้ำส้มป่อยน้ำเข้านมอ้อยฝิวงามมิดังคำฝิวและเงินล้านแม่นจักซ้อจ้างก็ยั้ง

เหลือเข้านมเจ้าหอเบรดเส้าหอมตัวเต้าตอดังมีตังสิ้นปึงและสิ้นแล ยอดม่วงพะแต่แก่นขาวปอนมี
 ตังฝ้าสืออมแลบถ้วนเลื้อแขนบ่อนใหม่คำแวนหัวคำเป็นแหวนชอดก้อยและคำแดงกวนกำแปงบ่อ
 ย่อยเข้าแขบย่อยหอมคอดังดวงดอกลังก็มีนี้พร้อมมีตังดอกตาหล้อมและคำแลต้ายเห็นแถบาน
 คำฝูงนี้ฝ้าคำแดงซังฟอแสงยังย้อมจำป้างางมอศอาดเขาขายกาหากมีหลายมีตังดอกนangkายมา
 บานแบ่งส้อยดอกช้อนบานตันดอกมะลิวันหอมแก่นดอกบัวแวนงามตาสะบานงาหลามกึ่งหอมรด
 ยิ่งใจหลงมีตังดอกกำละวงศมาบานเป็นจ่อเค็ดแล้วห่อกับกันปูนใจหวังแก่สาวบาวลั้งเทหากขอสร
 หอมวิจวรรลดร้ามี่ตังดอกเค็ดเก้าหนามหนาคอกอินดลวาทอมไกล้ดอกเข็มได้และจำป้างามปอตำย
 ดยั้งร้อยสิ่งขอมิดูองอาดมีตังดอกเงิงจาตมกองมีตังดอกกำปองมาบานแสดมีตังดอกกำแกดและ
 เกียงหอมมีตังดอกกะยอมมาบานเป็นเมื่อหอมรดเปื้อใจเหงามีตังดอกเปามาบานแบ่งดอกสะแล่ง
 หอมดีสุราปีมาบานเมื่อเข้าปุ้ผึงเต้าบินต้อมสะถานหอมกึ่งเนื้อมิดอกเอื้องผึงและสามปอยมีตังดอก
 แกฝอยดองใหญ่เอื้องมอนไซหอมเม้นมีตังดอกเอื้องเงินหากหาได้เอื้องย้อยไม้และคำเค็ดเอื้อง
 ปากเปิดและลูบเงาะเขากี่สอดเซาะเอามาเก้าหาหื้อได้เอามาร้อยไว้ถมถองมีตังดอกกำชะลงมาบน
 ปายชอดปูนคียอดงามตามี่ตังดอกมะลิลาหอมยิ่งเค็ดแก้วยิ่งหอมนานคำแสนสอนปูนช้อมดอกบัว
 ก้านก้อมบานหลายดอกบัวฝายมาบานแบ่งมีตังดอกป้าและอังกรนิรมลบานอยู่น้ำฝักถมช้ำถมถอง
 มีตังดอกตองและดอกวัวมาบานแสดลิวเมื่อยามหนาวมีตังดอกกาวมาบานแต่ก้านแมงปู้ตันเมามัว
 ตึกคำเจ้าเสียงอดเฮ้าไปมานกนาก หลายมูบิณสะนุ่จมหางมูฝาดอกส้อยจับกึ่งย้อยย่อนหัวลงมีตัง
 นกบินบลออากาศนกเขียนอาดบินสูงนกยูงกางปีกฟ้อนเยอะย่องย่อนไปมาจับภาระร่าร้อนนกร้าถ้อง
 ขันเสียงเนืองน้นสู่ฝูงนกแขวสุดบินเสียนกเขาเคียดขันม่อนจูดันล้วนเสียงวรยักปึงปอนบินแ่วนค
 แขวงสุดจับก้านกป้าดาววันจ่างนเคียดต่างและถั่วคำตังหงคำและไก่อเอื้องหงแดงเลื่อนบินมาสกุลนา
 ถือว่านกตังหลายต่างๆ ฝูงก็ต่างเขิวจับอยู่เลียวตันบ่อร้องแล้วฝอยหาก่นร้องขานขันคำเฮ้าเป็นคู่
 เต้าไปมาส่วนว่าดอกไม้ตังหลายฝูงนี้เรามีหลายเอื้องฝูงก็หาได้ฝูงก็หาบ่อได้เขตรดอกไม้หากมี
 หลายพระการฟองก็บานไปแล้วฟองกำลังจุมจีฟองก็คุดมีหลายแห่งตามฟ้าแต่งตั้งเดิมาเหตุนั้นนาผู้
 ว่าจับกิดตะนาก้าวไว้ดวงดอกไม้บุพาก็เปื้อตะดิงสาขวัญแห่งเจ้าไปเล่นแล้วลวคริบมาถ้านปอริมยา
 ดิก้าปี่น้องเลี้ยวเปื้อนป่องหม่วงศสาถ้านปอริมฝูงหมู่เขาเจ้าเหตุนั้นผู้ว่าจึงเลียร้องขวัญเจ้าอยู่
 วอยๆ แม้จะขวัญเจ้าไปอยู่ถือนถ้ำภูทักก็จูงหื้อเสวยฟาราและเมี่ยงหมากบ่อหื้อร่าบากฝานใจอยาก
 กินอันใดผู้ซำก็จะชักมกอันใดผู้ซำก็จับป้อนหื้อสู่เจ้าได้มาทวงเครื่องย่องฝูงอาพรจูงมาด้อมฝ้าสือ
 และเนียบดอกไม้ซำขอราถนา ๓๒ ขวัญแก้วแก่นไผ่ย่งปักปอกกินมาก่อนเคื้อ

ตะดิงสาการังกันว่า ๓๒ ขวัญ มาพร้อมแล้วจูงมากินไข่แก้วจ้อมอนคำของกินถ้ำแต่งตอน
 ว่าจะบิแด่บ่อนขบป็นจูงมากินยังไก่อปู้ด้างตัวใหญ่จูงมากินยังไก่อแม่ก้าตบปิดอ้าปกรังอันคาดสะ
 เต็มไปด้วยเข้าหนมและเข้าด้อมสุกแล้วไล่เหนื่อขันเข้าจะบิแด่บ่อนหื้อเจ้ามีตังเข้าป็นน้อยแก่นกิน
 หอมเข้าหนมตอมกแก่นจิวเข้าหนมอ้วงคำมีตังก้วยคิบคำและก้วยไขก้วยค้ำวใหญ่หลูกมมีตังเข้า

หนมและเข้าต้มมีดังหลูกส้มและของหวานมีดังป้าวและตานอาหารหามหื้อสู่เจ้ามีใจจิ้นแล้วจูงกันมาก่อนเตอะขวัญเหยขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีตานเขาเจียวขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีเปียวน้ำต้องขวัญเจ้าจะไปขงเขตร์ห้องเมืองฝัขวัญจะไปผกกินปีเล่นตอยแม่เหม้นขวัญเจ้าจะไปอยู่หน้าตกคตเหยียวขวัญเจ้าไปอยู่ดีแก้วโสร้องขวัญเจ้าจะไปเป็นเพื่อนป่องแห่งตานนายฟานขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีทวงฟานเซาเขินหมากไม้อันมันล่นตคดินขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีแหลวบินกางเถื่อนขวัญเจ้าจะไปเป็นเพื่อนนี้แลคอยู่ชอนรอนขวัญเจ้าจะไปอยู่ณกยางปอนบินชอนงัจ้วขวัญเจ้าจะอยู่ดีแม่ตัวล่าหากินขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีแหลวบินอากาศขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีน้ำตกคตชาขมูลดีคอยสูงคอยใหญ่ขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีเนื้อสัตว์ไล่กินเกียงขวัญเจ้าจะอยู่ดีนกลแหลกร็องนกล่าก้องเสียงเชียวคู่ผัวเมียบินหลอดขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลเยียวกอดกินป้าขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีแหวปอนาตัวเตไ่บ้านขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีกนยางล้านตัวเตาจ้างอยู่กานาขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลปาด้างค้อยขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลีค้อยแขกกานาขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลยางยืนอยู่หน้าขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีแม่นกมันจางข้าคนต้ายคนตังหลายเขาเหลิกกว่านกลแต่นแต่ขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลหมากแท้และหงวนหวานฮ้วนเจ้าจะไปอยู่ดีนกลิดฟานผิ่วขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลัวหม้อและถั่วคำขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีแม่กร็องเสียงขงขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ดีแม่นกร็องหนักร้องปุนกัวคิ่นเส้นขนตื้นคิงหนักร้องกินปู้ตักคำเจ้าขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีนกลักกุกยามหนาวขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีเห็นหางยาวหน้าฟ้อยสายฟักฟ้อยและเห็นเสือป่าเห็นคอกคาและเห็นอ้มขวัญเจ้าอย่าได้เสียดส้มและขมใจขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีปายางแกมแฝงขวัญเจ้าจะไปอยู่ป่าไม้แตกเสียงตุมขวัญเจ้าจะไปฟ้าดังคุมอิดอื้อดีป่าไม้คงเย็นขวัญเจ้าจะไปอยู่เมืองเย็นคิ่นนั้นนาเป็นดีแรจ้างและสงคิ่นนั้นนาเป็นดีฝิฟอดง่าเต่าหมากสำนคิ่นนั้นนาบ่อเหมือนกางข่วงบ้านแห่งคนเราข้าเอาขวัญพระปิงเปาหน่อล้าคินมาแล้วหื้อมาอยู่เร็นมุงหนากันมาแล้วหื้อมาอยู่คามงถึหื้อมาอยู่ต้นอนตัวหัวเรียงหมอนสนแล้วแล้วด้วยแก้วและไหมคำจูงจ่านาเอาคำข้าวหื้อขวัญเจ้าให้ล้านาคไทยได้อู่ดีคาก่อนเตอะ

สี่สัวนนี้ก็เป็นวันคี่สี่สี่ได้เป็นวันโจโจกจ้าง ผู้ข้าจักสู่ขวัญหลูกห่ากัหื้อมาจะตุลาปราชขวัญเจ้าจะไปอย่ากย้างย้าขวัญเจ้าอย่าได้กะตำร้ายแก่ตนตัวขวัญเจ้าจะไปกั้วสะดุ้งขวันเจ้าจะไปแตกฟุ้งล่าหนีไ่ขวัญเจ้าจะไปหมองใจคำก้อยขวัญเจ้าจะไปจะไปเกิดดีต้องหน้อยดีข้าข้อยก้างเร็นแห่งตานขวัญเจ้าจะไปอยู่ดีย่านน้ำและวังป้าขวัญเจ้าจะไปอยู่ยังต่งนาและถ่านด้าวขวัญเจ้าจะไปอยู่กับตานด้าวดีเมืองอ้ายสวนขวัญเจ้าจะไปแสวงเส้นจู้มสาวนุ่มน้อยในเมืองกินาริบอดีแล้วมือบ่อหื้อเจ้าไปตีอื่นหมั้นปีบ่อหื้อเจ้าไปไหนแม่นว่าไรและเงินใจและปวคทองก็อย่าหื้อมีจูงมาหลับคิอยู่ห้องเตกต้องตื้นอนตื้นเร็นมุงเรากั้หลังใหญ่ก้างเสาร์เร็นเรากั้ป่อแล่งจ้างปิงปายจูงมาอยู่สะบายกุ่มเฝ้าหื้ออายุเจ้าเย็นได้ปีนปีของสะบัดเรามีบ่อไว้มีดังเล็มเสื้อผ้าและเงินคำจุ่มหื้อได้จ่านาเอาคำป่อแม่ผู้เฒ่าสรลั้งไว้ว่าหื้อเจ้าได้อู่แดนเร็นมุงหนาดังกาสาและเสื้อผ้างเครื่องจ่าจะรังการดังมุกหารและแก้วก้อปักปิ่นเกล้าเกส้อมใจจะตุพระวังอมใจจะกรังกุ่มมา

สาธุสาธุเข้าเป็นเจ้าเกิดดีเก้านุรหนักเกิดสักนุรใหญ่บุรีนี้นักแต่ใจป้อพะมานผู้เข้าจักอะดิ
ถานเอาเข้าเป็นหลอนว่า ๓๒ ขวัญเจ้าเสื้อเจ้าฟ้าอันมาพร้อมแล้วหื้อเม็ดเข้าแก้วอันนี้คบเป็นกุ่มถอย
ซ้อยร้อยกุ่มถอยหลอนว่า ๓๒ ขวัญ อันนี้บ่ออยู่กับเนื้อกับตัวหลอนไปลบไปหลิกก็ขอหื้อเม็ดเข้า
แก้วอันนี้กูปอยเดียวขออย่าเดียวหลายสั้นขออย่าหลิกเลยสะจะหื้อเป็นเตวดาส่องแจ้งขออย่าสั่วย
แสงแผ่ฝัดฟอนกันว่า ๓๒ ขวัญ เจ้าเสื้อเจ้าฟ้าอันนี้มาบอมนแล้วขอหื้อเม็ดเข้าแก้วอันนี้คบเป็นกุ่ม
ถ้อยงานดียวนี้ก็หากแม่นยามจ้างแก้วเข้าสู่โรงคำสนะจะตั้งสุมังกระรัง จบพอดิและนายเฮยกำน่า
ขวัญจบเท่านี้แล้ว

คำนำขวัญ(แบบสั้น)

สี่สัปดาห์นี้เป็นวันดีสี่สัปดาห์เป็นใจโจกจ้างผู้เข้าจักขวัญลูกหาก็หื้อมาจะตุละพาขวัญ
อ่ายกย่ายขวัญเจ้าอย่าได้กะคำร้ายแก่คนตัวขวัญเจ้าจะไปกั่วสะคั้งขันเจ้าจะไปแตกฟุ้งสาหนี
ไปขวัญเจ้าจะไปหมองใจคำก้อยขวัญเจ้าจะไปเกิดดีต้องดีจ้าย้อยก้างเรือนแห่งด่านขวัญเจ้าจะไปอยู่
ดีย่านน้ำและวังป่าขวัญเจ้าจะไปอยู่ยังต่งนาและต่านด้าวขวัญเจ้าจะไปอยู่กับต่านด้าวดีเมืองอ้าย
สอนขวัญเจ้าจะไปแสวงเส้นจุ่มสาวนุมน้อยในเมืองกินนาริบัติแล้วมือบ่อหื้อเจ้าไปต้ออื่นหมื่น
ปีบ่อหื้อเจ้าไปไหนแม่นว่าไขและเจ็บใจและปวดต้องก้อย่าหื้อมีจุงมาหลับคืออยู่ห้องแตกต้องตื่นนอน
คนเรือนมกกลากี้หลังใหญ่กล้างเสาร์เรือนเราก็อ่องจ้างปิงปายิงมาอยู่สะบายกุ่มเผ้าหื้ออายุ
เจ้ายันได้ปิ่นปิงของสมบัติเรามีบ่อไร้มิดังแล้มเสื้อผ้าและเงินคำจุงหื้อได้จ่านาเอกำป้อแม่ผู้เผ้าสร
สิ่งไว้ว่าหื้อเจ้าได้อู่แดนเรือนมุงหนาดังกาสาและเสื้อผ้างเครื่องง้าวรังการตั้งมุกหารและแก้วก้อ
ปักปิ่นเกล้าล้อมใจตุพระวังอมใจกรังกุกๆ มา

3. คำสู่ขวัญ

กล่าวนำ

กันจักสู่ขวัญทีแรกหื้อโวหารว่าดังนี้วันนี้เป็นวันดี วันเม็งก็หมดไสวันใดก็หมดปอดเป็น
วันขอดพระยารับเป็นแต่เข้าแต่ขวัญหากบ่ออยู่บ่ออยู่กับเนื้อกับตัวกับหัวกับคิงหากได้สดุ้งตกใจไป
อยู่ติสะอะนุติสะวันตวันออกขอกได้หนเหนือหระคือฮือสาร์พะยับอะจะในด่าบลหนใดเสียก็ดีเข้า
ขวัญตั้งมวนมาคำระวีหื้อได้เจ็บได้ไขได้หนาบัดนี้เขาก็บ่อได้ระหิดเสียหมองเสียเปาเขาก็ตกแต่ง
ยังขันมะถิผามีผาดวงดอกไม้รำเตียนมิดังภาจะน๊ะภาจะนมเข้าคัมหมุหวานจำยามไก่อคัมมน้ำเหล้า
เข้าขาวและเครื่องข้องของพระดับเสียงกุ่มเข้ากุ่มขวัญก่อนเตอะกุ่มมาเสียงกุ่มเข้ากุ่มขวัญ อะกะสายะอะกะ
สาหิ

กำสุ่วขวัญ

สุ่นะชาตังสุ่มังกะลังสังสุ่นะชะโลสิดธิราโพอได้เงินหมื่นคำแสนก็แม่นอะจะในวันนี้จ้าวได้เป็นจักสุ่วขวัญเรือขวัญแปก็แม่นอะจะในวันนี้ป้อกำเป็นจักสุ่วขวัญแสงก็แม่นอะจะวันนี้ดาวระแหงเป็นจักสุ่วขวัญเข้าก็แม่นอะจะในวันนี้ปู้รำเฝ้าเป็นจักเบิกเต่าเหล็กก็แม่นอะจะวันนี้เด็กอ่อนน้อยน้อยเป็นจักปากหื้อมีสะหลีก็แม่นอะจะวันนี้มะหาเศษฐีเป็นจักเบิกหล่มเงินสงคามาวายก็แม่นอะจะวันนี้พระยามังลายเป็นจักแลกนอนอยู่ป้าเป็นจักได้จื่อหลานเอาหลานมาเขียนธัมพระเจ้าก็แม่นอะจะวันนี้ก่อนเสรำพระยามังลายจักเกิดเป็นเงินเป็นคำก็แม่นอะจะวันนี้มีะสมเด็จเป็นจักได้ขึ้นสู่เสวยวัดใหม่ปักไก่อได้จุจะลุยแม่เม็งก็แม่นอะจะวันนี้สาวน้อยน้อยเป็นจักไปแอ่งเหลนในมนโดนลงแก้วเกิดกับอกก็แม่นอะจะวันนี้ย้าจกเป็นจักได้ไส่งคำขาดไทัยธราชเป็นจักได้ขึ้นสู่เสวยสังขานก็แม่นอะจะวันนี้จำคิดแต่นี้ไปเมื่อหน้าแม่นเจ้าอนหลับจูงหื้อได้หมื่นแม่นเจ้าอนคั่นหื้อได้เงินแสนมือเบื่องซ้ายนั้นนางจุมมากำเอาคำมือเบื่องขวานั้นนางจุกกำเอาแก้วแหวนแสนปิ้งหื้อเจ้าได้ป็นจากเสียยังเพียผิอุปะตะวะกังวอนตลายขอหื้อเจ้าได้อู่สะปะสัสตินั้นจุกมีเตียงแต่ดีหลีเตอะ

กุ่มาเลียงกุ่มาขวัญ

ลีสีอะจะในวันนี้ก็เป็นวันดีเป็นวันสิวันไส้เป็นวันเบิกเสริฐกาบไก่อเจียงคานมีดังเครื่องหื้ออะรังกำนเสื้อผ้าตกแต่งดาไวไถ่มาถนนานมีตั้งจันและปามีดังปวงมาราดอกไม้เข้าของสมบัตรเรามีบ่อไร่ฝูหม่มนฐีเจ้าเกิดมามีรักจะนะอันดีล้วนถ้วนเราเริงยังบ่อสมเปิงกวนเจ้าจักดีระขาบเจ้าเกิดมายากแต่นักหนาธกับกับพระแม่มาดาเมินมากสิบเดือนหากบอระมวนเต็มแล้วจึงได้พระสุจออกมาบางฟ่องก็เกิดมาเป็นหุดและเป็นเป่าบางฟ่องก็เกิดมาเรานื้อเกียงก็ยังบ่อเสมอกันเลียงจูงิจายสูงต่ำป้าปิกี้ยังมีแควนหลายถูกรักจะฉะยิงจายนั้นนาก็ยังมีแควนน้อยบางฟ่องอยู่ร่อยก็ยังบ่อตันเถิง ๖๐ เติงหัวหงอกดาเป็นหมอกจักขุยานคนเราเกิดมาในางสารนี้่นาก็ยังบ่อหมั่นบ่อเต็งก็ยังรู้ว้าเจียงไปมาเจ้าได้เกิดมาพบสาสะนาตีแต่งตั้งดีพระเจ้าสร้างสมปานอะมีะระโชนยานก็ยังบ่อพระเสริฐบุประวิเตหะก็ยังบ่อเป็นดีไปเกิดแห่งพระสปีญญอุดรชุงแคว้งคิงก็ยังบ่อสนุกล้ำยิ่งหัวางจุงปูพระยาอินทรเล็งคูลูแห่งจิงจักแต่งวิสุกรรมเวระบุครลงมาเขียนจื่อคนฝูงใจบุญไส่ถานคำไไว้ถาคณฝูงใจหยาบจ้าสาหคเอาหนึ่งหมาหน้ามากคไส่จื่อไไว้จูงจายเหตุ้นน้าเจ้าบ่อกวตติตายยังหนุมยังน้อยอยู่บ่อปอร้อยบ่อปอนบ่อปอวันในจันฟ้าเจ้าอย่าได้กล่มหน้าสู่เมืองผีหื้อคินมาตีเหลือคั่งเกาตานแล้วจูงหื้อได้เล่ามากกว่าบุญหลายหื้อเจ้าได้ป็นจากอาบยดง ๔ หื้อเจ้าได้มาอยู่ดีเรือนมุลหื้อเจ้าได้มาสืบเจือแดนจะกุ่มป็น้องเผ่าปงป็นขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังป้าขวัญเจ้าอย่าไปร่าอยู่ยังดงขวัญเจ้าอย่าไปหลงอยู่ยังถ้ำขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ยังน้ำป็นเปื่อนป้าขวัญเจ้าอย่าไปแก่มนาคาคณาคหากเหลือหลายขวัญเจ้าอย่าเมื่อเมืองนิปานจันฟ้าจูงอว้ยหน้าลงมาก่อนเตอะ

๓๒ ขวัญเจ้าจูงมาป็นด้วยริบมั่งกระต๊อบนี้หากแควนศิขรวัญเจ้าอย่าไปอยู่จ้มนางคำขวัญ เจ้าอย่าไปเหล่านน้ำในเถื่อนถ้ำภูหาขวัญจักขุโสตำตังภูขวัญหัวจูงมาอยู่กับผมขวัญดังคมดอกไม้ ขวัญหูไว้ฟังธัมมิดังขวัญแขนลำป้องแก้วมิดังขวัญแหวแหวและอกร้อมขวัญถานานมตังภูขวัญต้อง จูงมาอยู่ต้องเป็นอาจินขวัญดินจูงมาอยู่ดินดั่งเกาขวัญหัวเข้าเจ้าอย่าคอนขวัญตัวนอนสาตบ้างมิดัง ขวัญปากจางและเสียงหวานมิดังขวญนี้วนางน้องก้อยและแม่มือดวงสิบนิ้วก็ห้อมมาอยู่กับต้นขวัญ เจ้าอย่าไปแหวตองกำขงเขตร์หล้าเมืองผิขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จ้มนางฉนิหม้ออกก่างขวัญเจ้าอย่าไปอยู่ จ้มนางไอหล้าในกวงไม้รังต้นใหญ่ขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จ้มนกอนขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จ้มนแม่ปิง ปอนตัวน้อยหน้อยขวัญเจ้าอย่าไปเหล่านมากน้อยมากรกและมากสักกำขวัญเจ้าอย่าไปอยู่จ้มนเตวีระคำ ในเขาแก้วขวัญเจ้าอย่าไปไล่เร็วกับต่านนายพรานขวัญเจ้าก็ห้อมได้มาอยู่กับต้นกุ่มเผ่าจูงห้อมอยู่เจ้า ยืนได้ป็นปีของสมบัตร์เรามิบ่อไร้มิดังเสื้อผ้าและเงินคำจูงห้อมเจ้าได้จ้อจ่านายังกำขานี้ไว้ว่าห้อมเจ้า หล้าแก่นไทย์ได้มาอยู่เตนเรือนภูเข้าภูขวัญเตื่อะ

คำป้อนขวัญ

ตะตึกสากาโยกันว่า ๓๒ ขวัญแห่งเจ้ามาพร้อมแล้วจูงมากินยังไก่อตัมภูนี้หากงามดีจูงมากิน ยังเข้าสาริชาว่อนจะจ่อนหนึ่งกินล้าผู้เข้าตกแต่งเป็นกำขงกินล้าธมากจูงจักมาอยู่ถ้ำอำปากคากิน ของเจียงจินจุเอียงของกินเครื่องในเมืองคนกินแล้วจูงมาอยู่กับต้นกุ่มเผ่าจูงห้อมได้มาอยู่สัสดีจูงมา กินภัตริยังเข้ากับกล้วยกับอ้อยกินอ้อมแล้วจูงห้อมมาอยู่เย็นใจกินอ้อมแล้วบ่อห้อมไปไหนศักรเตื่อเปือ บ่อห้อมเจ้าหน้ายเปือถ้ายาจูงมากินเข้ากับจันกับปามีนสะवादกินอ้อมแล้วอย่าได้พระหมาดคันตัวจูง จักมากินยังเข้าหนมหนวอันคนไปด้วยน้ำผึ้งน้ำอ้อยจะจ้อยหากกินหวานจูงมากินยังเข้าหนมน้ำ ต้านอันหอมรถเล้ากินแล้วจูงมาอยู่กับเจ้าวันจยามจูงมากินเข้าหนมงามห่อไมอันผ้าบิบัติได้เป็นกำ ขงกินล้าแต่งป้อนเปือห้อมได้กินอ้อมต้องและเต็มใจจูงมากินยังน้ำจิงใสบ่ออันขุนหากองดีจูงมา กินยังบุรีและเหมียงหมากกินห้อมหอมปากและหอมใจของกินฝูงใดกวนบอระโศกของกินคนใน โลกหากมีจู้อื่นๆ ของอังเจิญ ๓๒ ขวัญแห่งเจ้าจูงมาเสวยก่อนเตื่อะ

คำส่งกำเนิด

ห้อมว่าดังนี้ สังเวีย สังคฺราปอเถนอย่าเถนป้อเคือคและแม่เกือบมีจื่อว่าตามปีเกิดวันเกิดนั้น อันได้มากคำมีเบียห้อมเจิบใช้ได้พระญาติโลกาได้เจิมได้ใช้ได้ให้อ่อนเมื่อกางกั้นบ่อกินเข้าและกิน น้ำเจิบหัวและปวคต้องปุมปองจีเขี้ยวบ่อออกเจิบคอตำเหลือคตำพื้นเป็นกั้งเป็นจวงเป็นพันละดี สะนิบาทบ้าวันกัคเขี้ยวเกี้ยวลิ้นใช้ดินขอมือองร้องไห้เมื่อกางปากสูกปากปองขมปากขมคอใจ สัน ลิ่นขวางคอกแห่งนอนบ่อหลับเสียบอกใช้หากเป็นแม่เป็นขางเสียบแดงพระญาติดังหลายก็ห้อมหา ยได้ปู้จาต่านดังหลายแล้วจูงมารับเอาขังสะปะเอียงเคื่องค้วดงมอนฝูงนี้แต่ดีห้อมเตื่อะแรกแต่นี้ไป หน้าจูงห้อมหลุกดีมิสุขสิบปีอย่าห้อมหาขวัญป้ออย่าห้อมใช้ห้อมอยู่สุขสำราณมานใจห้อมได้อยู่สะปะ

สัสติมีติคาอายุวันนะสุขปรปติไปใจๆ ยืนยาวเตียงเต็ดดีหลีเตอะ วกาฟาวเตหีสพุนไยยะตุสเรต๊ะส
เรวหาสวาหะระยะวะ

๒ บทนี้ให้เหมือนกันเสกน้ำส้มป่อยเสกฝอยมัดคอและ

สาทุปีดตามาดำเข้าแต่ป้อมแม่เป็นเจ้าปู่เถนหล่องอันเป็นพ่อยังจำงล่อปิ่นแปงบัดนี้ผู้ข้าก็ได้
ลงมากลึงกำเนิดเป็นยังหางวนบ่อได้ความมีความรู้ไว้สิ่งนั้นสันใดถือว่าเข้าของเงินคำแม่จัก
กะตำอันใดก็ดูอยากความตุ้การ้หากเหลือพะมานอันจักกินจักตาก็หาบ่อได้อันจักไว้ก็หาบ่อมี
บ่อเป็นสังสกลึงเหตุนี้ผู้ข้าจึงได้ตกแต่งเครื่องปูจาปื่อว่าจักส่งไปหาโถมานากนอันป้อกำอันล่อปิ่น
แปลงเป็นสะเพราะปื่อกำเวรอันป้อได้แจ้งไว้แต่เมื่อหัวดีผู้ข้าก็ได้ตกแต่งแบ่งควัดหื้อถุกหมอก
อันป้อหากบอกหื้อมาตังบุปผาสาขาเข้าตอกพร้อมดั่งเตียนมีดั่งขันคำสะเถียนแปงใหม่เครื่องใส่
๑๒ จู อันตามดั่งแม่หากสั่งลงมามีดั่งวฤตเสื่อผ้าสุมสอดเนื้อแต่งเป็นพินดาขอถวายเป็นปูจาเอกโจกเอา
รามด้วยกำยะอันได้ออกปากฝาดณาหื้อสมดั่งกำพระปิตตาก็ป้อได้สั่งว่ากันว่าส่งมาหาปู่ก็จัก
หื้อแก้ว ๗ พระการกับเงินคำพะมานว่าได้ ๑๘ โกดกูป้อก็จักเอาเงินคำตักจำเรญใจลงไปใจๆ หื้อ
หลูกหน่อไทย์ได้ขายกินตานสะปะการจมนั้นสมบัดหลังไหลลงมาตามพระสงแห่งหลูกเต้าคะ
แนมมว่าหลูกเต้าจ้อจำเอาถุกป้อก็จักขุณตามจาริกกำอันได้ขอกขิดต้องดั่งล่อเป็นคนว่าสันนี้
แต่ดีหลีบัดนี้ผู้ข้าตังหลายขอรณายังปีดตามาดำป้อมแม่จูงมารับเอาอย่าได้เนิ่นเจ้าเห็นหมื่อนนาน
เจ็บเตอะ

ปีดตามาดำยามือกะจาหือกสันตุพุนจันตุอกจาหิปียังมาละอันตุสวาหุม

กันผู้ได้เป็นเพียหือรู้หายนันหื้อปูจาเถนเสยเตอะกันปูจาหื้อแบ่งจ้อขาว ๑๒ ผืนขันตัง
เบ็ยปิ่น ๓ หมาก ปิ่น ๓ ลำขาลำแดงเตียนเล็บบามกู่ ๑ เล็บบ่อกู่ ๑ เตียนน้อย ๔ กู่ เงิน ๕ บาทให้
แปงสดวงใส่เครื่อง ๑๒ จูอันหื้อส่งไปวันคกแจ่งได้หากจกอยู่วุคทิดาและ

คำพายนน้ำ(ป้อนน้ำ)

อุคักังจะระทะรำน้าอันนี้น้ำใสก็ว่ามาใสเย็นก็มาเย็นดีเลิศแล้วเป็นดั่งน้ำบ่อดิบแก้วระตะ
นะเจียงจินกันว่าผู้ใดได้กินก็ว่ามาหาพยาติแม่นว่าเต้าร้ายลาดสะลามอนแม่นว่าห้าวขาวปอนเป็น
หงอกดำเป็นหมอกบ่อดีจูแม่นสองหากลึงนื้อบ่อดั่งเต็มด้นแม่นว่าตำบ่อหันมัวมอดักันได้เอาน้ำ
อันนี้มาส่วยแล้วมือก็ว่าหายไปแม่นว่าผมขาวใสสละพาดกันได้ดำน้าอันนี้เนื้อก็อาตเจียงงามแม่น
ว่าหูลึงดำนถามบ่อได้ขานปากต่อกันได้เอาน้ำอันนี้มาหล่อแล้วได้ยินเสียงเหตุนี้และผู้ข้าจึงว่า
หาสังจักเปียงบ่อได้สักหาขผู้ข้าน้อยจึงนำมาว่า ๑๒ ขวัญแห่งเจ้ามาพร้อมแล้วจูงมากินยังน้ำ
บ่อดิบแก้วอันนี้แล้วจูงมาอยู่จุ่มเนื้อเย็นใจก่อนเตอะ สดแล้วคำพายนน้ำ

คำปัดเคราะห์

สพตะสพตาสปโลกอุมาทสพพระยาติทะลายแล้วปาวายเจ็บไขหื้อได้ออกไปเสียวันนี้
เคราะห์นี้ไว้มาธอมหื้อได้ออกหนีไปเสียในวันนี้เคราะห์ห้าวปีถูกต้องหื้อได้ออกหนีไปเสียในวันนี้

เครื่องข้องของพระคตังหลายมวนฝูงนี้แล้วจูงมาแขวงแวนปิดเป้งแต่งตัวหื้อผมเหน็บคอกไม้
หื้อจั้นบานใจเลี้ยงกู่เข้ากู่ขวัญก่อนเต๊อะ

คำสัจจะอธิฐานเอาขวัญ

สาธุเข้าเป็นเป็นเจ้าเกิดดีเก้านุญหนักเกิดดีสักบุญใหญ่บุญนักแต่ใจป้อพะมานผู้เข้าจักสะ
จะอะติฐานเอาขวัญเข้าเป็นเจ้าหลอนว่า ๓๒ ขวัญ เจ้าเสื้อเจ้าผ้าอันนี้มาพร้อมแล้วขอหื้อเมตรเข้า
แก้วคบเป็นถ้อยสระร้อยกู่เรียงหัวหลอนว่า ๓๒ ขวัญเจ้าเสื้อเจ้าผ้าบ่ออยู่กับเนื้อกับตัวหลอนว่าไป
หลบไปหลีกขอหื้อเมตรเข้าแก้วอันนี้ก็กบอยเดียวขออย่าเดียวหลายเส้นขอหลีกเว้นเป็นกาสะจะหื้อ
เป็นเตะดาต่องแข็งขออย่าสัวยแสงเกิดแผ่ผิดผวน ๓๒ ขวัญเจ้าเสื้อเจ้าผ้าอันนี้อันนี้มวนคบแล้วขอ
หื้อเมตรเข้าแก้วคบเป็นถ้อยงามดียามนี้ก็หากแม่นยามดีเป็นยามจ้างแก้วเข้าสู่โรงคำสนะจะตั้ง
สุมังกระรัง กันจักมนน้ำสั้มป้อยหื้อเอากาถาติบพะยาทอนมนตร์ก่อนแล้วหื้อว่าดังนี้

อมติบพะยาทอนอยู่ฟ้าจิม่าปอนมาสอกกอกคูกักเอาค้อนตอกติบพะทอนหื้อด้ายอมสวา
หีะ หื้อว่าต่อไปแลม วีะกำพรวีะเตหีสัมพุนใจยะตุสะเรตสวาหะ ระหะยะอะวีะหะ ดบหัวส่วยหน้า
มาสู่ขวัญ

ปิสหนูมาเรียกขวัญ

อตะจะโสอตะจะราโพใจยะมังกะโลใจยะอุตโมอตะจะในวันนี้ก็หากเป็นวันดีเป็นวันสาหัสใจ
โกเต่าฟ้าได้หื้อล้ายอมมีครุมีตั้งปิสหนูกันเป็นเก้าภาพจั้นฟ้าเลิศผู้เสียดาอันผู้เข้าได้ล้าเรียนมาแต่เก้าแต่
เหง้าต้นจ่างเล่าเอาขวัญขออะรังเจิญปิสหนูครูบาอาจารย์คนเอกเก้าของจูงมารับเอาข้อมเครื่องทอง
ทูนเปือจักหื้อเป็นกวนแห่งผู้เป็นเจ้าเสื้อเจ้าผ้าบัตรนี้เขากี่มายื่นน้อมไว้อย่างแบ่งแก้วและเมล็ดหมาก
เตียนปูปใบใส่หื้อพร้อมก็เอามายื่นน้อมขอถวายครูปอนิคุณขวัญผู้เป็นเจ้าเสื้อเจ้าผ้าได้ไปเรียกร้อง
ได้มาไว้มั่นว่าขวัญไปคกน้ำอย่าหื้อตันได้ไหลแม่นขวัญไปคกตีเปียวไฟก็อย่าตันได้ไหม้แม่นว่า
ขวัญผู้เป็นเจ้าเสื้อเจ้าผ้าไปอยู่ได้ร่มไม้กึ่งกันเพยหนาอันเตะดาตันรักษาอยู่เฝ้าขอหื้อครูบาอาจารย์
เจ้าไปแล้วมแนบนามากันว่าเตอะดาขังบ่อหื้อบ่อปิ่นก็ขอหื้อครูบาอาจารย์เจ้าเอาขันใส่เข้ากับปวง
มาราดอกไม้ไปไล่เอาขวัญผู้เป็นเจ้าเสื้อจั้นมาปิ่นแต่เล่าเต๊อะ

อะจะโสอะใจโยโจกจ้างผู้เข้าจักริสร้างเรียกร้องเอาขวัญวันนี้และเลิศล้ำสะกันจ้อใจยะ
ติฐิตังหมั่นรักวันดีเป็นวันใจยะภาพแป้ฝูงหมู่มารอย่าได้มาเบียนสิบนิ้วน้อมสิบนิ้วผู้เข้ามาตั้ง
กระก่อนถวายขานไหว้เต็มปะอะรักเสื้อบ้านเต็มประเฮียอยู่มลห้องกว้างขอเจิญมาจ่วยใจสิบ
พระก่อนข้ามาวางแหวไ้เหนือเกดเกล้ามนตนขออะรังเจิญเต๊ปไ้ขยจู้ต้นต้นจูงมาเสด็จริรามาหนั่ง
พร้อมหน้าอยู่เนืองนองต้นสอดรู้แควนเกี้ยถัดถองต้นสนานเกี้ยเรียกร้องมาเอาใจแม่นว่าขวัญแห่ง
เจ้าตังหลายไปอยู่ติสะหนใดข้าขอราคะนามาหน้าพร้อมเลี้ยงดั่งพระเป็งพระปายต้นหันขอกฟ้าจูง
มารับแบ่งแก้วและเมล็ดเจิญจ่วยร้องดั่งขวัญคนหนีไกลจูงรับมาไว้อามาหื้อได้เขาก็ตกแต่งแบ่งริ
มองหาได้หลายอันมีบ่อน้อยมีสุกกันโหมกกันกันทะหอมจั้นจ้อยมีดั่งเลห่านากบ่อปิ่นเอาใส่เหนือ

ชั้นหมากแปดขอแปดกล้อมปูใบงามใส่ช้อนมีดงสหลึงได้เงินดิมี่ดงควดดอกไม้เผ่าสายสหลีอันมี
 ก็นหอมรถเล่าหอมตัวห้องราชามีดงเต็นเงินเตียนคมมีดงครวขวัญเจ้าเกี่ยขึ้นช้องมีดงสร้อยสังสาธ
 คำวาสไว้มีดงปวงมาลาสีล้อมดอกไม้มีสลาบตองนงค์คานเขาใส่เครื่องพร้อมยอมถ้ำเรากันสไบ
 การจาติมาแต่ได้สหลีสมบัตรเมืองคนหากหาได้จู้อื่นๆ มีบ่อน้อยมีดงโพจะนาอาหารจิ้นจ้อยมีดง
 น้ำอ้อยหากหวานในมีดงกล้วยตีปหน่วยสุกใส่เข้าหนุมอ้วงเข้าด้มใส่กล้วยแม่ร้างสาวจีเขามา
 หนีบต้องส่วยหน่วยงามตีเหมือนจืดดอกไม้เครื่องปันนี้ะกันแต่งต้อนบ่อไร่ตงแต่งไว้ถ้ามากเต็มตั้น
 แป้งขันไว้ต้อนไก่อู่นี้รักจะฉะสารูปงามคิไก่อู่นี้เจ้าสายสหลีก้ามันมีบ่อน้อยไก่อู่นี้ปั๋งปั๋งแดงคอ
 สร้อยไก่อู่น้อยก่าได้ปันคำมีดงไก่อู่นี้แม่กล้าปันดินซ้ายมันจ่างเขี้ยวขวัญมาปันดินขวามันจ่างเขี้ยวขวัญ
 เข้ากันคำมาแล้วก็หักหากอนกันแจ้งมาแล้วไก่อู่นี้จันจอนขันลงคอนยามเมื่อสู่แจ้งขันออกเล่าก็หัก
 แม่่นยามตีเข้าจักรเรียกร่องดงขวัญคนหนีถือว่าขวัญจึงคำแม่นไปแ้วเหล่นไปแก้มปูปาไปตะติด
 เต็นตีจวงวนน้ำรักขอหื้อปิดสะหนูเจ้าไปตวยหื้อดักในย่านถ้ำตังกการือไปอยู่ตู่คุณคนน้ำเงือกงูปาฝา
 อันแฝงไฝวังตีเจ้าไปรอยร่องเหล่นแม่นว่า ๓๒ ขวัญแห่งเจ้าไปสนุกม่วนเหล่นอยู่ในเมืองคุณตีไก่อ
 เมืองนาค ๓๒ ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปฝันเรือฝันแปรากอยู่ในนาต่าตางขวัญเหยขวัญแห่งเจ้าอย่ารีบฝั้ง
 ม้างเจียนจากห้องไกอง่าจันมาอยู่กับปี่น่องยาดิงสตาตังกะนี้ะหมู่จุมเปื้อนบ้านเสาเรือนเรากั้ยัง
 ปอแรงจ้างเจ้าอย่าฝั้งหนีไปกันเจ้าไปอยู่จิมน้ำๆ ก็เตียงจักรปิดปาไหลกันเจ้าไปอยู่ไฟไฟก็เตียงจักร
 ไหมเจ้าจักรไปอยู่ไหนดั่งลือหื้อได้อู่ก้างป่าไม้ยอมเป็นเถื่อนจ้างยอมเป็นปากกว้างเรดคงเย็นยอม
 เป็นตีจักรจาตีเจือผีเสื้อ ๓๒ ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปเป็นเนื้อเดียวรีบข้างดินคอยขวัญเหยขวัญแห่งเจ้า
 อย่าไปอยะจิมตามอยและอื้อค้อยมีดงฝิปลูกกะโหล้งและโพงคงขวัญแห่งเจ้าอย่าไปหาใจหลงอยู่ก่า
 งคงไฟเป็นเถื่อนจ้างตัวกล้าขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่จิมฝิป่าจ้ำป่าเรียวขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ตีแม่น้ำ
 เดียวไหลต้องขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ตีแม่น้ำทรายไหลแล้งฝักวนปั่นกว้างไหลเวดเกี้ยวเขายู้กัน
 หอนขวัญเหยขวัญแห่งเจ้าอย่าไปสนุกวิงวอนอยู่รายบ่อใจงเขตรค้ำเมืองเรา ๓๒ ขวัญ แห่งเจ้า
 อย่าไปตูกหยากหมองเหงาจันมาอยู่เรือนเราหลังหลวงใหญ่กว้างหื้อมากะตำบุญอยู่สร้างอย่ามี
 ความตูกจะเวตั้นาตำก้อยของสมบัตรเรามีบ่อน้อยจุมมาสุบสอดก้อยสั่งวาพขวัญแห่งเจ้าอย่าไป
 เจือจันแก้มมากนาวรีปนป่าใหญ่ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปแฝงไฝห้อยอยู่กับตีบพระยาทอนขวัญแห่ง
 เจ้าอย่าไปสนุกวิงวอนจมนจิ้นจ้อยกับสาวหนุ่มน้อยเมืองอดคอนขุติบขวัญแห่งเจ้าอย่ารีบชลาแก่เต้า
 จุงหื้ออยู่เจ้าจุงยืนยาวได้ ๒๐๐ ชาวขบเข้าสุกตีมาก่อนเตื่อะ

อะจะโสอะจะใจโยสิทธิราโพอะจะสุวะตีะมังกะโลโมเตอะตุระพุดติเกรจันทรตุเอหิสิปิง
 สิงสุณะโวพะวะจิโกพะเวณะจะกัศสาต่านะระกาวินยานะโสหิอะจะในวันนี้ก็เป็นวันดีเป็นดิฐิตั้ง
 เहांมีตรกะเจ้าเกิดเกิดคดับตันขวัญแห่งเจ้าอย่าไปเววนเดียวต้องฝ้ายยกอย่างข้าจากเจียนไปอย่ามี
 ความผิดใจสั้มเสียดอย่ามีก้าเกียดปายหนีขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่จิมฝิยังป่ามันจ่างร้องเอนคำผิดเถียง
 ได้ยินเสียงอันบ่อม่วนฟ้าร้องถ่วนคางมผลตกลงมาท่าใหญ่ น้ำไหลไก่อู่นองมาขวัญเหยขวัญแห่ง

เขาบินฝ่ากุ่มีตังน้ำคู้และน้ำจั้นมีตังน้ำส้มป่อยน้ำเข้าหมิ่นอ้อยเอดผิวมีตังคำผิวและเงินล้านแม่นจักรไปซื้อจ้างก็ยังจักรเหลือเข้าหนุ่มเจือรลเถ้าหอมตั่งเต้าตอดมิตั่งสิ้นปึงและสิ้นแหล้วยอมม่วงเพราะแต่แก่นขาวปอนมีตังผ้าศรีออนแหลบล้วนเลื้อแขบม้วนใส่ไหมคำแวนหวีดำเป็นแหวนสอดก้อยและคำแดงกว่นก่าแปงบ่อย่อยเข้าแขบย่อยหอมตอดตังดวงดอกสัก็มิหนี่พร้อมมีตังดอกตำหลัอมและคำแลต้ายหินแกบานคำฝู่งนี้คำคำแดงซางพอแสงยังย้อมจำปาพร้อมบานงามศรีสุกหลายสะภาคสฬิดอาดงามคำสะบานงามมองค้ออาดเขาซายกาศมีหลายมีตังดอกนางกำยบานแบ่งสร้อยดอกช่อนน้อยบานต้นดอกมีะวีวรรณหอมแก่นดอกบัวแวนงามคำสะบานงามบานหลามกึ่งหอมรดยั้งใจหลงมีตังดอกกำระวงค์บานเป็นจ่อเค็งแล้วห่อกับปูนใจหวนแก่สาวบาวล้างหากขอสอนหอมวิงวอนรลเถ้ามีดอกเค็ดเก้าหนามหนาคอกอินตะหลาหอมไกล่ดอกเข็มได้และจำปามปอด้ายศยั้งร้อยสิ่งบ่อมีคืองค์อาดมีตังดอกเบ็งจากถมถองมีตังกำปองบานแสดมีดอกกำแกดและเกียงหอมมีตังดอกกะยอมบานเป็นเมื่อหอมรลเปื้อใจเหงามีตังดอกเปาบานแบ่งดอกสะแ่งหอมดีสุระปีบานเมื่อเจ้าปู่เพ็งเต้าบินต้อมสะถานหอมกึ่งเน็งมีตังดอกเอื้องเพ็งและสามปอยมีตังดอกเหฝอยดวงใหญ่เคื่องมอนไข่หอมมินตังดอกเอื้องเงินหากหาได้เอื้องย้อยไม้และข้าเค็งเอื้องปากเป็ดและเอื้องรูปเงาะเขาก็เซาะสอดเอามาเก้าหื้อได้เอารอยไว้ถมถองมีตังดอกกำสะรองมาบานปายยอดปูนคียอดงามคำมีตังดอกมีะวีราหอมยั้งเค็ดแก้วยั้งหอมนวนคำแสนสวนปูนย้อมดอกบัวบานก้อมบานหลายดอกบัวผายบานแบ่งมีดอกป้านและจังก่อนนินระบลบานอยู่หน้าฝักถบซ้าถมถองมีตังจอกทองและดอกจีวมาบานแสดสีวเมื่อยามหนาวมีตังดอกกาวบานแก่ก้านแมงปู่เมาแก้วคู้คำเจ้าเสียงอดเอ้าไปมานกนานาหลายหมู่บินสะตู้่มหาจมนุผาดอกสร้อยจับกึ่งย้อยย่อนหัวลงมีตังนกบินบลอากาศนกเขียนอาดบินสูงนกยูงก้างปีกฟ้อนเย้าะย่องย่อนไปมาจับพารารำร้องนกรำถ้องขันเสียงเนื่องนั้นสะตู้่มนกแขวสุดบินเสนนกเขาเคียดขันม่วนจู้จ้นล่วนเสียงวอนยักร์กาศจอนบินแอ่วนกแขวสุดจับก้านกปาตาขันจ่างนค่างและถั่วคำดั่งหงส์คำและไก่เถื่อนหงส์แดงเถื่อนบินมาสกุลณาถื่อว่านคั่งหลายต่างๆ ฟองก็ด่างเขาจับอยู่เรียวตันหม่อร้องแล้วผ่อหากันร้องขานขันคำเจ้าเป็นกู่เต้าไปมาส่วนดอกไม้ตังหลายฝู่งนี้ก็มีหลายเอื้องฟองก็หาได้ฟองก็หาบ่อได้เหตุดอกไม้มีหลายพรก้านฟองก็บานไปแล้วฟองก็ยังก้อจุมจีฟองก็ค้อมีหลายแห่งตำฟ้าแต่งตั้งเดิมมาเหตุนั้นมาผู้ซ้าจักกิตตะนาถ้าวไว้ดวงดอกไม้บุผาก็เปื้อตะตึงสาขวัณแห่งเจ้าไปสนุกม่วนเหล่นแล้วลวดลิมมาถ้านปอถิมยาติเปื้อนป้องหมู่วงศ์ถ้านปอถิมสะตาลาฝู่งหมู่เขาเจ้าเหตุนั้นซ้าจั้งเรียกร้องขวัณเจ้าอยู่วอยๆ แม้นขวัณเจ้าไปตกเสียยังดงคอย่านน้ำก็หื้อมาแม้นว่าขวัณเจ้าไปอยู่เถื่อนถ้ำหาจูงมาเสวยพาราและเหมียงหมากบ่อหื้อรำบากฝานใจอยากกินอันใดผู้ซ้าก็จักฝักมกอันได้ผู้ซ้าก็จักป้อนหื้อสุเจ้าได้มาโทงเครื่องย้องหมู่อาพรจูงมาตู้่มผ้าสีออนและเหน็บดอกไม้ผู้ซ้าขอราคาถะนา ๓๒ ขวัณแก้วแก่นไต้ยุงปีกปอกคินมาเสียงกู่เข้ากู่ขวัณก่อนเตื่อะ

ตั้งตารอว่า ๓๒ ขวัญเข้ามาพร้อมแล้วจึงมากินไข่แก้วจอมอนค่าของกินรำแตง
 ด้อนเข้าบิดแบ่งด้อนขยป็นจุ่มมากินไก่ปู้ด่าปึงตัวใหญ่จุ่มมากินยังไก่แม่กลัดบปึกอ้าปกรังอันคาด
 สะเต็มไปด้วยเข้าต้มสุกแล้วใส่เนื้อขันจักบิดแบ่งป็นหื้อเจ้ามีดั่งเข้าป็นน้อยแก่นกินหอมเข้าหนม
 ต่อมแก่นจัวเข้าหนมอ้วงคำมีดั่งกล้วยติบคำและกล้วยไข่กล้วยคั่วใหญ่ลูกก็มีดั่งเข้าหนมและเข้า
 ต้มมีดั่งลูกส้มและของหวานมีดั่งอาหารหลายสะพาดน้ำอ้อยหากินหวานมีป้าวและต่านอาหาร
 หลายหอมหื่นสุเจ้ามีใจจิ้นแล้วจุงคินมาก่อนเตื่อะ ขวัญเหี้ยขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีต่างเขาเขียว
 ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีเปียวน้ำต้องขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีขงเขตรห้องเมืองผิขวัญแห่งเจ้าอย่าไป
 ผกกินปีแร่นตวยแม่หมั้นขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีน้ำตกคาดเหียวขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแก้วโห
 ร้องขวัญแห่งเจ้าอย่าไปเป็นเปื่อนป่องแห่งต่านายพานขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีกว้างพานเซะกิน
 หมายไม้อันหล่นตกดินขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแหลวบินก้างเถื่อนขวัญแห่งเจ้าอย่าไปเป็นเปื่อน
 เนื้อแรคอยู่ชอนรอนขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีนกยางปอนบินชอนงัวขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแม่
 รุ้งคิ้วล่าหากินขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแหลวบินอากาศขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีน้ำน้ำตกคาดทราย
 มูลดีคอยสูงคอยใหญ่ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีเนื้อสัตว์ไร้กินเกียงขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแรคร้อง
 นกล่าถ้องเสียงเขี่ยคู่ผัวเมียบินรอดขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีนกเขี่ยกอคกินปายขวัญแห่งเจ้าอย่าไป
 อยู่ดีแหลวปอนาตัวเต่าไ้บ้านขวัญแห่งเจ้าอย่าอยู่ดีนกปะดาข้างซ้อยขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีนกอี
 ค้อยแซกก้างคินขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีนกยางยืนอยู่น้ำขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแม่นกมันจ่างซ้ำ
 คนต้ายดั่งหลายเขาเรียกวันกแต่นแต่ขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีนกมากแฮ้และหอนขานขวัญแห่ง
 เจ้าอย่าไปอยู่ดีนกกวาดพานผิวส้อยขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีนกถั่วหม้อและถั่วคาวขวัญแห่งเจ้าอย่าไป
 อยู่ดีนกรแหลวปากร้องขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีแม่นกขอดข้องและยุงคงขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดี
 แม่นกร้องเสียงขงขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีกร้องหนักร้องปุนกลั้จะคินเส้นขนตั้นคิงหนุร้องกินปู
 ตุ้กล้าเจ้าขวัญอย่าไปอยู่ดีแม่นกเก้ากุกยามหนมาขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีเห็นหางยาวหน้าพ้อยราย
 พักพ้อยและเห็นเสือปาเห็นดอกคาและเห็นอ้มขวัญห่งเจ้ามาแล้วอย่าได้เสียดสั้มขมใจขวัญแห่ง
 เจ้าอย่าไปอยู่ดีพะนาไ้ผงเผ่าขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีป่าเล่าแก้มก้างขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีป่ายาง
 แก้มแฝกขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีป่าไม้แตกเสียงตุ้มขวัญแห่งเจ้าอย่าไปอยู่ดีฟ้าดั่งคิมสร้างตั้นนั้นนา
 เป็นดีแรดจ้างและสิงสงค์ตั้นนั้นนาเป็นดีผีโพงคงตาเต่าหมากส้านตั้นนั้นนากับเหมือนก้างกว้างบ้าน
 แห่งคนเราเข้าจักปะเอาขวัญพระปิงเปาหน้อหลักคินมากันคินมาแล้วหื้อมาอยู่ดีเรือนมุงหนากัน
 มาแล้วหื้อมาอยู่ป่าคามงูถึหื้อมาอยู่ตั้นอนเปียงหัวเรียงหมอนสนแล้วด้วยแก้วและไ้หมคำจุง
 หื้อเจ้าจ้อจ่านาเอากำขานี้ไว้หื้อขวัญเจ้านาคไ้ยได้มาอยู่แดนเรือนก่อนเตื่อะ กูมาเสี้ยงกูเจ้าขวัญ
 อะกะสายะอะกะสาหิมา

4. ตำราพ่อวันม้วยและวันดี

วันหัวเรียงหมอนจักเอาผ้าเอาเมียหื้อไว้ได้วันหัวเรียงหมอนนั้นเตื่อะวันหัวขึ้นดีวันบั้นหัวลงบ่อดีหื้อนับเดือนออกเดือนแรมนั้นเตื่อะ

เดือนใดก็ตีเดือนออกค่า ๑ บ่อเรียงหัวจนหัว ๒ ค่าหัวจนกัน ๓ ค่า หัวจนหัว ๔ ค่าบั้นหัวลง ๕ ค่า บั้นหัวลง ๖ ค่าเรียงดี ๗ ค่าหัวจนหัวบ่อดี ๘ ค่า หัวจนหัวบ่อดี ๙ ค่า หัวเรียงหมอนดี ๑๐ ค่าหัวเรียงหมอนดีออก ๑๑ ค่า หัวเรียงหมอนดีออก ๑๒ ค่า หัวจนหัวบ่อดีออก ๑๓ ค่า หัวจนกันบ่อดี ๑๔ ค่า หัวจนกันบ่อดี ๑๕ ค่า หัวจนหัวบ่อดีแรมค่า ๑ หัวเรียงหมอนดีแรม ๒ ค่า ดินจนดินบ่อดีแรม ๓ ค่า หัวเรียงหมอนดีแรม ๔ ค่า หัวจนหัวบ่อดีแรม ๕ ค่าดินจนดินบ่อดีแรม ๖ ค่าหัวเรียงหัวดีแรม ๗ ค่า หัวจนหัวบ่อดีแรม ๘ ค่าหัวเรียงหัวดี ๙ ค่าหัวจนกันบ่อดี ๑๐ ค่าหัวเรียงหมอนดีแรม ๑๑ ค่า หัวเรียงหมอนดีแรม ๑๒ ค่าหัวจนหัวบ่อดีแรม ๑๓ ค่า หัวจนหัวบ่อดีแรม ๑๔ ค่า หัวเรียงหมอนดีแรม ๑๕ ค่า เดือนดับหัวจนหัวบ่อดี

ต่อไปวันม้วยออกค่า ๑ ม้วยบ้านอย่าแรกไม้เรือนและเข้าบ้านใหม่จักสืบหาบ่อดีออก ๒ ค่าม้วยน้ำอย่าอืดล่องน้ำและรอยป่าบ่อดีออก ๓ ค่าม้วยเรือนอย่าแรกไม้เรือนบ่อดีออก ๔ ค่า ม้วยดินอย่าขุดดินน้ำบ่อแป้งเหมืองฝายบ่อดีออก ๕ ค่าม้วยผีเสื้อผืนน้ำฝิบกดังหลายอย่าป่านล่องรอยป่าอย่าถ่ายลินเยยะก้านยังน้ำบ่อดีออก ๖ ค่าม้วยเข้าอย่าเอาเข้าใส่เยยะอย่าตั้งเข้าเลี้ยงแขกยังเรือนบ่อดี ๗ ค่า ม้วยค้างพยาอย่าอุสาพิศกั่วพยาบ่อดี ๘ ค่า ม้วยเสนาอามารถอย่ารับสมบัตรอย่าเอาใจยะอย่าไปเฝ้าไปกันค้างพยาบ่อดี ๙ ค่าม้วยกล้วยอ้อมคปวกอย่าการระมคหมอบ่อดี ๑๐ ค่าม้วยเฝ้าแก่อย่าเยยะก้านในบ้านในเรือน อย่าเอาผ้าเอาเมียบ่อดี ๑๑ ค่า ม้วยบ่าวสาวอย่าเอาผ้าเอาเมีย ๑๒ ค่าม้วยก็สันเดียวกันนั้นแล ๑๓ ค่าม้วยไร่นาอย่าแรกนาหัวนกล่าบ่อดี ๑๔ ค่าม้วยจาวเจ้าสหลมมะนะะพราหมอย่าพระขอเถนบ่อดี ๑๕ ค่า ม้วยผีเสื้ออาร์กเสื้อบ้านผีล่อกินอย่าตัดเสื้อผ้าห่มบ่อดี

เดือนแรมค่า ๑ ม้วยเข้าอย่าเอาเข้าใส่เยยะอย่าตั้งเข้าเลี้ยงแขกในเรือนบ่อดีแรม ๒ ค่า ม้วยผู้เฝ้าผู้แก่ขุนนางอย่าได้ถ้อยตั้งกำบ่อดีแรม ๓ ค่าม้วยขุนนางอย่ารับสมบัตรอย่าเอาผ้าเอาเมียบ่อดีแรม ๔ ค่าม้วยดินอย่าขุดดินแป้งเหมืองฝายบ่อดีแรม ๕ ค่าม้วยไม้อย่าป่าไม้ใหญ่ผู้ไปก่อนจักตัดบ่อดีแรม ๖ ค่าม้วยผู้หญิงอย่าหื้อลูกห้างหลานสาวแก่ท่านบ่อดีหลังก็จะห่มบ่อดีแรม ๗ ค่าม้วยไฟอย่าเผาไรจักเป็นกำบ่อดีแป้งเหมืองฝายแรม ๘ ค่าม้วยบ่าวสาวอย่าเอาผ้าเอาเมียบ่อดีแรม ๙ ค่า ม้วยอาจารย์อย่าไปสู่ผู้ใหญ่จักเป็นกำบ่อดี ๑๐ ค่าม้วยน้ำอย่าเยยะก้านยังน้ำถ่ายสินบ่อดีแรม ๑๑ ค่า ม้วยเข้าอย่าเอาข้าวของหื้อแก่ท่านแรม ๑๒ ค่าม้วยสัตว์ ๔ ดิน ๒ ดินอย่าซื้อสัตว์บ่อดีแรม ๑๓ ค่า ม้วยป่อก่าอย่าไปก้าจักเสิชของบ่อดีแรม ๑๔ ค่าม้วยพิกขุอย่าบทพระขอเถนบ่อดีแรม ๑๕ ค่า ม้วยคนดังหลายอย่าหื้อลูกฮ้างหลานสาวแก่ท่านตามมีลูกก็บ่อดีเลี้ยงอย่าหื้อเข้าของแก่ท่านบ่อดีแล นายเฮย

ตั้งนี้จักก้าวด้วยเดือนก่อนแต่เดือนใดก็ได้คือออกค่า ๑ ต้นกล้วยเกิดเป็นคำดีออก ๒ คำเรือนมุนหลวงดีออก ๓ คำนอนกินน้ำเข้าบ่อดี ๔ คำได้คันไคแก้วดี ๕ คำหอคำดี ๖ คำเตียวลงดินบ่อดี ๗ คำเรือนห่างบ่อดี ๘ คำกานหาบฝีบอดี ๙ คำดันกล้วยเกิดเป็นคำดีนัก ๑๐ คำเรือนมูลหลวงดีนัก ๑๑ คำนอนกินน้ำเข้าบ่อดี ๑๒ คำได้คันไคแก้วดี ๑๓ คำได้หอคำดี ๑๔ คำได้เตียวลงดินบ่อดี ๑๕ คำเดือนเป้งได้เรือนห่างบ่อดีแรม คำ ๑ กานหาบฝีบอดีแรม ๒ คำดันกล้วยเกิดเป็นคำดีแรม ๓ คำนอนกินน้ำเข้าบ่อดีแรม ๔ คำได้คันไคแก้วดี ๕ คำได้หอคำดี ๖ คำเตียวลงดินบ่อดีแรม ๗ คำเรือนห่างบ่อดีแรม ๘ คำเรือนห่างบ่อดี ๙ คำกานหาบฝีบอดี ๑๐ คำดันกล้วยเกิดเป็นคำดี ๑๑ คำเรือนมูลหลวงดี ๑๒ คำนอนกินน้ำเข้าบ่อดี ๑๓ คำได้คันไคแก้วดีนักแรม ๑๔ คำได้หอคำดี ๑๕ คำเดือนดับได้เรือนห่างบ่อดีสักเมตรแล้ว

ตำราเชิงไม้

ตั้งนี้จักก้าววันหัวเรียงหมอนแต่งงานก่อนแล้ว

เมื่อจักทำพิธีสมรสหรือจักไปกินกับกันนั้นหาสีกนามเดือนปีอย่างอื่นได้ดีแล้วก็ตามแต่ท่านควรเรียกคู่คำลาหัวเรียงหมอนนี้อีกต้องเลือกให้ได้วันหัวเรียงหมอนจึงจักอยู่กับกันนานและให้คู่ตามดังต่อไปนี้เดือนใดก็ตามขึ้น ๒ คำ ๗ คำ ๑๐ คำ ๑๑ คำ ๑๒ คำ เป็นวันหัวเรียงหมอนแต่งงานสมรสดีนักและนอกนั้นบ่อดีย่ำทำเลย

เดือนใดก็ตามแรม ๔ คำ แรม ๗ คำ แรม ๑๐ คำ แรม ๑๓ คำ แรม ๑๔ คำดี

ดูย่าแม่หม้ายอยู่นี้เนอ

ออกค่า ๑ หม้อซ้อนหม้อ ๒ คำปวกป้อทองหลัว ๓ คำ กายข้าวเข้าคุ้ม ๔ คำ แป้งคุ้มพยา ๕ คำปาเข้าส่อน ๖ คำได้ผ้าผ่อนผืนลาย ๗ คำตัวบ่อต่ายปวยใหญ่ ๘ คำไถ่นางมาเผ้า ๙ คำเข้าลั่นชื่อ ขางหัก ๑๐ คำตักเข้าตักออก ๑๑ คำเต้าห้วงอกกินเมือง ๑๒ คำได้คำเหลืองเต็มไต่ ๑๓ คำไถ่ข้างแก้วมาเมือง ๑๔ คำได้แหวนคำเหลืองสุซสอด ๑๕ คำพระเจ้าเกิดขอดจอบจัก

แรมค่า ๑ บ่อเป็นกิจจะแรม ๒ คำบ่อหลายตัวแรม ๓ คำได้ย่างวามาเป็นเมีย ๔ คำเปียไหมยั้ง ๕ คำนั้นถั่งเดียวเต็มไห ๖ คำด่านลูกไก่อมาสู่ ๗ คำ ปูออกเจ้าหัวขาว ๘ คำบ่อสาวแก่นน้ำส้ม ๙ คำสเปาหล้มก้างหนอง ๑๐ คำด่านตักองกำพระ ๑๑ คำจะนี่ยังมุลมี ๑๒ คำได้ลูกเศษฐีมาเป็นเปื้อน ๑๓ คำไม้ยังเถื่อนมาเป็นยา ๑๔ คำพระเตียวหนกุ่มบาท ๑๕ คำน้ำลั่นตาตทรายมูลแล้ว จักก้าวเอาของหื้อแก่ท่านก่อนแล้ว

วัน ๑ หื้อดีเอาบ่อดี วัน ๒ เอาดีหื้อบ่อดี วัน ๓ หื้อดีเอาดี วัน ๔ หื้อดีเอาบ่อดี วัน ๕ หื้อบ่อพระหมานเอาดีแล้ว วัน ๖ หื้อดีเอาบ่อดี วัน ๗ หื้อบ่อดีเอาดี ดีแต่แล้ว

วัน ๑ เข้าเกิดวัน ๒ เสือผ่าเกิด วัน ๓ เหล็กขางเกิดวัน ๔ ดินเกิดวัน ๕ เงินคำเกิดวัน ๖ แก้วแหวนเกิดวัน ๗ สัตว์ ๔ ดินสองดินเกิด วันเกิดอันใดอย่าหื้ออันนั้นแก่ท่านบ่อดีแต่แล้ว

ตั้งนี้จักก้าวยังสหลีก่อนแล้ว

วัน ๑ สหลียู่ปากวัน ๒ สหลียู่หน้าวัน ๓ สหลียู่คังวัน ๔ สหลียู่หน้าผากวัน ๕ สหลียู่บนวัน ๖ สหลียู่เป็นแล้ววัน ๗ สหลียู่แข็ง

วัน ๑ ยามตูดเจ้าจางแป้ราจะมี วัน ๒ ยามท้องแสงแม่จางแป้ปอดจางวัน ๓ ยามตูดซ้ายพระเจ้าเป้มาน วัน ๔ ยามแถไปสู่เต้งนกไส้แป้จางสาร วัน ๕ ยามตูดซ้ายธรรณีแป้ปอดวัน ๖ ยามเต้งนางอะสะมุขชีไบเกวัดตะพราม วัน ๗ ยามท้องแสงพระยาภาลาดไ้่นางปะพาอะติแล้ว

จักไปกำขายกันว่าขึ้นเจ้าเผ่านายปิจะนะว่าถ้อยกำคังอันก็ดี

วัน ๑ หื้อวักน้ำหัว ๓ ตีแล้วไปตีป้างเมื่อพระเจ้าเป้มะโฮสคเกวัดพรามวันนั้นแล้ว

วัน ๒ นอนอยู่สहनอยแล้วไปตีป้างเมื่อนกไส้แป้จางสารวันนั้นแล้ว

จักเสียดี้รักบ่ออันจักเป็นเพียผิเดือนเป้งอยู่ใจไปดินักแล้ว

แรมค่ำ ๑ อยู่ดินไปบ่อดิแรม ๒ ค่ำ อยู่หลังดินไปตางน้ำเรือจักหล่มไปตางบกจักเสียดิของแรม ๓ ค่ำอยู่ปิ่นดินไปจักเป็นตุ๊กบ่อดิแรม ๔ ค่ำอยู่ไฟฝนไปตางตางจักมีลาบแรม ๕ ค่ำอยู่ลิ้นไปบ่อดิแรม ๖ ค่ำอยู่ตำไปตีมีลาบแรม ๗ ค่ำอยู่หูไปตีมีลาบแรม ๘ ค่ำอยู่ขาไปตีแล้วแรม ๙ ค่ำอยู่ข้างซ้ายไปบ่อดิแรม ๑๐ ค่ำจักขุไปตีมีลาบแรม ๑๑ ค่ำอยู่หัวไปตีมีลาบเมื่อสุกขาแรม ๑๒ ค่ำอยู่หลังไปตีมีลาบแรม ๑๓ ค่ำอยู่เล็บมือไปจักเป็นมีระณะเพียผิบ่อดิแรม ๑๔ ค่ำอยู่ต่อน้อยไปตีเดือนดับไปจักเสียดิของบ่ออันตางจักไส้โดยบ่อดิแล้ว

ตี่นี้จักก้าวเราไปตีใดก่อนแล้ว

วัน ๑ หื้อดำหัวเสียดิก่อนไปตี วัน ๒ หื้อนอนน้อย ๑ ก่อนไปตีวัน ๓ กินเข้าไปตี วัน ๔ เอกคอกไม้ปูจาพระเจ้าแล้วไปตี วัน ๕ เอาคอกไม้เจ็ดหน้าเสียดิก่อนแล้วไปตี วัน ๖ ตานวดจันมันเสียดิก่อนไปตี วัน ๗ ผิดกันเสียดิก่อนไปตี

แกะตำสันนี้วุฒียู่ตีมีลาบมากนัแล้ว

วัน ๓ กินเข้าแล้วไปตีเป็นคังพระเจ้าเป้มารวันนั้นแล้ววัน ๔ หื้อกินเข้า ๓ กำแล้วไปตีเป็นคังจางแป้ราจะมีวันนั้นแล้ว

วัน ๕ หื้อสีมือไปตีป้างเมื่อนางอะสะมุขชีแป้วันนั้นแล้ว

วัน ๖ หื้อแยงแวนแล้วไปตีเป็นคังพระยาเวสตะระมาเมืองวันนั้นแล้ว

วัน ๗ เกลียดแล้วไปตีเป็นคังเมื่อพระยาสุรสาชไ้่นางปะพาอะติมาเป็นเมียวันนั้นแล้ว

จักขุดชุมเสาเรือนหื้อสาตกาถาบทนี้เตอะจำปีสระสานากะปะละวิปะระโต้นาโกเตหิสุชะเตเวหิ สุกชะสะปะติสปตาวาดังนี้แล้วจึงขุดเตอะติเตแล้ว

ยามจักขุดชุมเสาเรือนนี้มีสดวง ๕ อันใส่เข้าตอกคอกไม้แก้งส้มแก้งหวานหมากปูเตียนไปส่งเสียดิก่อนจึงขุดเตอะดินักแล้ว

ขุดชุมแล้วหื้อเอาภาอันนี้สลุปหินกับน้ำส้มป่อย ๗ คาบเตอะ

วะอุเทหิเตวะตำรังปะระปะริสมีสัมปติลาฟงรังตุ้

แล้วเอาหินกับน้ำส้มป่อยไปใส่ชุมตึกแจ่งแลกก่อนเตอะวุฒิดินักแล

กันว่าจักปลูกหื้อว่าดังนี้ ณะมามิพระกะระโศนาจะกะณะเนปีสิระยัสโฆกะยาสุวณระยิ
เตตั้ง สุชะวะหา ว่าดังนี้แล้วปลูก

ตีนจักก่าวด้วยพิดานเมืองก่อนแล

เดือน ๑ เดือน ๒ เดือน ๓ อยู่หนวันตกแล เดือน ๔ เดือน ๕ เดือน ๖ อยู่หนเหนือ เดือน ๗
เดือน ๘ เดือน ๙ อยู่หนวันออก เดือน ๑๐ เดือน ๑๑ อยู่หนใต้ แม้จักเอามังกะระจักย้ายบ้าน
จงและเอาข้าคนมนจิ้งจวควายอย่าหื้อต้องพิดานเมืองเตอะบ่ดีแต่แล จักเสียด้อยู๋หอเรือนบ้าน
จงไร่สวนที่ตั้งหลายหื้อแป้งควัก ๓ อัน อันหนึ่งใส่ข้าวอันหนึ่งใส่ข้าวแดง อันหนึ่งใส่ข้าวดำ
แล้วเอาไปไว้ตีนนั้นแล้วก่อยคูฝั้วสัตว์มากินกันว่ากินข้าวก่อนดินักและอยู่หมั่นยืนยาวกันว่ากินเข้า
แดงปอพระ همان แลกันว่ากินเข้าดำบ่ดีแล ตีนจักก่าวคนดังหลายจักก่อแลสร้างควาสญาวเรือน
ใหม่ขึ้นกันซื้อสัตว์ ๔ ตินมาหื้อได้ซื้อตัวแม่ก่อนจึงกวนซื้อตัวปู่เมื่อลุนกันจักซื้อสัตว์สองตินกันว่า
ข้าคนนั้นหื้อซื้อผู้ขายก่อนจึงกวนซื้อผู้ย้งเมื่อลุนแลกันผู้ได้บ่กะดำสนั้นนั้นก็มักลืหายแล

ตีนจักก่าววันตีบปะจอนกานเดินทางก่อนแล

เดือนออกคำ ๑ ตีบปะจอนอยู่ดินไปบ่ดีออก ๒ คำอยู่หลังดินไปรอดที่อยู่แล้วจักมีข้าเส็ก
บ่ออันก็จักเส็กของบ่ออันคนขาวจักใส่โธษออก ๓ คำ อยู่หัวเข้าไปจักมีลาบมากนักออก ๔ คำ อยู่
แข็งไปจักเส็กของก็บ่ออันจักเส็กที่รักปายหลังออก ๕ คำอยู่บ่าไปจักมีลาบตั้งใจมักออก ๖ คำอยู่
หัวใจไปต่านจักกะดำร้ายออก ๗ คำอยู่ด้องน้อยไปหาสาวก็สู้สู้รักแล ๘ คำ อยู่ไฟไฟไปบ่ดีจัก
เส็กของออก ๙ คำ อยู่หูไปกำดินักออก ๑๐ คำไปดีมีลาบเปื้อผู้ย้งออก ๑๑ คำอยู่คอไปจักต่ายออก
๑๒ คำอยู่ไฟไปจักมีก้างวนบ่ดี ออก ๑๓ คำอยู่ขาไปดีมีลาบเปื้อที่รักออก ๑๔ คำอยู่ต้นแขนไปจัก
เส็กของบ่ดี

อันนี้เป็นวันฝักิน

เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๒ คำ	ฝักินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๓ คำ	ฝักินเป็ด
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๔ คำ	ฝักินหมา
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๕ คำ	ฝักินหมู
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๖ คำ	ฝักินคน
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๗ คำ	ฝักินจวบ่ดีซื้อจวมาเลี้ยง
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๘ คำ	ฝักินควาย
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๙ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๐ คำ	ฝักินจ้าง

เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๑ คำ	ฝิกินผี
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๒ คำ	ฝิกินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๓ คำ	ฝิกินเป็ด
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๔ คำ	ฝิกินหมา
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๕ คำ	ฝิกินหมูซื้อหมูมาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑ คำ	ฝิกินคน
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๒ คำ	ฝิกินจัว
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๓ คำ	ฝิกินควาย
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๔ คำ	ฝิกินหมาซื้อหมูมาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๕ คำ	ฝิกินจ้าง
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๖ คำ	ฝิกินผี
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๗ คำ	ฝิกินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๘ คำ	ฝิกินเป็ด
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๙ คำ	ฝิกินหมาเอาหมูมาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๐ คำ	ฝิกินหมูซื้อหมูมาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๑ คำ	ฝิกินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๒ คำ	ฝิกินผี
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๓ คำ	ฝิกินควาย
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๔ คำ	ฝิกินม้า
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๕ คำ	ฝิกินจ้าง

5. คำสวดเคราะห์ทั้งหลาย

เวทตำราเวทดาเกลาต้นบัดนี้หมายมีผู้ถือว่าดังนี้ก็มีมาโดงเพียธิโลกาว่าเป็นสันนี้จักว่าได้ถูกต้องตัวเป้งตัวจนท่างวนเสวยยอดหูลาตวยต้องก็บ่อรู้ได้อันเป็นใหญ่กว่าเคราะห์ทั้งหลายแต่มีแต่มีเวทดาเกลาต้นหากมาคอบงำตั้งมวนสันนี้ผู้เข้าตั้งหลายก็ได้ตกแต่งแบ่งยังเครื่องขียาปูจาตั้งหลายต่างๆ สันนี้เพื่อหื้อเจ้าเครื่องขียาปูจาผู้นี้หื้ออยู่ดีมีสุขหื้อได้ป็นจากเสียดังอุปัชฌายะจะท่างวนอนตลายแต่ดีหลีเต๊วะตำราเวทดาเกลาอันหมายมีพญาธิบดีจันอังกานพุดผัดสุกร์เสาร์กะปิเลยเดิยเทศดาวัดสะ ๑๒ รวยศิริหากหื้อบังเกิดมีมโลกแต่งประกรรมกับหัวดีคนผู้เป็นโสโกโสกาพร่องหื้อมะระนาเมี้ยนจากจาติพองมากจากต้อยหื้อบังเกิดฝูงเป็นมัตก็ยังเมตตำหื้อมีลาบหากเป็นมาเวะแห่งเวทดาบัดนี้ว่าเป็นป้าปะเคราะห์หื้อถูกต้องปองรักจะนะรักเปื้อหื้อหายโสกาและอุบาทเปื้อหื้อหายเสียดังพญาดีและยังเคราะห์ในต้นตุ๊กเยื้องจนท่างวนจึงได้ตกแต่งแบ่งเครื่องปูจาโพจะนะอาหารต่างๆ

ตั้งขานิชยังแก่งส้มแก่งหวานไล่ของไขว้เบียร์ร้อยหมากใหม่เป็นลำปะติมีเนื้อจันทน์ปาใหม่ใส่กีฬามีบุผา และเข้าดอกคอกไม้หมากปุ่นปุยแต่งโศพาก็ขอโอกาสพระชะเจ้าตั้งหลายมาเสวยกับตั้งปรีวาพลย ตั้งหม่องเอากันมาอยู่สุกสำราญแรกแต่กำระบัดนี้ไปหน้าจูงจักหื้อสุเจ้าสุต่านตั้งหลายหาบเอาของ เครื่องขียาปูจาอันนี้แล้วจูงจักหื้อหายเสียยังโลกาอุบาทฐ์หื้อนายพญาติและกรรมอย่าหื้อเคราะห์ เกิดมีในต้นสักญาคิพราเหมือนน้ำไอ้กาสออกจากใบบัวใบบอนไฟยะอันเกิดกล้างหลายสิ่งเป็น ดันว่าเสียหิมะจะแก่นื้อแก่นองไฟยะอันเกิดไม้ค้อนหอกดาบนาจป็นตั้งหลายหื้อหายไปด้วยอนุ ภาพอันได้ปูจาเตวดาเกล้าหมู่แต่นี้ไปเมื่อหน้าจูงหื้อเพญาติผู้นี้หื้ออยู่สุกสำราญมีสภาพกันต่อหน้า หื้อได้เสื่อผ้าและเงินคำมีอันใดจูงหื้อสมริขาริจูสิ่งหื้ออาอยู่หมั้นยืนยาวกว่าร้อยชาวปีปายจูงหื้ออยู่ สุกสัสติแก่เจ้าหอเจ้าเรือนและของคูมีดันว่าเปิดไก่อหุมหาจ้างม้าวัวควายจุเอียงจันแต่ดีหลีตีนี้โก หะเจ้าตั้งหลายจุต้นจุตัวมีพระอาทิตย์เป็นเก้าได้มารับเอายังเครื่องขียาปูจาตั้งหลายสนนี้แล้วจูงหื้อ ด่านตั้งหลายได้หายเสียยังอุปะตะวะกังวนอนตลายตุ้กพระกำรก่อว่าราจะไฟโระจะไฟโลกันตะ ไฟมะนุณไฟอะมะนุญไฟอะกิไฟอุตระไฟโลกันตะไฟอุปะตะวะตั้งหลายต่างๆ มาบังเกิดสันตะระ ปายนอกและปายในก็ดีแห่งผู้เป็นเจ้าหอเจ้าเรือนเจ้าเสื่อเจ้าผ้าเจ้าจาต่านนี้หื้อพระกอบไปด้วยธรรม วุฒิเกล้าพระก่านก่อว่าอยู่รรณสุขจะปะระปะติพณะโลกะยะอธิปกะยะโจกตั้งมวนแต่ดีหลีแล้ว หื้อได้ตั้งอยู่สติดิยณติขาวุฒิติการเป็นปะละมันนีะวะระจะนีะสาสนีะเป็นตีมีนาปะสนิยะแก่คน และเตวดาตั้งหลายถลาบ ๕๐๐๐ พัวะแต่ดีหลี อมรักจะนีะชะคำกะนานิวิมะวะนังกะสันตั้งอิมินาปู จาสะกำรังอะนุ้พาเวคำอะกะสันตุ้อิมังติดันตุ้จิปะสันตุ้หุรุหุรุสวาหาย อิติไปจะตีนะเราอิมัสมีง เกเลถกามดาวป้ารันตุ้อาผู้วรโณสุขจะปะระตตะปะตะสมิจันตุ้สุกจีตานังปะริหะรันตุ้ อมนีะ โมสาติตะดาวตตะสราสีเตวดำอะกะสันตุ้ อิมังอะสะนิคธิ์ถันตุ้จิปะปะยันตุ้พุนจันตุ้กะเต้นไต่หุรุหุ รุสวาหาย อิมังพาจะยังสวามิสวาหาย ว่ากาดีแล้วเอาสดวงแวงคนผู้เป็นนั้นสามรอบแล้วส่งเสีย หนได้เตื่อส่งเคราะห์นาราดังเกล้าแล้ว ปุกกะระผู้ใดเป็นพญาติบ่อรู้หายหื้อปูจาเคราะห์นาลาดังเก ล้านี้เสียเตื่อหื้อเป้งสดวง ๘ ห้อง จ่อ ๘ ตัวไล่แก่งส้มแก่งหวานและอันและ ๘ จูอันขันตั้งอาจารย์ หื้อมีเตียนแปดคู่เหล้มบาทเหล้มเพื่องแผ่นขาวแผ่นแดงเงิน ๑๒ บาทแล้วแต่ออกใจ พิธีส่งเคราะห์ และกำส่งเคราะห์ปุดละญิงจายใหญ่่น้อยมักถูกไล่ความอันบ่อค้ออันบ่องานกว่าจีหื้อได้เป็นหนึ่งเป็น โดยอันร้ายโหดเครื่องขีได้รับอุบัตร์เหตุมีบ่อขาดทรงสพญาคิหนักหลายกะคำกานกำขายรวร่องก็ บ่อแม่นจ้องคังใจกะคำอันใดก็แล้วมักกาศแก้วว่าวายได้สับหายจะใจกำก่าวไว้โบราณว่าเคราะห์ ตัวหารมาต้องในแห่งห้องอินทรียกวนสงหื้อหนีรามากคคั่วจากกายจักได้ตีมาเตียงเด้าจะแล่น ตั้งอาจารย์มีผ้าขาวผ้าแดงคอกไม้เตียนเหล้าบาทหนึ่งเหล้มเตียนน้อยสี่คู่สวามากสวามปูเข้าเปรีอก หมั้น ๑๐ ลิตร เข้าสารป็นหนึ่งลิตรลูกส้มของหวานเงินหื้อไล่ดังนี้ตัวเจ้าไล่หนึ่งร้อยไพร่น้อย ๓๐ แล้วมีด้ายสายสิญจน์น้ำส้มป่อยของทุกอย่างไล่สดวงรวมกันเอาด้ายสายสินโยงมาหาผู้มีเครื่องไว้

คำสั่งเคราะห์มีดังนี้

อักษะชัยโยอักษะชัยโยอักษะในวันนี้นี้ก็เป็นวันดีเป็นศรีไสบ่อเส้าเป็นอะมะริสะชัยโจก
 หลังเข้ามาหาบัตรนี้จักปิดเคราะห์บ่อดีหื้อค้ายออกเคราะห์ปายนอกปายในก็หื้อตกไปเสียวันนี้
 เคราะห์ก่อนก็เป็นโตปะเคราะห์ตัวโหดเป็นความเคราะห์บ่อดีบ่องามจีใส่เคราะห์น้อยใหญ่ก็หื้อ
 หนีหายเคราะห์ดังหลายมวลมมากก็ค้ายจากไปป็นเคราะห์เมื่อคีนบ่หั้นเคราะห์เมื่อวันบ่รูก็หื้อค้าย
 ไปสู่เมืองผีสัปเคราะห์บ่อดีหม่นเหมียงก็หื้อออกไปตัวต้นเคราะห์ดังบนถ้อยไว้เคราะห์เมื่อไขได้
 หนาวก็หื้อได้ปาวค้ายออกก็หื้อตกไปยังขอฟ้าจักรคะวาพะเคราะห์ตัวหารเหนือได้ตกออกไปว่ากูติ
 สาเคราะห์นานาตัวกล้ออย่าอ่วยหน้ามาจนเคราะห์อ้าทิตยจันอ้งการพุดผัดศุกรเส้าร่าหูกุณหื้อ
 ออกจากเขตรกำยาสัปเคราะห์นานาอันบ่อดีบ่องามเคราะห์ ๑๒ นาม ๑๕ ก็หื้อตกไปปาดงคอนพร้าดัง
 น้ำตกไปบวบอนนั้นจูงหื้อมีเตียงแต่คิหลิตั้งพระมุณีตันผ่านแผ้วได้ก้าวไว้แล้วเป็นคาถาสัปละสัป
 ตาสัปเคราะห์สัปภยาสัปคุกขาสัปโลกาวินาสันตุเต

ชะยะสิทธิธะนังลาพังโสศกธิกะยังสุขังพลังสิริอาชู่ชะชะชะชะชะชะวันตุเต

แล้วเป่าใส่น้ำส้มป่อยประพรมมดมือป็นปอนแล้วเอาดวงไปส่งทางทิศตะวันตกเจ้าเฮย

ดังนี้ไปปฐาเคราะห์หลวงแล่ออมสะหลิสัสติใจะสปลสญวินาสันตุวันนี้เป็นวันดีวันนี้
 เป็นสดีอะมะริสโจกจู่สหลิวหม่นเตียงติมามะหาลาบทูจักส่งเคราะห์จัวจ้าหื้อตกจากนาคคิงตันกู
 ไปเสียแม่นถูกเคราะห์ลามมาดใหม่ไขลุมเนื้อแรมต้นตัวก็หื้อตกหายไปเสียวันนี้แม่นมีดาขยงฟ้า
 หนายังดินก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกเวนต้นจาดเก่าก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกผีเกล้าพัวะ
 ปายหลังก็ตกจากตันกูไปเสียวันนี้เพียตเกล้าสิบหากจำพวกก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้ลมเพียงธิ
 ร้าย ๘๕ ก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้เคราะห์จัวจ้า ๖๓ ก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้เคราะห์จ้งไร
 ปาเกรียคก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้เคราะห์ร้ายเสียดสูนใจก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกยา
 หมอแสนจ้างก็ตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกจนไฟก็ตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกเคราะห์จ้งไรนางแผด
 ก็หื้อตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกผีจ้งไรจวนขวัญเข้าปกาศก็ตกจากตันกูไปเสียวันนี้ถูกผีจ้งขา
 อยู่คนใจก็หื้อหนีไปเสียวันนี้ถูกผีเขนใจอยู่คิงรีเบียนก็หื้อหนีไปเสียวันนี้ถูกผีปูย่าเจ้าอยู่ตักตอกินก็
 ตกหนีไปเสียวันนี้ถูกกำคนใจป้อมแม่มป่องเปื้อนบ้านก็หื้อตกผากจากตันกูไปเสียวันนี้ดังแรกแต่
 วันนี้ไปเมื่อหน้าจูงหื้อกูมีเตจะพพญาเข้มกล้าได้หลุมฟ้าภาพสัตัวจูงหื้อกูมีโจกดับเกิดสมบัตร์เลศ
 มีมาจูงหื้อกูมีสปลสัมปะติมนมังหลายจูงหื้อหายสะปะโดยไขโลกาสะปะสัมปะติณังมะโนระ
 ถามะณีใจดิจกจะวะติราจาสปลิดจ้ามะโนระฐาปิยะมะนาแก่คนและเตวะคาตัวพญาเสนาอาमारถ
 ดังหลายแต่คิหลิต สะปะสญวินาสันตุ้อมสวาหาย สุตรถาดีเวดถารอบส่งไปเตอะ แล้วหื้อเอาการถา
 อันนี้สรูปว่า อินตะตะปิงเตวะตะปิงจักกะวัดคิตะปิงมะหัจกะวัดคิตะปิงสัมมาสัมพุทตะปิงปะ
 เจดกะพุทตะปิงอะระหันตะตะปิงมะหาอะระตะตะปิงสปลสิทธิวิจาเกะลานังตะปิงสปรอ์กำจะริ

กะตังสามมาแจกหื้อเป็นขันได้ ๘ หมั่น ๔ ปันขันมาตั้งอยู่ต้นตัวตุงมวนอะระระกะยักร์ปู้นากะ
 ยักร์อุบิก๊ะยักร์กันทะยักร์ปล้มม้งไมยะไอ้สวนปีสุฝูงมีริดทริอันมาก่าวทราขอยู่ยังน้ำอุ่นภาพน
 กลัวเตใจเลื่องภาพใหม่ได้ลุ่มฟ้าบ่กลัวตายก็จ้วยกูด้วยเคราะห์ให้ผีหนาวเคราะห์นี้คนเยเคราะห์ผี
 เมยวินเคราะห์เจ็บหัวมัวป่นกว้างเคราะห์เจ็บนอกเจ็บในเจ็บเกล้าคอเกล้าเขี้ยวเกล้าลิ้นเกล้ากางคอปองค
 ไกว้มะเล้งจ้งไรตำมิดเคราะห์เจ็บอกปวดต้องเคราะห์เจ็บปวดคินมือในปีนี้เดือนนี้วันนียามนี้หื้อปัน
 จากเคราะห์หนึ่งเหงาอะกะละจะปุดิรป็นโยธาอาจารย์เสนามนฐิไฟโตผู้หน้อยรอม้อยคอยคอยตัง
 พามมีนะป้อก้าทวนหน้าหมู่สมหลีกักคนใหญ่เต่าลั่นก๊วบ้านใหญ่เต่าปูดอยกุกักแก้เสียก๊วเมือง
 ใหญ่เต่าลั่นก๊วบ้านใหญ่เต่าปูดอยกุกักแก้เสียก๊วคนต่านหงส์โหกบ่อไข้ก๊วคนจีไรจื้อยากบ่อมี
 เรอนกุกักแก้เสียก๊วฝีกักคนก๊วข่าก๊วมอนกุกักแก้เสียก๊วเส็กหล่นอยู่ในเมืองกุกักแก้เสียก๊วยิงจายต่าย
 เต่าก๊วพระเจ้าบ่อต่ายเมืองกุกักแก้เสียก๊วเส็กหลงเมืองกุกักแก้เสียก๊วเส็กลามาเมืองกุกักแก้เสียก๊ว
 เมืองลามบ่อมีเจ้าเข้าเง้อมเมืองต่านเป็นส้นชานกุกักแก้เสียก๊วมสัททิก่านดูบาอาจารย์หื้อแก่กูมพระ
 นารายสีไข้เคราะห์ผีเย็นอยู่บ่อได้ลวดปายหนีไปกันได้อินอะโคมกูเป็นดั่งหัวจักแตกผีเย็นตัวได้มัน
 ป้อยมาต่ายด้วยอะโคมหนักกว่าหินผาหื้อป็นอะโคมกูหมั่นดั่งเวียงเหล็กเวียงขางอมใจยะ
 ปุทธังธัมมั่งสังฆังกูมะดั่งสวาทาย ใจได้สะปะจู้ฉบับทไปนหื้อว่า ๓ เตื่อ มนน้ำส้มป่อยตบหัวส่วย
 หน้ากันเขาเป็นนักร์หื้ออาบ

สัททิก่านอาจารย์เจ้าเก่าไว้ให้ปู้จาเคราะห์สังรวมอันเกิดมีแก่คนดั่งหลายอันเป็นเพียธิบ่อรู้
 หายก็ดิคนดั่งหลายหากอยู่หมักมามีงานอนตลายไพะะนานาต่างๆ และยังมีใคร่หื้ออยู่ดูดิจำริญ
 ใจหื้ออยู่ดีมีสุขหื้อป็นจากโดยตุ้กตังมวนดั่งอันหื้อแบ่งสดวงอันหนึ่งแล้วแบ่งเป็นเกล้าห้องแล้วใส่
 เข้าน้ำอาหารแก่งส้มแก่งหวานป้าวต่านกล้วยอ้อยมากแคว้งหมากเขื่อหมากเดื่อปวงเข้าตอกคอกไม้
 หมากปุดิยนและตำและเกล้าจู้ตำจ้อดำ ๕ จ้อแดง ๕ จ้อเหลือ ๕ จ้อขาว ๕ ปักแควสดวงหั้นพร้อม
 เลี้ยงแล้วเอาสดวงของเหนือเสื้อผ้ออันเป็นอาศนาดีแล้วก็ว่าหื้อเก็บเอาเสื้อผ้อแห่งคนดั่งหลายอัน
 ปู้จานั้นมาปู้เป็นแล้วเอาสดวงดั่งเหนือเสื้อ

อันนี้สังเคราะห์บ้านเรือน

ผ้ออันนั้นจึงสบกวนแล้วหื้ออาจารย์จันจักส่งจักปู้จานั้นโอ้กาสรณาวาดังนี้เตื่อ
 โพนโตเตื่อสังขาโยดูกราพยาเตวดาตังหลายเกล้าตันมีพยาอาศัยจันอิงการพุดผัดศุกร์เสาร์เป็นดี
 สุดบัดนี้อุปาสะกะเจ้าบ้านเจ้าเรือนเจ้าเสื้อเจ้าผ้าเจ้าเครื่องปู้จาและผู้เป็นเพียธิอุปดะกัวงอนตลาย
 ไพะะนาๆ ต่างๆ เป็นปะระวะบ่อขาดสายสันนี้จักว่าได้ถูกต้องกับด้วยระกะนาจะตำปีเดือนวันยาม
 เยื่องใดก็บ่อรู้จักว่าได้ถูกต้องตัวเบ็งตัวจนตัวส่วยและยอดตบต้องโหราก็บ่อรู้ได้จักว่ามาขอรักแ
 รักขมจันแลจันในรักนจาตำจันตันจันก้างจันปายเยื่องได้เยื่องหนึ่งก็บ่อรู้ได้อันเป็นใหญ่เกโกหะตัง
 หลายก็แต่มีแต่ดำนดั่งหลายเกล้าตันหากมากะคำหื้อเป็นสังเดียวบัตร์นี้เจ้าบ้านเจ้าเรือนเจ้าเสื้อเจ้า
 ผ้าเจ้าจาต่าผู้เป็นเพียธินี้ก็ได้ตกแต่งยังปะวิกรรมปู้จาสาถ้าวแก่ดำนดั่งหลายเปื่อหื้อป็นจากเสียยัง

อุบาทพิชฌักกังวอนตลยตังมวนแต่ดีหลี บัดนี้ต๋านตังหลายเกล้าคันมีพยาอาติจันอังกการปุตผัดศุ
 กรเสาร์เป็นตี่สุดอันเกียแคววัดผัดไปมาในดาวตัดสะภาสปีเดือนวันยามบ่อาคหากเป็นชะนา
 เกิดมาตามปะละมีะกับโลกหากแต่งแปงมาคนผู้มีรักนาสะจุปาปิะเคราะห์หากเดียวผูกคล้องปองกะ
 ด้าหื้อเป็นโตยเป็นตุ๊กโสโกโสกำพร่องหื้อมะระนาต้ายจากจาติพ่องหื้อปิดพากจากต้อยู่ดีกินเสบ
 ไหมพร่องหื้อบังเกิดยังโลกาเจ็บไข้โกหะฝูงโสมีะกังยังมีกำเมตตำขุนนาหื้อมีก็หากเป็นสุภาพแห่ง
 เหวะดาตังหลายบัดนี้ป้าปิะโกหะฝูงได้มาถูกต้องยังรักกะนาจาด้าแห่งผู้มีจื่อว่าดั่งนี้ก็จิงจักได้แต่ง
 แปงยังเครื่องขียาปูจาสาการนี้ะวะโกหะนี้จะตะริกตังหลายเปื้อจักหื้อหายเสียโลกาอาปาดหื้อหาย
 เสียยังพญาติกังวอนหื้อหายเสียสะปิะเคราะห์ในต้นเสียงจุเอื้องด้วยอันได้แต่งแปงยังปูแก่้นักกะตำ
 ดั่งเกล้าและยอดโหลาดด้วยสะปิะโพจานาหลายสิ่งตังขาตะนิยะยังยังหลายพก้ามมีดั่งแก้งส้มแก้ง
 หวานของไขว่สะปิะเครื่องใส่พร้อมนานาตังป้าราจาดวงดอกแต่งตำมอกปูจาของอังกการาณา
 ต๋านตังหลายจุงเสด็จีรามากับด้วยขัสปริวพแห่งต้นแล้วมารับเอายังเครื่องขียาปูจาสาการเข้าน้ำ
 อาหารในสฐารลุ่มเงาสาอันนี้แล้วขอหื้อเจ้าเสื้อผ้าเจ้าเครื่องปูจาผู้มีจื่อนามะก่อน ว่าดั่งนี้หื้อหาย
 เสียยังโสโกโสกำอาพาดหื้อหายเสียยังพญาติกังวอนอย่าหื้อในต้นสัญญาติเป็นดั่งน้ำกิงกายตกใบบัว
 ใบบอนหื้อถอนเสียยังไฟยะโลกาอันเปิงกลัวหลายสิ่งสะปิะเคราะห์ยังหลายพก้ามมีว่าราจะไฟโจ
 ระไฟมีะนุษไฟอะกิไฟอุระกะโลกันตะวะไฟเสื่อหมีจะแก้เนื้อกล้าแก้ร้ายคะนองกลิ้งหน้าหอ
 คายเครื่องเข้าตังหลายหื้อหายเสียด้วยเตจาอานุภาพอันได้แต่งแปงยังเครื่องปูจาแก่้หวะดานักกะ
 ตะริกกับดั่งเกล้าคันแดนแต่กัะวันนีไปปายหน้าจุงจักได้ออยู่สุกรสำราญบานใจแล้วหื้อได้บังเกิด
 ยังโพกะราพสท้าวหันต่อน้ำจุงหื้อได้ผืนแผ่นผ้าเงินคำกะตำกรรมอันใดก็จุงหื้ออุดมสมริฐิสิ่งจุพ
 กำนจุงหื้อมีอาขุยีนยาวกัาวร้อยขาวปายจุงจักหื้อได้ยังสุกสีดีแก่้เจ้าเรือนและของเลี้ยงหื้ออยู่สบาย
 เสียงจุงพกัันกันว่าต๋านตังหลายได้สวดยังเข้าน้ำโพจะนะอาหารกัันอันแต่งแปงยังเครื่องปะริกัา
 จานานาตังต่างๆ แล้วก็จุงจักเอากันเมื่อหาพาสาดแก้ววิมารคำแห่งต๋านตังหลายเสียงจุนจตุวแต่ดีหลี
 เตื่อะ อมอะติดตะยะจันตะอังกการะปฐษัสสุสะโสระราหะเกตุนี้ะวะโกหาปิสะปะนัักกะตำกะนา
 วินังกัตสันติอิมินาปูจาสักรานูพาเวนีออยู่รนั่งสุขขังปรัณตะเตอมนะโมสาตำดินนั่งดาวตัส
 ราสีตตีเตื่อะกัตสันตุพาเกียรสวามิสวาทาย อิมังอะสะนังดิถันตุจีปะยันตุพุนจันต้อกัตตะกัตตำปิะ
 ริกัามังโสยะถิดังหุรุหุรุสวาทาย ยะสามติแล้วเอาแควคนพระญาติสามรอบแล้วหื้อคนนอกเรือนเอา
 สดวลงไปส่งเสียหนได้แล้วหื้อมีเข้าตอกดอกไม้หมากปูหื้อแก่้นแล้วหนีไปต้อย่นอย่าريبหื้อมีนกิน
 มาสู่เรือนเตื่อะ ในขันตังอาจารย์หื้อมีเข้าเปลือกเข้าสารปันเตียนน้อย ๔ กู่ เหล้มบาทกู่หนึ่งปู ๔ สัวย
 ผ้าขาวแดงเงิน ๕ บาท เพื่องหมาก ๔ ขด ๔ กล่อมเข้าตอกดอกไม้แต่งขันอาจารย์เตื่อะจ้ารวงสุคไป
 หาบ่ได้แต่นั้นหื้อมีหมากสามขดสามกล่อมเข้าตอกดอกไม้เตียนสามกู่ปูจาอาจารย์เตื่อะมีบ่กะด้า
 ตังอันจักเปื้ออาจารย์และ

ตั้งนี้จักก่าจะเม่นก่อนแลละเม่นหัวใจจักได้รื้อนใจบ่ออันต่านจักไสโยคะเม่นหน้าผากจักได้เป็นใหญ่คะเม่นกิ้วและคำขวากลับนจักได้ลาบคะเม่นคำซ้ายกลับนจักสมริทึคะเม่นตาขวากลับนจักได้รื้อนใจหื้อแข็งแต่ก่อนไปปายลุ่มจักลาบเล่าละคะเม่นแก้วขวาล้างสาวเปิงใจคะเม่นปากกล้ำลุ่มต่านจักไสโยคะบ่ออันจักได้กินจ้วนกินसानคะเม่นหัวอกจักได้รื้อนใจคะเม่นข้างขวาล้างสาวจักไค้หื้อกอดคะเม่นข้างซ้ายแม่หม้ายเมียต่านจักไค้หื้อกอดคะเม่นแขนซ้ายและปายมือซ้ายแม่ล้างแม่หม้ายไค้หื้อเป็นโตษคะเม่นแขนขวากจักได้หนุ่มงโงงเสื่อผ้าไหมคะเม่นปายมือขวาสาวไค้หื้อกอดคะเม่นหัวแลจักอยู่คิมิสุกคะเม่นหัวเข้าต่งนอกบ่อดีต่งในดีแต่แล

6. คำเรียกขวัญพระนาคแก้ว

บุทโธมังกระระสั่มบุทโธติปะตุตะโมบุทโธมังกระระกรรมสะปะตุกขาปะมุบจะเร

ธัมโมมังกระระสั่มพุโตคำที่โรตุตะโสอะนุชัมมังกระมะสะปะทะยาปะมุละจะเร

สังโหมมังกระระสั่มพุโตคักขินโยอะนุคตะโรสังฆะมังกระระกรรมสะปะโรกาปะมุละจะเร

ต่อไปนี้ขึ้นต้นนะโม ๓ จบ

อตะจะโสอตะจะโยอตะจะสิทธิราโพอตะจะมังกะโลอะจะในวันนี้ก็เป็นวันดีสหลีอะมะริสะโจกอุตมมะโยกราบเรื่องมะโนเนื่องลุ่มฟ้าได้แผ่นหล้าสาธราจารย์จอนแจ้งเจตจรรู้เปิดโหราคุณหนามากี่แม่นฟ้าตีแสงก็ว่าได้เศษฐีห้าหากสองตามกำปีโหราถัดต้องจ้องออกหื้อเป็นโยชร์เจ็ดหารส่อสร้อยเป็นตานถิโตเอกะโตก็ยังมีหลายมวนหม่ววันนี้ก็กวณสู้เข้าและธัมมขวัญพระดิตรพระจันย้ายรายศรีถูกลูกจื่อมะหาใจอังกานไปเป็นกุ่มบุทเข้าสู่เมณลงหาสุณย์บ่อเศษอีกเกษแรจันอะจิตรผันเข้าสู่รายศรีอยู่วาโยกรุดโธรับออกราหน้อยสอดเตียวผันจันแรรักบ่ออยู่รักเป็นหม่วชาวเจ็ดจันสเด็จเข้าสู่อาตยวไรววยมากำปีโหรามันผูกก็เป็นอันถูกแล้วบ่อเหลือไหนดวันนี้ก็เป็นวันใดโรดีล้าเลิสะตุตะมะเกิดกำป็นคำฝงเสาดายเป็นล้าแก้วก็วันนี้ข้ามด้อมมือพระนาคแก้วหื้ออยู่ตี่ฆากวันนี้เตวะดาลงมาปญโจกหื้อด้าวอะโสไกได้เป็นเจ้าภาพจุมปูก็วันนี้ป้อหมอดูหื้อดอกไม้คำภยานาศักียามนี้โปรจะปัจภากมือแม่ยักรมาสู่เจ้าจะระกิดิกำก็ยามนี้เจ้าเมืองจำปาไประถทะนาเอาโพธิษัธย์เจ้ามาเป็นเจ้าแก้วรามนี้ก็ยามนี้ปูเต้าจักไสจื่อลูกหลานต้นก็ยามนี้ก็หากเป็นยามมกกลอันสะอาดเปี่ยมป็นภยาคือนทรวายๆ ฟิงเตอะมาจนดังหลายดั่งอิงจายจุ่นจู้ผู้อันมานั่งถ้ำอยู่ดาฟิงว่าอนิดจั่งตุ้กขังเป็นตี่ตุ้กล้าบักมันบ่อหากไปไหนขับตำตวไปบ่อพากถลาบเสี้ยกคาบลมดั่งว่าอะนิจจั่งตุ้กขังก็เป็นที่ล้าบักพ่องเกิดมาเป็นมะนุษย์สะจาติจู้อิงจายบัตรนี้เข้าจักก่าตามลายยามเมื่อคนดังหลายมาเอากำเนิดเหมือนแม่ผิงยังไปดันเล็กไผ่จ่มรังสามสิบสองขวัญยังบ่อพร้อมบังเกิดรื้อนเปียงไฟพร้าเหมือนคนเดินตางไกรไปยากเคดร้อนหากมัวมาไปเถิงดินเขาดอยใหญ่หันแม่น้ำไขวนาดีหันน้ำดีลงอาบหนาวชะลาบเย็นกัคมิโสมัดจมนั้นเสโตขึ้นลวดกับหายก็สบายยังอยู่หลังจาตินั้นได้มาเป็นหม่วผู้สัตว์เตียนยอมกักกินหญ้าหื้อต่านได้เข้าไส้แรงายบางพ่องก็มาขายเป็นกำเงินคำจื่อกมัดคำ

กะตำแถบเล่าเล่าหื้อแต่งอันนั้นแตกออกเป็นห้าแห่งห้าอันก็ว่าหัวแล่นแข่งขาเล่าป้อเป็นสารูปหื้อเป็นปะละวี่อะโปธาติมาจุจอดไรโตเล่าหื้อแต่งอันนั้นปังแต่นมาเป็นอันชะตะณะดินมือหูตำพร้อมเลียงนะมะทำเข้ามาเลียงตัดตีหันจื่อว่ารุปะชั้นเวตะชั้นเข้ามาเตงตันแถมเล่าเล่าไคด้วยไคตั้งสันยาชั้นรู้เนื้อรู้คิงรู้เย็นรู้ร้อนสังขระชั้นมาเต็มด่อนหื้อใหญ่หื้อปีวินยานะชั้นมาสำแดงอินทร์ทือหื้อหันหื้อรู้เลียงอยู่ถ้ำถึงวันยามเมื่อแม่มาทรงกับพระจอมขวัญนุทธแห่งเจ้าแม่ก็มาว่าเป็นตุ๊กร้อนเล่าละहनัดใจยามเมื่อแม่นายจะลู้กหย่างไปตางไกลไหนแม่นายก็มาก้อยอย่างจำจำมือแม่ก็มากกว่าผันเอาฮาวแม่ก็บ่อได้ปาเปิบเดินแม่น้ำก็มาริกเว็นลิกก้านอันหนักยามเมื่อแม่จักยังพักแม่ก็มาก้อยเยาะก้อยย่องเหนียวหนองแล้วจึงจักนอนยามเมื่ออยู่กับพระพุทธรแม่นายก็มายินล้าบักยามแม่นายมากินกินเผ็ดเก็มร้อนมากน้ำร้อนอาบหุดลงเจ้าเต๋มาขอพะยอมแล้วคืนยามเมื่อแม่นายมาตัวคืนและนอนหงายปอถิมคิงตำไปหน้อยหนึ่งแล้วจึงกินมาอันว่าเจ้าอยู่กับพระมารดาหมิ่นมากสิบเดือนหากแล้วเตงดีจึงมีลมมาตีหื้อผากก็ว่ากรรมสวะสแกวก็ว่าตัวกรรมมากะตำหื้อเจ็บปวดต้องบังเกิดได้ลมแลงมาปิดแกว่งหื้อเจ้าตัวนอนหงายป่านจักตำบ่อด้วยเหมือนนกถูกบ้วยแห่งตำนรายพานจิตรบ่อวางคินเล่ารู้แล้วเต๋ด้วยดิเขาจึงเอาเจ้าไปขัดศรีอาบน้ำยามนั้นเจ้าจ้าร้องออกปากให้ว่าอาเรอาเรเขาจึงเอาผ้าแสมาปักหื้อเจ้ามืออยู่หลายผืนผืนหนึ่งนั้นจื่อศรีวิราชเมืองล้งกำผืนหนึ่งจื่อว่าจู้มป่าลงเล่ผืนหนึ่งจื่อว่าเอกอ้างรัชหมี่แสงตำวันแลงคำแล้วลิมกู่ผืนหนึ่งจื่อว่ามาหอมกิ่นก๊วยอดพระยามอนยอดพระยามอน ผืนหนึ่งจื่อว่ายอดน๊ะคอนสนแล้วผืนหนึ่งจื่อว่าตุ้มแอ่วบ้านป๋น้องด้านจาเตงผืนหนึ่งหน่งอยู่เจิงเดินเต็ดผ้าวิเศษมาตางสะเปาหากเป็นผ้าคนเรากวบ่อระโปกเป็นผ้าโลกกวบโทงเป็นราชวงศ์เครื่องดอมีตั้งรูปนกบินสนสอดเลี้ยวไปมาผืนหนึ่งจื่อว่าแสนสาวว่ายแย้มบ่อกวบตุ้มเขาก็มายิบมากุมไว้หื้อเจ้าป็นจากกับพระมารดาแต่ดีหลิเขาก็เอาเจ้าไปขัดศรีรูปเลียงหื้อเนื้ออ่อนเกียงเพราะได้ถูกผ้าผืนนวนหนายามนั้นนาเจ้าก็มาร้องไห้บางพ่องก็เอาดังมาใส่ไว้ว่าดูดีพ่องก็มาก่าบังผิโปเกิดแม่หลังมันมาเอาบ่อได้เขาก็เอาไปวางตีหัวคันไคจำล่ำไรว่าผิเก่าไม้หลงก่องเก่าไม้ใหญ่ก็หื้อมาเอาเสียวนี้กันป็นจากหนี่ก็อย่าได้มาเอาก็หากเป็นลูกคนเราสู้อยมาเอาไปได้เขาก็มาสะกดสะกันไว้เปื่อบ่อหื้อนายร้องไห้กะคำสันนี้จึงจักดีเปื่อบ่ออินทรีจิตว์ใจอันหมั่นบ่อชว่นผู้บ่ตกหนีไก่อันหนึ่งนั้นกัว่านายจะบ่อดีใจจะกินนมบ่อได้เขาก็เอาภาขวัญไปวางไว้เรียกร้องไห้ไว้ว่ามาเตอะขวัญลูกรักแม่เหยคนดิหลอนว่าเจ้าออกมาหากได้หิได้สืหลอนว่าขวัญนายได้สะคุ้งชว่นผู้บ่ออยู่หนี่หนีไปตีบ่อกานขอเจิญจวนสามสิบสองแห่งเจ้าจูงมาอยู่กับเนื้อจูงมาติดผ้าและเสื้อผ้าลับดินนอนดิผู้งยาดิตังหลายปากันเอาผ้ามาผูกแขนพระสมสิ่วนายหลับนอนดิเตอะเจ้ากันเจ้าใหญ่มาแล้วหื้อเจ้าได้อู่กำพระศาสนาบ่อแม่เลียงเจ้ามาก็เป็นอันยากหนักหนาอยู่กรรมเดือนไฟอันไคแม่ก็มาอดหยากกันแม่ก็มาหีบน้ำร้อนก็บ่อยินร่ำมายินเป็นตุ๊กยามเมื่อแม่มาอยู่เดือนและอยู่กรรมของกินไคดีดีร่ำรถหวานเก็มฝาดส้มดั่งแก้งหวานและอ่อมต้มพริกเอื้อเอื้อเกลือเก็มหอมหงานเหม็นแม่ก็บ่อได้กินและสาบคมได้กันเจ้าร้องไห้แม่ก็ลู้กอุ้มเอาเจ้ากินนมแม่ก็มาสีจนมคมชะหม่อมแม่ก็มา

ก่อมเจ้าอนหลับยี่งำกับแต่หน้อยป่อแม่ก็มิใจไผ่ห้อยป่าเรณุนายแม่ก็บ่อได้หลับเจ้าเจ้าและลูก
 ขววยๆ เพื่อรักษาลูกรักแม่คนดีผ้าอ้อมมิชักตาก็จึ่ให้เขี้ยวหากอดเอาหนึ่งจุกเหงาตะหลอดรุ่งผ้าอ้อมงู
 มดินยังจำมไอนันก้อยปากอย่างเดียวหากบ่อเดียวแสงเปือกถ้วนายเปงจะสะดุ้งกั้งหลงไหลก้างคิน
 ใจห่มผ้าอุบรูปเนื้อเปื่อนายหนานายเย็นกล้วนายเจ็บนายเป็นป่อแม่ก็มารูมราอยู่เฝ้าแม่ก็มา
 ป้อนเช้าวันระสามคาบอาบน้ำหื้อเจ้าวันละสามตีดินมือเจ้าบ่อดีแม่ก็ก้อยเป้งเอาเปือกถ้วนายจะบ่อ
 เลาเหมือนต่านกำตุ๊กอ่านบ่อผับบุญเกิดกับเลี้ยงง่ายเสื้อผ้าถ่ายมีหลายผืนก้างคินจึงตลอดรุ่งแม่ก็บ่อ
 หื้อเนื้อเจ้าเปียะงุ่มเป็นหอกันว่าได้สามสิบวันบ่อไปแล้วก้อยรักษาลูกแก้วแม่ต่อไปแถมด้วยดีแม่จึง
 เอาเจ้าไปขัดสีอาบน้ำว่าลูกนี้ นานอจกเกิดกำป่อแม่สองรารากเลี้ยงไว้ทำนาและยะไรรารากเลี้ยงไว้
 หื้อใหญ่กินแสงก้อยประติบัตรเป้งบ่อหื้อมดแมงมาต่อมไต่ยามเมื่อเจ้าไปดันใหญ่เดื่อนั้นแม่ก็ก้อย
 อุ้มวางแม่ก้อยอุ้มขวางแขนสอดอุ้มออกนอกในเรือนกระดำเปียนเลี้ยงไว้หื้อถูกถูกสะบับกันถึง
 เวลาดีหลับแม่ก็อุ้มเอาอนยังอยู่แม่ก็มากำยูกอยู่ว่าหลับจาจาหลับเสียเตื่อะบุตรดำหลับก็หลับเสีย
 เตื่อะนาลูกรักสายคำเจ้าแม่จะไปสะเอื้อะสะอ่อนให้แม่แก่นไทย์หนึ่งอยู่ใกล้แกว่งกวัดไกลกันว่าเจ้า
 ได้สามเดือนไปแล้วเจ้าก็มีอันเปียนอันขั้มและเรือริดยิดไปบ่อไกลยังก้อยไปก้อยเรือริดได้เตื่อคืบ
 ผัดมนพ่องเคิดมาเป็นคนก็สังสำมาคูกยากใหญ่ด้วยอันป่อแม่หากรักสาตั้งหั้นนานมาซ้ำว่าฝักการ
 และหนึ่งอย่างแม่ก็กลัวเจ้าไปตีจ่างหลอนตกแม่ก็ไปยกเอาเจ้ามาไว้ดีเภาแรงๆ กันได้สามขวบแดง
 ก้าแก่งกำรังป่อเล่นเหล่านเ้าวไปมาป่อแม่ก็ยังตามลูกรักสาอยู่บ่อขาดเพราะกลัวพระญาติมาเปียน
 กันเจ้าหลับไปแล้วแม่ก็ยังจิไฟเตียนไปส่องเพราะกลัวอันย่องยูกินเป็นตุ๊กจิดจินป่อแม่ยามเมื่อเจ้า
 ไปดันแก็รู้แต่ปากและจำป่อแม่เจ้าไปไหนมาเจ้าก็เล่นมาด่อนป่อแม่ก็บ่อได้คำค้อนไล่ตีขากันได้
 จินป้ามาก็บิดแบ่งป้อนแล้วแย่งเป็นกำจิ้นป้าคำถอดก้างแม่ก็มากลัวคูกค้างกาถอดลูกแม่ค้ายแม่ก็บ่อ
 ตอนายหื้อลูกได้ให้กันว่านายเจ็บเป็นป่วยไข้แม่เจ้าก็ไปหาญากันนายเจ็บหูและตำป่อแม่ก็มาลุมลา
 อยู่เอื้อกันว่าเนื้อร้อนป่อแม่ก็เปียนกันหุบกกันกำกินอันได้บ่อดีบ่อลำป่อแม่ก็เปียนกันลมกันเล้ากัน
 เจ้าอยากกินเข้าป่อแม่เจ้าก็หื้อกินตันใจกันว่านายเป็นเหือและไคแม่ก็อุ้มไปสะสาอาบล้างนาย
 นอนปางช่วงแม่ก็ก้อมนายนอนยักหัวลูกรักขึ้นใส่เหนือหมอนแม่ก็มานอนก้อมกั้งละล่อมหลับไป
 รักลูกสาใจนี้ นอนหนักแสนสิ่งหนักยิ่งกว่าฟ้าดินแดนบ่อมีดีถ่ายแทนบางบั้นกันเจ้าอยากกินจิ้น
 นป่อแม่เจ้าก็ไปหามาไว้กันนายกินผลพะลาหนวยไม้ป่อแม่เจ้าก็วิ่งไปเอาข้ามปูลาหลายหน้าเก็บ
 ใส่ซ้ารีบเตียวมาถึงเกหาแห่งห้องจึงมาเรียกร้องว่าลูกรักแม่เหี้ยมามาสิบปีกาล่วงไปแล้วสิบเอ็ด
 ขวนแก้วมาแดงใหญ่ป่อเปิงแก่กล้าบางพ่องก็มีสารูปหน้าปุ่นจมบางพ่องป่อแม่ก็มาวางอะลมต้าย
 ไปเล้ามาระหื้อลูกเต้าเป็นกำฟ้าอยู่ปายหลังว่าโอยตุ๊กซังแสนโสกวิปะโยกอันได้มาแดงกรรมมา
 ถึงตวยไต้พระยามะจุราชไรเลยต้นบางพ่องลูกก็มาต้ายระจากมารหื้อป่อแม่เป็นตุ๊กหยากร้องให้
 หาเต้ามาเจ็ดน้ำต้ายอยู่จะใจมิใจโสกลไหม้อยู่เล่นมาเลี้ยงลูกต้นแต่เล็กแต่หน้อยหวังว่าจักได้อ้อยห้อย
 กินกับหวังหวังว่าจักนอนหลับก้อมใจเลี้ยงลูกเต้าไว้หวังว่าจักได้เอาไว้ไว้ปิดปัวป้อยเอาตัวมาต้าย

จากมาละหื้อป่อแม่เป็นตุ๋ยากอยู่ล่อต่ายป่อแม่เต๋ามาเลียงเสียบอ่ค้ายๆ ป่อมีประโยชน์เลี้ยงลูกเต๋าวัวหวังจักได้โผดถึงสุขป๋อยมาม้วยมุดต่ายไปก่าวป่อแม่รวบอ่ได้กินน้ำบ่าป้าแลงลูกรักแบ่งเลี้ยงอยากอ้อมแล้วหากจมขวัญบัตรนี้เจ้าเต๋ามาหันยังสาสะนาพระโกดมต้นผ่านฝ้าจึงเข้าไปสู่เรียนเอากำรหนักเบารู้รู้แจ้งถึเรียนมาถือปะจ่านักบวทใจอ้างอวดตางตานใจเจ็บบานก็รอดคิดดันสอดถึงหาฝูงเป็นชาติกำแห่งเจ้าบ่ตันเต๋้าแก่ชะลาเนียบนิมาเต็งหนีบหายใจดิบออันปัญจะดับขาดม้างจากเมืองคนหลอนไ้ดวงจิตรตัวตันบ่ด้อมได้ไปตกแห่งห้องหว่างอามายหวังเอากุศลสวนบุญนายอันไ้เอาต้นออกบวทสร้างพระหนวดบ่าเป้งทำจูงหื้อเจ้าจ้อจำไว้ให้ตลอดอย่าไ้คิดดันสอดไปมาหื้อเจ้าตั้งใจว่าจัดเอาต้นตัวเป็นมะหานาวาเหล้มกว้างปาเอาต่านจีข้ามด่าด้างโอกะวะตะสงศ์สานหื้อไ้ถึงเนระปานเมืองมิ่งดับตุ๋กสิ่งตั้งมวนกำระกวณดิเป็นห้องดีก้องอยู่เอาใจก่อนเตื่อะ จบบท ถ้วนสอง

บทถ้วนสามต่อไป

ตะติโยอุตตะมะวิเสโสวันนี้นำคล้าเลิศพระพุทธรเจ้าเกิดแล้วลวดได้โผสโลกสงฆ์สานไ้พระจันแป้มานหื้อถึงดับตุ๋กยังตั้งมวนจึงไ้จักจวนเอายังขุนนายเต๋้าแก่ป่อแม่ชาติกำทธานานาญัตติสะมาพรั้าพร้อมทั้งด้วยกันเป็นเอกะสันตคแต่งตุ๋กผู้แห่งยิงจายจึงขงขวยหาไ้ยังดอกไม้และเตียนงามเข้าดอกตามสะนาดไ้สัชนาอดขอกินไปขอเอาจิมเถนองค์แก่แวดล้อมแห่เอามายังดาระกำหนุ่มเห็นว่าจักเอาบวทเป็นลูกสิกพระพุทธรเจ้าต้นจ้อโกดมเลิศแล้วจึงมาตัดเกดแก้วเกษาจึงเอาสุกัณโธมาสะระสหลงเกศเหล้าเปื้อหื้อหายโสภะสร้าโสภาเรียกกันว่านกะราจาตันบุญใหญ่บัตรนี้ผู้เข้าก็มาแฝงไ้แฝงหันยังสามสิบสองขวัญแห่งพระนาคเจ้ากลัวไ้หล่าหลงไปตกคงไ้ไ้รต่างด้าวดินแดนกลัวไปตกแสนขอกกล้าตกต่าน้ำนาตีเขาจึงมาหิบบไปศรีเรียงรอบใหญ่่น้อยถอดเถียวปายพระดับขยตั้งหมั่นมีห้าจันแก่นดุงามจิเตียนตำมีหมากตำหางนาคมาลามีตั้งบุผาดวงดอกเข้าดอกกิลาไรดอกดวงไ้สหอมรดเล้ามีตั้งดอกเค็ดเก้าหนามขอดอกขางพอสองสิ่งซ้อนหัวจิงพองบานดอกสะฐานแล้วซ้อนดอกตำห้อมขาวแดงดอกพุทแบ่งปลูกไ้ดอกเข็มไ้บ้านออนดอกขัดมอนบานหลามกิ่งซ้อนน้อยจิงบานขาวเปดเปียงดาวอยู่ยังฟ้าเก็บไ้สัขามจมีตั้งจำป้าเหลืองหอมสวาดสะหลิดอาดหอมเนื่องต่ายเหินเหลืองบานเป็นจ้อบานหลายหน่อก่อหลวงจำยามปวงบานยามค่ำกุสระพรั้าปูนถามตำเกศทะหลาหอมรดเล้าหอมตั้งเต้าตอดังเก็บมาแล้วเอามายังขาดส้อมแล้วขาดบายศรีนอกนั้นมิหลายสิ่งกล้วยอ้อยจิงเต็มขันมีตั้งกล้วยจันกล้วยค้ำกล้วยดิบข้าวสุกเหลืองกล้วยกูเนื่องหน่วยสั้นกล้วยไข่จันหลายหวีกล้วยธานีพว่องกล้วยมะณีอ่องในแดงกล้วยหัวแข็งกินย่อยกล้วยน้ำก้อยกินหวานจันแล้วปลูกต้นตำกล้วยส้มพรั้าสุจแดงหนึ่งแล้วดอกเข้าหนุมนอกลงแควนเข้าหนุมแต่ันมีหลายชาติเข้าหนุมปาดหวานกั๊ดเข้าดอกตัดหวานตัวเข้าหนุมอ้วหวานเจือเข้าหนุมเกลือบ่อวันเข้าหนุมเส้นเปิงปอเข้าแถมงอจिनย่อยเข้าดัมอ้อยแก่นถั่วแปปุนดิแลตุ้เอียงเปื้อบ่อหื้อผิดเครื่องสังักอันเปื้อบ่อหื้อมีความชะสนั่นกันอยากตกแต่งแล้วหากน้ามมีตั้งกีฬาหมากเหมียงเปื้อ

จักเอามาเลี้ยงขวัญพระนาคามีตั้งโนจะนาบ่อชั่วเอาหอมบัวเดียวติดบ่อหื้อมีโสมมะนัดกันขอยากเข้า
 น้ำกลวงหลายจีนปายายแห่งย่อยเปื้อบ่อหื้อตกถ่อยเสียสี่มีตั้งเข้าขาวดีหนึ่งอ่อนขาวจะจ่อนกินลำ
 ไล่ขันตำเลียงรอบแต่งต้มจอบกองมีเปื้อกกล้วยพระนาคเจ้าไปตกเสียกิริต่างด้าวตกต่างด้าวดิน
 แคนกล้วยไปตกแสนขอกกล้วยตกตำน้ำโงกกล้วยไคกเหมะวาอากาศเหมะวาสว่างค์คดแม่นไปอยู่สระ
 รดฝากฟ้าแม่นไปอยู่แผ่นหล้าผืนพรมแม่นไปอยู่เมืองปัตหลุมต่ำได้จิมต้นไม้มิงจุมปูแม่นเมือง
 อุดรชุติบหื้อพระเตี้ยต้องอะมีระโกยานแม่นไปอยู่วิเศษการหลายติบข้าเรียกร้องแล้วจูงมาไวไว
 จูงมาฟังยังเขาขับอ่อนอ้อยเสียงใสเสียงเหมือนเมงไชเมงว่างร้องหวังดีเขาคำเป็นระบำถ้วนถึเสีย
 ไหญ่น้อยกั้วเกี่ยวกับเสียงไวนั้นอยู่ห้องห้องเหมือนจันร้องอยู่แซแซเสียงเมงเวปดหึ่งเกิดก้อง
 กิ่งเสียงกัมเหมือนเสียงมะโหรีลมและปาดก้องรือลั่นก้องอารามขับเติมตำปุ่นม่วนลอเล้าล่วนอะ
 สะหลมเหมือนเสียงมะหาพรมใสสว่างอืดอ่อนจางเอาใจขวัญพระนาคเจ้าจูงมาไวแล้วจูงยินดีจูงมา
 ฟังมะโหรีและปาดก้อมีตั้งก้องส้องและชอลมมีตั้งแกวค์สะไหมใหม่เสียงน้อยใหญ่กั้วกันเสียง
 แกนันได้เต็มดังดินจักเข้และชอสายชู้สุหลายชะจับปีตีตัดคีกรูขวัญเสียงก้องตะพนันเสียงส่งเทิด
 เถิงโย่งเสียงนานก้องแซกัวนอกหมู่เถิงหม่องตู่รู้จิงกันเสียงเนืองน้นคอกเกี้ยวมีตั้งกองม่านเงี้ยว
 และมองเชิงสขงดังเริงยี่ะตุ่มหมุยสว่าหมองเสียงก้องสว่าก้องเนืองน้นเสียงแกนันมีก้องเปียงดัง
 เสียงปาดก้องเมืองสะหว่นยามเมื่อตู่่มจันรับทูนขวัญพระนาคขวัญเจ้าอย่าได้ปิดปากจากสันดาน
 จูงมาทวงเครื่องประริชานอันวางไว้บดชะโศกขวัญเจ้าจูงมาบอระโปกยังแผ่นผ้ากำสาผ้าสามผืนนี้
 นาดูพระเสริฐผ้าสามผืนนี้มาคิลลียิ่งกว่าผ้าดังหลายบ่อมีดีจักกดหมายเดิมเทียบได้ตำพระพุทธร
 ธิ์เรียกไว้ว่าทงใจแห่งพระอระหัดอาดจักจะจัดได้ถึงสว่างมะโนโลกเป็นป็นจากโดยมุนดินองค์
 อินทรีเตเวดตุ๊กด้าวเขตรจักจะวานต่านก็จะหาชานมากวดในวันผูกต่านก็จักเอาเจ้าไปบวท
 ประปี่จากทงผ้าจีวะลาวิสุเมตเจ้าก็จักได้ระเขตรการะวาเป็นศิกลาแห่งอุปทรายต่านจักหาใส่ยัง
 นามจื่อใหม่ให้วุฒิเรืองรุ่งดีไหนดบ่อแจ้งรุ่งใจความเจ้าจูงจักถามเอายังรากเก้ากับองค์ท่านเจ้าพระ
 อุปทรายหื้อเข้าได้จำศีลบิณฑบาตอย่าได้ขาดสักเวลาถึงวันอุโบสะทาเจ้าจูงอดสาเดสนาธรรมโศด
 มันจึงเป็นผลและพะโยมจักได้โศดบิจตำมารดาแห่งเจ้าตั้งเผ่าเจ้าหมูป่อนเจ้าจูงดอสาเนียนนาก
 มันจึงได้ป็นจวกตุ๊กอย่าจิงจักได้ถึงสุขในข้อหนึ่งนั้นเจ้าอย่าได้มัวเมาอ้วยกำสฤษทุกษณส่วนเจ้า
 อย่าได้ไปดูหม่นและระคอนขนหนั่งสมมะราชนลู้กั้วเดินเหล้นริเกรวรงค์ให้ร้องเหล้นเจ้าจูงริก
 เว้นห่างหนีไกลมันบ่อใจกองสะมะณะเปิดเจ้าอย่าเสบสุราเหล้นมากสะกำและแท่นพริายเหล้นมาก
 รกลวดขันพันเจ้าอย่าได้เหล้นก้านพะนันจนกั้วและไก่อ้วกั้วไรจันควายคบบหมู่หลายแอ่วเหล่า
 แก้วและแดงไปเหล้นพริายโกและแปดเกล้าตวยปูปาจีเรือน้ำเต้าแดงพรายแก้วจะเย้าไฮโรเจ้า
 อย่าได้นับปาโลเดินเที่ยวจจะเบนเตี้ยวและเอาผ้าเคียนหัวยั้งขอน้ำน้อยใหญ่มันบ่อใจก้านส
 หลมจะปาตัวจ่มให้วินาคในข้อหนึ่งนั้นเจ้าอย่าได้ไปเที่ยวตลาดกับอุปาสิกาคบบหมู่ปาพวกเหล้น
 จิตรวิ้งเดินเปดคนหนั่งเยื้องปาปังกักจมาบังเกิดตางบ่อพระเสริฐเจ้าอย่าได้พะสงคัณรีจิงสาวหนู

มเจ้าอย่าได้สู้มชวามหาเจ้าอย่าได้ซัดตำแรผ้อยกิ้วล่แรตนมันบ่อเป็นผลตังตักลิ่งในข้อหนึ่งนั้นเจ้าอย่าได้เต๊ะทะหลือล่อปากค้ออย่าได้ประดึบตรด้วยกำนสนุกน้อยใหญ่มันบ่อจักเข้ากำนกะตำยามก็จักผิดโอ้วาสเรียกว่าอชัฉิจาติอะกุศลเรียกว่ามะหาจนปัญพระปทุทาเตสะนาเจ้าจูงจำเอาสิกขาน้อยใหญ่ดีตำนบอกไว้ด้วยพะกำนสันไคเจ้าจูงจำใส่ไว้จู้บทาทอย่าได้สะลั้งปั้งปาดลิมหลงจูงรักษาพุทเธองค์ก็คงว่าจักได้อนิตตสังคับทเป็นสามเณรได้สามสิบสองทับบวทเป็นพระภิกขุได้หกสิบสี่กับหมั้นเต็งมันบ่อเหียงขั้วมฺฐนหายจูงรักษาถ่ายไว้ให้ตลอดอย่าเป็นแป้งบงบอกกับพระสาวนาติถัดตำตั้งหมั้นเจ้าอย่าได้เหลียวคั้นออกกองสองพระกำนถื่อว่ากันทาธุระและวิปะสนาควพระเสริฐเป็นตีตั้งเกิดกำนกุศลจูงเอาไว้สำหรับต้นแห่งเจ้าตุ้กค้ำเจ้ารวายฐีหื้อเจ้าได้เป็นลูกสิกพระมฺณีตันตักสวาดหื้อได้เป็นสังฆรบทงทำหื้อได้เป็นตีแญงย่าน้อมกบแก่มะนุษสะจาตแต่ปอาชฺฐิตมาจูงหื้อเจ้ามีอาชฺฐีหมั้นยืนยาวเตียงเต้าร้อยหาขบเข้าพระว้าสะปะอันตรายตุ้กโสภสะปะโลกพวยไพรสะปะจิงโรอย่ามาตัมเสียค้อย่าได้มาเบียดเบียนไก่อ้แห่งกำยาปัญจะมารตัวหฺยงยาบหื้อเจ้าได้พาบชะจัดสูนอย่าได้มาป้อนึงเกิดไก่อ้อย่าได้มาเกิดไก่อ้แห่งกำยามะหาเตเจ้าจูงหื้อมีเต๊ะโจะน๊ะพาบฝูงสัตว์หื้อได้เป็นครูสอนสั่งหนึ่งเด่นแก้วเตสะนาทำหื้อได้นำเอาศัทธาผู้ข้าอวยหน้าสู่จันฟ้าดีเมืองบลหวังได้เสวยกุศลอันใหญ่กว้างขอมญเจ้ากว้างเหลื่อมไหลงาหวังได้ขี้สเปาคำล้าใหญ่กว้างหื้อปันคำต่างโอกชะวะตะสงคัสานหื้อได้เถิงเนระปานเป็นตีแล้วขอพระนาคแก้วโผผาณจูงมาโทงผีนค้ออันพะเสริฐงามวิเลศรวายเรื่องจูงมาทงดั่งผ้าผืนเหลืองอันวิเศษเจ้าก็จักได้ทงเปดเป็นสหลมสายสิ้อคมเฮียบุญใหญ่หื้อเจ้าไฟผ้าผาณจะไปโสภีโสภเสริ้าสามสิบสองขั้วญเจ้าจูงมามาหื้อมาตังขั้วญแ่งขั้วญขาขั้วญปาตาดังขั้วญนี้คู่ดินมือหื้อมาตังขั้วญสะคือและควนต้องขั้วญก็วกต้องขั้วญค้อยงขั้วญป้อนหื้อมาตังขั้วญพร้อมหมู่หลังแอสสามสองขั้วญเจ้าอย่าไปอยู่ผู้เดียวมันบ่ออยู่จูงมาสู่กำยาปะริปันน้อมแล้วขอพระนาคแก้วอยู่ดีมาก่อนเต๊ะ จบแล้วกำสู่ขั้วญลูกแก้ว

ต่อไปเป็นคำจ้ำก่ายักขั้วญหลิวำกำป้อนขั้วญแล

เต้กำย๊ะสะมากะตำจิตร๊ะวินยานะตัดสะโหดังนี้สามสิบสองขั้วญพระนาคแก้วมาพร้อมแล้วผู้ข้าจักน้อมถวายยังเครื่องโพจะนาเลยจูเอียงอันเป็นเครื่องเสวยเครื่องครวเลยเขตกแต่งห้างไส่ขันอันห้วงหลายพอดิเขาจิงมาหิบบายศรีตกแต่งไว้เจาะตำได้เตียนงามปักยายตำมสะพาตมีดั่งเข้าหฺนุมปาดและเข้าหฺนุมวงค์ถอกน้ำมันลงจิงจาวร้างสาวบ่าวเขาแป้งอันแ่งเขาก็กแป้งหื้อย่อยน้ำอ้อยอ้อยหวานในกินตำใจอย่าหมองหม่นเสริ้าขออะรังเจิญสามสิบสองพระนาคเจ้าจูงมาเสวยก่อนเต๊ะ

ต่อไปนี้เป็นคำพรายนำสู่ขั้วญของคนเรานอ

อุต๊ะกั้งจะระจะราน้ำอันนี้ไสก็มาไสเย็นก็มาเย็นดีเลิศแล้วเป็นดั่งน้ำบ่อตึบแก้วรัตร๊ะน๊ะเจียงจิงกันว่าผู้ใดได้กินก็ยายพญาติแม่นว่าเต้าร้ายรวาดสาระมอนแม่นว่าผมขาวปอนเป็นหงอกตำเป็นหมอกบ่อดีดูแม่นสองหูหากหลังนื้อบ่อตึงเต็มต้นตำบ่อหันมัวมีดกันได้อ่าน้ำอันนี้มาส่วยแล้ว

มีดที่ว่าหายไปแม้ว่าผมชาวไสสะพาดกันได้น้ำอันนี้แล้วเนื้อก็อาดเจียวงามมันหูลึงด่านถามบ่อกันปากต่อกันได้เอาน้ำอันนี้มาล่อแล้วก็ได้ยินเสียงเหตุนั้นนาผู้ข้างหาสังจักเปียงบ่อได้สักสิ่งผู้ข้างน้ามักกว่าตะดิงกำโยสามสิบสองขวัญเจ้ามาพร้อมแล้วจูงมาเสวน้ำบ่อดิบแก้วอันนี้แล้วหื้อได้อยู่จุ่มเนื้อเย็นใจก่อนเตอะ

ต่อไปกำมัดแขนซ้ายว่า

เตกำชะมากะตำจิตรตะวินยานะตัดสะโหดังนี้ฝ่ายเส้นนี้หน้าหมั้นแก่นเส้นฝ้ายดิบมนข้างจักฝิ่นทะนาผูกไว้ข้างมัดแขนพระหน่อให้อันจื่อนากาบุตรตำอันจักเข้าสู่สาสะนาโอวาทนุสาสินีสืบสาสะนาไปพายหน้าหื้อขวัญเจ้ากล้าดั่งวีระจิปะก้านอันจักผาหมุ่เจียนจากสะปะเพียรชะจัดจากกำยาฝูงโลกาผากแล้วหื้อได้เป็นลูกศึกแก้วสามพระก้านเตวีชายะแปดด้านขวัญเจ้าอย่าได้หม่ยค้ำนจากกำยาจูงมารักมายังสารูปหื้อหมั้นผูกปิ่นเอาต้นตัวเรามีอะตะนาตกแต่งหื้อมารักยาตุ๊กแห่งอย่าเสียใจตั้งเจ็บไอและปวดต้องตุ๊กโศกต้องฝูงกำวนขอหื้ออากาศแก้วขอสมเหลือแล้วดั่งวีระปะนิทานนั้นจูงจักมีเตียงแต่ดีหลี

กำมัดแขนขวาต่อไป

ปิ่นปิ่นทะไรยังสุคติสุขังฝ่ายเส้นนี้วิศาฝ่ายขาวเตงงามดีข้างมัดมือเนากาบุตรตรัตตะดิลูกแก้วข้ามัดขวัญนายข้าหมายขวัญเจ้าไว้แล้วหื้อขวัญเจ้ามาอยู่หมั้นยืนยาวอันหนึ่งหื้อเป็นสาวเกาะกำเมื่อเมืองฟ้าอันหนึ่งนั้นหื้อเป็นม้ากลัวป่าหื้อจีป็นสงสานอันหนึ่งนั้นหื้อเป็นผิชะหารอันใหญ่เป็นเข้าไค้แสนลงอันจักรัตร์คงไปอย่ามือไปอย่าฝืดหนต่างตำอย่าฟางหันจ้องตางเตียวแต่เตอะ สุดแล้วกำมัดแขนลูกแก้ว

ต่อไปเป็นกำปิดเคราะห์หื้อนขวัญแล้วหื้อปิดเคราะห์เสียก่อนมัดแขนทีหลัง

กำปิดเคราะห์ว่า

สะปะละสะปะดาสะปะเคราะห์สะปะไพเคราะห์ปายในก็หื้อถอนออกเคราะห์ปายนอกก็หื้อถอนหนีเคราะห์ลาวิแก่นกล้าเคราะห์ปายหลังอย่าได้มาถ้ำเคราะห์ปายหน้าอย่ามาติดเคราะห์ปาผิดเป็นโดยเคราะห์ร้ายโชคสะกั้นเคราะห์ปิ่นอันหลายลำเคราะห์ร้ายพรำหิงสาเคราะห์นนานาหลายหลากเคราะห์ผิดปากเป็นกำเคราะห์เป็นคำอย่ามาไกล้เคราะห์เจ็บเคราะห์ไข้ก็หื้อแขวดตกลี้หื้อตกลไปตามเส้นไหมหื้อไหลไปตามเส้นด้ายหื้อยกย้ายย้ายไปสู่เมืองผีผู้ข้างคำเคราะห์ก็หื้อหนีข้างดีเคราะห์ก็หื้อเล่นด้วยดิบมนแก้วแก่นอาคมแห่งพระสะหลิดุดมตันวิเศษอันพระพุทธรเจ้าเตียไว้เป็นกาฐาว่าสะปะตุ๊กขาสะปะพญาสะปะโลกาวันตุ้เต้ สุดแล้วกำปิดเคราะห์พระนาคแก้ว

ต่อไปเป็นกำสู่ขวัญผัวเมียใหม่แต่งงาน

สหลีสดีใจยะมังกะระริกกลงบบาทเบื่องก่อนแรกเบิกใบศรีเป็นมังกะระใจดีจักนำจ้างสารเข้าสู่โรงแก้วสองสาขาจำกันไว้แล้วว่าหื้อได้ร่วมห้องต้นอนเดี้ยวการักนั้นหื้อบิดเป็นเกี้ยวอุปะมาดั่ง

เจือกเส้นคันป็นระนันมัดไว้สองรักกันเหมือนปวงดอกไม้อันบ่อผากหน้าเกล้าผู้ยงยวดเปาปิงเพื่อ
 แฝงไฟฝันว่าขอหื้อได้เต็มมีะโนราข้างแก้วสองสาขากันไว้แล้วว่าหื้อได้เป็นคู่แก้วผัวเมียกำโพ
 นั้นบ่อหื้อหายเสียจักหื้ออุดมตั้งใจเจ้าเตียงจับบระมวันนี่สองตำเขียวเจ้าข้าตามามีจะเบ็ดหน้า
 เหมือนคำสองฝ่ายเพื่องบ่อแม่จกัณสองสุพรรณลูกรักเจ้าข้างามเหมือนกันจะเบ็ดหล่อหน้าเหมือน
 ปิมเคียวอันด่านหล่อไว้จักปลูกแปงสองเจ้าแก่นไทย์หื้อเป็นชัวก่ายแก้วลาวคำหื้อสองจาจิเจ้าหื้อไขว
 สงค์สารกันหื้อเหมือนคั้งเรือนเจ้าไม้ไผ่แจ้จักปลูกแปงสองเจ้าหลัวันนี่แก่นแม่นวันคิใจะริก
 ปุนนี้ะคิสิเป็นวันคิบ่อแม่หาได้จึงจักได้มีตุตำนี้้นผู้ใจตั้งสองเบื่องสองฝ่ายหาป็น้องเผ้าแก่ดังหลาย
 มายังขยหานัดเป็นถ้อยจักปลูกแปงสองเจ้าอ่อนน้อยหื้อเป็นคู่สร้างวันคิจึงแต่งไว้ยังยันไบศรีมี
 ดังกะนี้ะลาหมากปลูกด้วยอ้อยมีดังเหล้าหัวเค้งห้าหื้อกับไก่อัดมนามมีดังผ้าเตี้ยแลเตก้าขามีดังต่อหู
 ลานคำป็นเกล้าจักกะด่าอะหะมั่งกะละหื้อสองเชื้อเจ้าหื้อเป็นใจคิโจกข้างสองรักแปงกันอย่าหื้อกา
 กาสล้างหื้อรักกันกลุ้มเต้ายวะจิวังแม่นสองเชื้อเจ้าจักริพองก้านสั่งจุงหื้ออุดมสมดังใจเจ้าแม่นมี
 บุตรตำธิดาถูกเต้าก็หื้อเป็นดีแปงดีรักสองเชื้อเจ้าได้ขอดคำรักหื้อเหมือนเจือกคันเกี้ยวเคียวอดตำ
 เขียวจักได้เป็นคู่สร้างจุงหื้อนายอุดมมั่งมุนคู่แ้วดังหมูหมาเปิดไก่อยังเล้าหื้อมีพร้อมเสียดูกอันตั้ง
 เงินคำสมบัติเสื้อผ้าจุงบระมวันไปด้วยจ้างและม้าฝูงหมู่ข้ายังจายก้านอุบายกิจจะเวียกสร้างสอง
 เรารือเริงเลิสฟ้าแม่นสองเชื้อเจ้าจักริพองด้วยกองอันกำหื้อซื้อถูกขายแปงฝ่ายแลบล้วนจักตามาผูก
 มือตือแขนจุงหื้ออาอยู่ยืนยาวปอร้อยขวบเข้า ๓๒ ขวัญ แห่งสองเชื้อเจ้าจุงมามวนพราพร้อมหื้อมาดัง
 ขวัญหูขวัญตาและเคขวัญกั้วก้อมหื้อมาดังขวัญแก้วขวัญกางหื้อมาดังขวัญแกร่งขวัญขาขวัญเกษา
 ขวัญโลมาเส้นหน้อยพราพร้อมขวัญดินขวัญมือหื้อมาอยู่ปดือดีเกาะกันหื้อหมั่นขอย่าหื้อหน่ายก่าย
 กำรักขวัญเหี้ยขวัญจุงมาสอนสอนจบกับคู่แก้วเรียงหมอนร่วมตื่นนอนเอาแก้วเตอะหน้าขวัญเหี้ย
 ขวัญจุงมาห่มผืนแผ่นผ้ากับตื่นนอนเคียวอนเนื้อขวัญสองเจ้าอย่าไปแรมรังเรื่อดีเถื่อนถำรุณขวัญ
 สองเจ้าอย่าไปอยู่คอยสามสิ่งแก้มหมู่แรดจ้างกระดิงเขาหื้อวนหื้อมาอยู่เรือนหลังกว้างกับหมู่ปี่จุม
 น้องขวัญสองเชื้อเจ้าอย่าไปเววนรำร้องแก้มหมู่อกกางเต้านางฉนิขวัญสองเชื้อเจ้าอย่าไปสอดล่า
 เมืองศีแก้มยักร์เยื่อค้อยเลื้อห้วยขวัญสองเจ้าอย่าไปอยู่คอยหลังจ้วยตี้นป่าเลื้อหมีขวัญสองเจ้า
 อย่าไปอยู่ยังนาดีแม่น้ำใหญ่กว้างขวัญสองเชื้อเจ้าอย่าไปอยู่ยังเมืองนาโกแก้มคุณนาคน้ำและเด
 เถื่อนถำขวัญสองเชื้อเจ้าอย่าไปอยู่ยังเมืองปัตหลุมหลุ่มน้ำอันบ่อใจห้องเมืองคนขวัญเจ้าข้านายข้า
 พราพร้อมว่ามาตากแต่งไว้ยังควงบุผาดังมาลาสติดกั้วส้อมมีดังดอกจำปาสะบานงาก้านก้อมปัก
 ป็นหางคำแดงมีดังต่อน้อยสะไมเกี้ยวแขนขวัญนายแปงจุงมาฉุณฉุองจักเรียกขวัญสองเจ้ามาพร้อม
 หื้อมาฉุณฉุองเรือนลามาเหน็บดอกเกียงพาดังกั้วตั้งก้านก้างตื่นนอนนายหมู่ๆ ขวัญสองเจ้าจุงยินดี
 เข้มข้ายามเมื่อก้อมกั้องคัอินทร์ขอดค่านินอย่าหื้อมีกำผิดกำข้องผัวเป็นหิงหื้อเมียเป็นช่องหื้อเจ้า
 เนื้อใจเคียวฝ่ายแลบล้วนเอามาบิคเป็นเกี้ยวจักเอามาผูกมือตือแขนแห่งสองเชื้อเจ้าหื้อมาอยู่สุข
 ตำราญจุมเนื้อฝูงเคราะห์ร้ายอย่าไปมาหาอนทรายอย่าไปมาไกรหื้อหายเคราะห์ร้ายกาษพระญาติ

บาทได้ตุ้กค่าเจ้าอยู่ดีมาหื้อได้อยู่ก้ำจู้ดูวะระบุทธะสาธนาป่าเป้งตานอยู่แต่จั้นจั้นขวัญเหี้ยขวัญจูง
มาแฝงไผ่ไผ่ต่อเต้าจ้วจิวังสะหลีคิงค่าข้าจักปะขวัญเจ้าขวัญสองอ่อนน้อยก้อยมาคิเตื้อนายเฮี้ย สุด
แล้วกำสู่ขวัญผัวเมีย

ต่อไปเป็นกำสู่ขวัญผัวเมียใหม่ของจังหวัดกะลาสีลเนื้อ

ศิริศิริวันนีวันดีวันดีอิอะมุดตะโฆกโตกโบนนี่แม่นโตกไม้งั้นทรันโบนนี่แม่นขันไม้งั่ว
เจ้าขุนปุนแม่นแล้วจึงได้แต่งภาขวัญมีทั้งมวนพราพร้อมมีทั้งเต้าแก่มานั่งล้อมภาขวัญอยู่สะรอน
สะร่ายมีทั้งฝ่ายผูกแขนมีทั้งแหวนไถ่น้อยบัตรน้อยสร้อยสังวาลอาหารเหลื่อมมากันกะภาคพร้อม
หลายสิ่งทุกอย่างอันมีพุพินและปุนจิบฟ้าพ้างฮิบเดาตามาลาหอมอ่วงเฮ้าเหล้าล่องแก้วไผ่ภาขวัญ
ชวนกันมาม่วนเต้าเข้าด้มกล้วยใบศิริมีทั้งไข่น่วยคิเกลยปอดพระยอดสร้อยทศพลพะยานต้นลง
แต่ฟ้ากวัดแกว่งหน้าทักชื่อขุนศิริขุนพรหมสมศิริสันงามสะอาดท่านจึงมีพระราชอาญาปึงสิทธิ
ชัยะพระพรบอระภิเชกอะติเรกเตโชชะโยชะยะชะยะตุ้กะวังชะยะมังคะลาอาวาหะวิวาโหชะยะมูง
คุณพุทธศักราชล่วงแล้วได้เปรียบตามปัจจุบรรณพรรณษาคเข้ามาในปีเถระเบญจะศก เปรีย
นตามปีปัจจุบันตกอยู่ในหมั้นตะระคูมหันตะระคูวสานี่ระคูเปรียบตามระคูปัจจุบัน ให้ทั้ง
สองเจ้าเป็นคู่ภาขวัญตามกระบวนโบราณแต่งไว้ขันดอกไม้มักขึ้นเพียงตำขันสมมาลูงตำเจ้าโคตร
โผดเข้าไผ่เงินขาวลูกสาวกักลูกสาวก้างลูกสาวหล้าเปรียบตามจึงเพิ่นคาคำมากบ่ออยากแก่นดีหลิ
ปุนแปงดีพ้อแม่เต้าแก่พร้อมตักแต่งปุนแปงแพงคำรักลูกแก้วปุนแม่นแล้วจึงยอมามีทั้งหมากอัมพา
หอมหวานกินแกเครื่องฮับเจ้าเหลือหลายทั้งคำบายและพ้อแม่เต้าแก่พร้อมสาวบ่าววงศ์สามมาช่วย
ยอภาขวัญเบื่องตาเจ้าอยู่ลี้ล้ายมาช่วยยอภาขวัญเบื่องซ่ายเจ้าอยู่ลี้เลียนเวียนชายขานั่นแม่นชายโง
เหล้าผู่ผู้เฒ่านั่งทั้งองค์กันบัตรนี้คู่ข้าจักเชิญเอาขวัญผัวเมียเจ้านี้ให้เข้ามาอยู่เทียมเนื้อให้มาอยู่กับ
เสื่อในคิงจักเชิญเอาขวัญนางงามให้เข้ามาเทียมครู่ทั้งขวัญท้าวขวัญผู้เป็นผัวมาเฮี้ยขวัญเฮี้ยให้มา
ชมเชยดวงขวัญครู่แก้วมาฮอดแล้วทักดอกจุมพูนจุ่มเจือแม่นดอกเค็ดเก้าทักดอกข้างก้อมตำเกษา
งามดั่งไหล่เทียบท้าววันคิหลิโถมศรีสองเจ้านางไถ่มาเฮี้ยขวัญเฮี้ยให้เข้ามาสามมือนีวันนีขวัญเจ้าไป
ฮอดใช้ทักดอกมาลาก็ให้มาสามมือนีวันนีขวัญแห่งให้เข้ามาชมแข่งอยู่ลี้ลาขวัญหาให้เข้ามาชมหาอยู่
ลี้สุดลี้ล้ายล้ากันซ่ายไชยยามคนมาหารหัวแหนแก่ท้าวปากานในวันวาพชมขึ้นแห่ท้าวขึ้นหานาง
หนีหัวนางคุณนาคหลาวเหล็กหลากผีหลวงในดวงธรรมกล่าวไว้ที่นั้งให้สมกวนบอระมวนบอระ
วอนแก่นแต่งแบ่งให้เป็นครูล่งมานำลูกแก้วพ้อปูกแล้วให้เป็นครู่ทั้งสองให้เข้ามาปุนปองเป็นลูก
พ้อปูกไผ่แทนเรือนสองบุญเรืองลูกหล้าฮักเก็งหน้าเทียมกันคู่ข้าจักเชิญเอาขวัญนางงามให้มาเอียบ
ไพล่ละใหม่เนื้อผิวผางโถมนางงามอยู่ถ้ำอินทร์ฟากฟ้าปุนแปงให้เข้ามาเผื่อแผ่เมี่ยงแบ่งกึ่งเก้าฮ้อย
ขบเข้าย่นยั้งทิมาให้มีบุตรคำชายญิงบ่อน้อยสร้อยอ่วงพอแสนของกับนางเจ้าหากมีทุกสิ่งซ่างม้า
มิ่งอานคำพระยาธรรมตันวิเศษฤทธิเดชกล้าลือชาตามตำรากกล่าวไว้อินทร์ท้าวไผ่ถวยพรเป็นกำ
สอนสั่งโลกโตกขันแก้วฮับภาขวัญคือคั่งสาวสวรรค์ลงแต่งตั้งอินทร์ไผ่แข่งไชสอนดอกไม้ม่อน

แซมเกล้าข้าจักเชิญขวัญเจ้าพร้อมพร้าทั้งสองมาเสียวขวัญเสียวยามเมื่อตามวันลงรับป่าแขงยาม
เมื่อตามวันแดงลงรับป่าไม้ให้ขวัญมาเทียมนางอย่าช้าแม่เจ้าแอมล้อมถ้าคอยลายมีทั้งผ้ากระเสแส
ลายซ้อนเลื้อยดั่งแก้วเสื่อปักแสวไหมแดงขวัญจอมแพงให้มาเทียมครูขวัญเจ้าอยู่ปากฟ้าแดนไกลก็
ให้มาสามมือนี้นี้ขวัญอลัษะคะนิงนำชู่เก็กให้มาสามมือนี้นี้มาเสียวขวัญเสียวให้เจ้ามาสระเกษาตัด
ดอกไม้บัวระพันให้เจ้ามาทาจันทร์มันแม่เจ้าแต่งไว้ให้เจ้าตัดดอกไม้ครองเกษสวलयมวบ่อยาว
ประสงค์ใส่ช่องฝูงบ่าวปิ่น้องบ้านได้คอยหานางธิดาบ้านเหนือมาคอยหน้าเพิ่นชาเจ้าบุญกว้างสู่กาย
ให้เจ้ามาเสวภาพขวัญแต่งไม่ให้ได้ป้อนเข้าใส่ภาพขวัญเจ้าทั้งสองตามทำนองโบราณกล่าวไว้หมอบ
บอกให้ว่าวันดีข้าจักเอาสองศิริสองเสียงหมอนซ้อนเสื่อให้เจ้าได้สืบเชื้อพ่อแม่แทนเรือนถึงปี
เดือนผลสวฟ้าฮ้องฮ่าวัน ๗ คำ ให้เจ้าจำศีลวัน ๑๔ คำ ๑๕ คำ บินนิบาตอย่าได้ขาดทานศีลภาวะ
ขวัญก็ให้เจ้ามาอยู่ก็วิลาขวัญตาให้เจ้ามาอยู่ต้ายี่แอมขวัญฝ่ายแถมและขวัญกางขวัญแอมบาง
ขวัญนมพร้าพร้อมให้มานั่งล้อมอยู่ภาพขวัญมาเสียวขวัญเสียวมือนี่แม่นมือนี่วันดีสิแม่นมือนี่ฮ้างผู้เฒ่า
เกิดเป็นสาวก็แม่นมือนี่วันนี้หัวคำคั่นคือเก็กก็แม่นมือนี่วันนี้คอยท่านได้แทนเรือนก็ว่าแม่นมือนี่
วันนี้นอนหลับได้เงินหมื่นก็ว่าแม่นมือนี่วันนี้นอนตื่นได้เงินแสนก็ว่าแม่นมือนี่ข้าตัวกายขานางก็
แม่นมือนี่วันนี้เขาได้แหวนคำดีมาถวยฟั่งฟ้าก็แม่นมือนี่วันนี้ข้าตัวกายขานางก็แม่นมือนี่เข้าเต็ม
ฉางล้านชื่อก็ว่าแม่นมือนี่สามวันให้เพื่อนได้แก้วมงคลมาไว้ถ้าเจ้าเอน ห่มมือให้เพื่อนได้เสื้อฝามา
หาเจ้าเอนให้ข้าตัวกายขานางสุขสบายบางพร้าพร้อมใจอ่อนน้อมตั้งต่อชมเชยเจ้าเป็นเชยให้เจ้าทำ
ใจกว้างอย่าได้ก้าวอ้างสัปประสังอันใดให้มีใจเลื่อมใสคอมนางแทบไทัยเจ้าเป็นลูกไปให้เจ้าฮักแม่
พ่ออย่าได้เว้าหน้าหน้าขวัญผิวและขวัญเชิงซู้หื้อเจ้าฮู้ครองปานฟังธรรมเถิงเดือนคำเจ้าอย่าได้เที่ยว
ยามคำเฮือนหลังค่านั้นแม่นเฮือนอารชาคาสูงหลังใหญ่กะทอดใส่ป้านลมสูงจงกมนั้นแม่นเฮือน
พ่อเกียสร้างต่อหลังสูงเรือนสูงและเฮือนป้าหลังหน้ากว้างตั้งแต่แขนงลายลงกล่มสบบาทเป็น
พื้นมุงกระเบื้องดินขอมือเฮือนหลังสูงพร้อมพาดโรงม้าวสหายห้อยหิ้งอาชาไนยไหในเรือนโองน้ำ
แก้วหลังนั้นพ่อแม่มอบให้แล้วแก่เจ้าทั้งสองให้เจ้ามาปูนปองกินทานบ่อไว้ให้เจ้าได้ยาคินน้ำเย็นยัง
ที่มาได้กินขึ้นให้เจ้าส่งเฮือนอาได้กินป้าให้เจ้าเฮือนอย่าให้เพิ่นชาเจ้าบุญกว้างครูสู่กายมีลูกชายให้
ได้ผู้ประเสริฐให้ได้ลูกแก้วเกิดรวมอุทรให้เจ้าฟังคำสอนคำยายพ่อแม่ให้เจ้าแผ่กว้างพื่อน้องวงศ์
ชาติมาเบื่องซ้ายเจ้าอย่าได้เหลียวหาชายคำเบื่องขวาเจ้าอย่าเข้าให้เจ้าแดงทางอย่าหลับดินสายผิด
สิดให้เจ้าได้กัมได้เก่าเหล่าไหน้อยให้เจ้ายายไพร่เหล่าไหน้อยให้เจ้ายายขุนมือนี่มุนของเจ้านาง
แก้วหมอก้าวแล้วเข้าเต็มอวยพรเป็นคำสอนอินทร์สั่งโลกเจ้าหากมีโชคแล้วเจ้าค่อยเพียรเอามาเสียว
ขวัญเสียวขวัญผิวให้เจ้ามาชมเมียนี่น้ำถึงคำให้เจ้าบ่อนนอนหัวเรียงหมอนให้มีใจฮักฮ่อให้เจ้าผิน
หน้าต่ออะภิรมย์ชมเชยกันอย่าได้ฮ้างอย่าได้ม้างฮักชั่วชีวังก็พอเจริญ ชะยะชัฎะวังชะมังกะละ
ชะยะมะหามุงคุณ จัตุโรจรรมา วัชณดิอาชัณโนสุขังพระลึง จบแล้วกล่าวขวัญผิวเมียบใหม่
แต่งงานของจังหวัดกะลาสีคน

7. หนังสือส่งเคราะห์เป็งโงน

ถ้าบุคคลใดที่จะส่งตัวเป็งและตัวโงนเคราะห์โงนไม่ว่าหญิงชายทุกคนถ้าป่วยเป็นให้นับอายุเขาถ้าผู้ชายให้นับตั้งแต่ช่องเสือเวียนหานาคและหนูจนครบอายุปัจจุบันถ้าอายุตกช่องใดนั้นเป็นตัวโงนเป็งให้ส่งชื่อนั้นก่อน ถ้าเป็นผู้หญิงให้นับอายุตั้งแต่ช่องวัวเวียนหาสู้งและแมวถ้าอายุปัจจุบันตกช่องใดให้ส่งชื่อนั้นก่อนแล้วก็มาส่งตัวหลัง

	ทิศอีสาน	นุประวันออก		
ทิศอุดระระเหนือ	วัว	สู้ง(เหยี่ยว)	แมว	ทิศอาคะนัย
	ช้าง	ราสีทั้ง ๘	ราชสีห์ สิงห์	ทิศทักษิณ
	หนู	นาค งูใหญ่	เสือ	
อันนี้ทิศพายัพ	ทิศปัสสิมมะ			ทิศหรีดี

กำส่งตัวโงนตัวเป็ง

สู้กับพยานากถ้าอายุบุคคลใดถ้าตกพาสู้เป็นตัวโงนให้ส่งตัวโงนก่อน พยานากให้ส่งทีหลังให้มีสดวง ๒ ใบ กว้าง ๑๒ นิ้ว สูง ๑๒ นิ้ว เท่ากัน สดวงพยานากให้ดาใส่เครื่อง ๑๕ อย่าง จอขาวลายแดง ๑๕ ใบ เครื่อง ๑๕ อย่าง มีรูปพยานาก ๑ ตัว สดวงพาสู้ให้ดาใส่เครื่อง ๑๕ อย่าง จอสีเหลือง ๑๕ ใบ มีรูปสู้ง ๑ ตัว

กำส่งตัวโงนมีดังนี้

นะโม ๓ จบ

โงนโตตุลาพยาโงนสัปปะโงนโงนงัวโงนควายโงนจ้างโงนม้าโงนราจะมีโงนเสือโงนผิอย่าได้มาใกล้โงนคุตนาออกยามาขบโงนกบเขียดหนูแมวอย่ามาใกล้โงนเจ็บไข้อย่ามาโงนโงนหอกดาบเถี่ยรกล้าโงนฝ่ามืออย่ามาฟันโงนสัปปะก้านตุ๊กสิ่งอย่ามาวิ่งเวียรต้นหื้ออยู่สุขเสถียรตุ๊กคำเจ้าแรงงายสัปปะอันตรายพยาทิจึงหื้อถาดออกจากเนื้อตัวสันตะระเนื้อตัวแห่งผู้มีชื่อว่า นาย (ก) และนาง (ข) ดังนี้แต่ดีหิตุลาพยาโงนตั้งหลายจูงมารับเอายังเครื่องปิ่นตะกานหลายเชื่องอันเป็นเครื่องประริกม้นำมาสู่สูตันตั้งหลายจูงไปอยู่ขอกฟ้าจักกะวารอยู่ตามสุขสำราณตุ๊กเมื่อ ก็เปื้อตู่ข้าหากได้ปุจาเจ้าตั้งหลายนี้เตื้ออะ อมอะติตะยาเตวะตาสะหะปะริวารายะเอหิเอหิ อากะสันตุ (อิมาสะ) ว่า ๓ ครั้ง อิมังปะริสะปุจาสักก้าลัง ปะฏิกันหันตุตั้งรักขันตุสัปปะสัถธุวินาสันตุ สัปปะโรกาวินาสันตุอะเสสะโตสวาหะ ๓ ครั้ง (แล้วก็ว่าต่อไป)

(บทนี้ว่าต่อไปดังนี้)

ตุลาพยาจันตะรา และพยาพัสสะลาจาเงินนี้มะปิ่นดีเป็ง คารักล่อแห่งสัตว์และคนต่ออาสะหลัยจักหื้อมีจัยและอุบาคักหากต่านตั้งสองจักมากระดำปองหื้อเป็นพยาริสันขนาดโลกาบัดนี้

นาขอหื้อเป็นเจ้าเครื่องขียาก็ได้คาดแต่งโกจะนะแบ่งปิมเมืองจันทร์ขาวเหลืองงามใหม่หน้ามี
เครื่องสิบห้าอันๆ เป็นเครื่องพยานจันทร์มรรมากับตั้งเครื่องพยานาคเจ้าณะกะลาจ่อขาวลายแดง
ดาสิบเก้ากับตั้งเข้าน้ำมากหลายสังมิจันยะแย่งอันเจ้าได้ปู้จาแตงนำถวายขอหื้อหายโรกาพยาธิขอ
หื้อหายกาตากไปสู่หนปีสลิสมะบุปะตืออยู่แห่งสุเจ้าหมุ่นากาในวันนี้ก่อนเตอะจันทร์ตะอยู่เมือง
จันทร์ตะอยู่เมืองจันทร์ตะปะริณะกรณจ้งมาจีเอายังราจะคุตราจะสารจ้งมานำเอาเครื่องปู้จาตั้งหลา
ยมวรฝูงหมุ่นีไปเตอะ ห้าอันอันอยู่ในเมืองปัญจะณะกรณจ้งมาจีเอาเครื่องปู้จามวรฝูงหมุ่นีไปเตอะ
จบแล้วว่า ราชะโตวา จบวาสัปะตะ

ส่งสูง กัดดาบหนี่หื้อว่าไปกาสดวงสูงทิสวันออกว่าดังนี้ อมอะติดดาจะตุโรง กะกะนายะ
ปะริวาระยะ เอหิ เอหิ อะกะสันตุอิมังละสะนัง ดิถันตุ หูลูลุสวาหาย ๓ ครั้ง เปาสดวง ส่ง

บทนี้เป็นคำสั่งสดวงไปกาพยานาคว่าดังต่อไปนี้

อมโสริจะตุโรงกะเตวะตาอมโสริจะตุโรงกะนายะ ปะริวาระยะ อมเอหิ เอหิ อะกะสันตุ
อิมังอะสะนังดิถันตุอิมัง โกจะนังหะรัง ปะกันหันตุ จิปะยะยัญ ตฤณจัญตุหูลูลุสวาหาย ๓ ครั้ง เปา
สดวง ส่งตามทิสเตอะ

บทนี้เป็นคำสั่งไปหาตัวโจนว่าดังนี้

อัมมะยักขาเตวะตาบวระปาอะกะสันตุสวาหาย ๓ ครั้งส่ง

ราชะโตวาโจระโตวามะนุสสะโตวา อัคคีโตวาอุตตะกะโตวาปีสาจะโตวาขานุกะโตวากัน
ตะกะโตวานักขัตตะโตวาจะนะปะตะโลกะโตวา อะสะธรรมะโตวา อะสันธิติโตวา อะสัปปุริสโต
วาจันทร์ตะหัตถิอัสสะมิกกะกะโกกุกระอะหิวิสิระมะหิงสายักขาติหิณานา นานาโลกะโตวา
นานาอุปัตตะโตวาอารักขังกันหันตุ แล้วให้ว่ากำปัดเคราะห์ต่อไป

กำปัดเคราะห์

สัปะตะ สัปปตาสัปะโรกาสัปะอุบาตสัปะพยาธิ กลางวันอนตะราย เคราะห์ป้าตาย
ปาวายเจ็บไหม้ก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ขี้ไล่ก่อแสกมีมาก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์หัวปี
ได้มาอยู่ถ้ำก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์อยู่ฟ้าขาดลงโจนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์ในปี
ในเดือนต้องร้ายก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์ยางย้ายเตียวตางก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์
ในนาไร่เข้าก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์ปู่เฒ่าฝากครวก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์จ้วควาย
ตัวกล้ำก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์จ้างม้ากล้ำลอมก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์อยู่อ้างดา
โจนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์กลางวันต่อถ้อยโจนความ ก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์
ใหญ่่น้อยมียามก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์มียามรีบร้อนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์อยู่
ต้อนประตูเรียนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้หื้อสุหนีไปพระอาทิตย์ใกล้แสนขอกหื้อหนีไปตาม
พระจันทร์ดีขอกฟ้าจักกะวาร์หื้อสุไปตามพระอังกาดีฟ้าเสี่ยงแผ่นดินสุดหื้อหนีไปตามพระปุดดี
ฟ้าแตงดงสะจิดหื้อหนีไปตามพระผัดดีแก้วอุครโขติบอันเป็นตีหมุกินนาลีแอ่วเล่นอยู่สมสะนุกหื้อ

หนีไปตามพระศุภรที่ป่าไม้ดงคำมือเศร้าตีพระปุตระเจ้าบ่อไว้ศาสนาหื้อหนีไปตามพระเสาร์นากา
ข้อมหนึ้นนอกฟ้าอุดรหื้อหนีไปตามพระลาหุตกต้องเศศตีเมืองได้สวรนับตั้งแต่วันนี้ยามนี้ไปปาย
หน้าสิบปีสุอย่าได้มาใกล้เกล้าล้านปี สุอย่าได้มากาย อมสัปะสัตตภูวินาสันตุ หุหุหุสวาทาย

ต่อไปถ้าเราจะส่งดวงอันใดให้เอากำส่งอันนั้นว่าปอ ๓ ครั้ง คำหวัคนป่วยตกใส่ดวงส่ง
เตอะ

ถ้าสุดท้ายนี้ถ้าเราจะส่งดวงสูงให้เอากำส่งไปสูงให้ว่าดังนี้ ๓ ครั้ง ส่ง

อมอะติคตาจะตุโรงกะณะนายะปริวารายะ เอหิเอหิ อะกะสันตุอิมังอะสะนังติถันตุหุหุหุสวาทาย
๓ ครั้ง

ถ้าส่งตัวโจนให้เอากำส่งโจนหลบท้ายว่า ๓ ครั้ง คำหวัส่ง

อัมมะยักขาเตวะตาบัวละปาอะกะสันตุสวาทาย ๓ ครั้งส่ง

อันนี้กำส่งพยานาค

อมโสริจะตุโรงกะเตวะตา อมโสริจะตุโรงกะณะนายะปริวารายะ อมเอหิเอหิอะกะสันตุ
อิมังอะสะนังติถันตุอิมังโกจะนัง ھرังปะกันหันตุปิปะยัญตฤณจัญตุ หุหุหุสวาทาย จบราสีสูง
กับพยานาค

ราสีหนูกับแมว

ถ้าอายุตกของหนูเป็นตัวโจนให้ส่งตัวก่อน แมวเป็นตัวศัตรูให้ส่งทีหลัง ให้มีดวง ๒ ใบ
ดวงหนูให้ดาเครื่อง ๑๒ อย่าง จ่อสี่คำหม่น ๑๒ ใบแล้วมีรูปหนูใส่ ๑ ตัว ดวงแมวให้ดาใส่
เครื่อง ๘ อย่างมีรูปแมว ๑ ตัว จ่อสีแดง ๘ ใบ มีน้ำส้มป่อย ๑ ชันน้ำมีขนาดหนามด้วยถ้าส่งให้เอา
น้ำส้มป่อยส่งเตอะดี ว่าจะโม ๓ จบแล้วก็ว่ากำส่งโจน ๓ จบ

โจนโตคุลาพยาโจน สัปะปะโจนโจนจัวโจนควายโจนจ้าง โจนม้าโจนราจะมิโจนเสือโจน
ผิอย่ามาใกล้โจนคุตนาคอย่ามาขบโจนกบเขียดหนูแมวอย่ามาใกล้โจนเจ็บไข้อย่ามาโจนโจนหอก
ดาบเถียรกล้าโจนฝ่ามืออย่ามาฟันโจนสัปะปะก้านตุ๊กนึ่งอย่ามาวิ่งเวียรต้นหื้อมาอยู่สุขเสถียรตุ๊กคำ
เจ้าแรงายสัปะปะอันตราพยาธิจุงหื้อกาออกจากเนื้อตัวสันตะระเนื้อตัวผู้จื่อว่า นาย ก และ นาง ข
ดังนี้แต่ดีหลี คุลาพยาโจนตั้งหลายจุงมารับเอาขึงเครื่อง ปันณะก้านหลายเชื่องอันเป็นเครื่องปริกัม
นำมาสู่สู่ด้านตั้งหลายจุงไปอยู่ขอกฟ้าจักกะวารตามสุขสำราณตุ๊กเมื่อก็เปื้อตู่ข้าหากได้ปู้จาเจ้าตั้ง
หลายนี้เตอะอมอะติคตาจะตาสะหะะ ปริวารายะเอหิเอหิ อากะสันตุ (อิมาสะ)

สาธุ สาธุ คุลาพยาอังกะระและพาลาหุอันเป็นตีเป็งปะอาสะหลัก อันอยู่หนอะกะนัยและ
หนปายับ เป็นตีสัตว์เลียบเลิงแลโจนเป็งอังกะระหื้อมานำเอาเครื่องปันณะก้านจ่อแดงการปอแปดโก
จะนะนานานลาหุจะจุงมานำเอาเครื่องขียาจ่อคำหม่นสิบสอบ แล้วจุงปองย้ายออกเคราะห์ร้าย
ปอกคีนคายหื้อเจ้าเครื่องขียาปู้จาหื้อได้อยู่สุขสบายเตียงเต้าเต้าเตอะ อังกะระอันอยู่ในเมืองปา

ขณะมีพระจันทร์จ่งมาจี่เอามังจาลิจ่งมานำเครื่องปูจ่าตั้งหลายมวนฝูงนี้ไปเตอะลาหุละอันอยู่เมือง
ตปปะณะมีพระจันทร์จ่งมาจี่เอามุสิกกาจ่งมานำเอาเครื่องปูจ่าตั้งหลายมวนฝูงนี้ไปเตอะ

ราจะโตวาโจระโตวา มะนุสสะโตวา อะมะนุสสะโตวา อัคคิโตวา อุตตะกะโตวา ปิสาจะ
โตวา ขานุกะโตวา กัณครกะโตวา นกขัตตะโตวา จะนะปะตะโรกะโตวา อัสสะ ธรรมะโตวา อะ
สันถิสิโตวา อะสะปริสสะโตวา จันตะหัตถิ อัสสะ มิกกะโกณะ กุกุระ อะหิวิสิกา มะนะสัมปะติปิ
อัสสะตะรัสสา สุกกะระมะหิง สายักขาติหิ นานาพะยาโตวา นานาโรกะโตวา นานาอุปัตตะโตวาอา
รักขังกันหันตุ

ปีดเคราะห์ สัปปะตะ สัปปตาสัปปะโรกา สัปปะอุบาตสัปปะพะยาธิ กลางวันอนตะราย
เคราะห์ป่าตายนาวายเจ็บไข้มักหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์จี่ไล่ก่อแสกมีมากหือออกหนีไปใน
วันนี้เคราะห์ห้วยป่าได้มาอยู่ถ้ำหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์อยู่ฟ้ายาคลงโจนหือออกหนีไปใน
วันนี้เคราะห์ในป่าในเดือนต้องร้ายหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ย้ายเตียวตางหือออกหนีไป
ในวันนี้เคราะห์ในนาไร่เข้าหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ป่าฝากครวหือออกหนีไปในวันนี้
เคราะห์จัวควายตัวล้าหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์จ้างม้ากล้ามอลมหือออกหนีไปในวันนี้
เคราะห์อยู่อ่างดาโจนหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์กลางวันต่อถ้อยโจนความ หือออกหนีไป
ในวันนี้เคราะห์ใหญ่่น้อยมียามหือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์มียามรีบร้อนหือออกหนีไปใน
วันนี้เคราะห์อยู่ตอนประตู่เรียนหือออกหนีไปในวันนี้หือสูหนีไปพระอาทิตย์ไล่แสนของหนี
ไปตามพระจันทร์ตีกอกฟ้าจักกะวาร์หือสูไปตามพระอังคารดีฟ้าเสี่ยงแผ่นดินสุดหนีไปตาม
พระปุตดีฟ้าแต่งคงสะจิดหนีไปตามพระผัดดีแก้วอุดรโชติบอันเป็นดีหมุกินนาลิแอ่วเล่นอยู่สม
สะนุกหนีไปตามพระศุภร์ดีป่าไม้คงคำมือเศร่าดีพระปุตระเจ้าบ่อไว้ศาสนาหนีไปตามพระ
เสาร์นากาย่อมหญ้านอกฟ้าอุดรหนีไปตามพระลาหุตกต้องเตศดีเมืองได้สวรนับตั้งแต่วันนี้ยาม
นี้ไปพายหน้าสิบปีสุอย่าได้มาใกล้เกล้าล้านปี สุอย่าได้มากาย อมสัปปะสัจฉวินาสันตุ หูลูหูลูสวา
หาย

กำส่งตัวโจนว่า อัมมะยักขาเตะตาบับปะปาอะกะสันตุสวาหาย ๓ ครั้งส่ง

กำส่งดวงแมวว่า เอวิลาโร ปะรัมมะลิโกนาหัง กัสสันตุ หูลูหูลูสวาหาย ๓ ครั้ง ส่ง (จบราศี
หนูกับแมว)

กำส่งไปหาหนูว่า ปะรัมมะลิโกนาหัง กัสสันตุ หูลูหูลูสวาหาย

จ้างกับราจะมิ

ให้มีสดวง ๒ ใบ กว้าง ๑๒ นิ้ว ๑๒ นิ้วเท่ากัน สดวกข้างให้ดาเครื่องใส่ ๒๑ อย่าง จ่อขาว
๒๑ ใบ มีรูปข้าง ๑ ตัว

สทวงราชจะมีให้ดาไล่เครื่อง อย่างจ่อขาวเขียวใบมีรูปราชจะมีสิงห์ ๑ ตัว จ่อขาว ๕ จ่อเขียว ๘ ใบ

โขนโตคุณาพยาโจน สัปปะโจนโจนจัวโจนควายโจนจ้าง โจนม้าโจนราชจะมีโจนเสือโจนฝอยยามาใกล้โจนคุณาคอยามาชบ โจนกบเขียดหนูแมวอย่ามาใกล้โจนเจ็บไข้อยามาโจนโจนหอกดาบเถียรกล้าโจนฝ่ามืออย่ามาฟันโจนสัปปะก้านตุ๊กนึ่งอย่ามาวิ่งเวียรต้นหื้อมาอยู่สุขเสถียรตุ๊กก่าเจ้าแรงายสัปปะอันตรายพยาธิจูงหื้อกาดออกจากเนื้อตัวสันตะระเนื้อตัวผู้จื่อว่า นาย ก และ นาง ข ดังนี้แต่ดีหลี คุณาพยาโจนตั้งหลายจูงมารับเอาขังเครื่อง ปิ่นตะกานหลายเชื่องอันเป็นเครื่องปริกัมนำมาสู่ผู้ตั้นตั้งหลายจูงไปอยู่ชอกฟ้าจักกะวารตามสุขสำราณตุ๊กเมื่อก็เปื้อนผู้ข้าหากได้ปุ้จาเจ้าตั้งหลายนี้เตอะอมอะติดตะยาเตวะตาสะหะ ปรีวารายะเอหิเอหิ อาเกะสันตุ (อิมาสะ) ว่า ๓ ครั้ง

สาธุ สาธุ คุณาพยาหัตถิและราชจะมีโจนเป็งเป็นต้อาสะหลักซึ่งแห่งคนตั้งหลาย ของจูงมานำเอาเครื่องของถวายจ่อ ๒๑ ขาวปอดเป็นเครื่องปิงปาย และราชะยายรักหื้อจูงหื้อมารับเอาเครื่อง ๑๗ ขาวเขียวเสด็จไปสู่หนตักขิณะ และหนอุตตะระแล้วขอหื้อเจ้าเครื่องขียาจูงหื้อหายโรกาพยาธิจูงหื้อกาดกาไปในวันนี้แต่เตอะ สิ้นอันอยู่ในเมือง ประตะณะกรณจูงมาหื้อเอาหัตถุ แล้วจูงมานำเอาเครื่องปุ้จาตั้งหลายบวชผุ้งหมุ่นไปเตอะ สิ้นอันอยู่ในเมืองเจตตะณะกรณจูงมาหื้อเอาราชจะมีจูงมานำเอาเครื่องปุ้จาตั้งหลายมวรผุ้งหมุ่นไปเตอะ

ราชะโตวาต่อ

ราชะโตวาโจระโตวา มะนุสสะโตวา อะมะนุสสะโตวา อัคคีโตวา อุตตะกะโตวา ปีสาจะโตวา ขานุกะโตวากันครกะโตวา นักขัตตะโตวา จะนะปะตะโรกะโตวา อัสสะ ธรรมะโตวา อะสันถิสฺสีโตวา อะสะปริสสะโตวา จันตะหัตถิ อัสสะ มิกกะโกณะ กุกุระ อะหิวิสิกา มะนะสัมปะติปิ อัสสะตะรัสสา สุกกะระมะหิง สายักขาตีหิณานาพะยาโตวา นานาโรกะโตวานานาอุปิตตะโตวาอารักขังกันหันตุ

ปิดเคราะห์ สัปปะตะ สัปปะดาสัปปะโรกาสัปปะอุบาสัปปะพยาธิ กลางวันอนตะรายเคราะห์ป่าตายนาวายเจ็บไข่มักหื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์จี้ไถ่ก่อแสกมีมากหื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์หั่วปี่ได้มาอยู่ถ้ำหื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์อยู่ฟ้ายาคลงโจนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ในปี่ในเดือนต้องร้ายก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์ข่างย้ายเตียวตางก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์ในนาไร่เข้าก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์ปู้เต้าฝากครวก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์จัวควายตัวกล่าก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์จ้างม้ามกล่ามอมก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์อยู่อ่างดาโจนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์กลางวันต่อถ้อยโจนความ ก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ใหญ่่น้อยมียามก็หื้อออกหนีไปในวันนี้เคราะห์มียามรีบร้อนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้ เคราะห์อยู่ตอนประคู้เรียนก็หื้อออกหนีไปในวันนี้หื้อสุหนีไปพระอาทิตย์ไล่แสงของหนีหนีไปตามพระจันทร์ต้อชอกฟ้าจักกะวารหื้อสุไปตามพระอังกานต์ฟ้าเสียงแผ่นดินสุดหนีหนีไปตาม

พระปุตตีฟ้าแต่งคงสะจัดหื้อหนีไปตามพระผัดตีแก้วอุครโหติบอันเป็นดีหมุกินนาลิแอ่วเล่นอยู่สม
สะนุกหื้อหนีไปตามพระสุกรตีป่าไม้คงคำมือเศรำตีพระปุตระเจ้าบ่อไว้ศาสนาหื้อหนีไปตามพระ
เสารีนากาย่อมหญ้านอกฟ้าอุครหื้อหนีไปตามพระลาหุตกต้องเศศตีเมืองได้สวรนับตั้งแต่วันนี้ยาม
นี้ไปพายหน้าสิบปีสุอย่าได้มาใกล้เกล้าล้านปี สุอย่าได้มาท้าย อมสัปะสะตถุวินาสันตุ หุจุหุสุสา
หาย เปาสตวง ๓ จบส่ง

กำลังตัวโจนว่า อัมมะยักขาเตวะตาบับวะปาอะกะสันตุสวหาย เปาสตวงว่า ๓ จบส่งหา
ตัวโจน คำหวัตก

สตวงให้ปั่นเขตบ้านเตอะ จบราสีข้างกับราจะมีสิงห์ (เอน้ำส้มป่อยคำหวัตกสตวงส่ง
เตอะ)

ราสีเสือกับัว

ให้มีสตวง ๒ ใบกว้าง ๑๒ นิ้ว ๑๒ เท่ากัน สตวงเสื่อให้ดาใส่เครื่อง ๑๐ อย่างมีโภชนะ
อาหาร จ่อคำ ๑๐ ใบมีรูปเสื่อ ๑ ตัว

สตวงพยางัว ให้ดาเครื่อง ๖ อย่าง โภชนะอาหาร ๖ อย่างจ่อสีออน ๖ ใบ มีรูปงัวใส่ ๑ ตัว
เครื่อง ๖ อย่าง

โจนโตตุลาพยาโจน สัปะปะโจนโจนงัวโจนควายโจนจ้าง โจนม้าโจนราจะมีโจนเสื่อโจน
ฝอยยามาใกล้โจนคุตนาคอยามาขบ โจนกบเขียดหนูแมวอย่ามาใกล้โจนเจ็บไข้อยามาโจนโจนหอก
ดาบเถียรกล้าโจนฝามีคอยามาฟัน โจนสัปะปะก้านตุ๊กนึ่งอย่ามาวิ่งเวียรต้นหื้อมาอยู่สุขเสถียรตุ๊กคำ
เจ้าแรงายสัปะปะอันตรายพยาธิจูงหื้อกาออกจากเนื้อตัวสันตะระเนื้อตัวผู้ชื่อว่า นาย ก และ นาง ข
ดังนี้แต่ดีหิ คุลาพยาโจนตั้งหลายจูงมารับเอาเครื่อง ปั่นตะก้านหลายเยื้องอันเป็นเครื่องปริกัม
นำมาสู่สู่ตื้นตั้งหลายจูงไปอยู่ชอกฟ้าจักกะวารตามสุขสำราณตุ๊กเมื่อก็เปื้อตู่ข้าหากได้ปุจาเจ้าตั้ง
หลายนี้เตอะอมอะติดตะยาเตวะตาสะหะ ปริวารายะเอหิเอหิ อากะสันตุ (อิมาสะ) ว่า ๓ ครั้ง

สาธุ สาธุ พยาเปี้ยกโหและพยาอุษุทะราชแลล่อโจนมาย่ผ่อหากันจูงมารับเอาเครื่องขันคำ
ปอแบ่งอันผู้เป็งปะตกแตงนำถวายเป็นโจนเป็งอันเป็นดีอะสะหลัซึ่งตัวสัตถุแห่งเจ้าเครื่องปุจาได้
คาตกแตงเข้าน้ำแตงน้ำมาเสารัโสลีลาคำปอด จ่อน้อยลอคสิบดวงเป็นเครื่องเปี้ยกโหหลงเต้าโคงจูง
มารับเอาเครื่องส่งและของปุจาไปสู่หนหรดีดางว้ายปอกจูงมานำเอาเพียรออกตวยตามมีตั้ง
เครื่องพยาอุษุทะราชหื้อมานำเอาเครื่องปั่นตะก้านของไขว่ตกแตงใส่ปาวรจ่อแดงออน ๖ เยื้องอัน
เป็นเครื่องนำถวาย อย่าหื้อมีอันตรายสังักยาขอหื้อพยาธิไปปันไปกับด้วยปุจาอยู่แย่งแย่งสั้มเข้า
หลายกำของกินถากนี้บ่อถ้าได้ซื้อจูงมารับเอาแล้วหื้อสุหนิไปสู่ภูเข้างนอกตีนอกฟ้าจักกะวารหื้อ
เจ้าเครื่องปุจาหื้อได้ออยู่สุขสบายใจจ่มจินสบายดีโจนหลังมีย่อมมาถ้ำโจนหน้ามีย่อมมาจวนโจน

ตั้งมวบมีร้อยสิบแปดจูงเอาแหวดตไปตีพระอาทิตย์อันอยู่ในเมื่อ ประชณะกณณ์จูงมาจีเอาจั่วสุกะ
ราชราจาจูงมานำเครื่องตั้งหลายมวรฝูงนี้หมู่นี้ไปเดอะ

ราจะโตวาโจระโตวา มะนุสสะโตวา อะมะนุสสะโตวา อัคคีโตวา อุตะกะโตวา ปิสาจะโตวา ขานู
กะโตวา กัณธกะโตวา นักขัตตะโตวา จะนะปะตะโรกะโตวา อัสสะ ธรรมะโตวา อะสันถิสิโตวา
อะสะปริสสะโตวา จันตะหัตถิ อัสสะ มิกกะโกณะ กุกกะระ อะหิวิสิกา มะนะสัมปะติปิ อัสสะตะรัส
สา สุกกะระมะหิง สายักขาตีหิ นานาพะยาโตวา นานาโรกะโตวา นานาอุปัตตะโตวา อารักขังกันหัน
ตุ

ปิดเคราะห์ สัปปะตะ สัปปะตา สัปปะโรกา สัปปะอุบาต สัปปะพะยาธิ กลางวันอนตะราย
เคราะห์ป่าตายนาวายเจ็บไหม้ก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์จีไ้ก่อแสกมีมาก็หือออกหนีไปใน
วันนี้เคราะห์ห้วยป่าได้มาอยู่ถ้ำก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์อยู่ฟายาคลงโจนก็หือออกหนีไปใน
วันนี้เคราะห์ในป่าในเดือนต้องร้ายก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ย้ายเตี่ยวตางก็หือออกหนีไป
ในวันนี้เคราะห์ในนาไร่เข้าก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์ปูเต้าฝากครวก็หือออกหนีไปในวันนี้
เคราะห์จ้วควายตัวล้าก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์จ้างม้ากล้ามาลอมก็หือออกหนีไปในวันนี้
เคราะห์อยู่อ่างดาโจนก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์กลางวันต่อถ้อยโจนความ ก็หือออกหนีไป
ในวันนี้เคราะห์ใหญ่่น้อยมียามก็หือออกหนีไปในวันนี้เคราะห์มียามรีบร้อนก็หือออกหนีไปใน
วันนี้เคราะห์อยู่ตอนประดู่เรียนก็หือออกหนีไปในวันนี้หือสุหนีไปพระอาทิตย์ใกล้แสนของหือหนี
ไปตามพระจันทร์ต๋อกฟ้าจักกะวารหือสุไปตามพระอังคารดีฟ้าเสี่ยงแผ่นดินสุดหือหนีไปตาม
พระปุตดีฟ้าแต่งคงสะจิดหือหนีไปตามพระผัดดีแก้วอุดรโชติบอันเป็นดีหมู่กินนาลีแอ่วเล่นอยู่สม
สะนุกหือหนีไปตามพระศุภรดีป่าไม้คงคำมือเส้าดีพระปุตระเจ้าบ่อไว้ศาสนาหือหนีไปตามพระ
เสาร์นากาย่อมหญ้านอกฟ้าอุดรหือหนีไปตามพระลาหุตกต้องเตศดีเมืองได้สวรนับตั้งแต่นั้นยาม
นี้ไปพายหน้าสิบปีสุอย่าได้มาใกล้เกล้าล้านปี สุอย่าได้มาถ่าย อมสัปปะสัจฉวินาสันตุ หูลูหลูสวา
หาย แล้วหือว่ากำส่งสดวงหาเสื่อ

เปี้ยกโหสะสิ สุปปะยะตัง ระทะเมตะริตาภิระ ยุกกัจจทะเมป็นคุระระธรรมะราชา อะจิเร
นะวิสันติ ภูณัจญตุหูลูหลู สวาหาย ว่า ๓ ครั้งส่ง

กำส่งหาสดวงจัว

โกโนมะหาโกโนเสหังสุกกะโตสุกกะตะถานังกำกัณังภิรังอิติจันทรจะสัปปะภิรังระวะตะ
รากับนะมามิ ภูณัจญตุหูลูหลู สวาหาย ว่า ๓ ครั้ง เป้าสดวง ส่ง

กำส่งไปหาตัวโจน

อัมมะยักขา เตวตาบวัระปาอากะ สันตุ สวาหาย ว่า ๓ ครั้ง เป้าสดวง ๓ ครั้ง น้ำส้มป่อยคำ
ห้วยคนป่วยตกสดวงส่ง ปั่นเขตบ้านเดอะ จบ เรื่องตัวเป้งตัวโจนบริบูรณ์เพียงเท่านี้

วันหว่าเข้าหว่าออก เป็นรายเดือน

เดือนเกี๋ยง	วันเสาร์	หว่าเข้า	วันอาทิตย์	หว่าออก
เดือนยี่	วันศุกร์	หว่าเข้า	วันเสาร์	หว่าออก
เดือนสาม	วันเสาร์	หว่าเข้า	วันอาทิตย์	หว่าออก
เดือนสี่	วันพุธ	หว่าเข้า	วันพฤหัสบดี	หว่าออก
เดือนห้า	วันอังคาร	หว่าเข้า	วันพุธ	หว่าออก
เดือนหก	วันศุกร์	หว่าเข้า	วันพุธ	หว่าออก
เดือนเจ็ด	วันเสาร์	หว่าเข้า	วันอาทิตย์	หว่าออก
เดือนแปด	วันอาทิตย์	หว่าเข้า	วันจันทร์	หว่าออก
เดือนเก้า	วันพฤหัสบดี	หว่าเข้า	วันศุกร์	หว่าออก
เดือนสิบ	วันพุธ	หว่าเข้า	วันพฤหัสบดี	หว่าออก
เดือนสิบเอ็ด	วันอังคาร	หว่าเข้า	วันพุธ	หว่าออก
เดือนสิบสอง	วันจันทร์	หว่าเข้า	วันอังคาร	หว่าออก

เรื่องของวันอ้งเลียดในเดือนหนึ่งมันจะมีวันอ้งเลียด ๑ วัน ถ้ามันจับได้วันอ้งเลียดแม่นยำจะทำบังกำละไม่ได้เป็นอันขาดเป็นต้นว่าปลูกบ้านแปงเรียนเอาหัวเมียแต่งงานไม่ได้บวชพระบวชเณร ทุกอย่างให้พิจารณาเอาเตอะและไปค้าขายต่างบ้านต่างประเทศ เว้นแต่เดือน ๗ วัน ไม่มีวันอ้งเลียดถ้าผู้ใดไม่เชื่ออย่าล้าสาเตอะมันเป็นกำโบราณนะครับ

เดือนเกี๋ยงออก ๘ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนยี่ออก ๔ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนสามออก ๕ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนสี่ออก ๓ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนห้าออก ๙ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนหกออก ๑ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนแปดออก ๖ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนเก้าออก ๖ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนสิบออก ๒ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนสิบเอ็ดออก ๓ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด

เดือนสิบสองออก ๑๐ ค่ำ เป็นวันอ้งเลียด เรื่องวันอ้งเลียดมีแค่นี้

อันนี้เป็นวันฝักิน

เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๒ คำ	ฝักินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๓ คำ	ฝักินเปิด
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๔ คำ	ฝักินหมา
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๕ คำ	ฝักินหมู
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๖ คำ	ฝักินคน
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๗ คำ	ฝักินจ้าวบ่อดิซื้อจ้าวมาเลี้ยง
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๘ คำ	ฝักินควาย
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๙ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๐ คำ	ฝักินจ้าง
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๑ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๒ คำ	ฝักินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๓ คำ	ฝักินเปิด
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๔ คำ	ฝักินหมา
เดือนใดก็ดีถ้าออก ๑๕ คำ	ฝักินหมูซื้อหมูมาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑ คำ	ฝักินคน
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๒ คำ	ฝักินจ้าว
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๓ คำ	ฝักินควาย
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๔ คำ	ฝักินหมาซื้อหมามาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๕ คำ	ฝักินจ้าง
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๖ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๗ คำ	ฝักินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๘ คำ	ฝักินเปิด
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๙ คำ	ฝักินหมาเอาหมามาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๐ คำ	ฝักินหมูซื้อหมูมาเลี้ยงไม่ได้
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๑ คำ	ฝักินไก่
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๒ คำ	ฝักินผี
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๓ คำ	ฝักินควาย
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๔ คำ	ฝักินม้า
เดือนใดก็ดีถ้าแรม ๑๕ คำ	ฝักินจ้าง

ตีนจกกำล่งตัวเป้งตัวโจน

โกโนจะโสโกโนโสสะหะกะโสสุกะตะฐานันังกะกัณังกรังกันตัจันต๊ะสะปะกิเวตะรานะมิ
หังพุนจันตุหุรุหุรุสวาทาย บทนี้จั่วแล้วหนีแล้ว

เกียโคสะสิพุนย๊ะตั้งระทาเมต๊ะหิตาภิรยกะธาจิฐะปัญคุเรธัมมาราจาอะจะเรณะอะวิสันติ
พุนจันตุหุรุหุรุสวาทาย เสือแล้วนี่แล้ว

กรุจะระโสระโหป๊ะจะโยดินนังนิมันตะนังสะปะราพังกะโกมิหังพุนจันตุหุรุหุรุสวาทาย
สู้แล้วนี่แล้ว

นักระราชาสุกัตโตสุกะตะฐานันิรยจิตตัมเมปัญคุเรธัมมาราจาอะจะเรณะอะวิสันติพุน
จันทรุหุรุหุรุสวาทาย บทนี้นาคแล้วนี่แล้ว

ตีนจกกำล่งเรื่องจนก่อนแล้ว

หื้อเป้งสดวง ๒ อัน เอาจนไว้ตั้งหลังตัวเป้งไว้ตั้งหน้าแล้วเครื่องบูชาเอาตามนาตีเดือนนั้น
เตื่อะ ขันตั้งส่งตัวเป้งตัวจนมีดังนี้ เตียนน้อย ๔ กูดอกไม้ ๔ ดอก หมาก ๔ ไหม ๒ ๔ แลบ เงินซิก ๑
แผ่นขาวแผ่นแดงสมัยนี้ให้สมมาคุณเอา ๑๑๒ บทก็แล้วแต่เท่าไรก็ได้